

Risale-i Nur'dan Kelimeler Cümleler

Risale-i Nur Işığında İslam'a,
İmana ve İnsana Dair Yazılar

Alaaddin Başar

III

Risale-i Nur'dan
Kelimeler
Cümleler
**Risale-i Nur Işığında İslam'a,
İmana ve İnsana Dair Yazılar**
Alaaddin Başar
III

Genel yayın yönetmeni: Ergün Ür
Yayınevi editörü: Özkan Özelç **düzen/kapak:** Zafer Yayınları
Isbn: 978 975 261 186 3
Sertifika no: 14452

Uğurböceği Yayınları, Zafer Yayın Grubu'nun bir kuruluşudur.
Mahmutbey Mh. Deve Kaldırımı Cd. Gelincik Sk. No:6, Bağcılar -
İstanbul, Türkiye

Tel: (0 212) 446 21 00 - **Faks:** (0 212) 446 01 39
www.zafer yayinlari.com -
zafer@zafer yayinlari.com
www.facebook.com/zafer yayinlari -
www.twitter.com/zafer yayinlari

Copyright © 2011
3. Baskı: Şubat, 2013
Baskı-cilt: Altınoluk Matbaacılık, 0 212 671 07 07

TAKDİM

Elinizdeki bu çalışma ile birlikte üçüncü cilde ulaşan Risale-i Nur'dan Kelimeler-Cümleler kitaplarının beş mühim gayesi vardır.

Birincisi: Zamanımızın ihtiyaçlarına göre telif edilmiş bir Kur'an tefsiri olan Risale-i Nur ışığında, en önemli imanî ve İslamî meselelere dair, çok sorulan sorulara cevap vermek, anlaşılmayan, eksik yahut yanlış anlaşılan konulara herkesin anlayacağı berrak bir anlatım ile ışık tutmak.

İkincisi: Risale-i Nur'un bir arada okunup müzakere edildiği, ders halkalarına iştirak etme imkanı bulamayanlar için, yazılı bir sohbet imkânı sunmak.

Üçüncüsü: Özellikle genç Risale-i Nur okuyucularının, bu kıymetli eserlerde izah edilen iman derslerini daha iyi anlayabilmeleri için, onlara rehberlik etmek.

Dördüncüsü: Üzerine Risale-i Nur'dan iman dersleri yapma görevi düşmüş ve taşın altına elini koymuş gayretli Nur talebelerine, yardımcı bir ders kitabı olmak.

Beşincisi: Risale-i Nur kitapları'nın ismini duymuş fakat, bu kıymetli eserler hakkında yeterli derecede bilgi edinip, merakını giderememiş olanlar için, Külliyyat'ın muhtevasına dair son derece tatmin edici bir kaynak vazifesi görmek.

Bu beş mühim gayenin de ortak noktası, Risale-i Nur'un kurtarıcı sayfaları arasındaki imanî konularının anlaşılması, anlatılması ve herkese ulaştırılmasıdır...

Okurlarımıza iftiharla sunduğumuz bu kitaplar, Risale-i Nur'lardaki en temel meselelerin anlaşılması yolunda yapılmış, çok kapsamlı çalışmalar olup; bundan sonra yapılacak çalışmalara kaynaklık edecek kadar zengin bir muhtevayı da okurlarına sunmaktadır.

— Zafer Yayınları

Görünmeyenler Âlemi

“Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir.

Göz ise maneviyatta kördür.” — *Muhakemât*

BU YERKÜRE, sabit olduğunu ısrarla savunanları, sırtında az gezdirmemiştir. Güneş de, o zavallıları az seyretmemiştir.

Bunların hepsi gözünün gördüğüne inanan kimseler. Gördükleri yanlış, inandıkları batıl.

“Gözümün görmediğine inanmam” sözü, tuhaf bir inadın ifadesi. İşitmediğim söze, ayak basmadığım beldeye, koklamadığım çiçeğe.. inanmam gibi çürük bir dava. Onlar kadar aşağı, onlar kadar tutarsız.

Halbuki inanmak dendi mi, gayb akla gelir. Görülen ve işitilenler, “inanma”dan çok, “bilme” kelimesiyle ifade edilirler.

Bereket versin, insanoğlu, o görünmeyen aklıyla, radyoaktif dalgalardan, morötesi ışınlara kadar öyle şeyler keşfetti ki; görünmeyenlerin görünenlerden kat kat fazla olduğu herkesçe kabul edildi de, bu tür iddiaları seslendiren insanlar da, artık meydanlarda görünmez oldular.

Gayba İman Hakkında Ters Bir Değerlendirme

“Akıl tatil-i eşgal etse de, nazarını ihmal etse, vicdan Sanii unutamaz.”

— *Mesnevî-i Nuriye*

GECELEYİN yakın bir dostumdan bir telefon geldi. “Bazı kimseler,” diyordu, “inanma ihtiyacının insanın aciz bir varlık olmasından ve sığınma ihtiyacı duymasından kaynaklandığını iddia ediyor ve ters bir değerlendirme ile hak dinleri inkâr yoluna sapıyorlar.”

Bana gecenin geç bir saatinde bu bilgiyi vermekle, bu konuda bir şeyler yazılması gerektiğini de söylemiş oluyordu.

Bu iddia aslında bir felsefeciye aitti. Ben, onu ve düşüncelerini burada sıralayacak değilim. Sadece, bazı saf zihinleri bulandırabileceği ihtimaliyle konuyu kısaca değerlendirmekle yetineceğim.

Soru sahibi insanın aciz bir varlık olmasından yola çıkıyor. Burada biraz duraklayalım ve “olmak” kelimesini “yaratılmak” şeklinde düzelterek konuya devam edelim. Eğer “yaratılma” insanın kendi elinde olsaydı, aciz bir varlık olmak yerine, aslanlar gibi güçlü, kuşlar gibi yükseklerde uçan bir canlı olmayı tercih edecek ve yanılacaktı. Tercih ona bırakılmadığına göre, insan kendi kendine var olmamış, yaratılmıştır.

Bir buçuk milyonu aşkın canlı türü içinde en şerefli ve en üstün varlık olan insanın, böyle en aciz ve muhtaç bir mahiyette yaratılmasındaki İlâhî hikmeti kavrayabilmek için, hayalen maziye gidelim ve kâinatın yaratılış safhalarını özet halinde şöyle bir düşünelim:

Dünya sarayının inşasına başlanıyor. Buharımsı bir madde, gittikçe her tarafa yayılıyor, genişliyor, yükseliyor, soğuyor, katılaşmaya yüz tutuyor.

Ve melekler âlemi, işin sonunun nereye varacağını merak ederek, bu garip icraatları seyre koyuluyorlar.

Bu faaliyetlerin sonunda ortaya bir güneş çıkıyor. Ondan kopan muhteşem bir lav parçası, güneşten belli bir mesafeye kadar uzaklaştıktan sonra, yolculuğunun yönünü değiştiriyor. Gitgide daha fazla uzaklaşması beklenirken, güneşin etrafında dönmeye başlıyor. Bir süre sonra o ateş parçasının büyük çoğunluğu okyanuslar, denizler, nehirler halini alıyor.

O korkunç ateş parçasının muhteşem okyanuslara dönüşmesini, melekler âlemi hayretle seyrediyorlar.

Derken, o ateşin bir kısmı, kara haline geliyor; onda bitkiler boy gösteriyor, ormanlar teşekkül ediyor. Yakıcı ateşten yanıcı ormanların çıkması da, büyük bir İlâhî mucize olarak seyrediliyor.

Daha sonra hayvanlar âlemi yeryüzünde boy gösteriyor. Bütün hayvanlar, yüzlerine takılan bir çift göz vasıtasıyla görme mucizesiyle tanışıyorlar. Güneş ışığı bütün gözlere nüfuz ediyor ve onların görmelerini sağlıyor.

Ve sonunda, her şeye muhtaç bir varlık olarak, insan yaratılıyor. Tâ ki, her şey onun imdadına koşsun, onun hizmetinde bulunsun. Ve o seçkin varlık, her şey ile Rabbini bilsin, O'nun hikmetini, rahmetini, kudretini tanısin; her şey için O'na hamd ve şükretsın.

İnsandan önce yaratılan milyonlarca tür canlıdan hiçbiri ne kendi gözlerini, ne güneşi, ne de bu iki varlık arasındaki yakın ilişkiyi bilemeden sadece yollarını görmekle, rızıklarını bulmakla yetiniyorlardı. İnsan ise kendisine lütfedilen akıl sayesinde, güneşi de tanıdı göz mucizesini de. Bu tanıma onun için ayrı bir imtiyazdı ve onu diğer bütün canlılardan daha üstün kılacak ve yeryüzüne “halife” yapacaktı.

İşte insan, bu büyük ihsan karşısında bütün ruhuyla ve kalbiyle Rabbine şükretmeye başladı.

Onu şükre sevk eden sadece görme nimeti değildi. Çevresindeki bütün canlılar, “Hava nedir?” “Atmosfer nedir?” bilmeden solunum yapıyorlardı. Soludukları havanın ciğerlerine gittiğinden ve kanlarını temizlediğinden gafildiler. Onlar kanın da cahiliydiler, ciğerin de, havanın da. İnsan ise bunların üçünü de biliyor, düşünüyor, onlardaki İlâhî ihsanı tefekkür ediyor ve şükrünü artırıyordu.

Verdiğimiz bu iki örneğe daha nicelerini ekleyebiliriz. İnsanoğlu, bedenindeki bütün organları, onların görevlerini ve faydalarını, ruhuna takılan bütün duyguları, hayali, hafızayı, vicdanı biliyor ve onlara sahip olmanın manevî hazzını kalbinin taâ derinliklerinde hissediyordu. Ayrıca, gece ve gündüzden mevsimlere, çiçeklerden yıldızlara, atomlardan sistemlere kadar çevresini kuşatan bütün varlıkları ve hadiseleri idrak edebiliyor ve bu kabiliyet, onu şükre ve hayrete sevk ediyordu.

Bütün bu olup bitenlere karşı kendisine ne gibi bir görev düşüyordu? Bu sorunun cevabını her vicdan arıyor, her akıl düşünüyor ve merak ediyordu.

İşte Allah'ın sadık elçileri olan peygamberlerin gönderilmesi ve hak kelamı olan kitapların indirilmesiyle bu merak izale ediliyordu. Ve insanın yaratılmasındaki temel gaye, şu ayet-i kerime'de açıkça ifadesini buluyordu:

“Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet (kulluk) etsinler diye yarattım.” — Zâriyat Sûresi, 56

Birçok tefsirlerde “ibadet”e “marifet” manası da veriliyor.

Buna göre insanların ve cinlerin birinci vazifeleri “yaratıcılarını tanımak, O’na iman etmek ve O’nun rızası dairesinde bir ömür geçirmek” oluyor.

İşte insanlar bu yaratılışları sayesinde vicdanlarının sevgiyle, iman ve ibadet ihtiyacını hissetmişler, bir peygambere kavuşamayanlar ise, kendi akıllarıyla bu ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmişler ve bunun sonucu olarak da kendi yaptıkları putlara tapmaya başlamışlardır.

İddia edildiği gibi inanma ihtiyacının tek kaynağı insanın kendi acizliğini görüp korkması ve sığınacak bir merci araması değildir.

Nur Külliyyatı’nda, **“fıtrat-ı beşeriyede (insanın yaratılışında) cemale karşı bir muhabbet, kemale karşı perestiş etmek ve ihsana karşı sevmek vardır”** (Lem’alar) buyrulur.

Bütün kâinattaki cemal, kemal ve ihsan tecellilerini kendi öz varlığımızda da açıkça seyredebiliyoruz.

Konunun başında güneşten ve gözden söz etmiştik. Örneğimizi de yine gözden verelim.

Göz çok “güzel”dir”, çok “mükemmel” bir sanat eseridir ve insan için büyük bir “ihsan”dır. Göz örneğini diğer organlarımıza ve ruh dünyamıza taşıdığımızda insan varlığının “cemal, kemal ve ihsan” tecellileriyle adeta kaynaştığını görürüz.

İşte ibadetin gerçek kaynağı, sanıldığı gibi sadece korku değil, insanın kendi varlığındaki bütün bu rabbanî icraatlara vakıf olması, onları tefekkür etmesi ve ruhunun derinliklerinde şükür ihtiyacı duymasıdır.

...

Korkunun da bu vadede ayrı bir yeri vardır, ama her şey ona bina edilemez.

İnsanın korktuğu en büyük hadise ölümdür. Bütün canlı türleri içinde hayat yolculuğunun ölümle sonuçlanacağını bilen sadece insandır. Bu bilgi ve bu korku, insanın ölüm ötesi bir hayata aday olduğunun ayrı bir delilidir.

Ve korku hissi, insanın o ebedî âleme hazırlanmasını sağlayan büyük bir sermayedir.

Bu âlemde cemalet ve celal tecellileri, gece ve gündüz gibi yan yana ve iç içedirler.

“Cemale muhabbet, celalden havf etmek (korkmak)” büyük bir hakikattir. Yani, güzelliklere sevgi beslenecek, azamet ve kudret tecellilerinden ise korkulacaktır. Bu korku, Allah’a isyandan uzak yaşamamanın ve ebedî saadete ermenin çok önemli bir esasıdır.

Bilindiği gibi insanın birinci görevi imandır; onu salih amel ve takva takip eder. Allah’a inanan kişi O’nun emirleri dairesinde hareket etmekle yani salih amel işlemekle cennete yöneldiği gibi, takva ile yani günahlardan sakınmakla da cehennemden uzaklaşır.

Korku hissi, bunun için verilmiştir ve böyle değerlendirilmesi gerekir.

Bunun dışındaki mülâhazalar insanın sönük aklının mahsulü ve işlediği günahların hesabını verme korkusundan kaynaklanan bir teselli arayışıdır.

Gaybî Nehirler

“Şu mahlûkat, izn-i İlâhî ile, zaman nehrinde mütemadiyen akıyor.”

— *Mektubat*

HER CANLININ bir tohumu olması ve her nehrin bir kaynaktan doğması gibi, bu koca kâinatın da bir ilk noktası, bir çekirdeği, bir membaı var. İşte bu âlem, o noktadan itibaren zaman nehrinde durmadan akıyor. Bir zamanlar, o ilk nokta, kâinat olmaya doğru akıyordu. Şimdi ise, bu âlem, zeval bulmaya doğru akıyor. Akış âhirete, yolculuk o beldeye doğru...

Zaman sabit olmadığı gibi, onda yüzen her mevcut da değişken. Ne güneş sabit, ne dünya, ne insan... Ne atom sakın, ne bakteri, ne hücre..

Bir an öncesine göre şu anda ne kadar değişmeler vukû buldu! Dünya durmadan döndüğüne göre, şimdi bir an öncesinden farklı bir mekâna geçti. Güneş başka ışıklar saçtı...Bütün gezegenler ve Ay, ayrı birer makama intikal ettiler. Kanımızdaki bir alyuvar, şimdi bir başka yerde. Saçımız, sakalımız bir an daha uzadı. Aklımızdan şu anda bir başka kelime geçmede... Kalbimize ayrı bir mânâ akmakta...

Kısacası, bu âlemde her an ayrı bir tablo sergileniyor. Bunların birikmesiyle ömürler geçiyor, devirler kapanıyor. İnsanların biri ölürken diğeri dünyaya adım atıyor, binaların biri yıkılırken berikinin temeli atılıyor.

Karşımda bir takvim yaprağı.. Çeşitli illerin namaz vakitleri bir bir sıralanmış. “Güneş” sütununu inceliyorum. Ağrı 4.37, Erzurum 4.43, Sivas 5.01, Ankara 5.17... O an içimden şöyle bir arzu geçiyor: Keşke şu takvimde bütün kaza ve nahiyelerimiz yer alsaydı da, güneşin doğuş saatlerinde gündüzün akışını bir derece seyredebilseydim.

Hayalimizden medet alarak, bu güzel manzarayı biraz olsun zevk edebiliriz. Güneşin bütün ülkelerdeki doğuş saatlerini hayalimizde canlandırırsak, dünya yüzünde ışığın bir nehir gibi durmadan aktığını görürüz. Bu rakamların yanına bir de güneşin batış saatlerini koyduğumuzda, bu ışık nehrini bir başka nehrin durmadan takip ettiğini ve karanlıkla ışık arasında âdetâ bir kovalamaca olduğunu hisseder gibi oluruz.

Bu kovalamaca, hatırimıza hemen bir başka ikiliyi getiriyor: Hayat ve ölüm nehirleri...

Bir haber alıyoruz, “Falan akrabamızın bir çocuğu olmuş!” diye. “Allah bağışlasın.” deyip geçiyoruz. Halbuki bu doğum hâdisesi, bize bir başka nehirden, bir ayrı akıştan haber veriyor; onu hakkıyla düşünemiyoruz. Bu çocuk ana rahminden dünya yüzüne bugün geldi ama, bu geliş, İstanbul’dan uçağa binip, Ankara’da inmeye hiç benzemiyor. Her şeyden habersiz bir nutfe olarak başlayan yolculuk, tam dokuz ay sürüyor. Allah’ın lütfuyla çok safhalar aşıyor, çok menziller geçiliyor ve sonunda kalbiyle, damarlarıyla, beyniyle, sinir sistemiyle, gözüyle, kulağıyla kısacası her şeyiyle mükemmel bir insan geliyor dünya yüzüne... Bu bebeğin, ana rahmindeki her safhasının resimleri çekilip yan yana konulsa, bir başka akışı seyretmemiz mümkün olacak: Hayat akışı... Bir günün muhtelif saatlerinde, hatta dakikalarında dünyaya adım atan bütün bebekleri birden seyredebilsek; her gün gayb âleminden bu dünyaya bir “insan nehri”nin döküldüğünü rahatlıkla göreceğiz. Diğer hayvanları ve bitkileri de kendimize kıyas ettiğimizde, “koyun, kedi, kelebek, karınca” yahut “elma, muz, portakal, vişne” kelimeleri, bize ayrı birer akıştan haber verecekler. Ve bunların her birinin arkasında başka bir nehri seyretmemiz mümkün olacak.

Karanlığın ışığı takip etmesi gibi, bu milyonlarca hayat nehrinin her birini, bir ölüm nehrinin takip ettiğini de hayretle ve ibretle göreceğiz...

Sesler, renkler, suretler... Her biri ayrı bir nehir. Dünün konuşan insanları bugün kabir âleminde. Şimdi onların yerine başkaları konuşuyorlar. Bugün dinlediğimiz bülbül, bu âleme yeni misafir geldi. Dün onun yerinde bir başkası ötüyordu... Konuşanlar, ötenler, meleyenler, uluyanlar... durmadan değişiyorlar, ama bu sesler dünya yüzünden hiç eksik olmuyor.

Kahkahalar hıçkırık gölüne doğru durmadan yol alıyor.

Çocukluk gençliğe doğru heyecanla koşarken, gençlik ihtiyarlığa doğru aralıksız akıyor...

Nehirler saymakla bitmez. Bunları bir derece olsun, seyredebilmek için düşüncemizi küllîleştirmemiz gerekiyor. Süt dolu bardağı ağızımıza götürürken, o anda annesinin memesine yapışan bütün bebekleri birden nazara alacağız. Sonra bir adım daha ileri giderek, bütün memeli hayvanların yavrularını, süt emerlerken birlikte seyredeceğiz. İşte o zaman hayretle göreceğiz ki, her gün bu dünyamıza gayb âleminden bir “süt nehri”

akıyor... Diğer gıdaları da aynı şekilde düşündüğümüzde, karşımızda, muhtelif kollara ayrılan büyük bir nehir bulacağız: “Rızık nehri”..

Radyomuzun başında haberleri dinlerken, belki de en az önem verdiğimiz haber “hava raporu” oluyor. Biz, az önce dinlediğimiz bir siyasî kavganın yorumuyla meşgulken, spiker haber veriyor: Bugün falan şehrimizde metrekareye 40 kg. yağış düştü... Bu ne demektir? O gün, o şehirdeki yüz metrekarelik bir evin çatısına tam dört ton su inmiştir semadan... Buna diğer evleri, sokakları, derken şehrin tamamını eklediğimizde hayret verici bir rakamla karşı karşıya kalırız. Ve denizlerin karalara doğru durmadan aktığını bir derece hissederiz. Evet denizler de bir canlı gibi durmadan değişmede... Buharlaşıma yoluyla, denizler karalara akarken, nehirler ve ırmaklar da denizlere dökülmede.. Ve bu akışlar, dünya yaratılalı beri devam edip gitmede...

Bütün bunlardan çok daha önemli akışlar var:

Akıllara dökülen faydalı veya zararlı fikirler... Kalplere durmadan akan feyizler yahut vesveseler... Benlikleri zapteden rahmanî veya şeytanî heyecanlar... Bunlar da birer nehir, bunlar da durmadan akıyorlar...

Bütün bu değişmeler, insana Cenâb-ı Hakk’ın “Hakk” ismini ders veriyor. Hakk, yâni ne zâtında, ne sıfatlarında hiçbir değişme olmayan Allah.

Ayrı bir âleme doğru durmadan akan bu dünya hayatında, akli bozulmamış her insana düşen büyük vazife: Kalbini bu akıp gidenlerden beriye çekip, değişmekten münezzehtir olan Hakk’a bağlamak...

Görmek ve Göstermek İstemenin Sırrı

“Her cemal ve kemal sahibinin kendi kemal ve cemalini görmek ve göstermek istemesi sırrınca...” — *Sözler, On Birinci Söz*

BİR MARİFET hazinesi olan Nur Risaleleri’nde, *On Birinci Söz*’ün ayrı bir yeri vardır. O Söz’de, bu alemin yaratılış hikmeti açıklanırken bir padişah örneği verilir ve **“her cemal ve kemal sahibinin kendi kemal ve cemalini görmek ve göstermek istemesi sırrı”**ndan söz edilir.

Cenâb-ı Hakk’ın cemal ve kemalini göstermeye ihtiyacı olmadığı noktasından hareketle, bu temsilin hakikate nasıl tatbik edileceği sıkça sorulduğu için bu konu üzerinde biraz durmak gerekiyor.

Nur Külliyyatı’nın telifinde mazhar olduğu inayeti, **“Felillahilhamd, sırr-ı temsil dürbünü ile en uzak hakikatler gayet yakın gösterildi”** şeklinde dile getiren Üstat Hazretleri, bu derin hakikati de insandan bir örnek vererek aklımıza yaklaştırıyor:

“İşte nasilki bir şahıs, bir vazife-i fitriyeyi veyahut bir vazife-i içtimaiyeyi yapsa ve o vazife için hararetle bir surette çalışsa; elbette ona dikkat eden anlar ki, o vazifeyi ona gördüren iki şeydir:

Birisi: Vazifeye terettüb eden maslahatlar, semereler, faidelerdir ki; ona “ille-i gaiye” denilir.

İkincisi: Bir muhabbet, bir iştîyak, bir lezzet vardır ki: Hararetle o vazifeyi yaptırıyor ki, ona “dâî ve muktazî” tabir edilir.” — *Mektubat (On Sekizinci Mektup)*

Birinci şıkta zikredilen “maslahatların, semerelerin, faidelerin” tamamı, bu kâinat sarayında misafir edilen canlılar için söz konusudur. Allah’ın, ne güneşte yarattığı ışığa, ne ağaçtan çıkardığı meyveye ihtiyacı olmayacağı çok açık bir gerçektir.

İkinci maddede nazara verilen “dâî ve muktazî” şıkkı, Cenâb-ı Hak için de düşünülebilir; ancak, “muhabbet, iştîyak, lezzet” denilince bizim kendi ölçülerimizle anladığımız manalardan Cenâb-ı Hakk’ın münezzeh olduğunu hatırdan çıkarmamak şartıyla. Bunun içindir ki, Bediüzzaman Hazretleri, bu

konuda örnekler verirken *lezzet-i mukaddese*, *aşk-ı münezzeh*, *ferah-ı mukaddes*, *şevk-i mukaddes*, *sürur-u mukaddes* gibi tabirler kullanır.

Konuya şöyle yaklaşmak gerekiyor:

“Allah vardı ve onunla beraber hiçbir şey yoktu.” — Hadis-i Kutsî

Her şey O’nun lûtfuyla yokluk karanlığından kurtulup varlık sahasına çıkıyor. Eğer bu varlık, hayat sahibi ise yine O’nun ihsanıyla, bir ömür boyu, O’nun yarattığı rızıklarla besleniyor, O’nun güneşiyle aydınlanıyor, O’nun havasını teneffüs ediyor.

Hayatlarını devam ettirebilmeleri için, bütün bir varlık âlemine muhtaç olan bu canlılara Allah’ın hiçbir cihetle muhtaç olmayacağı açık bir gerçektir.

Allah, ne gözün görmesine, ne kulağın işitmesine, ne aklın anlamasına, ne vicdanın tasdikine, ne de kalbin inanmasına muhtaçtır.

Allah’ın varlığı vaciptir, insanınki ise mümkün... Bu iki varlık mertebesi arasındaki fark, insan ile yazdığı bir cümle arasındaki farktan çok daha ileridir. Yani, insan da bir varlıktır, yazdığı yazı da. Ama aralarındaki fark, rakamlara sığmayacak kadar büyüktür. Ve o insan, yazdığı yazının hiçbir kelimesine, hiçbir manasına muhtaç olmaz.

Nur Külliyyatı’nda “*kelimat-ı kudret, mektub-u Rabbani*” gibi tabirler geçer. İnsanlar da kudret kalemiyle yazılmış birer kelimedirler; Rabbanî birer mektupturlar.

Allah’ın, kendi kemalini aynalarda bizzat müşahade etmesi ve “müştak seyircilerin nazarıyla bakması”, bu insanların kendi eserlerini seyretmelerine ve onlara başkalarının nazarıyla bakmalarına hiç mi hiç benzemez.

Bu önemli noktayı göz önünde bulundurarak, sorunun cevabını vermeye çalışalım.

Allah’ın zatı, Kur’an’ın ifadesiyle “Ğaniyyü’n-ani’l-âlemîn” dir; kendi yarattığı ve terbiye ettiği âlemlere muhtaç olmaktan münezzehtir.

Bu konuda pek çok ayet-i kerime mevcuttur. Bunlardan sadece üçünü, takdim ediyoruz:

“Kim cihat ederse, kendi nefsi için cihat etmiş olur. Çünkü, Allah, âlemlerden müstağnidir.” — Ankebut Sûresi, 6

“Yoluna gücü yeten her kimsenin o beyti haccetmesi de, insanlar üzerine Allah’ın bir hakkıdır. Ve her kim bu hakkı tanımazsa, bilmiş

olsun ki, Allah’ın buna ihtiyacı yoktur ve o bütün âlemlerden ganidir.”

— Âl-i İmrân Sûresi, 97

“Eğer inkâr ederseniz, şüphe yok ki, Allah’ın size ihtiyacı yoktur. Bununla beraber, kulları hesabına, küfre razı olmaz.” — Zümer Sûresi,

7

Cenâb-ı Hakk’ın isimleri ve sıfatları bu noktada biraz farklılık arz eder. Onlar da “tecelliye muhtaç değillerdir, ama tecelli isterler.” İstemekle muhtaç olmayı karıştırmamak gerekir.

Bediüzzaman Hazretleri, **“Rezzak ismi rızık vermek ister, Şafi ismi hastalıkların vücudunu ister.....”** buyurur. Yani Rezzak isminin mahiyetinde muhtaçların rızıklandırılmasını istemek vardır. Aksi halde bu isim tecelli etmeyecektir.

Bazı tasavvuf âlimleri, “Rahmetim gazabımı geçti” hadis-i kutsîsine mana verirken şöyle derler:

“Allah’ın bütün isimleri tecelli isterler. Eğer tecelli etmeseler, o tecellilerle sergilenecek rahmet eserleri yoklukta kalacaklardır. Allah’ın rahmeti gazabını geçtiği için isimlerini tecellisiz bırakmadı ve mahlûkatı yarattı.”

Bu manayı insanlık âleminde, uzaktan uzağa, bir derece seyredebiliriz:

– Çok cömert bir insan, ama kimseye hiçbir yardım yaptığı henüz görülmemiş.

– Çok âlim bir kişi ama, bugüne kadar ne bir söz söylediği işitilmiş, ne bir eser yazdığı görülmüş.

Bu ve benzeri kemallerin mutlaka kendini göstermesi gerektiği, aksi halde bilinemeyecekleri ve onlardan istifade edilemeyeceği bir gerçektir.

Bu küçük insan bile, kendinde bulunan bu üstünlükleri tecelli ettirerek başkalarını faydalandırma yoluna giderse, Rahmân ve Rahîm olan Allah, elbette esmâ ve sıfatlarını tecelli ettirecek ve onları seyredecek varlıkları da yaratıp onları tefekkürle, şükürle kemale erdirecektir.

Bu konuya şu hadis-i kutsînin ışığında bakabiliriz:

“Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim (bilinmeye muhabbet ettim) de mahlûkatı yarattım.”

Bu mana, meleklerde, cinlerde ve en ileri derecesiyle de insanda kendini gösterir:

Allah, hayat vermekle bize “Hayy (hayat sahibi) ve Muhyi (hayat verici) olduğunu bildirmiş, biz de Allah’ı böylece tanıma imkânına kavuşmuşuz.

Bize verdiği cüz'i kudretle O'nun sonsuz kudretini, cüz'i irademizle, O'nun küllî iradesini, cüz'i işitmemizle, O'nun her şeyi birlikte işitmesini.. bildiğimiz gibi; şefkatimizle O'nun merhametini, öfkemizle gazabını, bağışlamamızla O'nun afv ve mağfiretini bilmiş, Rabbimizi bu sıfatlarıyla tanımış oluruş.

İnsan, bu âlemde, hem Allah'ın en mükemmel eseri, hem de kâinat sergisinin yine en mükemmel seyircisidir.

Bu sergide teşhir edilen eserlerin her biri ayrı bir mucize olduğu gibi; onları seyir, taktir ve tahsin edecek bir varlık yaratması da Allah'ın yine en büyük bir mucizedir.

Özetleyecek olursak:

Allah'ın bilinmek istemesi rahmetindendir ve o mukaddes sıfatlarının ve güzel isimlerinin tecelli etmek istemelerinin bir neticesidir. Bunun bir ihtiyaç olarak değerdendirilmesine hiçbir selim akıl müsaade etmez.

Sonsuz Kolaylık

“Daire-i imkânda ne kadar eşya var,

o eşyaya gayet kolay vücud giydirebilir.” — Mektûbat

İNSAN, bir cümleyi yazmayı zihninde kurduğunda o cümle bir bakıma yokluktan kurtulmuştur, ama müstakil bir varlığa da henüz kavuşmuş değildir. Bu cümleyi yazıp yazmamak insanın iradesine tâbidir; onu yoklukta da bırakabilir, varlığa da çıkarabilir. İşte bu cümlemin varlığı daire-i imkândadır. Yazıldıktan sonra da cümlemin “mümkün olma” özelliği devam eder; silinebilir de, varlığı devam da edebilir.

“Daire-i imkânda ne kadar eşya var, o eşyaya gayet kolay vücud giydirebilir.” — Mektûbat

Daire-i imkândaki eşya, yâni yaratılması mümkün olan şeyler nelerdir?

“Mümkün”, olup olmaması eşit olan, denk olan demektir.

“Daire-i imkânda ne kadar eşya var.” ifadesindeki, *var* kelimesi, eşyanın ilm-i İlâhideki varlıklarını ifade eder.

Bediüzzaman Hazretleri, *On Birinci Söz*’de insanın “şuûn ve sıfat-ı İlâhînin bir mikyası” olduğunu beyan ediyor. Bundan hareketle şöyle düşünebiliriz:

Birisi size, “Dağ yazmak mı daha kolaydır, taş yazmak mı?”, yahut “Güneş yazmak mı daha rahattır, lâmba yazmak mı?” diye sorsa, bu soruyu saçma bulursunuz. Ve soru sahibine dersiniz ki: Güneş lâmbadan büyüktür, ama benim ilmime göre değil; ben ikisini de aynı kolaylıkla bilirim. Ben “iki kere ikinin dört olduğunu” da, “dokuz kere dokuzun seksen bir olduğunu” da aynı kolaylıkla bilirim. Seksen bir dörtten büyük olmakla benim ilmimde daha fazla yer tutacak ve beni güçlüğe düşürecek değildir.

Eşyanın büyüklükleri, küçüklükleri, az ve çok oluşları birbirlerine göredir ve kendi aralarında geçerlidir. İlâhî ilim azla çoğu, büyükle küçüğü bir bildiği gibi, İlâhî kudret de bunları aynı kolaylıkla yazar, vücuda getirir.

İnsan ve yazı... Bu iki varlık arasında büyük bir mahiyet farklılığı var. Elbette ki, insan bir yazıyı rahatlıkla yazar.

Allah'ın varlığı vacib, mahlûkatınki ise mümkün. Mümkünün vacip nazarında varlığı o kadar zayıftır ki, Vahdetü'l Vücutçular, Üstad'ın ifadesiyle, onları “vücut ismine lââyık görmemişler.”

Vacib; ezelî ve ebedîdir. Varlığı kendi zâtından olduğu için evveli de yoktur, âhiri de. Mümkünün ise hem evveli vardır, hem âhiri. Öyle ise mümkün sınırlıdır, vacibin sıfatları ise sonsuz. Sonsuz yanında azla çoğun, büyükle küçüğün farkı mı olur?

Biz, “koca semâ” derken, kendi cirmimizi ve cismimizi esas alırız. Allah'ın kudreti nazarında ne semâ büyüktür, ne atom küçüktür. İkisini de aynı kolaylıkla yazar ve siler.

Bediüzzaman Hazretleri, *Mesnevî-i Nuriye*'sinde şöyle buyurur:

“Tesir ve faaliyet; lâtif, nuranî, mücerred şeylerin şe'ni olduğu gibi; infial, kabiliyet, teessür de maddî, kesif, cismanî şeylerin hassasıdır.”

Kâtip fâildir, yazma fiilini icra eder; kâğıtta ise infial, yâni yazma fiilinin icrasına kabiliyetli olma özelliği vardır.

Yer çekimi lâtiftir, bütün bedenler, ağaçlar ve diğer cansız varlıklar ise kesif. O lâtif kuvvet, bütün bu kesifleri kolaylıkla kendine çeker.

Ruh lâtiftir, beden ise kesif. Bedendeki bütün hücreleri o lâtif ruh birlikte idare eder; hiçbir zorluk çekmeden...

Göz nuru lâtiftir, dağ ise kesif. İnsan, bir dağı kolaylıkla görür; dağı görmesiyle taşı görmesi arasında kolaylık ve güçlük yönünden bir fark olmaz.

Aklıl lâtiftir, madde âlemi ise kesif. İnsan aklı, güneşi de atomu da rahatlıkla düşünür.

Ve Allah'ın sıfatları muhittir, her şeyi ihata etmiş, tecellileriyle bütün eşyayı kaplamıştır.

İnsan için kaldıramadığı yük ağırdır, çözemediği problem ise zor. Ama insan, küçük bir çekirdeği avucuna almışsa, yahut bir problemi çözüp zihnine yerleştirmişse onların insan için bir zorlukları kalmamış demektir.

Bediüzzaman'ın *On Altıncı Söz*'deki harika misâlimden feyz alarak şöyle diyebiliriz:

Güneş bir şehrin tamamını aydınlattıktan sonra artık onun için gökdelenle gecekondunun, sinekle kartalın, karıncayla insanın bir farkı yoktur. Işıyla hepsini kapladığı için hepsini aynı kolaylıkla aydınlatır. Bütün insanları o şehirden göç ettirseniz güneşin işi kolaylaşmayacağı gibi, mevcut nüfusu yüz katına da çıkarsanız onu yoramazsınız. Çünkü onun ışığı, şehrin tamamını kaplamış, içine almıştır.

Cenâb-ı Hakk'ın bütün sıfatları, tecelli yönüyle, bütün varlık alemini kapsar. Ne kudreti, ne ilmi, ne de diğer sıfatları için, eşyanın tümü ile bir ferdi, azı ile çoğu, uzağı ile yakını arasında fark düşünülemez. Düşünülürse buna düşünce denmez, vehim denir, vehimle ise amel edilmez.

...

İnsanların elleri, ayakları, sesleri, hatta yürüyüş biçimlerine varıncaya kadar her şeyleri birbirinden farklı.

Huyları, karakterleri, zekâ dereceleri, hafıza güçleri, bilgileri, zevkleri, sevgileri, korkuları birbirine denk iki insan bulmamız mümkün değil!..

Her ruh, bütün hissiyatıyla, her kalp bütün hatıratıyla, her dimağ bütün düşünceleriyle ve her hafıza bütün birikimiyle Allah'ın ilim ve murakabesi altında...

Bütün insan tohumlarına dünyaya gelme imkânı tanınsaydı bu sonsuz denecek kadar büyük kalabalık içinde de yine birbirine denk iki insan bulamayacaktık...

Kıyamet kopmasa da, dünya sonsuza kadar insan mahsulü verse, bunların hiçbirisi diğeriyle aynı olmayacaklardır.

Bu gerçek bizi bir başka gerçekle buluşturur:

Allah'ın kudreti gibi ilmi ve hikmeti de sonsuz.

Ne Fark Eder?

“ŞU YÜZ KİLOLUK TAŞI sırtına alsan, dünyanın yükü hafifler mi?” deseler, soruyu saçma bulur ve “Ne fark eder?” diye karşılık veririz.

Demek ki, bizim kuvvetimiz öyle övünülecek kadar önemli değilmiş.

Bu defa bir başka soruya muhatap olsak ve denilse ki, bütün astronomi bilginleri bir anda ölseler, sema âleminin hangi işi yarım kalır?

Bu soruyu da en az birinci kadar saçma bulur ve aynı şekilde cevaplandırırız:

Ne fark eder?

O halde bizim ilmimiz de o kadar önemli değilmiş...

Biz birbirimize nispeten âlim, birbirimize göre kuvvetliyiz.

Bütün varlık âlemi, İlâhî ilim ve kudretle faaliyetini sürdürürler. Herkes ve bütün eşya, kendilerine bahşedilen ilim kadar bilir, kuvvet kadar iş görürler.

Ve Allah’ın bir ismi de Muhît...Yâni, sıfatları bütün mahlûkatı ihâta etmiş...

İnsan bu gerçeği hatırdan çıkarmasa, benlik ve kibir belâsından salim kalır...

...

İnsan bir koltukta iki karpuz taşıyamazken, güneş onca gezegeni birlikte nasıl taşıyor? Yer çekimi sonsuz denecek kadar çok eşyayı birlikte nasıl tutuyor?

Kâinatı dolduran nice kanunlardan sadece ikisi olan yer çekimi ve güneş cazibesi için, az-çok, büyük-küçük farkı olmazsa, bütün bu kanunların sahibi için böyle bir şey nasıl düşünülebilir?!..

Kâinattaki bu sonsuz faaliyetleri kendi âciz kuvvetlerini ölçü alarak anlamaya kalkışanlar büyük bir tehlike ile karşı karşıya kalırlar. Ve gözünün görmediğine inanmayan zavallıları çok gerilerde bırakan bir düşüş ve çöküş ile akıllarının almadığını inkâr yoluna saparlar.

İnsanoğlu, İlâhî sıfatları anlama konusunda kendi kudretini, ilmini, iradesini, görme ve işitmesini ölçü kabul ettiği takdirde gerçeği

bulamayacak, hidayete eremeyecektir..

Halbuki, insan kendi kudretini yerçekimiyle mukayese etse, gerçeği bulur.

Havanın bir anda ne kadar insan ve hayvanın kanını temizlediğini düşünse gerçeğin kapısına varır.

Ama o tutuyor, çevresindeki böyle nice misâllerin hepsini bir tarafa bırakıyor da kendi âciz kudretini ölçü alarak, İlâhî kudretin sonsuz icraatlarını kavramaya kalkışıyor.

Sonsuzluk

“Ezelî olan elbette ebedîdir. Kadîm olan elbette bâkîdir.” — *Mektûbat*

BİR OKUYUCUMDAN samimi bir mektup almıştım. “Şu sonsuzluğu bir türlü anlayamıyorum..” diyordu. Çok uğraştığı ve çaresiz kalarak kaleme sarılıp bana mektup yazdığı, tatlı üslubundan hemen hissediliyordu.

Mektubu okuyunca elimde olmadan gülümsedim:

Bir fânî, sonsuzluğu bir başka fâniye soruyordu.

Anlatabilmek için anlamak gerek. Şu var ki, anlamak başka, inanmak daha başkadır. Şimdi ben kesinlikle inandığım, ama mahiyetini bilmekten aciz olduğum “sonsuzluk” hakikatini, bir fâniye anlatmak mecburiyetindeydim.

Ezelî ve ebedî olan Allah’ın lütfuna sığınarak bir şeyler yazmaya karar verdim. Bu kararımın birlikte hatırıma *Risale-i Nur*’dan şu vecize geldi:

“Ezelî olan elbette ebedîdir. Kadîm olan elbette bâkîdir. Vacib-ül Vücud olan elbette sermedîdir.”

İnsanoğlu her şeyiyle sınırlı. Hayatının bir başlangıcı var. Her başlangıç bir sondan haber verdiği için, bu hayatın bir de sonu olacaktır. İşte, başı ve sonu olan bu kısa hayat içerisinde, insan her yönüyle sınırlı işler görebiliyor. Kulağı belli bir frekansta işitmeye başlıyor ve yine belli bir noktada tâkatten düşüyor, ondan ötesini işitemez oluyor. Ağzından çıkan kelime de öyle. Belli bir mesafeden sonra artık işitilmiyor.

Madde âleminde açıkça görünen bu hakikat, ruh âleminde de geçerli...

İnsan aklı her şeyi anlayamıyor. Zira, öğrenmesinin bir başlangıcı var. Başlangıcı olan ilim sonsuz da olamıyor; tıpkı hayat gibi...

Sonu olmayan ancak ezelî olan Allah...

İnsan aklının aczinde başlangıç noktası, kendini anlayamaması... Şu sınırlı akıl, henüz kendini anlamış değilken nasıl oluyor da sonsuzu anlamaya kalkışabiliyor?..

Üçün dörtten küçük olduğunu bilen insanoğlu, yine kesinlikle bilir ki, ben üçten dördü çıkarmaya kalkışırsam menfî bir sonuçla karşılaşırım. Bunu bildiği halde, sınırlı olan aklına sonsuzluğu sıkıştırmaya çabalıyorsa,

sonucun eksi sonsuz, yâni sonsuz bir menfî olacağını da baştan kabul etmiş demektir.

İnsan sonsuzu anlayamaz, ama sonsuza inanabilir... Bu da insanoğluna büyük bir İlâhî lütuf... Yoksa, bütün sıfatları sonsuz olan Rabbine nasıl iman edecekti?

Bu vâdide insanoğluna bir mukayese imkânı, bir fikir yürütme, istidlâl gücü verilmiş. Bu güç sayesinde çok iyi bilir ki, bu âlemde benim bir başlangıcım ve sonum olduğu gibi, her şeyin de yine bir ilk ve son noktası var.

Ölüm kanunu sadece insan için geçerli değil. Mahlûk, sonradan var edilen demektir ve her mahlûk fânidir. Kur'an'ın haberiyle, "Her nefis ölümü tadacaktır."

Başlangıcı ve sonu olan her şey bize şu hakikati ders verir:

Bu varlıkların yaratıcısı ezelî ve ebedîdir.

İşte, "Vacib-ül Vücud olan elbette sermedîdir." ifadesi bu iki hakikati birlikte haykırır. Sermedî, hem evveli hem de âhiri olmayan demektir.

"Ben göğe yere sığmadım, ancak müminin kalbine sığıldım." hadis-i kudsîsi, evveli ve âhiri olmayan Allah'a, insan kalbinin iman edebilmesindeki sonsuz lütfu ders verir bize.

Yeri gelmişken, sonsuzluğu anlayamadığını söyleyen okuyucuma şunu sormak isterim:

Senin anlayamadığın sadece bu kadar mı?

Meselâ, yerin eşyayı nasıl çektiğini anlayabiliyor musun?

Güneşin, gezegenlerini nasıl çekip çevirdiğini kavrayabiliyor musun?

Ruhunun, aklının, hayâlinin, hâfızanın mahiyetlerini biliyor musun?

Elma ağacının içindeki, o çamuru elma yapan faaliyeti izah edebilmiş misin?

Yumurta nasıl oluyor da, uçan bir kuş oluyor. Nufte dokuz ay sonra nasıl ağlıyor, görüyor, işitiyor?

Bunlar akıl alacak şeyler mi?

Bu âlemde insanın göremedikleri gördüklerinden, anlayamadıkları anladıklarından, bilmedikleri bildiklerinden çok fazla. İnsanın, bu fânî eşyayı anlamış gibi, bekâyı anlamaya kalkışması onu en azından yorar. En azından diyorum, çünkü bu gibi yersiz arayışların insanı yanlış yola götürme ihtimali de vardır.

İnsanın sonsuzu anlama gayreti iki ayrı sahada cereyan ediyor. Birisi, İlâhî sıfatların, diğeri de âhîret hayatının sonsuzluğu... Bu ikisi arasında,

gözden kaçmaması gereken önemli bir farklılık var:

Âhiretteki sonsuzluktan söz edildiğinde zihinlerde hemen zaman ve müddet kavramları canlanır. Sonu gelmeyen, tükenmeyen, fâni olmayan, arızalanmayan bir hayat... Burada “ibka” hakikati karşımıza çıkar. Yâni, Cenâb-ı Hakk’ın bir şeyi sonsuz kılması... Ona verdiği varlığı ve hayatı, ebediyen onun elinde bırakması. Bunu aklın almaması için bir sebep olmasa gerek.

Şimdi şöyle bir düşünelim:

Kıyamet kopmasa, dünyada ebediyen insan yaratılacaktır değil mi? Bunu her akıl kabul eder. Kimsenin aklına günün birinde insan neslinin tükeneceği gelmez. Aksine, artacak olan bu nüfusun getireceği problemler zihinleri meşgul eder.

Şimdi soralım: Bu dünyada ebediyen insan yaratılmasına akıl erdiren insan, nasıl oluyor da âhiretteki sayılı insanın ebedî kalmasını anlayamıyor!?

Allah’ın sıfatlarının sonsuzluğuna gelince, bu sonsuzluğun ne mekânla, ne de zamanla bir ilgisi var. Zamandan ve mekândan münezze olan Allah’ın sıfatlarının sonsuzluğu da bu mefhumlarla açıklanamaz.

Onun kudreti sonsuzdur demek, “ne kadar âlem yaratırsa yaratsın kudretinde bir noksanlık olmaz” demektir.

Diğer sıfatlar da aynı mantık içerisinde değerlendirilmelidir.

Bütün İsimler Güzel

“Cemil-i Zülcelâl’in bütün isimleri Esmâ-ül hüsna tabîr-i Samedanîsiyle gösteriyor ki, güzeldirler.” — *Lem’alar*

ALLAH’IN bütün isimleri güzel...Kahhar ismi de güzel, Ğaffar ismi de...Zalimi kahretmenin güzelliği, günahkârı affetmenin güzelliğinden geri değil...

Bu iki isim birlikte zikredildiğinde, ayrı bir güzellik kendini gösterir:

“Kahhar olan Allah’ın gufranı ne kadar güzeldir!...”

İzzet ve azamet arttıkça affın güzelliği de ziyadeleşir.

Yüzbaşının affı ile Padişahın affı bir değildir...

İkisi de Hoş

BİR AHLÂK KİTABINDA güzel huylardan da söz edilir, kötü huylardan da... Bu kitabı okuyan bir insan diyebilir ki, kitabın her iki bölümü de güzel...

Kötü huylardan kaçmak da, güzel huylara koşmak da güzel.

Kötü olan, “Kötülüğü işlemek, iyilikten kaçınmaktır.”

Bir eğitimcinin öğrencisini teşvik etmesi de hoştur, tehdit etmesi de...Birincisi ilmi sevdendirken, ikincisi cehaletten uzaklaştırır...

Her ikisinin de sonu aynı noktaya varır...

Kâinattaki kahr ve lütuf tecellilerine de bu gözle bakabilirsek, biz de o yüce insanlar gibi, **“Kahrın da hoş lütfun da hoş”** diyebiliriz.

Benzemezlik

“Vacibü’l-Vücud, zatında, mahiyetinde mümkün benzemediği gibi, ef’alinde de benzemiyor”. — *Mesnevî-i Nuriye*

HER VARLIĞIN kendine mahsus bir “zâtı”, kaderin çizdiği bir “özellikler dünyası” ve icra ettiği bir “fiiller âlemi” vardır.

Bu farklı mahiyetler ve onların gördükleri değişik işler, harika bir nizam içinde cereyan etmekte ve bunların tümünden kâinattaki nizam ortaya çıkmakta ve bu âlemin yaratılışındaki İlâhî maksatlar en mükemmel şekilde yerine getirilmektedir.

İsterseniz, önce kâinatın küçük bir misâli olan kendi varlığımızda bu gerçeği ispat eden delillere şöyle bir göz atalım:

İnsanın, kendisini başka varlıklardan ve diğer insanlardan ayıran müstakil bir zâtı olduğu gibi, her bir organının da yine müstakil zatları vardır.

Meselâ, göz dediğimiz zaman başlı başına bir varlıktan, ayrı bir mahiyetten söz etmiş oluruz. Gözün zâtı kulağa benzemediği gibi, onun fiili olan görme de, kulağın fiili olan işitmeye benzemez. Göz ve kulak ayrı birer mahiyete sahip oldukları gibi, onların fiilleri de birbirine benzemezler.

Bu örneğimizi bedeninin bütün organları için yaygınlaştıracabiliriz. Akciğer ve karaciğer, müstakil ve ayrı birer mahiyete sahiptirler.

Bu farklı varlıkların işleri de birbirinden çok farklıdır. Elle ayak, böbrekle pankreas, sinir sistemiyle kan dolaşımı, alyuvarla akyuvar da birbirlerinden farklı mahiyetlerdir ve bu değişik varlıkların işleri de birbirinden ayrıdır, biri diğerine benzemez.

Aynı şeyleri ruh dünyamız için de söyleyebiliriz. Akılla kalbin, hafızayla hayalin mahiyetleri de görevleri de birbirine benzemezler. Ancak, burada çok önemli bir farkı da hatırlamamız gerekiyor. Organların müstakil zatları olduğu halde, ruha bağlı olan her şey “tek bir şey” gibidir. Zira, ruh terkip değildir. Ondaki latifelerin, duyguların müstakil şahsiyetleri yoktur. Yani, bir ameliyatla eli veya ayağı bedenden ayırabiliriz, ama akıllı ve hafızayı ruhtan ayıramayız.

Ruh ve beden iki ayrı mahiyettir. Birincisi misafir, ikincisi ise hane gibidir. Misafir ise elbette haneye benzemeyecektir.

Ruh-beden ikilisinin farklı işlerine örnek olmak üzere “midemize” bir göz atalım:

Mide denilince aklımıza gıdaların öğütülmesi gelir. Aklın da kendine has bir öğütme ameliyesi vardır. Cümleleri incelemek, onlardan manalar çıkarmak da bir çeşit öğütmedir. İşte midenin öğütmesi, aklın anlamasına hiç benzemez, aralarında önemli bir muhalefet vardır. Bu muhalefet akılla mide arasında da aynen ve daha ileri derecede hükmeder. Yani, anlamak sindirmeye benzemediği gibi, akıl da mideye benzemez. Onlardaki mahiyet farklılığı, fiiller ve sıfatlar alemine de aksetmektedir.

Şimdi kendi küçük dairemizde özet olarak baktığımız bu gerçekleri, kâinatın büyük dairesine uygulamaya çalışalım.

Güneş atmosfere benzemediği gibi, ışık vermek de kan temizlemeye benzemez.

Deniz karaya benzemediği gibi, balıklar da aslanlara benzemezler.

Elma ağacı ceviz ağacına benzemediği gibi, yaptıkları işler ve bizlere sundukları meyveler de birbirine benzemez.

Işık saçan güneş, bal veren arı, ipek ören böcek, ağını ören örümcek, yüzen balıklar, uçan kuşlar, yürüyen insanlar, meyve veren ağaçlar, kanımızı temizleyen hava.. hep Allah’ın yaratmasıyla varlık sahasına adım atmışlardır ve bunların tümü Hakk’ın mahlukudurlar.

Örneklerimizi elementlerden sistemlere kadar yaygınlaştırabiliriz.

Demek ki, zatları ve mahiyetleri farklı olan varlıkların işleri de birbirine benzemiyor.

O halde, bütün bu varlıkları yaratan, onların her birine ayrı bir mahiyet veren ve o mahiyete uygun işler gördüren Allah’ın ne zatı, ne de fiilleri mahlukatunkine benzemeyecektir.

Bütün bu anlatılanlar bir bakıma, Allah’ın “Muhalefetü’n-lil-havâdis” sıfatının açıklaması oluyor.

Havâdis, “hâdis olanlar”, “sonradan yaratılanlar, yokluktan kurtarılıp varlık sahasına çıkarılanlar” demektir. Bu sıfatın kıdem sıfatıyla yakın ilgisi vardır. Allah kadimdir; evveli yoktur, ezelidir.

Her varlık, hadistir, sonradan yaratılmıştır. Kıdem sıfatı hudusa (hâdis olmaya) benzemediği gibi, Kadîm olan Allah, elbette hâdis olan mahlukatına benzemeyecektir. Zira, sıfatlarla zatlar arasında da yakın bir ilgi vardır.

Bu hakikat, Nur Külliyyatı’nda şu veciz cümle ile ders veriliyor:

“Vacibü’l-Vücud, zatında, mahiyetinde mümkün benzemediği gibi, ef’alinde de benzemiyor.”

— Mesnevî-i Nuriye, Zerre

Allah, Vâcib-ül Vücud’dur. Yani, varlığı zatındandır, başkasının var etmesiyle var olmamıştır, ezelî ve ebedîdir. İnsan ve bütün mahlukat âlemi ise “mümkün” grubuna girerler. Mümkün; olması da olmaması da imkân dairesinde olan demektir.

Varlığı zatından olan Vacib-ül Vücud’un, zatı da işleri de elbette yarattığı varlıkların zatlarına ve işlerine benzemeyecektir.

Bu hakikati İlâhî isimler için düşündüğümüzde şu gerçekler karşımıza çıkar:

Rızık verenin zatı ve fiilleri, rızıklanan varlıkların zat ve sıfatlarına,
Hayatı verenin zatı ve hayatı, canlı mahlukların zatlarına ve hayatlarına,
Suret verenin zatı ve sıfatları, suret verilenlerin zatlarına ve sıfatlarına,
..., elbette benzemeyecektir.

...

Allah’ın insan yaratması, insanların bina yapmalarına hiç benzemediği gibi, ağaç yaratması da insanların ağaç resmi çizmelerine benzemez. Allah’ın yarattığı mahlukatın hepsi, Bediüzzaman Hazretleri’nin ifadesiyle “mektubat-ı rabbanî”dir.

Biz de elimize kalemi alır ve önümüzdeki kâğıda “insan” ve “ağaç” kelimelerini yazarız, yahut bunların resimlerini çizeriz. Ama bizim bu yazılarımız ve resimlerimiz hayatsızdır. Bizim insanımızın akıl ve şuurdan nasibi yoktur. Ve yine bizim ağacımız meyve vermez.

Allah da kâinat kitabında, kudret kalemiyle “insan” yazar, “ağaç” yazar. Ama bu yazılar Rabbanîdir, bir terbiyeden geçmişlerdir; birincisi fikirler üretirken ikincisi meyveler verir.

Allah’ın varlık alemini yaratması ve onlardaki tasarrufu ve icraatı, ne güneşin eşyayı aydınlatmasına benzer, ne yer çekiminin eşyayı çekip tutmasına ve ne de insanların uyduları yerden yönetmelerine. Bunlardan sonsuz derece farklıdır.

Ancak, bu misâller iyi değerlendirildiğinde şu sonuca varılır:

Allah’ın yarattığı bu varlıklar, O’nun ihsanıyla, O’nun verdiği kuvvet ve kudretle böyle harika işler sergiliyor ve bu icraatlarını gayet kolay yapıyorlar. Elbette Allah, bütün eşyayı, bu misâllerin çok ötesinde bir mükemmellik ve kolaylıkla yaratır, sevk ve idare eder.

...

Konunun farklı bir boyutuna da kısaca değinelim:

Allah'ın bir ismi Nur'dur ve bütün sıfatları ve isimleri nuranîdir. O'nun mukaddes varlığı maddeden münezzehtir.

Bütün madde âlemi Allah'ın mahlukudur. "Leyse ke mislihi şey'ün" hükmünce, hiçbir şey O'nun misli gibi değildir. Bu şeylerden birisi de madde âlemidir.

Ve Allah, maddî bir varlık olmaktan münezzehtir.

Bütün ruhaniyat âlemi de O'nun mahlûkudurlar.

Ve Allah, bütün ruhanî varlıklara benzemekten de münezzehtir.

"Şu umum envar ve bütün nuraniyyat, O'nun envar-ı kudsîye-i Esmâsının bir kesif zılalı" ibaresinde güzelce ifade edildiği gibi, bütün nuranî varlıklar, kendilerinde tecelli eden İlâhî isimlerin nurları yanında koyu ve katı bir gölge gibi kalmaktadır (Sözler, On Altıncı Söz).

Nuraniyat böyle olursa, Allah'ın varlığının madde âlemine benzemekten ne kadar uzak olduğu çok daha iyi anlaşılır.

Fizikçiler, maddeyi "enerjinin kesifleşmiş hali" olarak tarif ederler. Enerji ise Allah'ın kudretinin bir tecellisidir. Kudret sıfatı nuranî olduğu gibi, enerji de bir derece nuranîdir. Onun kesifleşmesiyle "madde" ortaya çıkmaktadır.

Buna göre, enerji ne maddeye benzer, ne de maddî varlıklara. O enerjinin kaynağı olan kudret ise, maddeye hiç benzemez ve ondan mücerrettir.

Bir insan fikren sapıklığa düşse de maddeyi yaratıcısına benzetmeye kalkışsa, fizik ilmine göre, bir ağacı, bir taşı yahut bir canlıyı ancak enerjiye benzetebilir. Enerjinin ise bu kadar çok ve farklı varlıktan hiçbirine benzemeyeceği açıktır.

Daha da ileri gitse, o enerjinin yaratıldığı kudrete kadar gider ve eşyayı İlâhî kudrete benzetme sapıklığına düşer. Bundan öteye gidemez. Zira kudret, Allah'ın sıfatlarından sadece birisidir. Vücut ve beka, ilim ve irade gibi bütün sıfatların sahibi olan Cenâb-ı Hakk'ın mahlukatla münasebeti, Üstad'ın ifade ettiği gibi sadece "hallakıyettir"; onları yaratmış olmasıdır. O'nun ne ilminin, ne iradesinin, ne görme ve işitme sıfatlarının enerjisiyle açıklanması mümkün olmadığı gibi, mukaddes Zatının da yarattığı hiçbir varlığa benzemeyeceği bütün akılların ve vicdanların kabul edecekleri bir hakikattir.

Cemal-i Mukaddes

FARKLI mahlûkların güzellikleri de farklılık arz ediyor... Dağın güzelliği bağıın güzelliğine benzemiyor. Rengin güzelliği başka, sesin güzelliği başka... Ruhun güzelliği bedenin güzelliğinden apayrı... Meleğin güzelliği de insanın güzelliği cinsinden değil...

Elbette, bütün bu farklı güzellikleri yaratan Allah'ın mukaddes cem li, mahlûk güzelliğine benzemekten münezzeh!...

Bize Bizden Yakın

“Cenâb-ı Hak bize ... her şeyden daha ziyade yakındır;
biz ise O’ndan nihayetsiz uzağız.” — *Sözler*

YAKINLIK DENİLİNCE insanın aklına, öncelikle, mesafe yakınlığı gelir. Halbuki, günlük hayatımızda yakınlığı daha farklı şekilleriyle de kullanırız; “yakın akraba”, “cana yakın”..gibi.

Bütün mekânları yaratan Allah, mekândan münezzeh olduğuna göre, O’nun bize yakınlığı, yahut bizim O’nun yakınlığını talep etmemiz elbette mekân ve mesafe boyutunda düşünülemez.

İnsan Sûresi’nin ilk iki ayetinde şöyle buyrulur:

“İnsanın üzerine uzun devirden öyle bir zaman geçti ki (o vakit) o, anılmaya değer bir şey bile değildi. Şüphe yok ki, biz insanı birbiriyle karışık bir damla sudan (nutfeden) yarattık. Onu imtihan ediyoruz. Bu sebeple onu iştirici, görücü yaptık.”

İşte biz henüz anılacak bir halde değilken, Allah’ın ilminde mevcut idik. Onun ilmi bize yakındı, biz ise henüz ortada yoktuk.

Sonra bizi karışık bir nutfeden yarattı, nutfe halinde iken de biz Rabbimizi bilmekten çok uzaktık, o ise bize bizden daha yakındı.

Bir sonraki kademede, ana rahminde dokuz aylık bir terbiyeden geçtik. Gözümüz ve kulağımız, o karanlık âlemde bedenimize yerleştirildi. Diğer bütün organlarımız da bizim için en faydalı olacak biçimde ve özellikte yaratıldılar ve bedenimizin en uygun yerine konuldular. Rabbimiz bütün bunları yaratırken bize bizden yakın idi. Biz ise O’nu bilmekten ve tanımaktan henüz çok uzaktık.

Dünyaya geldik, iman ile şereflendik, bizi yaratan ve ana rahminde terbiye eden Rabbimizi tanımaya başladık. O’nun Rahmân ve Rahîm olduğunu, sıfatlarının sonsuz ve mutlak olduğunu, mahlukatına benzemekten münezzeh olduğunu öğrendik. Bu imanımız ve marifetimiz bizi Rabbimize yaklaştırdı. Ama, O’nun zâtını bilmekten, sıfatlarının mahiyetini bilmekten yine sonsuz derece uzaktayız.

Bu âlemi ve içindeki her şeyi yaratan Allah, bize bizden daha yakındır; zira biz henüz ortada yokken bu muhteşem ve harika âlemi bizim için ve bize göre yaratmış bulunuyor. Biz ise O'nun cemel ve kemalini hakkıyla idrakten çok uzagız.

Her varlığı yokluktan kurtarıp varlık alemine getiren Allah'tır. Bu varlıkların hiçbirisi ne zatıyla, ne sıfatlarıyla Allah'ın zatına ve sıfatlarına benzemezler. Zira, zatları da mahluktur, sıfatları da. “Hiçbir şey O'nun misli gibi olmadı” ayetinin kati haberiyle, Allah hiçbir mahlukuna benzemez. Öyle ise, hiçbir varlık O'nun zat ve sıfatlarının mahiyetini hakkıyla bilemez. Bu noktada her varlık O'na sonsuz uzaktır. O ise, bütün varlık alanında İlâhî sıfatlarıyla icraatta bulunduğu için her şeye kendi varlıklarından daha yakındır.

Bu hakikatin küçük bir misalini insanların eserlerinde de hayalen seyredebiliriz. Selimiye Camii, Mimar Sinan'ın eseridir. Selimiye'nin kendinden haberi yoktur, ama Sinan onu bütün özellikleriyle bilir, zira o eseri planlayan ve yapan odur. Selimiye, Sinan'ın mahiyetini bilmekten çok uzaktır, o ise eserine çok yakındır.

Mimar ve eseri arasında böyle bir yakınlık ve uzaklık münasebeti olursa, yaratıcı ile yaratılanlar arasında bu hakikatin sonsuz derece ileri bir derecede hükmetmesi gerekmez mi?

Cenâb-ı Hakk'ın varlığı bütün varlıklardan öncedir, zira onları yaratan O'dur. Yine bütün varlıklar ölümü tattıklarında O'nun mukaddes varlığı yine devam eder. Nur Külliyyatı'nda “Ve yümit” bahsinde verilen o harika misali hatırlayalım. Akan bir ırmakta kabarcıkların parlayıp gitmelerinden şu ders çıkarılıyordu: Kabarcıklar parlamalarıyla güneşin varlığını, sönüp gitmeleriyle de onun devam ve bekasını ilan ediyorlardı.

İşte o parlayan ve sönüp giden kabarcıklar güneşten çok uzaktırlar, güneş ise onlara ışık vermesi cihetiyle onlara kendilerinden daha yakındır.

Nur Külliyyatı'ndan konumuzu aydınlatan bir hakikat dersi:

“... Güneş, kayıtsız nuruyla ve maddesiz aksi cihetiyle; sana, senin ruhun penceresi ve onun âyinesi olan gözbebeğinden daha yakın olduğu halde; sen, mukayyed ve maddede mahpus olduğun için ondan gayet uzaksın.”

— Sözler, On Altıncı Söz

Güneşin maddesi kayıtlıdır ve bize ulaşmaz; ama ışığı kayıtsızdır. İşte o kayıtsız nur, gözbebeğimize ulaşır, onda aksini gösterir; görmemizi sağlar.

Biz parmağımızı gözümüze sokamadığımıza göre, güneş, ışıyla bize bizden daha yakın demektir. İlâhî sıfatların hücrelerimize, atomlarımıza kadar icraatta bulunması cihetiyle Allah bize bizden daha yakındır.

Mesnevî-i Nuriye'de insanın ancak "nebatî cismaniyet ve hayvanî nefis" mertebelerini aşip "kalp ve ruhun derece-i hayatına" girmekle bu "geniş dünyadan daha geniş bir daire-i hayat, bir alem-i nur" bulacağı beyan edilir.

İnsanın bitkilerle ortak olduğu cihet, toprağa atılan bir çekirdek gibi onun da ana rahminde benzer bir gelişme göstermesi, oradaki gelişmesini tamamladığında dünyaya gelmesi ve büyümesini burada sürdürmesidir. Hayvanlarla ortak yönleri ise yemesi, içmesi, görmesi, işitmesi ve onlara benzer bir şekilde çoğalmasındır.

İnsanın hayatta kaldığı sürece bu iki tip faaliyetten tamamen kopması elbette düşünülemez. Ancak bu faaliyetleri kalp ve ruha hizmet ettirmek insanı Rabbine yaklaştırırken, aksini yapmak, yani ruh ve kalbini cismine hizmet ettirmek; insanı O'nun marifetinden ve rahmetinden uzaklaştırır. Yani, insanın bu iki alt kademeyi aşip, onlardan geçip kalp ve ruhun sahasında dolaşması, yemeyi, içmeyi ve şehvanî arzularını değil, anlamayı ve inanmayı ön plâna çıkararak manen terakki etmesi onu Rabbine yaklaştırır.

İlk iki cihette boğulup kalan insanların kalpleri nefislerine, ruhları cisimlerine mağlup olur ve bu gibi kimselerin Allah'a yakınlık kazanmaları çok zordur.

İman ve küfür birbirinin zıddıdır. Birine yakınlaşmak insanı diğ erinden uzaklaştırır.

Tevhid ve şirk de birbirinin zıddıdır; aynı hüküm bunlar için de geçerlidir. Keza, salih ameller insanı Rabbine yaklaştırırken, isyanlar O'nun rahmetinden uzaklaştırır.

Bir hadis-i kudsinin baş kısmının mealini naklederek konuyu noktalayalım:

“Kulum bana en fazla farzlarla yaklaşır, sonra naf ilelerle...”

Demek ki, Allah'a yaklaşmanın yolu farzları tam olarak yerine getirmekle birlikte, sünnetlere ve sair naf ile ibadetlere de elden geldiği kadar riayet etmekten geçiyor.

Bu yolun zıddı olan günahlar ve isyanlar insanı Allah'ın rahmetinden uzaklaştırır ve O'na yakınlık kazanmasına engel olurlar.

Sırayla Değil Birlikte

“İhtiyarın cüz’i ise; kendi mâlikinin irade-i külliyesine işini bırak.”

— Sözlər

CENÂB-I HAKK’IN, yaratma, hayat verme, şekillendirme gibi çok İlâhî fiilleri vardır. Bunların her birinin icraatı küllîdir; yani o fiile muhatap olan fertlerin tümünün işleri, sırayla değil, birlikte görülür.

Örnek olarak, “rızik verme” fiilini alalım. Bu fiil küllîdir; rızıklanan her canlı ise o fiile mazhar olmuş cüz’i bir ferttir. Bugün bir milyon altı yüz bin olarak belirlenmiş bulunan hayvan türlerinin bütün rızıklarının birlikte verildiği açıkça görülüyor ve biliniyor. Bitkilerin de rızıkları düşünüldüğünde, bu sayı çok daha artıyor. Bu kadar çok muhtacın beraber rızıklandırılmasını insan aklı almıyor. Çünkü, insan ancak birkaç misafir ağırlayabiliyor. Misafir sayısı çok olunca, onları farklı saatlerde yahut ayrı günlerde ağırlama yoluna gidiyor. Bu misafirlerin damak zevklerinden, sıhhat durumlarına kadar çok farklılıkları varsa hepsini memnun etmekte büyük sıkıntı çekiyor. Bu konudaki aczini görerek, Allah’ın bu kadar farklı canlıyı birlikte nasıl rızıklandırıldığını aklına sığıştıramıyor.

Allah’ın bütün sıfatları hem muhit, hem küllîdir. Muhit; “ihata eden, tamamını kaplayan, tümünü kapsayan” demektir. İlâhî sıfatların hepsi muhittir, yani bütün mahlûkatı kuşatmıştır.

Küllî ise, İlâhî sıfatların varlık âleminin tümünde birlikte icraat yaptığı manasına gelir.

Bilindiği gibi, insanın iradesi cüzidir, yani insan bir anda ancak bir şey irade edebilir. Dolayısıyla kudretinin icraatı da cüz’i olur ve insan bir anda ancak bir işle uğraşabilir; onu tamamladıktan sonra ikincisine başlar. Meselâ, insan bir anda iki cümle söylemeyi irade edemediği için, iki cümleyi birlikte konuşamaz. İki ayrı yöne birlikte bakamadığı için, iki yöne birlikte yürüyemez. ... İlâhî sıfatların icraatları ise küllîdir. Allah’ın iradesi küllîdir, sonsuz işleri birlikte irade eder. İlmiyle her şeyi birlikte bilir. Kudretiyle sonsuz varlıkları birlikte yaratır.

Muhit ve küllî kavramlarına mahlukat âleminden bir örnek:

Atmosfer, yeryüzündeki bütün canlıları kuşatmış, ihata etmiştir. Havanın sadece kan temizleme görevine bakalım: Ciğerlerin hepsinde kan temizleme fiilini birlikte yapar.

Nur Külliyyatı'nda, sonsuz işlerin birlikte ve gayet kolay yapılmasını akla yaklaştırmak üzere şöyle bir kaideye dikkat çekiliyor:

“Bir tek zât, muhtelif merâya vasıtasıyla küllîyet kesbeder. Cüz’î-yi hakikî iken, umumî şüunata mâlik bir küllî hükmüne geçer.” — Sözler, On Altıncı Söz

Yani, bir tek şahıs, kendisi cüzi bir fert olduğu halde, farklı aynalar yoluyla küllîleşir, bir anda çok işler görebilir. Bunun, günümüzde en açık örneği televizyon programlarıdır. Orada konuşan bir tek şahıstır, her ekran bir ayna kabul edilirse, o konuşma milyonlarca farklı mekânda, farklı kişilerce seyredildiğinde, o şahıs sanki küllîyet kazanmış, milyonlarca şahsa birlikte hitap etmiştir.

Bir âlimin eserlerini de onun ilminin birer aynası olarak kabul edebiliriz. O tek şahıs, kitabını okuyan her kişiyle sohbet etmiş gibi olur ve sohbeti külliyet kazanır.

Bediüzzaman Hazretleri, “bir tek zâtın, muhtelif aynalar vasıtasıyla külliyet kazanmasına” güneşi misâl olarak veriyor.

Güneş tek bir varlıktır ama, şeffaf şeylerdeki tecellileri sayılamayacak kadar çoktur. Yeryüzünü akisleriyle doldurur.

Ay’a ışık vermesi bir çiçekle ilgilenmesine engel olmaz. Denizlerden, damlalardan, bütün gözlere kadar sayısız eşyada tecelli eder; onlar üzerinde iş görür. Buna bitkiler âlemini de kattığımızda, güneşin bir anda birbirinden farklı sonsuz denecek kadar çok işi birlikte yaptığını hayretle görürüz.

Bu harika misâli, şöyle değerlendirmemiz gerekiyor:

Nur isminin kesif bir gölgesi olan Güneş, bir anda bu kadar farklı icraatları karıştırmadan, yorulmadan, büyük-küçük fark etmeden,..., yaparsa, elbette onu yaratan Allah’ın bu varlık âlemindeki icraatları son derece kolay olur, bir iş bir işe mani olmaz, büyük-küçük, yakın-uzak farkı söz konusu değildir.

İnsanoğlu, İlâhî kudretin ayrı ayrı ve sonsuz işleri birlikte nasıl gördüğünü düşünürken kendi cüz’i iradesini ölçü kabul etmek yerine, güneşe bu nazarla baksa çok önemli mesajlar alacaktır.

Allah, bütün âlemleri birlikte terbiye etmekte ve kemale erdirmektedir. Çekirdeği terbiye ederek ağaç yaptığı gibi, yumurtayı terbiye edip kuş

yapıyor. Kâinatı da bir ilk noktadan itibaren altı devrede terbiye edip şu hazır hale getirmiş bulunuyor.

Bu hakikati kâinatın bir küçük misâli olan insanda da görebiliyoruz. Onda da bu küllî icraatın çok örnekleri görülüyor. Göz ile kulağın, akciğerle karaciğerin terbiyeleri birbirinden farklı olduğu gibi, alyuvarla akyuvarın da terbiyeleri farklılık gösteriyor. İşte bütün bu farklı terbiyelerle insan bedeni, bütün fonksiyonlarını en iyi şekilde yerine getirecek bir mükemmelliğe kavuşuyor.

İnsan, kendi aczini ölçü aldığında bu kadar çok ve birbirinden farklı terbiye fiilinin birlikte nasıl gerçekleştiğine akıl erdiremiyor. Zaten, Allah’a şerik koşmanın temelinde de bu yanlış değerlendirme yatıyor.

Allah’ın rububiyeti umumîdir, yani her şeyi bizzat O terbiye etmiştir. Rabbü’l-âlemîn ismi bize bu dersi vermektedir. Bu İlâhî terbiyede yardımcılara yer yoktur. Zira, yardımcı diye tevehhüm edilecek her ne varsa, tümü mahlûkturlar.

Meselâ, meyvelerin terbiyesinde ağaçlar İlâhî kudrete ve hikmete yardımcı değillerdir. Zira, onlar da yaratılmış, terbiye edilmiş ve bu hizmetle görevlendirilmişlerdir. Meyve için ağaca ihtiyaç olmadığının en açık delili, ince bir saptan, ağaç olmaksızın, çıkarılan karpuzlar ve kavunlardır.

İşte güneşin bu kadar çok ve külli işleri birlikte ve yardımcısız yaptığı, bütün eşyayı birlikte aydınlatığı ve ısıttığı, bütün bitkilerin imdadına yine bizzat kendisinin koştığı düşünülürse, İlâhî icraatların birlikte ve yardımcısız yapıldığına çok güzel bir örnek yakalanmış olur.

Mutlak Hâkimiyet

İNSANOĞLUNUN en zayıf noktalarından birisi, hâkimiyet hastalığı. Bakarsınız yedi yaşında bir çocuk, dört yaşındaki küçük kardeşine ağabeylik taslıyor. Ona hükmetmeye, sözünü geçirmeye kalkışıyor. O çocuğu bu üstünlük duygusuna iten sebebi araştırdığınızda, karşınıza sadece yaş faktörü çıkıyor; dünyaya üç sene önce gelmek.

Ötede çatık kaşlı bir usta, çırağına emretmekte, olur olmaz şeyler için onu azarlamaktadır. Burada üstünlük sebebi olarak sanat ve maharet devreye girmiştir. Çırak da bu üstünlüğü peşinen kabul eder ve bir meslek sahibi olmak için onun bütün emirlerini aynen yerine getirir.

İnsanoğlu birtakım madenleri terbiyeden geçirir ve onları, meselâ, bir otomobil haline getirir. Artık o otomobil, insanın emrindedir. Burada hâkimiyet, çok daha ileri bir unsurdan kaynaklanır: Terbiye.

Aile hayatında da bunun bir başka türüsünü görüyoruz:

Bir baba, çocuğuna toplum hayatında uyması gereken kuralları, hürmeti, şefkati, dürüstlüğü, doğruluğu öğretir. Ve biz o çocukta, aldığı bu güzel terbiyenin izlerini görünce memnun oluruz.

Bu terbiye babaya bir hâkimiyet de getirmiştir. O çocuk, kendisini terbiye eden babasına hürmet gösterir, onun sözünden çıkmamaya çalışır.

Bir âlim de hiçbir şey bilmeyen bir öğrencisini ilim şerefinden nasiplendirir ve o öğrenci bu terbiyeye karşılık hocasına hürmet eder, minnettar olur.

Demek ki terbiye çok önemli bir hâkimiyet sebebi.

Mutlak ve sınırsız hâkimiyet ancak Allah’a mahsus. Bu hâkimiyet çok yönlüdür. Yaratma, hayat verme, rızık verme, şifâ verme, hidayete erdirmeye gibi nice İlâhî fiiller, Allah’ın sonsuz ve mutlak hâkimiyeti karşısında kulu itaate getirir, ibadete sevk eder.

İlâhî hâkimiyetin sonsuz cihetlerinden birisi de “rububiyet.” Her varlığın özünü, çekirdeğini yaratan ve onu bu ilk noktadan itibaren terbiye ederek kemâle erdiren Allah’ın bir ismi de Rabbü’l-Âlemîn. Bütün âlemler

onun terbiyesinden geçmişler. Nutfeyi insan, çekirdeği ağaç, yumurtayı tavuk yapan hep o İlâhî terbiye.

Kur'an, âlemleri terbiye eden Allah'a hamd ile başlar. Bu hamd ile insanoğlu, bütün âlemlerin onun için ve ona göre terbiye edildiğini büyük bir şükür ve hayranlıkla dile getirmiş olur.

Canlı-cansız her varlık vazifesinde son derece hassas. Güneşimizin doğuş ve batışındaki şaşırılmaz nizam bunun en açık bir göstergesi değil mi? Bu nizam bir hâkimiyetten haber verir. İşte Nur Külliyyatı'nda bu hâkimiyet, "rububiyet-i mutlaka derecesinde bir saltanat-ı sermediye" ifadesiyle dile getirilir.

Allah'ın terbiye ediciliği mutlak, sınır altına alınamaz. İnsan bedeninde, O'ndan başkasının terbiye ettiği bir duygu, bir organ, hatta bir hücre göstermek mümkün olmadığı gibi, kâinatta da Allah'ın terbiye etmediği bir yıldız, bir dağ, bir ağaç mevcut değil.

Kimi nasıl dilerse öylece terbiye eder. Bu hususta terbiye edilenin bir itirazda bulunması, yahut bir teklifle ortaya çıkması düşünülemez. Ne dağ diyebilir ki, "Ben de göreyim, işiteyim," ne deniz diyebilir ki, "Ben de ılık saçayım."

Her varlık kendi istidat ve kabiliyetinin inkişafı noktasında ayrı bir terbiyeden geçer. Bu istidatların taksiminde varlıklar mutlak bir iradenin hükmü altındadırlar. Çiçekle yıldızın, kavakla elma ağacının, aslanla ceylanın, cinle insanın istidatları birbirinden ne kadar farklıdır!

Bütün bunların terbiye edilmeleri mutlak bir hâkimiyet altında icra edilir.

İnsan mutlak âciz ve fakir. İlâhî terbiyeye en fazla onun mazhar olması bu özellikle yakından ilgili.

Uyuyup uyanmaktan âciz olan insana, Cenâb-ı Hakk semadan arza, geceden gündüze kadar her şeyi hizmet ettiriyor. Ve her şeyi onun istifadesine en uygun biçimde terbiye ediyor.

İnsanı Allah terbiye etmiştir ve onun mutlak hâkimi de yine yalnız O'dur.

Ve insan Fatiha Sûresi'nde **"Ancak sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz"** demekle, İlâhî terbiyenin kendisine yüklediği sorumluluğu en güzel şekilde dile getirmiş olur.

Hayat ve Ölüm Üzerine

“Hayatı veren O olduğu gibi, hayatı alan, mevti veren dahi yine O’dur.”

— *Mektûbat*

İNSAN İÇİN hayat ve ölüm kelimeleri iki ayrı doğumun isimleridir. Birincisi dünyaya gelişi, diğeri ise dünyadan kabir alemine göçüşü ifade eder.

“Bir müminin ölerək bu dünyadan çıkıp gitmesini, bir çocuğun ana rahminden, o nemli karanlık yerden geniş dünya sahasına çıkmasından başka bir şeye benzetmem.”

— Hadis-i Şerif

Nur Külliyyatı’nda ölüm için yapılan tariflerden birinde “terhis” ifadesi kullanılır.

Ölüm hiçlik olmadığına göre, ruhun bedende görev alması gibi, bu görevinden terhis olması da bir İlahî tasarruf, bir Rabbanî icraattır.

Bu iki ayrı fiilin icrası Allah’ın iki ayrı isminin tecellisiyle gerçekleşir. Birincisi Muhyi (hayatlandıran, hayat verici), diğeri Mümit (ölümü verici, ölümü tattıran.)

Terhis olan kişi artık kışlasında yoktur, ama yeni bir beldenin sakini olmuştur.

Yine Nur Külliyyatı’nda Mümit isminin açıklaması yapılırken şu ifadeler yer verilir:

“Mevti veren O’dur. Yani, hayatı veren O olduğu gibi, hayatı alan, mevti veren dahi yine O’dur.” — *Mektûbat*

Bilim adamları hayatın ne olduğunu ve nasıl meydana geldiğini anlamak için nice ömürler tüketmişler.

Bu konuda İslam alimlerinin çok önemli bir tespitleri var:

“Hakiki hakaik-i eşya esma-i ilahiyedir.”

Buna göre, hayatın hakikatini ararken onun kaynağına bakmamız gerekiyor. Böyle bir bakış bizi “Muhyi” ismine ulaştıracaktır.

Şu ayet-i kerime konumuzla yakından ilgilidir:

“Doğrusu Allah indinde İsa’nın meseli, Âdem meseli gibidir. Onu topraktan yarattı, sonra ona ol dedi, o da oluverdi” — Âl-i İmran Sûresi, 59

Bu “ol!” emrine, tefsir alimleri “canlı bir mahlûk kesil” şeklinde mana veriyorlar. Buna göre ruh gelmeden önce, Âdem Peygamberin cesedi bir bakıma ölü gibiydi. Yani, görmekten, işitmekten, yürümekten, anlamaktan, sevmekten çok uzak bulunuyordu. Cansız değildi ama henüz Âdem de değildi. Topraktan süzülen bir öz varlık, bitki hayatına benzer bir gelişme gösteriyordu.

İnsanın ana rahmindeki ilk dört aylık dönemi de bu safhayı andırıyor.

“Siz ölü iken sizi diriltten Allah’ı nasıl inkâr ediyorsunuz? Sonra sizi O öldürecek, tekrar sizi O diriltecek ve tekrar O’na döndürüleceksiniz.” — Bakara, 28

Bu ayetteki “ölü iken” ifadesine, “insanı teşkil eden elementlerin henüz hücre haline gelmeden önceki durumları” şeklinde mana veriliyor. Bu ifadeyi, önceki ayet için yapılan tefsirin ışığında, “cesedin ruha kavuşmadan önceki hali” şeklinde de anlamak mümkündür.

Cenab-ı Hakk, hem Hayy (hayat sahibi), hem Muhyi’dir. Hayat şerefinden bizi de hissedar etmeyi rahmetiyle dilemiş ve bizleri hayat sahibi birer varlık olarak yaratmış. Tıpkı, “vücut” yani “varlık” sıfatından mahlukatını da şereflelendirmek için onları var etmesi gibi.

Hayatın menşei ile ilgili çalışmalarda maziye doğru gidildiğinde varılacak son nokta, ilk hücrenin yaratılmasıdır. Güneşten kopmuş bir parça olan yer küremizde, yine güneşten gelme hücreler bulunmayacağına göre, bu yeni varlıkların yeryüzünde yaratıldıklarında ve onlara hayat sıfatının yoktan verildiğinde şüphe yoktur.

Şu var ki, biz “hayat” denilince hemen kendi hayatımızı ve çevremizi kuşatan canlıların hayatlarını hatırlarız. Halbuki, hayatın menşei ararken daha gerilere gittiğimizde, bu kâinatın da bir çekirdeği, bir ilk hareket noktası olacağı gerçeğine ulaşırız.

“...Mukteza-yı hikmet, şu şecere-i hilkatın de bir çekirdekten yapılmasıdır. Hem öyle bir çekirdek ki; âlem-i cismanîden başka, sair âlemlerin numûnesini ve esasatını câmi’ olsun.” — Sözlər

Allah Resulü’nün, “Allah’ın ilk yarattığı şey benim nurumdur” hadisinden hareketle bu ilk varlığa *Nur-u Muhammedî* denilmiştir. Ve bu ilk

mahluk, çekirdeği olduğu bütün varlık aleminde tecelli edecek olan İlâhî isimlerin tümüne mazhar bir mahiyete sahiptir. Onda tecelli eden İlâhî isimlerden birisi de Muhyi ismidir. Bu ismin tecellisiyle o çekirdek varlık hayy, yani hayat sahibi olmuştur. İşte hayatın gerçek kaynağı “bu hayatlı varlıktır.” Melekler de o nurdan yaratılmışlardı. Onlar da hayatlı varlıklardı, ama o nuranî varlıkların hiçbirinin hücreci yoktur. Demek ki, hayatın menşecini “ilk hücre” olarak kabul etmek, insanlar ve hayvanlar alemi için doğru gibi görünse de, mutlak manasıyla, eksiktir.

Hayat ve ruh kavramlarının aynı olup olmadığı sıkça sorulur. Hayat, “yarı canlılık” dediğimiz en aşağı mertebesiyle bitkilerde de vardır, ama onlarda ruh yoktur. Hayat, ruhun bir sıfatıdır. Ruhun, “ilim, irade, görme, işitme” gibi sıfatları yanında bir de “hayat” sıfatı vardır. Ancak, diğer bütün sıfatlar hep bu temel sıfatın varlığı sayesinde kendilerini gösterirler.

Şu gördüğümüz alemde, hayat özelliği ne güneşte var, ne ayda, ne de yıldızda. Elementlerin hepsi bu özellikten mahrum; ne demirinde hayat var, ne bakırında; ne oksijeninde hayat var, ne hidrojeninde.

Hayatın bir tek fonksiyonu olan görme sıfatını şöyle bir düşünelim. Bu özellik de madde aleminin hiçbir varlığında yok. O halde, görmeyen bu varlıklardan gören bir mahluk yaratılması, ancak İlâhî bir ihsanla olabilir, o da Muhyi isminin tecelli etmesiyle gerçekleşir.

Biraz da ölümden söz edelim:

Meleklerde olduğu gibi, ruhlarda da ölüm yoktur. Ölüm bedenden ayrılan ceset için söz konusudur.

“Beden ruhun hanesidir” buyruluyor. Sultanın haneyi terk etmesiyle bedende çözülmeler, dağılmalar başlar. Sonunda o canlı hücreler ölürlere ve cansız elementler haline gelirler.

“Ölüden diriye, diriden ölüye O çıkarıyor.” — Rum Sûresi, 19

Muhyi isminin tecellisiyle, ölü elementler diri hücreler haline gelirken, Mümit isminin tecellisiyle de o canlı hücreler yeniden cansız elementler halini alırlar.

Hayatın hakikatini bilemiyoruz; ona bir derece bakmak için ölümün hakikatini düşünmek gerekiyor. Bu ikincisi nasıl daha başka ve yepyeni alemlere yol açıyorsa, birincisi de daha aşağı tabakaların üst dereceye yükselme yolculuğudur.

Yolculuk, kemale doğrudur. Yok iken var olmak bir kemaldır. Cansız iken cana kavuşmak, ikinci bir kemaldır. Akıldan mahrumken akıl sahibi

olmak, ayrı bir kemaldır. Ve küfür karanlığından kurtulup iman nuruna erişmek, en büyük kemaldır.

Cansız eşyayı hayata sebep kılan, hayatsız elementlerden canlı hücreler yaratan, sonra o hücrelerin trilyonlarcasını akıl almaz bir bağ ile bir birine raptedip insan haline getiren, o harika bedene en üstün mahluku olan “insan ruhunu” misafir eden Allah, bu kemal tecellilerini insanın ölümünden sonra da devam ettirecek, kabir hayatını iman ehli için, Peygamberimizin (asm) ifadesiyle, “cennet bahçelerinden bir bahçeye” çevirecek ve bu yolculuk en mükemmel alem olan cennette, en ileri seviyede devam edecek ve öylece sürüp gidecektir.

Yine hayata dönelim ve konuyu şöylece noktalayalım:

Önemli olan, hayatın menşei bilmek değil, hayatı en güzel şekilde kullanmanın yollarını bulmaktır. Aynı şekilde, ölümü hayatın sonu değil, bir yeni hayatın başlangıcı bilmek ve o ebedî hayat için bir şeyler yapmanın gayreti içinde olmaktır.

Hayatın menşei hakkında araştırma yapan nice kişiler şu anda kabir hayatını tatmakta ve hayatlarının hesabını vermekteler.

Konunun biyolojik yönü herkesi ilgilendirmiyor. Bu sahanın yetkili uzmanları konu üzerinde ne kadar çalışsalar yeridir. Bu gayretler onların mesleklerinin bir gereğidir ve mutlaka sürdürülmelidir.

Ancak, bu yapılırken meselenin bütün insanları ilgilendiren yönü gözden ırak tutulmamalıdır:

“Hayatımı nasıl değerlendireceğim ve nasıl öleceğim?”

Dünya imtihanının bütünlemesi yoktur. Ne yapılacaksa bu dünyada yapılacaktır.

Hatalar ölüm gelmeden önce görülürse hemen düzeltilebilir. Süre yetmezliği söz konusu değildir. Yetmiş yıl yanlış yolda giden kişi doğruyu görüp mazisine tövbe ettiğinde artık cennet yolcusudur.

“Dünya ahiretin tarlasıdır.” — Hadis-i Şerif

Bu fani hayatı, ebedî bir hayatın tarlası olarak gören ve ona göre değerlendirenlere ne mutlu!

Öğütölüyor muyuz?

“Başka bir âlemin mahsulâtının tezgâhı hükmünde çarkları dönüyor.” —
Sözler

SOLMUŞ ve dalından kopmuş bir yaprak... Araba altında kalmış bir kedi... Sökölmeye başlanmış bir eski bina... Kütüphanede tozlanmaya terk edilmiş bir şaheser... Miras masasına oturtulmuş bir ömür... Ve daha niceleri...

İşin garibi, bu dünyaya yeni ayak basanlar, mazinin bu değişken manzarasını görmez, göremez, yahut görmezlikten gelirler. Ve yeni bir devranı sürmeye başlarlar... Bu kervan da böylece gider durur.

Çiçekler, öncekilerin solduğunu bilmez, yine açar. Bebekler, evvelkilerin öldüğünden habersiz, yine doğar. Yazarlarımız, günün birinde unutulacaklarını dikkate almaz, yine yazar. Kazananlar, sonunda bırakıp gideceklerinden gafil, yine çalışır...

Bir kudret, kâinatı böyle çevirir; bir hikmet, canlıları böyle sevk eder ve bir sır insanları böyle çalıştırır...

Yerküremiz, misafir öğüten sofrası... Hem misafirler, hem de rızıkları aynı sofradan çıkıyor... Sonunda her ikisi de ona dönüyorlar.

Toprak ana, meyveleriyle beslediği insanoğlunu sonunda bağrına basıyor. Ve onu element hâline getirinceye kadar öğütüyor.

İnsan, daha dün sofrasının başındayken, bugün bir sofrası olarak toprağa gömölüyor ve yeraltındaki canlıların istifadesine sunuluyor.

Dün, koyunlar onun için otlıyor, ağaçlar meyvelerini ona uzatıyorlardı. Güneş onun için doğuyor, dünya onun için dönüyordu. Toprak onun için mahsul veriyor, sular onun için akıyordu... Ama şimdi o aziz misafir, hayattayken tırnağının ucuyla ezebildiği küçük hayvanların esiri olmuş. Onların önünde bir sofrası gibi serilmiş.

Bugün onun bedeniyle beslenen böcekler de, bir süre sonra, ölümü tadıyorlar ve sonunda insan, tâ ilk noktasına, toprağa varıyor. Toprakta başlayan hayat, yine onda son buluyor...

Garip bir sır, acib bir muamma... İnsan bu bilmeceyi çözemedikçe, neden zevk alabilir? Onu ne tatmin edebilir?... Madem ki öğütüleceğiz, ilk hâlimize döneceğiz; o halde bu âleme niçin geldik?

İnsan bu sorunun cevabını bulamadan doyasıya yiyememeli, gönlünce giyememeli, keyfince gülüp eğlenememeli...

Bütün bu düşünceler, mazide bir ahababımın vefatı ile iç âlemime hücum eden ve beni kararsız kılan suallerden bir kısmı...

Ben bu düşüncelerle çaresizlik içinde kıvranırken, aradığımı bir şaheserin şu cümlesinde buldum:

“Başka bir âlemin mahsulâtının tezgâhı hükmünde çarkları dönüyor.” — Sözlər

Kâinat bir tezgâha benzetilmişti. Bu tezgâhta dokunan mahsuller bir başka âlem hesabınaydı. Ama görünüşte, mahsuller yine tezgâhın içinde yok oluyor, öğütölüp gidiyorlardı. Öyleyse bu mahsul manevî olmalıydı... Maddî olsa, o da öğütölür giderdi.

İnsan ruhunu düşündüm. Onu zaman yıpratabiliyor muydu? Dünya onu eskitebilmiş miydi?..

Hayır! Tam aksine o, zaman geçtikçe olgunlaşıyor, bilmediklerini öğreniyor, daha da terakki ediyordu... Yıpranan beden idi. Toprağın öğüttüğü de beden idi. Ruh bu tezgâhta dokunmamıştı ki onda öğütülebilsin. O, Allah'ın şuurlu bir kanunuydu...

Sayfalar kanunu eskitebilir miydi? Onlar ancak yazıyı misafir edebilir, dolayısıyla onlardan ancak yazılar silinebilirdi. Yazıda ifadesini bulan ve kendisini okutturan kanun ise, yazının silinmesiyle yürürlükten kalkmazdı. O kanunu ancak, koyan güç kaldırabilirdi...

Öğretmenleri düşündüm. Onlar imtihan evrakını belli bir süre beklettikten sonra imha etmiyorlar mıydı? Çünkü geçen geçmiş, kalan kalmıştı.

Mezun olanlar ayrı bir âlemde, yâni okul ötesi bir başka hayat devresinde görev almış, hayatlarını saadetle sürdürmeye devam etmekteydiler.

Mezun olamayanlar ise, ya sokaklarda, kahve köşelerinde perişan olmuşlardı, yahut çok güç şartlar altında hayatlarını sürdürmeye çalışıyorlardı.

Artık her iki grubun da okuldan alacakları bir şey yoktu. İmtihan evrakının parçalanması, imha edilmesi, onlar için bir mânâ ifade etmiyordu...

İnsan da, bu dünya imtihanında, ruhuna iyi veya kötü neyi mal etmişse, onlarla bu dünyadan göçüp gidiyordu.

Bu değirmenin taşları, ruhu ve ona mal olanları öğütecek güce sahip değildi...

Bu düşüncelerle ruhum rahatladı, gönlüm sürurla doldu. İyiden iyiye anladım ki:

Bu dünyaya Allah'ın iradesiyle gelen, O'nun lütuflarıyla hayat süren insan, yine O'nun sevk etmesiyle ölümü tadacak, mahşere çıkacak, O'na rücu edecektir...

O'na; mümin, mutî, salih olarak rücu edenler, ebedî saadet menzili olan Cennete sevk edilecekler.

Cennet güzeller ve güzellikler diyarı... Âmirin de güzeli oraya girecek, memurun da; zenginin de güzeli oraya gidecek, fakirin de...

İçeriye sadece güzelliklerini götürecekler. Dünyevî makamları, rütbeleri ise dışarıda kalacak.

Direnen Kemik

DİŞİMİ ÇEKTİRİYORDUM. Hekim, dişimi çekmeye zorlanırken, o da damaktan kopmamak için âdetâ direniyordu. Ben, morfinin verdiği rahatlıkla, acı çekmek yerine, bu ibretli manzarayı hayal âlemimde seyrediyordum.

Bu hal bana ölümü hatırlatmıştı. Şöyle düşündüm:

Bu diş, çekilmeden az önce damakla, ağızla, beyinle, kısacası bütün bir bedenle bağlantılı idi. Ama, çekilir çekilmez, bütün bu alâkaları kaybetti. Artık o, diş değil bir kemikti. Ölen insan da öyle değil miydi? Ölmeden az önce onun bedeni, hava ile, gıda ile, yerküresinin dönüşü, güneşin doğuşu, baharın gelişi gibi nice hâdiselerle alâkalı idi. Ama, ölüm hâdisesiyle, ruhu bedeninden çekilince, artık onun için ne havanın, ne suyun, ne baharın, ne de güzün bir mânâsı kalmıştı. Artık, dünya dönmüş veya dönmemiş, güneş doğmuş veya batmış, hava ısınmış veya soğumuş, bütün bunlar onu ilgilendirmiyordu.

İşte hepimiz bir gün ölümü tadacak, yâni ruhun bedenden sıyrılıp çıkmasına şahit olacağız. Artık ne gözümüz görecektir, ne kulağımız işitecek. Ne midemizde açlık, ne alnımızda ter... Hepsi bitecek.

Ruhumuz yeni bir âleme göçmüş olacak.

Bugün hayatımızı, bir mahşer yolcusu olduğumuzu unutmayarak güzelce değerlendirebilirsek o gün, kabir bizim için “Cennet bahçelerinden bir bahçe” olacak.

Acı Bir Hatıra

BİR KABRİSTAN VARDI. Daha önce şehrin alt tarafında iken şimdi ortalarda kalmıştı. Gelip geçenlere sessizce ölümü hatırlatırdı.

Belediye yetkilileri, bir emanet, bir tapu senedi, bir hatıra ve bir uyarıcı olan o beldeyi, maalesef, oradan kaldırmaya karar vermişlerdi.

İlân yapıldı.

“Falan kabristan şu tarihte sökülmeğe başlanacak. Cenaze sahiplerinden isteyenler o güne kadar cenazelerini filan kabristana aktarabilirler!”

İlâna pek iltifat eden olmadı. Zira uzun süreden beri bütün vefat edenler şehrin yeni kabristanına defnediliyordu. Burada kalanlar, yıllar öncesinin insanlarıydı. Çoğunun sahibi çıkmadı.

Derken beklenen gün gelip çattı. Kepçe o koca beldeyi birbirine kattı.

Görünürlerde beden denilebilecek bir şey kalmamıştı. O vücut binalarının kolonları hükmündeki kemiklerden henüz tam çürümeyenler birbirine karıştı ve kamyonlara dolduruldu.

O garip manzaranın halâ tesiri altındayım. O gün kemikleri kamyonlara yüklenen insanlar, daha dün bu şehrin sakinleriydiler.

İçlerinde zengini de vardı, fakiri de...

Alçak gönüllüsü de vardı, kibirlisi de...

İffetlisi de vardı, şehvet düşkünleri de...

Birbirini çekemeyen ve çok büyük mücadeleler veren rakipler, şimdi aynı kamyonun arkasında sarmaş dolaş olmuşlardı.

Ve hepsi, yeni gafillerin oynadığı bu beldeyi artık terk ediyorlardı...

Pişman Olan Ruh

BİR CENAZENİN kabre konulmasından sonra, böcekler bedene ilişinceye kadar, hısım akraba da taziyelerini hemen hemen bitirmiş oluyorlar.

Daha sonra, mirasçılar mal bölme görüşmelerine, böcekler de, bedeni parçalamaya koyuluyorlar.

Her iki faaliyet de bir bakıma, birlikte yürütölüyor.

Beden tüketiliyor, servet dağıtılıyor.

Bu hâli hayretle seyreden ruh, gafletle geçen günlerine şimdi pişman olarak elini dizine vurmak istiyor, ama ortada artık ne el mevcut, ne de diz...

Üç Ayrı Kanun

NUTFE, çekirdek ve yumurta... Birincisinin kâinatla olan münasebetine rahim vasıta olmuş... Bu âlemin mahsulleri annenin midesine akıyor, oradan nutfenin imdadına koşuyor...

Yumurtada böyle bir alışveriş yok. O, şu kâinattan alacağını âdeta depo etmiş. Kuş olup uçmak için belli bir süreye ve belli seviyede bir ısıya ihtiyacı var.

Çekirdekte ise durum daha da farklı...O, bu âlemin bir parçası olan toprağa, doğrudan bırakıyor kendini...Kâinatla alışverişini böylece yapıyor...

Bu ibret tablosunda çok hikmetler okunabilir ve çok hakikatlere bakılabilir:

İnsan, yaratılma denince sadece babanın sülbünden ana rahmine geçmeyi ve orada dokuz ay terakki ettikten sonra dünya yüzüne çıkmayı anlıyor. Ve kendisine, “haşirde bütün nefislerin birden dirileceği” haber verildiğinde, bu hakikati dar zihnine sığıştıramıyor. Halbuki, “nutfe, yumurta, çekirdek” üçlüsüne bir bakabilse, bu dünyada bu farklı kanunları koyan zatın, mahşerde apayrı bir yaratma çeşidini de sergileyebileceğini hiç de akıldan uzak görmez...

İnsandan Ahirete*

“Hiç mümkün müdür ki: Cenâb-ı Hak ve Mâbûd-u Bilhak, insanı. istidatça en ulvî ve en yüksek surette, mahiyette yaratsın da, onu bir dar-ı ebedîye göndermeyip,

... .. hakikat nazarında çirkin bir haksızlık etsin?” — Sözler

HAŞİR RİSALESİ’NİN On Birinci Hakikati, insanın mahiyeti ile ahiret arasında bir köprü kurar ve “Cenâb-ı Hak böyle harika bir mahlûkunu ölümle hiçliğe atmayıp onu ebedî bir aleme gönderecektir” sonucuna varır.

İlk paragraftaki uzun cümlede insanın farklı ve birbirinden önemli yönlerine dikkat çekilir.

Bunlardan birincisi:

“Cenâb-ı Hak ve Mabud-u Bilhak, insanı şu kâinat içinde rububiyet-i mutlakasına ve umum âlemlere rububiyet-i âmmesine karşı en ehemmiyetli bir abd ... ”

Allah’ın bütün sıfatları gibi rububiyeti de mutlaktır. İlâhi sıfatlar hakkında “mutlak” kelimesi, kayıtlanamayan, icraatına engel olunamayan manasına gelir.

Allah’ın rububiyeti de mutlaktır. Yani O, her şeyi dilediği gibi terbiye eder. Buna engel olabilecek bir başka kudret, bir başka irade düşünülemez.

Fatiha Suresi’nde Allah’ın Rabbü’l-âlemîn olduğu bildirilir. “Rububiyet-i âmme” ifadesi bu ayeti hatırlatır. Bu terbiyeye karşı en ehemmiyetli abd insandır. Yani, bu terbiyeler öncelikle insana bakar.

Güneşten aya, meyvelerden sebzelere, atın çevikliğinden, arının bal yapmasına, koyunun sütünden, tavuğun yumurtasına kadar bütün terbiye fiilleri öncelikle insana bakmaktadır. “En ehemmiyetli” ifadesi bu önceliği ders verir.

İnsan bu âlemden ve içindekilerden en mükemmel şekilde nasıl faydalanabilecekse, bütün bu varlıklar ona göre yaratılmışlardır. “Karşı” kelimesi de bu manayı ders verir.

Abd kelimesinin de özel bir önemi vardır. Bunun yerine en ehemmiyetli canlı veya varlık gibi bir başka kelime de kullanılabilirdi. Bu “abd”

kelimesi, rububiyete ve “Rab” ismine bakar. Bütün âlemlerde hükmeden bu “rububiyet” tecellilerini hayretle ve hamd ile tefekkür edenler “ubudiyet” görevlerini yerine getirir ve “abd” olurlar. Etmeyenler insanlıklarını kaybeder ve hayvandan daha aşağı düşerler.

Muhatap olma yönü:

“Hitabat-ı Sübhaniyesine en mütefekkir bir muhatab” ifadesi insan gibi aciz, zayıf bir varlığı Allah’a muhatap olma derecesine çıkarıyor.

Bütün âlemlerin Rabbi olan Allah, bunlar içerisinde insanlarla konuşuyor, onlara emir ve yasaklarını öğretiyor. Rızasına ermeleri için neler yapmaları gerektiğini bildiriyor.

Kur’an’ın bu manada en birinci muhatabı insan olduğu gibi, kâinat kitabının da yine en birinci muhatabı insandır. Cenâb-ı Hak kudret kelimeleri olan mahlûkat ile de insanla konuşuyor. Bu şerefe mazhar olan insan, bu hitaplara karşı ibadet, şükür ve tefekkür görevlerini yapmakla mükellef kılınıyor. Bir diğer ciheti:

“Mazhariyet-i esmasına en câmi’ bir âyine ve onu ism-i a’zâmın tecellisine ve her isimde bulunan ism-i a’zamlık mertebesinin tecellisine mazhar bir ahsen-i takvimde en güzel bir mu’cize-i kudret...”

Otuz Üçüncü Söz’ün İnsan Penceresi’nde şu harika tespiti yer verilir:

“Nasıl esmâda bir ism-i âzam var, öyle de, o esmânın nukuşunda dahi bir nakş-ı âzam var ki, o da insandır.”

İsm-i azam bütün İlâhî isimleri içine alır. İnsan da kâinatta tecelli eden bütün isimlere ayna olmakla nakş-ı azam olmuştur. İnsan, ism-i âzama mazhar olduğu gibi, her ismin de “ism-i a’zamlık mertebesinin tecellisine mazhar”dır. Yani, her ismin en ileri, en mükemmel tecellisi insanda görülür:

Muhyi ismine bakalım, hayat sahipleri içinde insandan mükemmeli yoktur.

Rezzak ismine bakalım, canlılar içinde insandan daha çeşitli ve mükemmel rızıklarla beslenen yoktur.

Kerîm ismine bakalım, İlâhî ikramlara insandan daha fazla mazhar olan bir canlı yoktur.

İnsan; mahiyeti ve kabiliyetleri itibariyle en mükemmel varlıktır. Ahsen-i takvim bu manayı ders verir. Ahsen-i takvime “İnsan en güzel surette yaratılmıştır” diye mana verilirken şu noktanın unutulmaması gerekir:

Beden ruhun hanesidir. O halde “en güzel, en mükemmel” manalarını insanın ruhunda aramak gerekir. Ruh ahsen (en güzel) olduğu için hanesi de

en güzel yaratılmıştır. Arıya kovan, tavuğa kümes, sultana saray yapılır.

Ve insan da diğer bütün varlıklar gibi Allah'ın bir kudret mucizesidir.

Muciz, aciz bırakan demektir. Allah'ın yarattığı bir çiçek de mucizedir, bir böcek de, bir yıldız da.. Bunlar içinde “en güzel bir mu’cize-i kudret...” insandır.

Bir başka yönden:

“Hazain-i rahmetinin müstemilâtını tartmak, tanımak için en ziyade mizan ve âletlere mâlik bir müdakkik.”

Bu kâinat rahmetle var edildiği gibi, yine rahmetle insana göre tanzim edilmiş, insan meyvesi verecek şekilde programlanmıştır.

Bitkiler ve hayvanlar âleminde sonra yaratılan insan, çevresindeki her şeyin kendisine faydalı olduğunu idrak etmiş, neye baksa ruhunda bir şükür duygusu, bir hayret ifadesi belirmiştir. Bu rahmetleri, bu ihsanları tartması ve tanınması için kendisine maddî ve manevî cihazlar takılmıştır. Göz ile renkler ve şekiller âlemini tartmış, diliyle tatlar âlemini, kulağıyla sesler dünyasını tanımıştır.

Aklıyla eşyanın görevlerini ve insana olan faydalarını tetkik etmiş, inceden inceye araştırmış ve bulmuştur.

Bütün bu tatmalar ve tanımalar insan kalbinde o rahmet sahibine karşı şükür ve ibadet manalarını canlandırmıştır.

İnsanın ihtiyaç yönü:

“Nihayetsiz nimetlerine en ziyade muhtaç.”

Bir risalede, insan “merkezî bir nakşa” benzetilir. Bir halının ortasındaki nakış, halının her tarafından uzanan iplerle dokunduğu gibi, insan da bütün bir kâinattaki esma tecellilerinin merkezi olmuş, bütün elementler onun imdadına koşmuş, bütün âlemler onda temsil edilebilmişlerdir. Hafızasıyla levh-i mahfuza, hayaliyle misâl âlemine, bedeninde kaynaşan hissiyatıyla kâinatı dolduran melekler âlemine numune olmuştur.

Merkezî nakşın bütün halıya muhtaç olması gibi, insan da bütün bir kâinata muhtaçtır.

Bu ihtiyaç, onun mahiyetine İlâhî rahmet ve hikmetle konulmuştur. Zira bu ihtiyaç, mahlûkatı insanın hizmetine koşturmuş, onu arza halife yapmıştır.

Yok olma endişesi ve ebediyet arzusu:

“Fenadan en ziyade müteallim ve bekaya en ziyade müştak.”

Fena; “fani olmak, bu dünyada geçici bir süre için kalmak” demektir. İnsan ruhunda ebediyet arzusu vardır ve insan bu hayatın fani oluşundan

elem çekmektedir. Diğer bütün canlıların ölümden haberleri yokken, insanın bundan haberdar olması, onun ebede namzet olduğunun ayrı bir delilidir.

Kabir ile başlayan ebedî hayat için hazırlık yapmanın ilk adımı, ölümü bilmektir. Hayvanların ebedî âlem için çalışmaları söz konusu değildir. Onlar, kendi yaratılışlarına konulan görevleri eksiksiz yapmakla, daima ibadet üzeredirler. Ölümü ve ahireti bilmekle yapacakları fazla bir şey yoktur. Bundan dolayı, onların ölümü bilmeleri kendileri için sadece azap olmaktan öte bir işe yaramaz. Hakîm olan Allah bu yüzden onlara ölümlerini bildirmemiştir.

Eğer ebedî hayat olmazsa insanın da ölümünü bilmesinin bir manası kalmaz. Her işi, her sözü ve her hali ahiret hesabına—sevap yahut günah—meyveleri veren insanın, ölümünü bilmesi kendisi için büyük bir rahmettir. Allah Resulünün (asm), “Lezzetleri acılaştıran ölümü çok zikredin (çokça hatırlayın)” hadis-i şerifleri bu noktada çok manalıdır.

En nazlı canlı:

“Hayvanat içinde en nazık ve en nazdar ve en fakir ve en muhtaç.”

Canlılar içinde insan en nazık ve nazlı misafir. Üzerinde seyahat ettiği dünyadan, kanını temizleyen havaya, yolunu gösteren ışığa, hücrelerini değiştiren gıdaya kadar herşey görevini yaparken onu rahatsız etmemeye, sanki, azami derecede dikkat gösteriyorlar. Her şeye muhtaç yaratıldığı için her şey ona hizmet ediyor. Diğer hayvanların bir kısmı güç ve kuvvetleriyle, bir kısmı eti ve sütüyle, başkaları balıyla, ipeğiyle onun nazıyla oynuyor, o arzın halifesini memnun etmeye çalışıyorlar.

Dünyaya bakan yönü elemelerle dolu:

“Hayat-ı dünyevîyece en müteallim ve en bedbaht.”

Arzın halifesi olan bu nazlı misafir, bir yönüyle diğer canlılardan çok daha elemli. Kendisine akıl verildiği için dünün elemi çekiyor, yarının endişesini taşıyor. Sadece kendi derdiyle dertlenmekle kalmıyor, bütün sevdiklerinin hatta bütün bir insanlık âleminin dertlerini yükleniyor. O, sadece bu dünya için yaratılmadığından bu dertlere muhatap olmuş. Zira bütün bunlar onun için ayrı birer terakki vesilesi:

Fakirin imdadına koşmakla sevap kazanıyor, hastaları ziyaret etmekle sevap kazanıyor; sıkıntılı insanların dertlerini paylaşmakla sevap kazanıyor.

O böyle binler çeşit sevaplar kazanırken, diğer canlılar bütün bu dertlerden azade, sakin ve çilesiz bir hayat sürüyorlar. Ama, makamlarında da bir yükselme olmuyor.

En üstün kabiliyet:

“İstidadça en ulvî ve en yüksek”

İnsan istidadının yüksekliğinin en güzel göstergesi, “yer, gök, dağların yüklenemediği emaneti insanın yüklenmesi”dir. Bu istidat, onu Allah’a muhatap ediyor. Bu istidat, ona marifet sahasında akıl almaz dereceler kazandırabiliyor. Yine bu istidat onu arzın halifesi yapıyor, kâinat kitabını en iyi okuyan ve ondan en çok faydalanan canlı olmasını sağlıyor.

Mesnevî-i Nuriyede geçen şu cümle onun istidadındaki genişliğin ayrı bir göstergesi:

“Öyle bir fiilin mahsulüdür ki istidadı irade ettiği şeyi kendisine veriyor.”

Her canlının belli görevi varken ve bir ömür boyu sadece onunla meşgul olurken, insan ne istese onu yapabiliyor. Bu kadar çeşitli meslekler, bu kadar farkı ilim dalları, öte yandan bu kadar farklı rezalet çeşitleri, ahlâksızlık yuvaları hep insan istidadının mahsulleri. Bir kısmı ebedî saadet meyvelerini, diğerleri ebedî cehennem azaplarını netice veriyor.

İnsan hakkındaki bu birbirinden güzel tespitler yapıldıktan sonra şu sonuca varılıyor. Cenâb-ı Hak insanı, bu **“surette, mahiyette yaratsın da, onu müstaid olduğu ve müştak olduğu ve lâayık olduğu bir dâr-ı ebedîye göndermeyip, hakikat-ı insaniyeyi ibtal ederek kendi hakkaniyetine taban tabana zıd ve hakikat nazarında çirkin bir haksızlık etsin.”**

Böyle üstün bir mahlukunu ölümle hiçliğe gömmeye O’nun sonsuz rahmeti de, hikmeti de müsaade etmez. Allah’ın bütün sıfatları ve isimleri gibi Hak ismi de haktır, bu batıl yol, O’nun hakkaniyetiyle bağdaşmaz.

* Yazarın, *Sorularla Risale-i Nur Dersleri* 3 adlı eserinden iktibas edilmiştir.

Bilgimiz

SAÇIM bilmiyor kimin başında boy gösterdiğini... Ağaçlar da dağı tanımıyorlar. Yıldızlar semadan gafil... Balıklar deryadan habersiz...

İnsanoğluna cüzî bir ilim verilmiş. Sonsuz bir ilimle dönen bu işlere hayret etsin diye.

Yoksa o ilim, bu âleme ne katıyor ki?..

Biz bu ilmimizle, kendi varlığımızı ve bizi kuşatan şu kâinatı okumaya çabalıyoruz.

Ötede daha mükemmel kitapları okumak üzere...

Haşir Meydanı: Eşsiz Tablo

MAHŞER! “Mâlikiyevmiddin” isminin bütün ihtişamıyla tecelli edeceği emsâlsiz meydan.

“Doğrudan doğruya herkes kendi Halık’ı ve Mabudu ve Rabbi ve Seyyid’i ve Malik’i kim olduğunu bilecek ve bulacaklar” hakikatinin herkesçe tadılacağı muhteşem sahne.

İzzetin ancak Allah’a mahsus olduğunun olanca berraklığıyla sergilendiği eşsiz tablo.

O gün değişik bir gün. Güneş, bütün gördüklerini, gece bütün bildiklerini o meydana dökcek.

Bir yanda, vaktiyle İlâhlık dava eden birisi; yüzü yerlere sürülerek hesaba getirilecek.

Ötede, bir zamanlar “Çürümüş kemikleri kim diriltecek?” diyen bir başkası, şaşkınlık ve dehşet içinde kıvranacak.

Kıyamet ile sanki, Lât ve Uzza putlarının karınları yarılacak, ne kadar müşrik dökülecek haşir meydanına!?..

Hintli’nin ineği kesilecek, gırtlğından ne kadar sapık fışkıracak!... Darwin’in maymunu inecek daldan, ne kadar evrimci kusacak o meydana!..

Ve daha nice kurbanlar o mahşerde bir araya gelecekler.

Her batıl din, her yanlış inanç, kendi mensuplarının şahsında orada zilletle sürünecek.

Hak batıla galip gelecek.

Nefis ve malını Allah’a satan, kul olarak yaşayan, kul olarak ölen azizler de o meydana gelecekler.

Ümitle karışık dehşetli bir korkuyu onlar da tadacaklar. Onlar da inceden inceye hesaba çekilecekler.

Allah’ın rahmet ve keremine herkesin muhtaç olduğunu güzelce sergileyecek ve sonunda yollarına devam edecekler. Ebedî saraylarına doğru.

Hesaba Çekileceğiz!

BİR HADİS-İ ŞERİFİN son kısmında, “Hepiniz çobansınız, hepiniz raiyetinizden mesulsünüz” buyrulur.

Bu hitap, aile reisinden devlet başkanına kadar her idareci için geçerli. Şu var ki, yönetici olsun veya olmasın, her bir insanın da bu hitaptan bir hissesi olsa gerek.

Her fert, gözlerini nereye dikiyorsa nazarını orada otlatıyor demektir... Orası haram saha ise, kabahat gözün değil, bakanındır... Ve sorumluluk da ona aittir.

Dilimiz, kulağımız, aklımız, hafızamız da öyle...

Ve biz, bunların hepsinden hesaba çekileceğiz...

Ruh Kayıttan Kurtuluncu

NUR KÜLLİYATI'NDA, ölümün “mahiyeti” yani “ne olduğu” konusunda çok güzel tespitler yapılmış. Bunlardan birisinde ölümün “ıtlak-ı ruh” olduğu belirtiliyor.

İtlak; “kayıtlı olmama, serbest olma” demektir.

Allah'ın bütün sıfatları mutlaktır. Yani, İlâhî sıfatların icraatını bir başka kudret, yahut bir başka irade sınırlayamaz, kayıtlayamaz, onların icraatlarını engelleyemez.

...

Allah'ın şuurlu bir kanunu olan ruh, insan bedeninde görev yaptığı sürece, o hanenin şartlarına uymak mecburiyetinde kalıyor. **“Göz bir hassedir ki ruh bu âlemi o pencere ile seyrederek.”** cümlesinin ders verdiği gibi, insanın bu âlemi seyretmesi göz ile kayıtlanmış durumda. O pencereyi açmadıkça bu âlemi seyrederken. Gözlerini kapayıp uykuya geçtiğinde ise, bir başka âlemin kapıları kendisine açılır. Ve o yeni âlemde bambaşka şeyler görmeye başlar.

...

İnsan uyanık iken, ancak kendisini kuşatan mekânı görebilir. Bir başka beldeyi görmesi için bedenini oraya göç etmesi gerekir.

Rüyada ise beden kaydından bir derece kurtulan ruh, o kapalı gözleriyle farklı mekânları seyretme imkânına kavuşur.

Yine uyanık halde, beden zamanla da kayıtlıdır. Gözler ancak hazır zamana ait hadiseleri seyredebilir. Rüya âleminde ise, ruh, “yıllar ve asırlar ötesi zamanları” dolaşabilmekte, berzaha göçmüş nice insanlarla görüşüp konuşabilmektedir.

Nur Külliyyatı'nda **“nevmin büyük kardeşi olan mevt”** ifadesi geçer. Uyku ölümün küçük kardeşidir (Mektûbât, 1. Mektup). Buna göre, ruhun uykudaki serbestiyeti de ölümle kavuşacağı “ıtlaka, kayıtsızlığa, hürriyete” göre çok cüzi kalır.

Ruh, bedenden ayrıldığında, onun kayıtlarından da kurtulur. Görmek için göze ihtiyacı kalmadığı gibi, yürümek için ayağa, tutmak için ele,

işitmek için kulağa muhtaç olmaz. Yani, onun görmesi de, yürümesi de, tutması da, işitmesi de beden kaydından azade olmuştur.

Görme, ruhun bir sıfatıdır. İnsan uyanık iken de, bu sıfatını kullanarak çok uzak mesafeleri görebilir, güneşe, aya bir anda ulaşabilir Şu var ki, ruh bedenle kayıtlı olduğu için, o ülkelere bizzat gitme imkânından mahrumdur.

Bedenden ayrılan bir ruh, dünya hayatında sadece uzaktan seyrettiği o beldele, artık bizzat ziyaret etme imkânını yakalamış oluyor.

Ölüm, beden içindir; ruh için değil. Sebeplere bağlı olarak, zaman içinde ve safhalar halinde yaratılan beden, ruhun ayrılmasıyla yine kademeli olarak, ama çok hızlı bir şekilde, zeval bulmaya başlar. Ruh ise, sebepsiz ve birden yaratıldığından, ona beka nimeti ihsan edilmiştir. Yavaş yavaş kemale erenler yine kademeli olarak zevale meylederken, ruh bu kanunun dışında kalır. “İbka” yani Allah’ın onu baki kılması, ona ihsan ettiği varlık nimetini ebediyen geri almaması sayesinde, ruh ebedî olarak yaşayacaktır.

“Ölmeden önce ölünüz.” hadis-i şerifine göre ıtlak-ı ruh dünyada da bir derece gerçekleşebilir. Bunun şartı, ruhun bedene galip gelmesidir. Nur Külliyyatı’nda **“Ruhu cismaniyetine galip olan evliyanın işleri, fiilleri sür’at-i ruh mizanıyla cereyan eder.”** buyrulur (Mesnevî-i Nuriye, Şemme).

Bir başka risalede de, **“Hayvaniyetten çık, cismaniyeti bırak, kalp ve ruhun derece-i hayatına gir”** tavsiyesi yapılır (Lem’alar, 17.Lem’a).

Buna göre, bir mümin, “büyüyüp gelişme” diye özetleyebileceğimiz “nebatî ve cismanî” cihetini ve yine “yeme, içme, görme, işitme, yürüme, evlenme” gibi fonksiyonların tamamını ifade eden “hayvanî” cihetini aşarak, “düşünme ve inanma” merkezli olan “insaniyet” cihetinde terakki ettiğinde, kalp ve ruh ön plâna geçmiş olur.

Artık böyle bir kişinin ruhu da, bir bakıma, “ıtlaka” mazhar olmuştur. Şu var ki, bu ıtlak ölümde olduğu gibi bedeni tamamen terk etme şeklinde değil, kalbini “dünya hayatına ve mahlukata bağlamama” olarak kendini gösterir.

Böyle bir kalp, artık “makam, mevki, servet, şan ve şöhret” gibi nefsin can attığı bütün kayıtlardan azadedir. Dünyayı, Nur Risaleleri’nde ders verildiği gibi “kesben değil, kalben terk” eder. Dünyadan büsbütün elini çekmez; ancak dünyayı ahiretin tarlası bilerek hayatını “meşruiyet ve hayır

çizgisinde” tutmaya dikkat eder. Böylece, dünyanın bütün nimetlerini uhrevî saadetine vesile yapar.

Bunu başaran bir kalp, dünyanın “içinde” boğulmaz, “üstünde” dolaşır. Ömrünü, sadece beden hanesinin ihtiyaçlarını karşılamakla heder etmez. O haneye gereği kadar önem verir, nefsin meşru ihtiyaçlarını—israfa girmeksizin—temin eder. Bununla birlikte, çok iyi bilir ki, yaratılışındaki asıl maksat, ne bu fani dünyaya, ne de onun gibi fani olan bedene hizmet değil, “bâki” olan ruhunu “ebedî” âleme hazırlamaktır.

İşte bu şuura sahip olan bir ruh, “beden, dünya ve nefis” kayıtlarından kurtulmakla “ıtlaka” bu dünyada mazhar olarak Allah Resulünün (asm), “Ölmeden önce ölünüz.” hadis-i şerifinde haber verdiği kutlu zevata iltihak eder.

...

Dünyada ıtlak, “nefsin kayıtlarından, heva ve hevesin tahakkümünden, dünyanın fani yüzüne bağlanmaktan, bedeni beslemeyi hayatın gayesi sanma gafletinden, sebeplere —özellikle de, elinde güç ve imkân bulunan insanlara —gereğinden fazla önem verip onları tesir sahibi sanmaktan” kurtulmaktır.

Bu kurtuluşa eren insan, bu dünyada cennet hayatı yaşar. Ve ahirette, ruhu bedenine galip olarak, bir anda binler yerde bulunabilir, binler çeşit zevk ve lezzeti birlikte tadabilir.

Gerçi, o saadet diyarında bütün müminlerin ruhları bedenlerine galip gelecektir. Ama, bu şerefe dünyada kavuşanların o âlemdeki halleri bir başka olacaktır...

Hayatın Hayatlanması

“Hayatın lezzetini ve zevkini isterseniz, hayatınızı imân ile hayatlandırınız ve ferâizle zînetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhâfaza ediniz.” — *Sözler*

BU DÜNYA gölgeler âlemi; ahiret asıl... Bu dünya fanilik beldesi; ahiret baki... Bu dünya bir imtihan meydanı ve ahiret tarlası; sonuçlar ötede alınacak, mahsuller orada derlenecek.

Dünyanın mahiyetini böyle bildiğimizde, ondan bekleyeceğimiz lezzet ve zevk de “gölge zevk”, “fani lezzet”, “imtihan meydanında yahut tarlada tattığımız sade nimetler gibi” olur. Gerçek zevk, ebedî olandır.

“Ahiret daha hayırlı ve bâkîdir.” — A'lâ Sûresi, 17

İman hayata hayat olursa, yani bu hayat imanla nurlanır ve canlanırsa, kalbimizin ve ruhumuzun alacakları zevk ve lezzetler de ayrı bir keyfiyet kazanır.

Bediüzzaman Hazretleri namazı, **“bu fani misafirhanede bakiyane bir sohbet”** olarak görüyor. Bu bakış açısıyla nazar ettiğimizde, bu dünyada da asıllar âleminin zevklerinden bir nebze olsun tadabileceğimiz anlaşılır.

Bunun ilk adımı ve temel şartı imandır. İnsan kalbi, iman ile bütün âlemlerin Rabbine teveccüh eder. Allah'ın kulu olmanın, O'nun eseri, O'nun sanatı ve bu dünyada O'nun misafiri olmanın zevki fani lezzetlerle kıyaslanmaz.

Bu zevk, gölge değildir, asıldır. Zira bu zevk, günün birinde kaybolup gidecek olan bedenimize ait bir haz değil, baki olan ruhumuza mal olmuş ve onunla birlikte kabirde de, ahirette de devam edecek bir ulvî lezzettir.

Üstat Hazretleri, kalbin “ayine-i Samed” olduğunu ifade eder. Samed, “her şey O'na muhtaç; O ise hiçbir şeye muhtaç değil.” demektir.

Bir çiçek de Allah'a muhtaçtır, bir böcek de. İnsan bedeni de bir yönüyle bunlara benzer; o da bütün bir kâinata muhtaçtır. Ama insan kalbi, Samed isminin en büyük, en derin ve en geniş aynasıdır. Zira o, kâinat ve içindekilerle değil, onların yaratıcısına iman ile ve O'nu anmakla tatmin olabilmektedir.

“Haberiniz olsun ki, kalpler ancak Allah’ı zikirle tatmin olur”
(Ra’d Sûresi, 41) ayet-i kerimesi bu gerçeğin en güzel ifadesidir.

Öyleyse gerçek zevk, Allah’a imanla, O’nu anmakla insan kalbinde hasıl olan manevi haz ve ulvî lezzettir.

Allah Bâki’dir, insanın kalbini ve ruhunu da ebedî kılmıştır. İşte imanın verdiği zevk, bu bâki ruhun Bâki olan Allah’a iman ile, O’nun marifetinde yol almakla, O’na yaklaşımcı ameller işlemekle kazandığı zevklerdir.

Bu zevklerin çok önemli bir kısmı, *On Birinci Söz*’de güzelce ortaya konulur. **“Senin hayatının gayelerinin icmalî dokuz emirdir.”** diye başlayan hakikat derslerini, bu yönüyle, başlıklar halinde hatırlayalım:

Duygularımızla İlâhi rahmet hazinelerindeki nimetleri tartıp külli şükretmenin zevki...

Manevi cihazlarımızı kullanarak Esmâ-i İlâhiye’nin tecellilerini seyretmenin zevki...

Ahsen-i takvimde en güzel ve mükemmel bir mahluk olarak kendimizi diğer mahlukların müşahedesine sunmanın zevki...

Âlemlerin Rabbi olan Allah’a ubudiyet görevimizi yerine getirmenin zevki...

Esmâ tecellileriyle süslenmiş ve mükemmelleşmiş bir mahluk olarak, özellikle namaz vakitlerinde, kendimizi Rabbimizin müşahedesine arz etmemizin zevki..

Mahlûkatın ibadetlerini, tespihlerini tefekkür etmenin zevki...

Cüzi sıfatlarımızı vahid-i kıyası ittihaz ederek, Allah’ın külli sıfatlarını bilmenin zevki...

Âlemdeki varlıkların Allah’ın birliğine olan delaletlerini okumanın ve anlamamanın zevki...

Aczimizi, fakrımızı ve noksanlığımızı iyi değerlendirerek Rabbimizin kudretini, kuvvetini, rahmetini tefekkür etmenin zevki...

Bunların her biri, imanının insan kalbine tattırdığı çok büyük manevi lezzetlerdir.

İman zevkinin inkişaf etmesi ve korunması için iki önemli esas vardır: Salih amel ve takva.

Dünya işlerinde başarılı olmanın da yolu bu esaslara uymaktan geçer.

Yani, insan önce bir meseleyi gaye edinecek, sonra o gayesinin tahakkuku için olanca gücüyle çalışacak, o hedefe ulaşmayı engelleyen yanlışlıklardan da bütün hassasiyetiyle sakınacaktır.

Salih amelin ölçüsü, Allah Resulü'nün (asm) işlediği bütün güzel amelleri yapmaya çalışmak; takvanın ölçüsü ise bütün kötülüklerden sakınmaktır.

İşte, **“hayatınızı imân ile hayatlandırınız ve ferâizle zînetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhâfaza ediniz”** cümlesinde bu esaslar birlikte ders verilmiştir.

Bir hayat, iman ile kemale erer ve canlılık kazanırsa, onu hemen ibadet takip eder; farzları işlemekle onu süslemek, daha da güzelleştirmek görevi başlar.

Kazanılan bu nimetin kaybedilmemesi, bu süslerin bozulmaması, çirkinliğe dönüşmemesi için de günahlardan çekinmeye ihtiyaç vardır.

Bediüzzaman'ın bu ifadesinde şöyle bir işaret de olabilir:

“Nasıl, cansız bir cisim, hiçbir iş göremezse, iman ile gerçek manada canlılık kazanmayan bir hayat da manen ölü gibidir; ondan ne farzların işlenmesi beklenebilir, ne de günahlardan sakınılması.”

Kim Diriltecek?

İNSAN KAFASI; et, kemik, sinir, lif, kan, saç, kirpik, diş.. gibi nice farklı varlıklarla kaynaşır ve bu ayrı unsurların hepsi aynı hakikati terennüm ederler:

“O, yaratmanın her çeşidini bilir.”

Dilerse alyuvar yaratır, dilerse akyuvar. Geceyi de gündüzü de O halk eder. Yanan ağacı da yaratan O, yakan ateşi de... Akasyadan çama bütün ağaçlar, mikroptan balınaya bütün canlılar O’nun mahlûku:

“Ve O, yaratmanın her çeşidini bilir.”

Yer çekimi, Güneş cazibesi ve insan ruhu... Her üçü de O’nun kanunu, O’nun mahlûku... Meleği de, şeytanı da, cini de O yaratmış:

“Ve O, yaratmanın her çeşidini bilir.”

Damaktan çıkan diş, başta uzayan saç, akılda parlayan fikir, kalpte coşan hissiyat, Güneş’ten fışkıran lâv, beraber, aynı hakikate parmak basıyorlar:

“O, yaratmanın her çeşidini bilir.”

Suda boğulan serçe, havada boğulan balık, her ikisinde de boğulmayan kurbağa, üçlü bir ittifak ile aynı dâvâ üzerinde birleşirler:

“O, yaratmanın her çeşidini bilir.”

Zihnin hareketi, kalbin hissetmesinden, rüzgârın esmesi, insanın öfkelenmesinden ne kadar farklıdır! Bu ve benzeri bütün farklı hareketler, hep Allah’ın yaratması ileler.

“Ve O, yaratmanın her çeşidini bilir.”

Tabağımızda zeytin, yumurta ve ekmek... Biri ağaç vasıtasıyla, diğeri tavuk yoluyla, beriki de doğrudan topraktan yaratılmış. Beraber tabağımızda boy gösteriyorlar ve bize birlikte sesleniyorlar:

“O, yaratmanın her çeşidini bilir.”

İşte bu hakikatin gafili bir adam, eline aldığı bir kemik parçasıyla Peygamber Efendimizin (asm) huzuruna çıkmış ve alaycı bir tavırla, bir taraftan kemiği ufalayıp tozlarını yere dökerken, diğer tarafta sormuştu: *“Çürümüş kemikleri kim diriltecek?”* diye...

İlâhî vahiyle cevap geldi:

“(Ey Muhammed!) De ki, kim onları ilk defa yarattı ise yine O diriltecek ve O, yaratmanın her çeşidini bilir.” — Yasin Sûresi, 79

Mahlûkata, *Mektubat-ı Rabbaniye* deniliyor. Bu harika ibare ile, meşhur münafığın tuhaf iddiasını birlikte düşündüğümde, hayalimde şöyle bir münakaşa canlandı:

Tebeşir hocanın elinde, onun iradesiyle hareket ediyor ve tahtaya mükemmel bir vecize yazılıyor. Biraz sonra silgi yine o hocanın iradesiyle harekete geçiyor ve o güzelim vecize siliniyor tahtadan... Übeyy İbn-i Halef taklitçisi bir öğrenci silgiden dökülen tozlara parmağını basıyor ve soruyor: Şu tozları yeniden kim vecize hâline getirecek?.. Ve sınıf başkanından alıyor cevabını: Kim onu hiç yok iken yazdı ise yine o yazacak...

Bir ilkokul çocuğunun aklında bile rahatlıkla yer tutabilen bu kadar açık bir gerçeği, bazı yaşlı büyüklerin inkâr etmesi tuhafıma gidiyor. Ama bu hayrettime Hz. Mevlânâ’dan şu cevap geliyor:

“İhtiyar, oyunla oyalandıkça yüz yaşında bile olsa yine çocuktur. Çocuk, oyunla oyalanmadıkça olgun sayılır. Bunda yaşa itibar yoktur.”

O malûm soru sahibi kemik tozlarında boğuladursun, beride milyarlarca cenaze!.. Onlar da bir damla suda hayatlarına kast etmişler. Kendileri Ay’a da gitseler, Samanyolu’nu da geçseler, bu cehaletleri onlarla beraber oldukça, insanlık yolunda bir adım atacak değildirler. Zilletleri onları bir gölge gibi daima takip edecektir.

Kimdir bu adamlar?

Hz. İsa’nın (a.s.) babasız dünyaya gelişini dar akıllarına sığdıramayıp, ona ilâhlık izafe edenler; O Allah elçisinin, ilâh olduğuna inanan zavallılar. O perişan ruhlar da aynı hakikatin cahili:

“O, yaratmanın her çeşidini bilir.”

Anne ve babasız yaratılan Hz. Âdem (as), sadece annesi olan Hz. İsa (as) ve hem anne, hem de baba vesilesiyle yaratılan herhangi bir insan. Bu üçü de bir ağızdan aynı âyeti tilâvet ederler:

“O, yaratmanın her çeşidini bilir.”

Üç ilâh safsatasıyla perişan olan ruhların kurtuluş reçetesi bizim elimizde: İhlâs Sûresi’nin üçüncü âyeti...

“Lemyelid velemyuled...”

“O doğurmadı” Yâni Hz. Meryem ve benzeri hiçbir doğurucuya ilâh demeyiniz!..

“Ve O doğurulmadı” öyle ise Hz. İsa(as) gibi bir doğurulana tapmayınız...

Doğan ve doğuran herkes, tenasül kanununun mahkûmu... Siz mahkûmlara değil Hâkim’e itaat ediniz...

Bu âyet-i kerimeyi bütün hastalara ulaştırmak bizim vazifemiz. Ama onlar, inatçı çocuklar gibi ağızlarını kapatır yahut ilâcı elleriyle iterlerse o kendi bilecekleri iştir.

Ve Allah hiç kimsenin hidayete ermesine muhtaç değildir...

Kader Üzerine

KADER KONUSUNDAKİ bazı temel meselelere, “denizden bir katre” kabilinden de olsa değinmeye çalışalım. Önce, birkaç temel kavramdan, özetle, söz edelim:

Kader; Cenab-ı Hakk’ın ezelden ebede kadar her şeyin, her şeyini, her halini, zamanını, mekânını, sıfatlarını, özelliklerini ezelî ilmi ile bilip ona göre takdir etmesi, plânlamasıdır.

Kaza; kaderde plânlanan bir şeyin varlık sahasına çıkarılmasıdır.

Cüz’i irade ise “bir anda ancak bir şey dileyebilen, iki şeye birlikte taalluk etmeyen insan iradesi” şeklinde tarif edilir.

İnsan bir anda iki şey dileyemez. Dileyebilseydi, kendisine bunu gerçekleşmesi için gerekli gücün de verilmesi gerekirdi. Halbuki, insanın iradesi gibi kudreti de cüz’i. Bir anda iki iş yapamıyor. İki eli var ama, iki mektubu birlikte yazamıyor. Aynı anda iki yöne bakamıyor; iki farklı istikamete gidemiyor.

İnsanın fikri de cüz’i; bir anda iki şey düşünemiyor.

Ef’al-i ibad; kulların fiilleri, işleri manasına gelir. İnsanın yaptığı işler ikiye ayrılıyor: İhtiyarî ve ızdırarî.

Birinciler kulun kendi iradesiyle işlediği fiiller, ikincisi ise onun iradesinin dışında yapılan İlâhi icraatlardır.

Konuşmamız, kitap okumamız, yürümemiz birinci tip işlere, kalbimizin çalışması, hücrelerimizin değişmesi, ihtiyarlamamız, ölmemiz de ikincilere örnek olarak verilebilir. Bu iki ayrı fiil arasındaki mahiyet farklılığını herkes vicdanen bilir. Fakat gel gör ki, günah ve isyan yolunu tutan bazı kişiler, vicdanlarının sesine kulak tıkar, onun aksini savunmayı tercih eder ve isyan yoluna kendi iradeleri dışında sevk edildiklerini insafsızca müdafaa ederler.

Hayır ve şer: Hayır; bir fiilin, bir halin yahut bir düşüncenin İlâhî rızaya uygun olması, şer ise bütün bunların Allah’ın yasakladığı haram bölgesinde yer almasıdır. İnsan bu iki zıt kutup arasında bir tercihte bulunma ve cüz’i iradesini bunlardan birine yönlendirme imtihanına tabi tutulmuş. Şu var ki,

insan, hayır olsun şer olsun hangi fiili işlemeye yönelse, o fiili yaratan ancak Allah'tır. Zira O'ndan başka Hâlık (yaratıcı) yoktur. Sadece bir örnek verelim:

Söyleme fiilini Allah yaratır. Kuş cıvıltısından, gök gürlemesine kadar bütün sesler O'nun yaratmasıyla ortaya çıkarlar. İnsanların konuşmaları da Allah'ın yaratmasıyla gerçekleşir. Beynin çalışmasından, dilin ve tükürük bezlerinin görev yapmasına, havanın konuşmaya vesile olmasına kadar bütün şartları ve sebepleri yaratan Allah'tır. Söylenen söz, rıza dairesinde olursa “hayır”, yalan, gıybet, iftira gibi “haram” sınıfına girerse şerdir. Her iki halde de konuşmayı Allah yaratır.

Bunun aksi nasıl iddia edilebilir?

İnsan doğru söyleyince Allah yaratacak, yalan söylediğinde ne olacaktır? Bütün bir kâinatın ve insan bedeninin ortaklaşa çalışmalarının bir sonucu olan bu iş kime isnat edilebilir?

...

Her şeyin İlâhi takdir ile yaratıldığını ders veren bir ayet-i kerime:

“Hazineleri yanımızda (nezdimizde, katımızda) olmayan hiçbir şey yoktur. Fakat biz onları belirli bir ölçüye göre indiririz.” — Hicr Sûresi, 21

Birçok tefsir âlimi, ayette geçen “hazineler” ifadesine “yağmurlar” diye mana vermişler ve “belirli bir ölçüye göre indirmeyi” de yağmurun belli zamanlarda ve safha safha yağdırılması olarak yorumlamışlar. Bir kısım âlimler ise, ayette “yağmur” kelimesinin geçmediğini, “hazineler” ifadesinin çok daha genel olduğunu, yağmurun da bu hazinelerden sadece birisi olabileceğini belirtmiş ve konuyu daha geniş boyutlarıyla ele almışlar.

Buna göre, bütün insanlar da Allah'ın hazinesindedirler; ancak onları belli zamanlarda ve belli sayılarla yaratır.

İnsanların daha önceden yaratılmış olup, yeryüzüne incekleri devreyi bekledikleri bir başka âlem olduğuna dair ne naklî (ayet ve hadis), ne de aklî bir delil olmadığına göre, bu “insan hazinesini” manevî olarak anlamak durumundayız. Yani, bütün insanlar Allah'ın ilminde mevcutturlar. Her bir insan, “şekliyle, organlarının sayısı, yeri ve büyüklükleriyle, ruhundaki bütün özellikleriyle” Allah'ın ilminde mevcuttur. Bu ilmî varlıklara “mahiyet” de deniliyor. Muhyiddini Arabî Hazretleri'nin “ayan-ı sabite” dediği de bu mahiyetler âlemidir. Bunlar yaratıldıklarında “hakikat” olurlar.

Diğer varlıkları da aynı şekilde düşünebiliriz. İnsanların birikip bekledikleri bir ayrı alem olmadığı gibi, başka canlıların, hatta cansızlar aleminin, dağların, ovaların, yıldızların da daha önce yaratılıp bir başka hazinede beklediklerini ve zamanı geldiğinde yaratıldığını söylemek, gerçeğe uygun düşmüyor.

O halde, söz konusu ayetin baş kısmı “kaderi”, ikinci kısmı ise “kazayı” ders vermektedir. Yani, her şey İlâhî ilimde, “her şeyiyle takdir edilmiş olarak” mevcuttur ve bunlar belli bir ölçü ile indirilmekte, yani yaratılmakta, kaza edilmektedirler.

İman, marifet ve ibadet için yaratılmış olan insana öyle kabiliyetler verilmiştir ki bunlarla İlâhî hakikatlere uzaktan da olsa bakabilsin. İşte, “kader, kaza, ilim dairesindeki varlıkların meydana çıkmaları” gibi büyük hakikatlerin de çok küçük bir örneği insanda vardır. Biz bir cümleyi zihnimize kurduğumuzda, artık o cümle yokluktan kurtulmuş, bizim ilmimizde bir varlığa kavuşmuştur. Bu ilmî varlığın ortaya çıkmasını irade ettiğimizde, kudretimizi de kullanarak ondaki manayı yazıya dökeriz. Biz o cümle gibi daha nicelerini zihnimize kurabiliriz. Bütün bunların hazinesi bizim ilmimizdir. Onların bizim ilmimizde takdir ve tanzim edilmeleri “kaderden”, yazılıp kâğıda dökülmeleri ise “kazadan” haber verirler.

Ayetteki “indirme” tabirini yazma olayına uyguladığımızda, ilmimizde mevcut olan ve ancak bizim bildiğimiz bir cümlemin yazıya dökülmesi sanki ilmimizden kağıda inmesi gibidir.

O halde, ayet-i kerimede geçen “belirli bir ölçüye göre indiririz” ifadesi, Allah’ın ilminde mevcut olan tüm varlıkların belli zamanlarda, belli miktarlarla yaratılmasını ifade eder.

Demek oluyor ki, gerek kendi varlığımızda gerek bizi kuşatan şu muhteşem âlemde gördüğümüz her şey, bir yönden Allah’ın varlığını ve birliğini ilan ederken, diğer yönden de O’nun takdiriyle tanzim edildiğini ders verir. Böylece her şey, kaderden haber verir ve kadere iman konusunda müminin ruhuna pencereler açar.

Bu manayı, “O ki yarattığı her şeyi güzel yarattı.” (Secde,7) ayetinin verdiği dersle birlikte düşündüğümüzde şu hükmü bütün ruhumuzla tasdik ederiz:

“Kaderin her şeyi güzeldir.”

Bu hakikatin sonsuz delillerinden bir kısmını kendi benliğimizde ana hatlarıyla okumaya çalışalım. Misal olarak, gözlerimize şöyle bir bakalım.

Dikdörtgen, kare, altıgen ve daha nice şekillerde olabilirlerdi. Gözümüz bunların hiçbirisiyle değil, hazır haliyle yaratılmış.

Ve böylesi en güzeli.

Bir de bunların büyüklüğüne bakalım. Gözümüz bir nokta kadar da olabilir, kulağımız kadar, çenemiz yahut yanağımız kadar da. Ne o büyüklükte, ne başka bir büyüklükte değil şu bildiğimiz büyüklükte yaratılmış.

Ve böylesi en güzeli.

Düşüncemizi gözün yeri konusunda da sürdürelim. Gözlerimiz,ensemizde de olabilir. Midemizin içinde, ayağımızın altında da bulunabilir. Ama ne orada yer almış, ne başka bir mekanda; yüzümüzde yaratılmışlar.

Ve böylesi en güzeli.

Düşüncemizi çiçeğinden ağacına, sineğinden kartalına, atomundan güneş sistemine kadar her şey için tekrarlayalım. Düşüncelerimiz bizi her defasında aynı sonuca götürecektir:

“Böylesi en güzeli.”

Bu gerçeği her şeyde rahatlıkla seyreder ve kolaylıkla anlar, kabul ederiz.

İşin zor yanı, kaderin, hikmetini bilmediğimiz başka tecellilerini de aynı şekilde değerlendirmek; musibetlerde, hastalıklarda, maruz kaldığımız ağır imtihanlarda ve nihayet ölüm hadisesinde aynı isabetle karar verebilmek. Bu sahalarda insan oldukça zorlanabiliyor. Ama, şahit olduğu şu sonsuz rahmetleri, nihayetsiz güzellikleri ölçü alarak, “Nefsimin hoşuna gitmeyen bu olayların da mutlaka güzel yönleri vardır.” demeye çalışmalıdır. Bunu başarabilen kişi, kadere imanının zevkine erer ve “Kadere iman eden, kederden emin olur.” hakikatinin sırrına erer.

Karşılaştığımız olaylar, ya gündüz veya gece gibidirler. İnsan, her ikisinden de faydalanmayı bilmelidir. Gecenin faydası ve güzelliği gündüzden geri değildir. İnsan, güneşten ayrıldığına üzülmeyp yıldızlarla buluşmanın sefasını sürebilmelidir.

Kâmil insanlar, bunu başarmış örnek şahsiyetlerdir. Onlar, ölümü de hayat kadar büyük bir nimet bilirler. Kabrin ötesinin ve daha ötesinin bu dünyadan çok daha güzel olduğunun şuurundadırlar. Ölümden korkmak yerine ölüme en güzel şekilde hazırlanmakla meşguldürler.

Hastalıkların günahlara kefareti olduğunu bilirler.

İnsan kalbinin dünyadan soğumasına ve ebedi âleme yönelmesine sebep olan bu gibi olayları, birer İlâhî rahmet bilir ve onlardan azamî ölçüde faydalanmaya çalışırlar. Bunu yaparken, vücudun bir emanet olduğunu da unutmaz, onu en güzel şekilde korumaya çalışır, hastalandıklarında tedavi olurlar.

Ağır imtihanların sonuçlarının da o nispette büyük olduğunu çok iyi bilirler.

Musibetleri birer “sabır imtihanı” olarak değerlendirirler. Onlardan kurtulmaya çalışmakla birlikte, şikayet ve itiraz yoluna da asla girmezler.

“Acılara sabırla karşılık verdiler, tatlı oldu.”

— Abdulkadir Geylanî

Onların hallerini, “*Kahrın da hoş, lütfun da hoş*” mısrası güzelce özetler. Onlar Allah’ın bütün isimlerinin güzel olduğunu bilir, onların tecellilerinin de hepsini güzel görürler. Bununla birlikte, hatalardan, günahlardan ve kusurlardan sakınmaya ve hayatlarını istikamet üzere geçirmeye azamî dikkat gösterirler. Kendi iradeleri dışında tahakkuk eden İlâhi icraatlarda ise teslim ve tevekkül yoluna girerler.

“Çalışmak adetim, tevekkül halimdir” hadis-i şerifi onların hayat programlarıdır.

İster sanat ve ticaret, ister tedavi ve sıhhat konularında olsun, üzerlerine düşeni eksiksiz yaptıktan sonra Allah’a tevekkül eder ve doğacak her türlü sonucu rıza ve memnuniyetle karşılarlar.

Onların bu hali, kadere imanın hayata aksinin güzel bir ifadesidir.

Ve insana, daha bu dünyada iken, cennet hayatı yaşatan ulvî bir mertebedir.

İradeden Vazgeçenler

“Cüz’-i ihtiyârîden dahi vazgeçip, irade-i İlâhîyeye işini bırakmak” —
Sözler

NUR KÜLLİYATI’NDA geçen, “Cüz’-i ihtiyârîden dahi vazgeçip, irade-i İlâhîyeye işini bırakma” meselesi iki türlü değerlendirilebilir; birisi bizlere göre, diğeri Allah’ın seçkin kulları olan büyük mürşitlere göre.

Biz irademizden şöyle vazgeçebiliriz: Nefsimizin istekleri Allah’ın rıza çizgisine ters düştüğünde, irademizi nefis hesabına değil Allah namına kullandığımız taktirde irademizden vazgeçmiş oluruz.

“Kendi havl ve kuvvetinden teberri edip, Cenâb-ı Hakk’ın havl ve kuvvetine iltica” etmeyi de benzer şekilde değerlendirebiliriz. “La havle ve lâ kuvvete illâ billah” hükmünce, “havl ve kuvvet ancak Allah’ındır.” Her mahlûkuna, hayatını devam ettirmesi, rızkını bulup düşmanlarından korunması için gerekli kuvveti ihsan etmiştir. Biz de güç ve kuvvetimizi bu manada değerlendirmeli ve bunları nefsimizin heveslerinde değil, Allah’ın razı olduğu sahalarda kullanmalıyız. O zaman, bu güç ve kuvvetin bizim olmadığını bilmemiz ve yerinde kullanmamız cihetiyle ondan teberri etmiş oluruz.

Cüz’i iradesini rıza istikametinde kullandıktan sonra, “Benim güç ve kuvvetim ancak bu noktaya kadar gelebilir. Ötesi ancak, “Cenâb-ı Hakk’ın havl ve kuvveti”yle gerçekleşebilir.” diyerek Allah’a iltica eden insan tevekkülün hakikatine ermiş olur.

Bediüzzaman Hazretleri’nin *Yirmi Üçüncü Söz*’deki şu ifadeleri konumuza açıklık getirmekte ve cüzi iradeden vazgeçmenin “onu enaniyet namına değil, Allah’ın emirleri istikametinde kullanmak ” olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

“O cep fenerini yere çarptım, kırdım. ...

...

“O cep feneri ise, hodbîn ve bildiğine itimad eden ve vahy-i semâvîyi dinlemeyen enâniyet-i insaniyedir.”

Bizler de, Allah'ın inayetiyle, cüzi irademizden bu manada vazgeçebilir, onu Kur'an'ın emrettiği gibi kullanabiliriz. Bir işe teşebbüs ederken irademizi meşru çizgide tutup neticeyi Allah'tan bekleyerek O'na tevekkül edebiliriz.

Üstat gibi büyük zatların iradeden vazgeçmeleri biraz daha farklıdır. *Kader Risalesi*'nde **“manen terakki etmeyen avam içinde kaderin cay-ı istimali var..”** denilerek bunun nasıl olacağı anlatılmış, ancak manen terakki edenlerin kader anlayışlarına temas edilmemiştir. İşte o bahsedilmeyen kısım konumuzla yakından ilgilidir.

Cenâb-ı Hakk”n yarattığı hangi varlığa baksak İmam Gazzali Hazretleri’nin “Daire-i imkânda daha ahsen yoktur” hükmünü bütün kalbimizle tasdik ederiz.

— Muhakemat, Birinci Makale

Allah, güneşi böylece yaratmayı irade etmiş ve yaratmış; bundan daha mükemmel bir güneş tasavvur edebilir miyiz?

Onun ışıyla yolumuzu görmemize yardım eden gözümüzü düşünelim, bundan daha harika bir göz hayal edebilir miyiz?

Ana rahminde geçirdiğimiz safhaları düşünelim. O dokuz aylık dönemde her şey İlâhî irade ile tanzim ediliyor ve sonunda her organı mükemmel bir bebek dünyaya geliyor.

Her neye baksak “Bu dünya hayatında en mükemmeli ancak bu olabilir.” hükmünü rahatlıkla veriyoruz. İşte o büyük zatlar bu hakikati kemaliyle bildikleri ve kalplerine olanca berraklığıyla yerleştirdikleri için, bütün ihtiyarî fiillerinin de İlâhî irade ile tanzim edilmesi için Allah’a yalvarmışlar ve bütün işlerinde, **“Bizim uğurumuzda mücadele edenlere gelince, elbette biz onlara yollarımızı gösteririz”** (Ankebût Sûresi, 69) ayet-i kerimesine mazhar olmak istemişlerdir.

Bütün organlarını ve duygularını “İlâhî isimlerin bir tecelliler manzumesi” olarak gören kimse, kendinde varlık namına bir şey bulamaz ki, enaniyete kapılsın; “benim kuvvetim, benim ilmim, yahut benim malım, benim servetim” diyebilsin...

Böyle bir insan, bir iş yapmayı arzu ettiğinde, İlâhî ilhamı ve ikazı bekler. Yaptığından hasıl olan neticeleri kendi nefsine vermez. İlâhî ilhamla yaptığı işleri, yine birer İlâhî ihsan bilir.

Hız. Mevlâna, bu bahtiyar kişilerin hallerini şöyle bir misâl ile açıklar:

“Denizde iki varlık düşününüz. Birisi bir insan; kulaç atıyor, yüzerek sahile ulaşmak istiyor. Diğeri ise bir tahta parçası. Bu ikincinin bütün hareketi denizdendir, kendinden değil.”

Fenafillah makamına ermekle kendi iradesini Hakk’ın iradesinde fani eden ve İlâhî ilhamla hareket eden zatların da bütün işleri Hak’tandır, kendi nefislerinden değil.

Yine bu Hak dostlarından İbrahim Hakkı Hazretleri *Tefvizname* isimli meşhur manzumesine,

***Hak şerleri hayr eyler,
Zannetme ki gayr eyler,
Arif anı seyreyler.***

diye başlar ve her kıtayı,

***“Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.”***

diyerek tamamlar.

Tefviz, tevekkülün daha ileri derecesidir. İşi, bir bakıma, tamamen Allah’ın hikmet ve rahmetine havale etmek demektir.

Elbette ki, bu teslimiyet, kâinatta cereyan eden İlâhî kanunlara muhalefet ederek, ekmeden biçme manasında değildir.

Nefsin terbiyesi, kalbin inkişafı, ruhun terakkisi ve hissiyatın ulvileşmesi gibi konularda insanın kendi aczini idrak ederek, “Ben bunları başarmaktan acizim, benim sahibim ve Rabbim olan Allah ne dilerse en iyisi odur.” diyerek İlâhî rahmet ve hikmete tam bir teslimiyet göstermesini ifade eder.

Böyle bir ruh, kendi iradesi dışında başına gelen bela ve musibetleri de rıza ile karşılar. Gece ve gündüzün ayrı ayrı faydaları olduğunu düşünerek, celâl tecellilerinin de cemâl tecellileri gibi güzel olduğuna bütün kalbiyle inanır ve “*Kahrın da hoş, lütfunda hoş.*” diyebilme makamına erer.

İşte Üstat Bediüzzaman Hazretleri’nin “Ben kaderin mahkumuyum” ve “Kaderin her şeyi güzeldir.” gibi ifadelerini, sebepleri terk etme olarak değil, onun yüksek makamının bir neticesi olarak değerlendirmek gerekir.

Bediüzzaman **“Kırk sene hayatımda otuz sene tahsilimde yalnız dört kelime ile dört kelam öğrendim.”** buyuruyor ve bu dört kelimeden birincisini **“Ben nefsim malik değilim”** şeklinde belirliyor. Ve devam ediyor: **“Malikim kâinatın malikidir.”**

Burada verilen temel mesaj şudur:

Kâinat kimin ise ben de onunum. Ne gözüm benim, ne kulağım. Ne ruhumu ben elde etmişim, ne hafızamı. O halde bunların tamamını emanet bilip, bütününü kâinat malikinin rızası dairesinde kullanmakla mükellefim.

Göz benim şahsî malım değil, Allah'ın mülkü. Öyleyse, bu gözle dilediğim şeylere bakamam, bakışlarım helal dairesinde ve hikmet üzere olmalıdır.

Biz de bütün organlarımızı ve sıfatlarımızı böyle değerlendirmek durumundayız.

Üstat Hazretleri, insanın cüzi iradesini de bu şekilde değerlendiriyor ve şöyle buyuruyor:

“Senin yolunda o cüz’-i ihtiyârîden vazgeçiyorum ve enaniyyetinden teberri diyorum.”

Bu cümlede geçen “enaniyetten teberi” ifadesi çok önemlidir. Demek ki, cüz’i ihtiyârîden vazgeçmek, hiçbir işe teşebbüs etmeden, “olacak neyse olur.” deyip beklemek değil, arzu ettiklerimizi nefis ve enaniyete kapılmadan, sadece Allah namına ve O’nun hesabına istemektir.

Öte yandan, kendi irademize hiç iş düşmeyen sayısız işler de var. Başımıza imtihan yollu gelen belalardan, çevremizde ve tabiatta vuku bulan İlâhî icraatlara kadar bütün işler Allah'ın iradesiyle tayin ve yine O’nun kudretiyle yaratılmaktadır. Bunlar hakkında bize düşen görev Üstat Hazretleri gibi “Kaderin her şeyi güzeldir” diyerek, bilemediğimiz gizli hikmetler üzerinde ileri geri konuşmayıp, İbrahim Hakkı Hazretleri gibi, *Deme niçin bu böyle, / Yerindedir ol öyle /Var sonunu seyreyle / Mevla görelim neyler, / Neylerse güzel eyler* diyerek, Üstad'ın “Pencerelerden seyret, içlerine girme” tavsiyesine aynen uymaktır. Kaldı ki, kaderin her şeyinin güzel olduğunun sayısız örnekleriyle iç içe yaşıyoruz ve çevremiz bu tecellilerle çepeçevre sarılı.

Sadece iki örnek vermekle yetinelim:

Gözlerimizin şeklini, yerini, sayısını, büyüklüğünü ve görevlerini Allah takdir etmiştir. Bunların hepsi güzeldir.

Yer küremizin de büyüklüğünü, kara-deniz olarak taksimini, iki farklı hareketindeki dönüş hızlarını ve eğimini de yine Allah takdir etmiştir; bunların da hepsi güzeldir.

Böyle sayısız güzellikleri gördükten sonra, aklımızın ermediği, hissimize ters düşen olayların da mutlaka bilemediğimiz nice güzellikler taşıdığına inanmamızın, Allah'ın “Alîm, Hakîm, Rahîm ve Âdil” olduğuna

imanımızın bir gereğidir. Böyle bir bakış hakkında Peygamber Efendimiz (asm), şöyle buyururlar:

“Allah’a hüsn-ü zan ibadettir.”

Tevekkül konusunda yanlış bir değerlendirmeye girmemek için *Yirmi Üçüncü Söz*’deki şu tarifi yeniden hatırlayalım:

“Tevekkül, esbâbı bütün bütün reddetmek değildir. Belki, esbâbı dest-i kudretin perdesi bilip riâyet ederek; esbâba teşebbüs ise, bir nevi duâ-i fiilî telâkkî ederek; müsebbebâtı yalnız Cenâb-ı Hak’tan istemek ve neticeleri O’ndan bilmek ve O’na minnettar olmaktan ibârettir.” —
Sözler, Yirmi Üçüncü Söz

Her Şeyin Hazinesi O'nun Yanında

“Hiçbir şey yoktur ki, hazineleri bizim yanımızda olmasın.

Her şeyi ancak belirli bir ölçüyle (miktarla) indiririz.” — *Hicr Sûresi, 21*

ALLAH'IN her ismi ayrı bir hazine... Her hayat, Muhyi isminin hazinesinden bir cevher.. Her rızık, Rezzak isminin tecelli ettiği bir pırlanta... Her nimet, Mün'im ismin definelerinden bir altın...

Yıldızlardan çiçeklere, kelebeklerden meleklerle, cinlerden insanlara kadar bütün varlıklar o hazinelerden geliyorlar; “belli bir miktarla (ölçüyle) indiriliyorlar.”

Her şey, Allah'ın takdir ettiği bir ölçü ile yaratılıyor; darphaneden piyasaya belli miktarlarda sürülen altınlar gibi...

“İndirmek”, ifadesi “ilim dairesinden kudret dairesine geçişi” temsil ediyor...

“Kader” denilince, zihinleri karıştırmak için piyasaya sürülen birkaç soruya değil, belli bir ölçü ile vücut sahasına gönderilen bütün bu mücevherlere nazar etmek gerekir.

Her insan *Rabbünnas* isminin hazinesinden indirilen bir cevher...

Bu indirme belli bir ölçüye göre oluyor. İlk olarak o hazineden sadece bir elmas indirildi: Âdem babamız...

Onu hemen bir ikincisi takip etti: Havva anamız...

Onlar daha yaratılmadan, *Rabbü'l-âlemin* isminin tecellisiyle nice âlemler yine belli bir ölçü ve nizam ile yaratılmışlardı...

Semavat ve arzın Rabbi olan Allah, hazinesinden nice yıldızlar indirdi de semayı süsledi; nice çiçekler indirdi de yeryüzünü bezedi...

O iki misafirine ve onların müstakbel torunlarına yer yüzünü bir sofraya olarak serdi.

Her rızık Rezzak isminin hazinesinden gelen bir zümrüt gibi idi.. Çimenler, sebzeler ve meyveler İlâhi birer sanat eseriydiler. Fakat henüz rızık olamamışlardı... Bunun için, rızık muhtaçların yaratılması gerekiyordu...

Onların hazineleri de Allah'ın yanındaydı...

Onlar da belli bir miktarla ve ölçüyle ineceklerdi...

Sofralar tamam olunca misafirler hazineden sırayla inmeye başladılar...

Koyunlar, sığırlar yaratıldılar; çimenleri önlerinde hazır buldular...

Onların otlamasıyla o güzel çimenler “rızik” oldular... O hayvanların bedenlerinde hücre oldular...

Arılar indirildi o hazinelerden, bal yapacakları çiçekleri hazır buldular... Ve böylece o çiçekler sadece bir süs olmakla kalmadı, bal üretiminin ham maddesi oldular.

Böylece esma-i İlahiye hazinelerinden, bütün sofralar da misafirler de belli bir sıra ve ölçü ile indirildiler...

Ölçü, nizam ve mizan hep muhafaza edildi... Gereğinden fazla misafir indirilmedi ve kimse aç, susuz kalmadı...

Önce sofraların serilip sonra misafirlerin yaratılması ne büyük bir ibret ve tefekkür tablosudur... Henüz ortada olmayan misafirlere göre sofraların şekillenmesi, onların bütün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde donatılmaları Allah'ın ayrı bir takdiridir ve kaderin çok harika bir tecellisidir.

Bu tanzim, İlahi takdire verilmezse, o serilen sofraların, yoklukta bekleyen o misafirleri bilmeleri, tanımaları, zevklerine, mide yapılarına, sindirim sistemlerine vakıf olmaları gerekir. Tâ ki, kendilerini ona göre teşekkür ettirsinler.

Şimdi bu misafirhanenin ve bu misafirlerin sahibini tanımak istemeyen insanlara şunu soralım:

Misafirlerden henüz hiçbir eser yokken, onların bütün ihtiyaçlarına cevap verecek sofralar hazırlanmasını ne ile izah edeceksiniz?

Bu meçhul misafirler birinin ilminde olacaklar ki, o zat onlara uygun sofralar indirsın.

Nitekim öyle oldu.

Önce havayı yarattı, sonra ciğerleri...

Önce sesleri yarattı, sonra kulakları...

Önce güneşi, renkleri, şekilleri yarattı, sonra gözleri...

Önce arza halife kılacağı insanın bütün hizmetçilerini yarattı, sonra insanı...

Bu birbirinden farklı mahlûkların her biri ayrı bir hazineden geliyorlar, ayrı isimlerin tecellilerini sergiliyorlar...

Ve insan, bütün hazinelerdeki her çeşit cevherin kendinde toplandığı müstesna misafir...

Bu misafir, önce kendi varlığına bakıyor, mahiyetinde sergilenen İlahi isimleri hayretle okuyor. Sonra, kâinata bakıyor... Kendisine verilen bütün cihazların faaliyet sahalarını o büyük alemde görmekle hem hayreti, hem şükrü, hem de tefekkürü büyüyor, ulvileşiyor, derinleşiyor...

Şu gerçek bütün açıklığıyla ortada:

Saray da her şeyiyle Allah'ın hazinelerinden indirilmiş, sofralar da, misafirler de...

Teklif

“Teklif-i malâyutak yoktur.” — *Mektûbat*

“Allah, hiçbir nefse kaldıramayacağı yükü yüklemez.”

— *Bakara Sûresi, 286*

GÜNEŞE çevirebileceği kadar gezegen, ağaca kaldırabileceği kadar dal, insana taşıyabileceği sayıda kol takmış...

Devenin yükü ayrı, karıncanınki ayrı...

Balığa uçmayı, aslana yüzmeyi teklif etmemiş...

İnsanlara da bu imtihan meydanında kuvvetleri nispetinde, hatta bir lütuf olarak, güçlerinin çok altında teklifte bulunmuş.

Allah’ın bütün emirlerini işlemek, bütün yasaklarından sakınmak her insanın iktidarı dahilinde...Bizim gücümüz için son hudut, namazı beş vakit kılmak, orucu bir ay tutmak mı? Elbette hayır!...

İnsanlar bu hakikati iyi değerlendirseler, sabretmesini bilse, iradelerini hırpalayıp zaafa uğratmasalar ve en önemlisi birbirlerine yük olmasalar, hepsi de yüklerini rahatlıkla taşıyabilecek ve bu imtihan meydanından yüzlerinin akıyla ayrılıp gidecekler...

Kurtuluş Yolu

GÜNDE BEŞ KEZ ‘kurtuluş’a çağırılır, “haydin felâha, haydin felâha” diye. Bu çağrıya cevap olarak ‘lâ havle velâ kuvvete illâ billâhîl-Aliyyil-Azîm” deriz; “gerçek kuvvet ve kudret sahibinin ancak Allah olduğunu” ifade ederiz.

İlk bakışta o çağrı ile bu cevap arasında bir ilgi yok gibi gelir.

Ama, hiç de öyle değil. Bilerek veya bilmeyerek en güzel cevabı vermiş oluruz.

Bu cevapta önemli bir mesaj var:

Kurtuluşa ulaşmanın ilk şartı, kendi gücünü ve kuvvetini emanet bilmektir.

Bu pazarda herkes misafir, herkes asker, herkes memur. Kim neye sahipse, onun bekçiliğini yapmakta.

Ne ışık güneşin öz malı, ne hayat bizim.

Beyin hücrelerinde akıl ne gezer!

Gıda, ne bilir doymaktan, doyurmaktan!

Su, susuzluktan ne anlar!

Toprağın, çekimle ne ilgisi var!

Kimde ne varsa emanet. Bütün kuvvetler O’nun kudretinin bir cilvesi.

Ve kurtuluş reçetesi:

Kendini kul, gücünü, kuvvetini ve her şeyini emanet bilmek.

Adaleti Kavramak

İNSANLARIN ELLERİ, ayakları, sesleri, hatta yürüyüş biçimleri birbirinden farklı... Kafeslerdeki bu farklılıklar can kuşlarının da farklı olduğunu haber veriyor bize...

Huyları, karakterleri, zekâ dereceleri, hafıza güçleri, bilgileri ve zevkleri birbirine eşit iki insan bulmamız mümkün değil!..

Her ruh, bütün hissiyatıyla, her kalp bütün hatıratıyla, her dimağ bütün düşünceleriyle ve her hafıza bütün birikimiyle Allah'ın murakabesi altında...

Öte yandan, her insan, hayatı boyunca başından geçen bütün olaylar, ilgi duyduğu bütün konular ve ruhunda kaynayan bütün düşünce ve hislerle ayrı bir eser sergiliyor. Bu eserin, tamamına beşer olarak sadece kendisi vakıf. Gel gör ki, o bile eserini kelimesi kelimesine hıfzetmiş değil. Bulunduğu günden baş sayfalara doğru gidildikçe unuttuğu şeyler çoğalır. Hâl böyle olunca, bir insanın bir başkası hakkında bildikleri ne kadar üstünkörü, ne kadar gelişigüze'dir!

Her insanın hayatına ayrı bir eser dedik. Biz bu milyarlarca eserden bazılarının sadece isimlerini biliyoruz. Bir kısmının ancak bazı yönleri hakkında bilgi sahibiyiz. Bir kısmını da şöyle bir görmüş geçmiştik. Bu üç sınıfın dışında kalan milyarların ise yüzlerini dahi görmüş değiliz.

İşte İlâhî adaletin kavranması, sayısını dahi bilmediğimiz bunca insanın hukukullah ve hukuk-u ibadla (kul hakkıyla) ilgili her çeşit düşünce, niyet ve fiillerini gereğince bilinmesine bağlı.

Nedir hukukullah? Başta Allah'ın varlığına iman, birliğini tasdik, Zâtını bütün noksan sıfatlardan tenzih.

Sanatını tefekkür, cemaline muhabbet, kemaline hayret ve nimetlerine hamd etmek.

Emirlerine sımsıkı sarılmak, yasak kıldıklarının semtine uğramamak. “Yaklaşma” dediğinin gölgesinden tiksirmek, “yanaşma” dediğinin kokusundan iğrenmek.

Ve daha niceleri...

Kul hakkına gelince, en kısa ifadesiyle, hem bir kul olan nefsimizin, hem de diğer insanların maddî-manevî haklarını gözetmemiz, elimizi başkasının malından, dilimizi gıybetten uzak tutmamız, organlarımızı, duygularımızı, servet ve makamımızı meşru hudutlar dahilinde kullanmamız anlaşılır.

Gelelim bir başka sahaya :

İnsan, zaman şeridinin ancak küçük bir bölümünü ve sadece üstünkörü seyredebilmekte. Bilgisi kısır, ufku dar.

Bütün bir insanlığın ruhlar aleminde başlayan ve Cennet yahut Cehennemde son bulacak olan uzun yolculuğunun yalnız elli altmış senelik bir bölümünü görebilmekte. Halbuki, adaletin önemli bir cephesi “zalimlerin cezalandırılması”, “zerre kadar da olsa hayır, yahut şerrin karşılıksız kalmaması”, “o dehşetli meydanın açılması”, “o hassas mizanın kurulması”, “o, hayaline dahi tahammül mümkün olmayan azabın tadılması” ve “o akıl almaz saadetlere ulaşılmasıdır.”

İnsan, altmış yılın sonsuzluk yanında hiçe indiğini, tamamının saadetle dolsa da ruhu doyumadığını, hep elemle geçse de bir önem taşımadığını kavrayabilse, meselenin esasına yanaşacaktır. Yoksa; ölüm hadisesiyle bu dünya rahminden dışarı atıldığını, hakikî hayatın ondan sonra başladığını bilmezse kendisini aldatır.

Her insanın bedeni bir elbise gibi. Kısa bir imtihandan sonra, ölüm kanunuyla o kumaş sökülür, her ip eski yerini alır. Ama bu arada çok şeyler olmuş, o bedende misafir kalan ruh, ya iman, marifet ve muhabbetle dolarak göçmüş, yahut azabı hakederek ayrılmıştır. Bunu unutan ve hadiseler içerisinde kendisini kaybeden bir ruh adaleti kavrayamaz.

Ruhunu unutan insan, bedeniyle, eviyle, işyeriyle oyalanır. Kalbinin açlığını, başkasının servet ve makamını kıskanmakla tatmin etmek ister. Kıskandığı o şaşıaaların arkasında da tatmin olmak isteyen başka ruhlar olduğunu bilmezlikten gelir. Mevcut halin, o ruhların lehine mi, aleyhine mi sonuçlanacağını bilemez. Artık bu insan, adaleti tam manasıyla nasıl anlayabilir?

İnsan, hangi musibetin hangi ruhu nerelere kadar yükselttiğini, yahut hangi debdebenin hangi insanı ne kadar alçalttığını hakkıyla bilemiyor. Bu haliyle, İlâhî adaleti nasıl kavrayabilir?

Elem ve lezzet bu alemde iç içe. İkisi de hem cefanın hem de sefanın tohumunu saklar. Elemlere sabır, ihsanlara şükür; ikisi de insanı lütuf

beldesine götürür. Aynı şekilde hastalıklara isyan, yahut sıhhatin kadrini bilmemek; ikisi de kahr zindanına düşürür.

Kısacası, önemli olan akıbet, yolculuk değil; hedeftir, vasıta değil.

İlâhî adaleti bundan gafil olarak düşünenler hakikati bulamaz, ancak kendilerini aldatırlar.

Hakkını Korumak

İNSAN miskin olmamalı ve hakkını korumasını bilmeli. Karşısındaki insanı da böylece, zalim olmaktan kurtarmalı. Lâkin, zalim veya mazlum olma şıklarından mutlaka birini tercih durumunda kalırsa, mazlum olmaya talip olmalı. Zalim, her zaman zarardadır. O haliyle kendisi hakkında “Kahhar” isminin tecellisini istemektedir...

Bu dünya mahkemelerinde bile davalı olmaktansa davacı olmak daha iyi değil midir?

...
“Rahmetim gazabımı geçti” hadîs-i kudsîsine bir ehl-i irfan şu mânâyı veriyor:

“Her musibetin, her belânın altında Cenab-ı Hakk’ın gizli rahmet ve keremi vardır. İşte o rahmet, o musibetin verdiği elemenden, ızdıraptan fazladır, onu geçmiştir.”

İşte başımıza gelen ve engel olmayı başaramadığımız haksız hadiselerle bu kudsî hadisin ışığında bakmalı ve böylece teselli bulmalıyız.

Amel Defteri

BAKARSINIZ karşınızda şüphe dolu bir çehre. Bakışlarda hayret ve şaşkınlık iç içe. Bir sorusu olduğunu anlar ve kendisine fırsat verirsiniz:

“Bir konuyu merak ediyorum da...” diye söze başlar ve sorusunu yerleştirir:

“ Melekler bizim amellerimizi nasıl yazıyorlar?”

O demese de siz, bu sorunun arkasında, “Acaba meleklerin kalemleri ne marka?”, “mürekkepleri ne renk?” gibi bir mânâ hissedersiniz. Ona meleklerin insan türünden çok farklı olduklarını, kendileri insanlara benzemedikleri gibi, yazmalarının da bizim anladığımız cinsten bir kayıt olmadığını anlatırsınız.

Yine de kendisine biraz ışık tutmak niyetiyle, teyp bandından, fotoğraf makinesinden, kara kutudan söz edersiniz. “Bunlar da kaydediyorlar, ama ne kalemle, ne de daktiloyla” diye eklersiniz.

Bir şeyler anlamış olmanın ışıkları gözlerinde hafifçe çakmış olarak yanınızdan ayrılır.

Ve siz kendi iç âleminizde meselenin muhasebesini yaparsınız:

Bundan önceki asırlarda ne bant vardı, ne fotoğraf makinesi ne de kara kutu... Ama o asrın insanları, amellerini meleklerin kaydettiğine bu asırlardakilerden çok daha ileri seviyede inanıyorlardı...Bunun sebebi ne idi?

Sorunuza muhtelif cevaplar verir ve sonunda şu cevapta karar kılarırsınız:

Onlar, “Nefsini bilen Rabbini bilir.” sırrına ermişlerdi...

Ve bu سوالın en güzel cevabını da yine kendi nefislerinde bulmuşlardı: Hafıza...

İnsan hafızası, meseleleri zapt ederken bizim sözünü ettiğimiz hiçbir âleti kullanmıyordu. Hafıza, teyp bandından ne kadar harika ise, o insanların imanları da bu asırdakilerden en az o kadar yüceydi.

Böyle ulvî imana ise şüphelerin konması düşünülemezdi...

Terbiye Görmüş Yazılar

PEK ÇOĞUMUZ, bir tablonun güzelliğini anlatırken, canlılığı üzerinde durur, ona ağırlık veririz. “Resimdeki çocuk sanki gerçekten ağlıyor.” veya “Kuzunun süt emmesini ne güzel canlandırmış?” gibi sözler ederiz. Burada beğenilen tablolar bir başkasıyla karşılaştırılır; farkında olunmadan. İşte bu esas tablo şu kâinattır, yahut ondan kesitler.

Bu tablonun en belirgin özelliği, Rabbanî oluşudur. Yâni onda yazılanlar, çizilenler, resmedilenler bir terbiyeden geçmişlerdir.

Ressam, bir elma resmi çizer, ama onun elmasında ne gıda vardır, ne koku, ne de lezzet; sadece sanatlı bir şekil ve güzel bir taklittir. Kâinat tablosundaki elmalar ise Rabbanîdirler, yâni “elma” mahiyetinin cisimleşmiş birer şekli olarak terbiye görmüşlerdir.

Gerçekten de dünya harikalar harikası bir muhteşem tablo... Yağmuru gerçekten yağar; güneşi gerçekten doğar; kuzuları gerçekten meler; insanları gerçekten düşünür, sevinir, ağlar; kuşları gerçekten uçar... Bir ressam da bu tablo içinde bir figürdür; resim yapmaktadır; ama gerçekten. Bu sanatkâr, yaptığı resimlerden söz edilmesini isterken kendisini çizen kaleminden nasıl gafil olabilir!

Her eser, sanatkârının bir çiçeği, bir meyvesi olarak değerlendirilmeli. Eserin ortaya çıkmasında sanatkâra bahşedilen kabiliyetin, ona takılan âletlerin, âzâların büyük payı unutulmamalı. Güneşten ziya akıtan, ağaçtan meyve çıkaran, deryada balık üreten şu kâinatın sahibi, insanda da çok çeşitli eserler yeşertmekte, mahsuller yetiştirmekte. İnsanın eli, dili, fikri, hayali ayrı birer derya, ayrı birer tarla gibi... Elinden çıkan resimlere, hatlara, mimarî yapılara; dilinden dökülen güzel sözlere, harika nutuklara; fikrinden süzülen kitaplara hep bu gözle bakılmalı.

Yalnız şu nokta unutulmamalı: Ağaç ne için yaratılmışsa onu yazıyor. İnsana ise, yazacağı şeye kendisinin karar verme imkânı tanınmış. Başında uzayan saçla kaleminden dökülen yazının farkı burada. Bu yüzden, eserin güzeli yanında çirkinini, harikası yanında pespayesini de verebiliyor.

Kaleminin böyle serbest bırakılmasını, bu dünya imtihanının bir gereği olarak değerlendirmeliyiz.

Dünya tablosu sürekli değişmekte. Canlıların konuşup susmalarıyla, oturup kalkmalarıyla, doğup ölmeleriyle; ayrıca rüzgârın esmesi, suların akmasıyla, tablonun tamamının da durmadan dönmesiyle her an yeni yeni manzaralar ortaya çıkıyor ve kayboluyor. Bu tabloda biz de vazifemiz tamam oluncaya kadar yaşayacak, sonra silineceğiz; büyük sergide yeniden teşhir edilmek üzere...

...

İnsanın bu tabloda diğer varlıklardan çok farklı bir yönü, çok değişik bir vazifesi var: O, hem figür, hem seyirci. Kendisine takılan âletlerin her biriyle başka bir âlemi seyrediyor, keşfediyor. Gözün, kulağın, aklın seyrettiği daireler birbirinden ne kadar farklı ve ne kadar uzak! Aralarında ulaşılmaz mesafeler var. İşte bu uzak dairelerin bir arada, iç içe bulunması tabloya ayrı bir güzellik katıyor.

İyi insanlar, hayatlarıyla kâinat yüzüne manevî nakışlar işliyor, rahmanî çiçekler takıyorlar. Kâinat bu güzel neticeler için yürüyüşünü sürdürmede, zaman bu mahsulleri zaptetmek için akışını devam ettirmede.

İffetli bir hanım, dürüst bir tüccar, itaatkâr birbirinden ayrı, fakat güzellikte birleşen mânâları, yâni namusu, doğruluğu, hürmeti sergiliyorlar. Her insan bir fabrika gibi, iyi veya kötü mamullerini piyasaya devamlı sürmekle meşgul.

İşin bir perde ötesini hakkıyla göremiyoruz. O da, dünyadaki milyarlarca insanın her birinin bir günlük yaşayışlarında, akıllarından geçen fikirler, yaptıkları değerlendirmeler, duydukları hazlar, elemeler, açığa vuramadıkları arzular, dile getiremedikleri istekler, ifade edemedikleri memnuniyetlerden meydana gelen, sessiz fakat muhteşem tablo!

Doğru veya yanlış, iyi veya kötü, bu kâinatta en fazla mânâ neşredenler, zamanda en çok iz bırakanlar insanlardır.

Bir mânâda, her insan bir sanatkâr. Günlük yaşayışıyla kendini işliyor. Öğrendikleriyle aklına, seyrettikleriyle gözüne, sevdikleri veya nefret ettikleriyle kalbine yeni şeyler takıyor, onları ya güzelleştiriyor ya da kıymetten düşürüyor. Dünyaya geldiği günden beri, hem ölüme doğru koşuyor, hem de amel defterini yazıyor!...

Kullar ve Firavunlar

“Her vicdanda şu nokta-i istinad ve nokta-i istimdat cihetinde iki küçük pencere, Kadîr-i Rahîm’in bârigâh-ı rahmetine açılır, her vakit onunla bakabilir.” — Sözler

HER İNSAN, gözünden güneş, ciğerinden havaya, ayaklarından yerküresine kadar hadsiz eşyaya muhtaç olarak yaratılmış ve bunların hiçbirini de yapacak güçte değil. Onun için, güçsüzlüğüne imdat edecek bir dayanma noktası (nokta-i istinad) ve ihtiyaçlarını karşılayacak bir yardım merkezi (nokta-i istimdat) aramak mecburiyetindedir. İşte insanın bu temel özellikleri her vicdanı Allah’a teveccüh ettirir.

Her vicdanın kabul ettiği bir dizi hakikat var. Bunlardan birkaçını sıralayalım: Bu âlem beni bilmez ve tanımaz.

Ben her şeye muhtaç olarak yaratılmışım ve her şey benim imdadıma koşuyor. Yine, ben sonsuz acizim, ama her şey bana yardım ediyor.

Bu varlık âleminde her mahluka birtakım görevler yüklenmiş, onun dışında bir şey bilmezler ve yapamazlar.

Beni annem ve babam yapmış değiller. Onlar da benim gibi yapılmış, yaratılmışlar.

Organlarım en ince teferruatına, ruh dünyam yine en ince hissiyatına kadar benim bilgim ve iradem dışında tanzim edilmiş.

Bu varlık âleminde hiçbir şey görevsiz değil, faydasız değil, manasız değil. Ben de bu kaidenin dışında olamam.

Bu âlemde, kimse kendi görevini kendisi tayin etmiş değil, öyle ise ben de Rabbime karşı neler yapmam gerektiğine, O’na nasıl ibadet edeceğime, nimetlerine nasıl şükredeceğime kendim karar veremem.

İşte her vicdanın kabul edeceği bu gibi gerçekler insana şu hakikatleri haykırarak ders verirler: Sen Allah’ın kulusun.

Sen Rabbül âleminin terbiyesinden geçmiş bir varlıksın.

Sen yaratıcını tanımak ve O’nun razı olacağı bir ömür geçirmek mecburiyetindesin.

Ve senin yaratılış hamuruna “Cemale karşı muhabbet, kemale karşı meftuniyet, ihsana karşı perestiş” konulmuş. Sen bu fıtrata zıt düşemezsin.

Âlemde her şey güzel ve sen bu güzellikler âleminin en güzel meyvesisin. Kendini sevdiğin gibi, sana hizmet eden varlıkları da seversin. Bu sevdiklerine bu güzellikleri vereni sevmek, senin insanlığının en önemli bir gereğidir.

Yine sen, her mükemmel eseri sever takdir edersin. Lambayı yapanı sevip, güneşi yaratandan gaflet etmek sana yakışmaz. Taştan heykeller yapanları alkışlayıp da, bir damla sudan seni yaratan kudret ve hikmet sahibini görmezlikten, bilmezlikten gelemezsin.

Ve sen, en küçük bir iyiliğe karşı teşekkür etmeyi vicdani bir borç bilirsin. Sana bir çift ayakkabı hediye edene yüz teşekkür edip, ayaklarını yaratana şükür etmemen bilmem nasıl olur? Gözlükçüye teşekkür ettiğin halde gözünü yapana karşı nasıl lakayt kalabilirsin?

Ya aklın, ya hafızan, ya bütün bunları taşıyan ruhun ve kalbin şükre değmeyen basit şeyler mi?

Bunun böyle olmadığını ve olamayacağını hem aklın, hem de kalbin ve vicdanın tasdik ederler. Öyle ise sen kendi aklına ters düşemez, kendi vicdanının sesine kulak tıkayamazsın.

İşte bütün bu gerçekleri bilen, bilmekten de öte hayatına mal eden insan, kulluğun sırrına erer ve kul olma şerefini taşır ve bütün ömrünü bu şuurla geçirir.

Bunların zıddını iddia etmek ancak firavunlukla izah edilebilir. Nil Nehri’nin sahibi olduğunu iddia eden Firavun bile denizlere, okyanuslara, ormanlara, yıldızlara sahip olduğunu iddia edememiştir. Öyle ise bunları sahipsiz sanmak, yahut tabiatın eseri bilmek, tesadüfen olmuş addetmek çok daha ileri bir firavunluk örneğidir.

Bütün batıl düşünceler, aslında, şu noktalarda birleşirler:

“İnsan kendine maliktir, bir başkasının eseri değildir. İnsan hür ve sorumsuz bir varlıktır, kul değildir, emir altında hareket etmesi gerekmez. İnsan kendi keyfince ve dilediği gibi bir hayat sürebilir.”

Bu ve benzeri bütün isyan ve küfürler Firavun’un şahsında temsil edilmiş ve müminler bu gibi kötü sıfatlardan uzak kalmaya teşvik edilmişlerdir.

Halbuki insan, Cenab-ı Hakk’ın bu kâinata koyduğu bütün kanunlara hassasiyetle uyar.

“Ben hür değil miyim? Havasız yaşamak istiyorum!” diyemez.

“Neden yere bağlı kalayım? Göklerde gezmek istiyorum.” diyemez.

“Daima genç kalmak istiyorum, ihtiyarlamayacağım.” diyemez.

Ve nihayet, “Ben bu âlemi çok sevdim, buradan gitmek istemiyorum, ” da diyemez.

Her organını yaratılış gayesinde kullanmakta azami hassasiyet gösterir; gözüyle koku almaya, kulağıyla görmeye kalkışmaz. Bu noktalar da hürriyetten söz ettiği olmaz.

Kısacası, kâinattaki kanunlara harfiyen uyan, bedenindeki nizama eksiksiz tebaiyet eden bu insan, kendini ve kâinatı yaratan Allah’ın emirlerine uyup uymama konusunda kendisini nasıl hür ve serbest bilebilir!?!..

Bu haliyle Firavuna özenirken, onun akıbetini hiç mi düşünmez!?!..

Dünyayı Terk Etmek mi*

BİR AYET-İ KERİME'DE, 'Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etmeleri için yarattım.' buyruluyor.

Ayette geçen "ibadet" kelimesine birçok tefsir alimi "marifet" manasını veriyorlar. Bir hadis-i kutsîde "Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi istedim ve mahlukatı yarattım." buyrulması da bu tefsire kuvvet veriyor. Buna göre, varlık alemi Cenab-ı Hakk'ın isimlerine ayna olmak, sıfatlarının kemalini göstermek için yaratılmıştır ve inanan bir insanın bu tecellilere karşı muhabbetle, hayretle, tefekkürle, şükürle mukabele etmesi gerekir. İşte bu ulvî görev, ayet-i kerimede "ibadet" olarak ifade edilmiş bulunuyor. Bunun en ileri ve en mükemmel şekli de namazdır. Bu hakikat Allah Resulü'nün (asm) " Namaz dinin direğidir." hadis-i şerifleriyle en veciz ve en güzel şekilde dile getirilmiştir.

Bilindiği gibi, ibadet ikiye ayrılıyor; mâlî ve bedenî ibadetler. Bedenle yapılan ibadetleri namaz temsil ediyor. Mal ile yapılan ibadetleri ise, zekât.

Bu ayetin sadece mealine bakıp tefsirlerini okumayanların aklına şöyle bir soru takılabiliyor:

"Biz dünyaya hiç çalışmayıp sadece ibadet mi edeceğiz?"

Bu soruya *Dördüncü Söz*'de şu cevap veriliyor:

"Namaz kılanın diğer mübah dünyevi amelleri güzel bir niyet ile ibadet hükmünü alır."

Buna göre, yeme, içme, uyuma, ticaret yapma gibi işler de ibadet hükmüne geçebiliyor; namazın kılınması şartıyla.

O zaman şöyle düşünmek gerekir:

Bu işler yapılırken de insan Allah'ı hatırlayabilir. O zaman, yaptığı işi güzel bir niyetle yapar. Yemek yiyorsa, aldığı gıdaların bu alemden süzölmüş birer hülâsa, birer İlahî ihsan olduğunu hatırlayan insanın yemesi de ibadettir. Ticaret yaparken, müşteriyi aldatmaktan korkan, yalan söylediğinde kul hakkına tecavüz etmiş olacağını düşünen, ticaretini helal yollardan yapıp aile fertlerine helal lokma yedirmek isteyen bir insan da bu

düşünceleriyle bir nevi ibadet üzeredir. Ve yaptığı işler de ibadet hükmünü alırlar. Böylece, ayetin manası çok daha iyi anlaşılmış olur.

Namaz kılan kişinin dünya zevklerinin tümünü terk edip tamamen ahirete yöneleceği gençlerimize kasıtlı ve sistemli olarak telkin ediliyor ve böylece onlar namazdan alıkonulmak isteniyor. Namaz kılan bir gencin dünya hayatına ‘Bir lokma, bir hırka.’ anlayışıyla bakacağı sinsice vurgulanıyor.

Ben bunları yazarken bazı çevrelerin hacc için yaptıkları itirazlar hatırıma geldi. Bizim gençliğimizde çevremizde genç yaşta hacca gitmek isteyenlere karşı çıkılır; biraz yaşlanması gerektiği, bu yaşlarda iken hacc ibadetini taşıyamayacağı telkin edilirdi. “Taşımak” denilince “her haliyle olgun ve hürmete layık bir kişilikle topluma görünmesi, bir hacıya yakışır davranışlar sergilemesi” kastedilirdi. Bir genç için bunun zor olduğu sanılırdı.

Bu sözü ilk duyduğumda şu soru hatırıma gelmişti:

“Hacc oruçtan daha mı ağır? Bir insan çocukluğundan beri oruç tutuyor, onu taşıyabiliyor da gençliğinde hacc ibadetini niçin taşıyamasın?”

“Hacı denilince dünya işlerinden bütünüyle çekilmiş bir tip takdim ediliyor. Sevinçle ifade edeyim ki, şu anda böyle bir telkin artık söz konusu değil. Genç yaşta hacca gidip, döndükten sonra da dünya işlerine başarılı bir şekilde devam eden iş adamlarımız, bürokratlarımız, bilim adamlarımız çoğalınca bu gibi itirazlar da artık duyulmaz oldu.

İslam’da böyle bir anlayışa hiç yer yoktu aslında. Bir kişi haccın farzlarını yerine getirdi mi hacı olur; isterse yol boyunca ticaret yapsın ve dönüşünde de yine ticaret yaparak evine dönsün.

Namazda da benzer bir durum söz konusu. Cuma namazı için “nida edildiği,” yani ezan okunduğu zaman alışverişi bırakmak gerekiyor. Bu husus ayetle sabittir. Tefsir alimleri, bu ezanın, ilk ezan değil, imam hutbeye çıkarken içeride okunan ezan olduğunu ifade ederler. Cumada hutbe okunması farzdır ve bu farzın başlamasıyla birlikte dünya işleri de bırakılır; tıpkı namaza durulduğunda yeme ve içmenin terk edilmesi gibi. Bu ikinci ezana kadar insan alışverişini yapabilir. Zaten ayetin devamında, namazdan sonra yeryüzüne dağılmamız ve Allah’ın lütfundan istememiz beyan edilmektedir.

Zevklerin terk edilmesi meselesine gelince, İslam’da yasaklanan zevkler gayr-i meşru olanlardır. Bunlar namaz kılsın veya kılmasın her müslümana haramdır. Şu vecize bu tip sorular için güzel bir cevap oluyor:

‘Helal dairesi geniştir, keyfe kâfi gelir, harama girmeye hiç lüzum yoktur.’

Yeme, içme, evlenme, para kazanma, makam sahibi olma, müzik dinleme, seyahat etme gibi insana zevk ve neşe veren ne kadar şey varsa, bunların hepsinin mutlaka meşru şekli de vardır. Ve bunlar, insanın nefesine zevk verdikleri gibi ruhunu da yaralamaz, incitmezler...

* Yazarın *Namaza Giden Yollar* adlı eserinden iktibas edilmiştir.

İbadet İhtiyacımız *

“Cenab-ı Hak senin ibadetine, belki hiçbir şeye muhtaç değil.

Fakat sen ibadete muhtaçsın, manen hastasın.” — *Lem’alar*

PEYGAMBER EFENDİMİZ (ASM), “Dünya ahiretin tarlasıdır.” buyuruyor. Bu dünya tarlasında kim ne ekerse, Allah ona o cinsten mahsul veriyor. İnsanlar bu dünyada imanlarıyla, salih amelleriyle, güzel ahlâklarıyla manevi çiçekler ektikleri gibi, küfürleriyle, isyanlarıyla, kötü ahlaklarıyla da yine manevi dikenler ekmiş oluyorlar. Her iki tür ekimin de mahsulleri ahirette kendini gösterecek. Bu mahsullerin kârı da, zararı da insanlar için.

Bir sohbetle şöyle bir örnek verilmişti:

Bütün insanlar gözlerini açsa ve gündüz nimetinden faydalansalar güneşin ışığında bir artma olmayacağı gibi, bütün insanlar güneşe göz kapasalar onun ışığında bir azalma olmaz.

Bu örnek, “İslamiyet güneş gibidir, üflemeyle sönmez. Gündüz gibidir, göz yummakla gece olmaz.” cümlelerinin açıklaması yapılırken söylenmişti.

İman, irfan, ibadet, takva, güzel ahlak da öyle değil mi? Onlara kavuşan kişiler bir şeref kazanırlar, üstün insan olurlar. Bütün insanlar bunlardan mahrum olarak yaşasalar bu manevi değerler aslî kıymetlerinden hiçbir şey kaybetmezler.

Örnek olarak ilim üzerinden duralım:

Bir ilim dalını bütün insanlar takdir etseler, yahut inkâr etseler, o ilmin aslî değerinde ne bir artma olur, ne de azalma.

İnsan ilme muhtaçtır; ilmin ise insana ihtiyacı yoktur. Herkes cahil de kalsa ilmin üstün mertebesinde bir değişme olmaz; onun aydınlığı cehaletin karanlığından daima üstündür.

İlim tahsil eden kişi böylece bir mertebe kazanır. Bu, öncelikle ruh ve kalb dairesinde gerçekleşir. Âlim insan, üstün insan olur. “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” ayetinde bu gerçek net biçimde ders verilir. Bilgili olmanın dünya işlerinde de faydası görülür. Bir konuda bilgisi ve

ihtisası olan kişi hak ettiği makama getirilir; diğer insanlardan daha fazla ücret alabilir.

İbadet de bir yönüyle ilim gibidir. İbadete kul muhtaçtır. İbadet edilsin veya edilmesin onun değeri ne ise odur. Bunda bir artma veya azalma düşünülemez.

İbadet bir manasıyla itaat demektir, bir diğer manasıyla şükür.

İbadet insanın yaratılışı gereğidir ve ibadeti emreden ayetler bir bakıma “insanı fıtratına uymaya” bir davettir.

Gözün yaratılışında görme vardır, ona görmenin emredilmesi ne ise, insana ibadetin emredilmesi de onun gibidir. Şu farkla ki, bu ikincisinde insan iradesi devreye girer. Dünya imtihanının bir gereği olarak, insanoğlu kendi fıtratına uygun hareket edip etmemekte serbest bırakılmıştır.

İnsan fıtratı ibadeti nasıl emrediyor? Bu noktada *Nur Risaleleri*’nden şu tespiti aktarmak isterim.

“Fıtrat-ı beşeriyede cemale karşı bir muhabbet ve kemale karşı perestiş etmek ve ihsana karşı sevmek.” — Lem’alar

Güzelliği sevmek insanın yaratılışında var. Gördüğümüz güzel bir manzarayı sevmemiz için aklımızı yorup, sonra karar vererek sevmeye başlamamız gerekmiyor, kalbimiz hemen sevgi ile ona meyleder.

Mükemmel bir esere hayranlık duymak da böyledir. O da yaratılışın bir gereğidir. Eseri kimin yaptığını dahi sormadan öncelikle ona hayran olur, daha sonra sanatkarı hakkında bilgi ediniriz.

Yapılan bir ikrama, bir insana karşı teşekkür etmek, minnet duygusu beslemek de yine fıtratın bir gereğidir.

O halde, bütün sıfatları sonsuz kemalde, bütün isimleri güzel ve bütün icraatları nimet ve ihsan dolu olan Rabbimize ibadet etmemiz yaratılışımızda var.

Gözün yaratılışında görme vardır, demiştik. Göz bu görevi yaptığında hemen karşılığını görür; baktığı eşyanın görüntüsü onda tecelli eder.

Dağa bakmışsa onun görüntüsünü içine alır, güneşe bakmışsa güneşe kavuşur.

O halde, ibadet görevini yerine getiren insan da, bir şeyler kazanacaktır. İşte bu kazanç Allah kelimasında şöylece nazara verilir:

“Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz ki, takva mertebesine vasıl olasınız (eresiniz).” — Bakara Sûresi,

Ayetin başında, ibadetin illeti, yani “Niçin ibadet ediyoruz?” sorusunun cevabı şöyle verilmiş oluyor:

“O sizin Rabbiniz olduğu için.”

Kulluk, kulun görevidir. İnsan, kendisini bir damla sudan bugünkü mükemmel hale getiren, gözünü görecek, kulağını işitecek, ağzını konuşacak... şekilde terbiye eden Rabbine şükürle, ibadetle mükelleftir.

Ayetin devamında bu fitri görevi yerine getirenlerin mükâfatı, “takva mertebesine nail olmak” şeklinde belirlenir.

Takva üçe ayrılıyor:

-Şirkten takva: Allah’a ortak koşmaktan sakınmak.

-Masiyetten takva: Günahlardan kaçınmak.

-Masivadan takva: Allah’tan gayrı her şeyi kalbinden uzak tutmak. (Sevgisini de korkusunu da Allah’a has kılmak. Mahlukları ancak O’nun namına sevmek.)

Takva konusu Fatiha’yı hemen takip eden Bakara Suresi’nin ikinci ayetinde şöyle nazara verilir:

“Kendisinde hiçbir şekilde şüphe olmayan o kitap (Kur’an), muttakiler (takva sahipleri) için bir hidayet kaynağı ve yol göstericidir.”

Bir sonraki ayette takva sahiplerinin sıfatları şöylece sıralanır:

-Onlar gabya inanırlar,

-Namaz kılarlar,

-Kendilerine verdiğimiz mallardan zekât verirler.

Takva mertebesine ermek, imanın kuvvetlenmesini, namaz ve zekât gibi ibadetlerin daha mükemmel şekilde yerine getirilmesini netice veriyor. Böyle bir mümin, “Allah’ın kendisinden razı olduğu kul” olma mertebesine erişir. Rıza mertebesi ise bütün derecelerin üstündedir.

Bu şerefe nail olmak, başlı başına bir mükâfattır. Ama iş bununla kalmaz. Allah, razı olduğu bu kullarını ebedî saadet diyarında, sonsuz nimetlerine kavuşturur.

Takva sahipleriyle ilgili bir başka ayet-i kerime de bu bahtiyar zatların sıfatları şöylece sıralanır:

-Onlar bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar,

-(Kızdıkları zaman) öfkelerini tutarlar ve insanları affederler....

-Bir kötülük işlediklerinde, yahut nefislerine zulmettiklerinde hemen Allah’ı hatırlarlar ve günahlarına tövbe ederler....

Bütün bunlar kâmil müminin vasıflarıdır. Demek oluyor ki, ibadetin meyvesi takva, takvanın karşılığı da böyle üstün bir mertebeye erişmektir.

Bir kulun takva ile manen yükselmesi ve yücelmesi Rabbini razı eder. Ancak şu da unutulmamalıdır ki, Allah her şeyden müstağnidir, hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. İnsanın bu yükselişi kendisi için bir kemaldır, bir menfaattir. Allah, onun yükselmesine muhtaç olmadığı gibi alçalmasından da, (hâşâ), bir zarar görecektir değildir. Her iki halde de sonuç kula aittir; zarar da menfaat de onun içindir.

“Herkesin kazandığı ya kendi lehine, yahut kendi aleyhinedir.” — Bakara Sûresi, 286

Bu nokta üzerinde biraz durmak gerekiyor.

Bir hadis-i kudsîde şöyle buyrulur:

“Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeye muhabbet ettim (bilinmek istedim) ve mahlukatı yarattım.”

Allah vardı ve hiçbir şey yoktu. Allah’ın bir ismi Samed, yani her şey O’na muhtaç, O ise hiçbir şeye muhtaç değil.

Bugün gördüğümüz her şey, yıldızından güneşine, dağından denizine kadar hep yoklukta idiler. Onları Allah var etti. Ve Allah, onların var olmalarına muhtaç değil.

Daha sonra canlıları yarattı. Onlara göz verdi, kulak verdi. Ve Allah, onların görmelerine ve işitmelerine muhtaç değil.

Sonra insanları yarattı, onlara akıl verdi, kalp verdi. Bu varlık alemindeki harikaları düşünme ve onları yaratana iman etme kabiliyeti lütfetti. Ve Allah, aklın anlamasına da, kalbin inanmasına da muhtaç değil.

Kısacası, Allah, yarattığı mahlûkların ne kendilerine ne de yaptıkları işlere muhtaç değildir. Çünkü, onları da yaratan O, işlerini de.

Konuyu bazı örneklerle biraz daha açalım:

Güneşi o yarattığı gibi ışığı da O yaratmıştır. O halde, Allah ne güneşe muhtaçtır, ne de onun ışık vermesine.

Ağacı o yarattığı gibi meyveyi de O yaratmıştır. O halde, Allah ne ağaca muhtaçtır, ne de onun meyvesine.

Mideyi O yarattığı gibi ondaki hazım faaliyetini de O yaratmıştır. O halde, Allah ne mideye muhtaçtır, ne de onun hazmetmesine.

Madde alemindeki bu üç örneği, ruh ve mana iklimine de taşıyabiliriz.

Aklı Allah yarattığı gibi anlamayı da o yaratmıştır. O halde, Allah ne aklın varlığına muhtaçtır, ne de onun anlamasına.

Kalbi Allah yarattığı gibi ondaki inanma kabiliyetini de O yaratmıştır. O halde, Allah ne kalbin varlığına muhtaçtır, ne de onun inanmasına.

Allah kalbin inanmasına muhtaç olmadığı gibi, o inancın amel alemine dökülmesi demek olan ibadete de muhtaç değildir.

Allah'ın kemali sonsuzdur. Sonsuz için ne artış düşünülebilir, ne de azalış. Bütün insanlar kâmil müminler olsalar Allah'ın kemalinde bir artış olmayacağı gibi, bütün insanlar birer Firavun kesilseler O'nun kemalinde bir azalma düşünülemez.

Kazanan da insandır, kaybeden de... Allah hakkında bu kelimeler konuşulamaz.

Düşünme ve iman etme, insan ruhunun en büyük ihtiyaçlarıdır. İnsan, bunlarla gerçek insan oluyor ve kemalini buluyor. Aksi halde, bitkiler ve hayvanlarla ortak bir hayat sürüyor. O büyük sermayesini bu küçük işlere harcamakla nefsine zulmediyor, zarar ediyor, küçülüyor ve Kur'an'ın ifadesiyle "hayvan gibi, hatta ondan daha aşağı" bir dereceye iniyor.

Allah, onun bu düşüşünden bir zarar görmediği gibi, onun yükselişine de muhtaç değil; her ikisi de kulun kendisi için...

* Yazarın *Namaza Giden Yollar* adlı eserinden iktibas edilmiştir.

Namaz: Yükselme Yolculuğu*

NAMAZ KILMAYAN KİŞİ günlük meşgalelerin, problemlerin, kavgaların içinde kendinden habersiz bir hayat yaşar; kul olduğunu, ahiret yolcusu olduğunu ve bu dünyada misafir olarak bulunduğunu adeta unuttur.

Bir başarı gösterdi mi büyüklenmeye başlar. Herkesin kendisinden söz etmesini ister; onu övmelerini, ona hürmet etmelerini bekler.

Mükemmel bir kişiliğe sahip olduğuna inanır, noksanlıkları yanına yaklaştırmak istemez.

Namaz kılan kişiye gelince, o namaza niyet ederken ‘Allah rızası’ için ifadesini kullanır. Böylece, gerçek şerefın insanların beğenmesi, övmesi değil “Allah’ın rızası” olduğunu öncelikle hatırlamış olur.

Namaza tekbirle başlar. ‘En büyük, mutlak büyük, akılların idrak edemeyeceği, hayallerin ulaşamayacağı kadar büyük ancak Allah’tır,’ der. İnsanlar arasında büyüklenme tehlikesinden kurtulur.

Sonra Fatiha Suresi’ni okur. Bu surenin ilk ayetinde, “bütün hamdin, yani bütün medih ve senaların ancak Allah’a mahsus olduğu” beyan edilir. Âlimlerimiz bunu açıklarken, “Ne kadar hamd varsa, kimden gelse kime karşı da olsa,..., hepsi Allah’a mahsustur.” derler. Ve bunun, ‘elhamdülillah’ın en kısa manası olduğunu ifade ederler.

Baharın güzelliğini, denizin haşmetini, semanın berraklığını, bülbülün sesini, arının balını.. övdüğümüzde bütün bu medih ve senalar, günümüz tabiriyle, övgüler ve beğenmeler hep Allah’a gider. Yani, biz bunları överken, Allah’ın eserlerini övmüş oluruz.

Süleymaniye’nin kubbesini de övseniz, mihrabını, minberini, minarelerini de methetseniz bu övgülerin tamamı Sinan’a aittir.

Gel gör ki, kâinat sarayı ve içindekiler övülürken bu ince mana çoğu zaman unutulur. Doğrudan doğruya, o eşya methedilir.

Bu hataya düşmemek için hemen ‘Rabbü’l-alemîn’ ismi zikredilir.

Bütün eşyayı terbiye eden, onları ilk önce “bir nokta, bir çekirdek, bir yumurta, bir gen şifresi” olarak yaratıp, sonra terbiye ederek kemale erdiren, insan, ağaç, hayvan,..., haline getiren Allah’tır.

İnsanın akıllı bir mahlûk olarak yaratılması da, bu terbiyeye dahildir.

Yani, arı bal yapacak şekilde terbiye edildiği gibi, insan da bu sayısız sanatları icra edecek şekilde yaratılmıştır. Şu farkla ki, insanoğlu bu mükemmel yaratılışının gereğini yerine getirip getirmemekte serbest bırakılmıştır. Kabiliyetini yerinde kullanmasını bilenler birçok hayırlı işler, güzel eserler ortaya koyarlar.

İnsanoğlu bu doğru tercihi bazen çok pahalı satmaya kalkar, herkesin onu övmesini, ondan söz etmesini ister.

Şöyle bir düşünelim:

Gökyüzü, ormanlar, denizler, ovalar ne kadar güzel!

Onları seyreden gözlerimiz ne kadar mükemmel!

Bu güzellikleri ve mükemmelliği taktir eden aklımız bizim için ne büyük nimet! Yediğimiz şeylerin tamamı ayrı birer terbiyeden geçerek önümüze konulmuşlar.

Koyun ayrı bir fabrika, otu süte ve ete çeviriyor. Daha doğrusu, otlar o fabrikada terbiye görerek et ve süt haline geliyor.

Bütün meyve ağaçları da ayrı birer fabrika gibi.

Ve toprak, bütün bu mükemmel ve muhteşem eserlerin hem mekânı, hem fabrikası.

Denizleri dolduran balıkları şöyle bir düşünelim! Hepsi sudan yaratılıyorlar. Ortada ne bir fabrika var, ne tarla, ne de bostan.

Bütün bu terbiye fiillerini hayretle seyreden insan, bütün medih ve senanın ancak Allah’a mahsus olduğunun şuuruna erer.

Namaz kılan kişi, Rahmân ve Rahîm isimlerini okurken bütün bu terbiye fiillerinin aynı zamanda kendisi için bir rahmet olduğunu düşünür ve kalbi sürurla dolar.

Daha sonra, sure, ‘Malikiyevmiddin’, yani ‘ahiretin sahibi, hesap gününün maliki’ ismiyle devam eder.

İnsana “bu alemde tanıştığı ve faydalandığı bütün nimetlerden ve hayran olduğu her türlü güzellikten günün birinde ayrılacağını, bu dünyadan göçüp gideceğini hatırlatan bu İlâhi isim, bir taraftan ölümün hiçlik olmadığı, kabirden sonra ahiret alemlerine geçileceği müjdesini verirken, diğer taraftan da bu dünya hayatının o “din gününe”, “o hesap gününe” göre tanzim edilmesini ihtar eder.

Dünya yolculuğunun hesap gününe çıkacağını ikaz etmekle, ömür sermayesinin rıza dairesinde harcanmasını ders verir.

İnsan o hesap gününü düşündüğünde, ölümle terk edip gideceği insanların takdirlerine ve alkışlarına gönül bağlamanın ne kadar yersiz olduğunu bütün açıklığıyla anlar. ‘Ben ancak bütün hamd ve sena kendine mahsus olan, Rahman ve Rahim olan, beni ölümden sonra tekrar diriltilip huzurunda hesaba çekecek olan Allah’a ibadet etmeli ve her türlü ihtiyacım ve sıkıntılarım için de yine ancak ondan yardım dilemeliyim,’ diye düşünür ve Rabbine doğrudan hitap ederek, “Ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım dileriz.” der.

“Allah Resulü (asm) namaz için “müminin miracı” ifadesini kullanır. Namaz kılmak üzere kibleye yönelen insan, kalbini Rabbine teveccüh ettirmiş ve kendi miracının ilk adımını atmıştır. Bu yolculuk “ıyyake...” hitabına kadar devam eder. Bu noktaya kadar mi’rac yolculuğunda Allah Resulünün (asm) bütün sema tabakalarından geçmesi, Allah’ın nice rahmet tecellilerini seyretmesi, ahiret alemini teması bir bakıma, özetlenmiş gibidir. “İyyake...” hitabıyla sanki kab-ı kavseyn makamına çıkılmış ve Allah’a doğrudan hitap etme şerefine erilmiştir.

Böyle bir kul artık istikamet yoluna girmiştir; ama yine de Rabbinden sırat-ı müstakime hidayet talebinde bulunur. Çünkü, bu yol çok uzundur; engelleri ve tehlikeleri çoktur. İnsanı bu doğru çizgiden saptırmak isteyen nice iç ve dış düşmanlar vardır. Nefis ve şeytandan, kötü arkadaşlara; haramların dolup taşıdığı sokaklardan, hayvanî duygulara hitap eden zararlı neşriyata kadar bütün engellere rağmen istikamet yolunda yürüyebilmek ancak Allah’ın yardımıyla ve hidayetiyle mümkün olabilir.

İnsanın, inancı istikamet üzere devam ettiği gibi, konuşmaları, bakışları, ticareti, sanatı, sevgisi, korkusu da aynı çizgi üzerinde olmalıdır. Kul, bütün bunları başarması için Rabbine iltica eder ve “Bizi sırat-ı müstakime hidayet et.” diye duada bulunur.

Bir başka ayet-i kerimede, sırat-ı müstakimin “peygamberlerin, sıddıkların, şüheda ve salihlerin” yolu olduğu haber verilmektedir. İnsan bu yola hidayetini dilemekle, o nurani ve bahtiyar zümrenin ardınca gitmeyi, onların izinde olmayı dilemiş olur.

Bu yoldan ayrılmanın tehlikesi büyüktür. Ya Allah’ın gazabına uğrayanlar (mağdup) grubundan veya O’nun çizdiği doğru yoldan sapanlar (dâllin) güruhundan olma tehlikesi söz konusudur.

Mümin, her iki tehlikeden de korunması için yine Rabbine sığınır ve sonunda bu duasına “âmin” der.

* Yazarın *Namaza Giden Yollar* adlı eserinden iktibas edilmiştir.

Namaz Kılmayan Camii*

“İnsanın bir ferdinde bir cemaat-i mükellefin bulunur.”

— *Mesnevi-i Nuriye*

İNSAN tek başına ayrı bir âlem... Aklının, kalbinin, hayalinin, hafızasının, organlarının ve his dünyasının kendilerine uygun ibadetleri ve tesbihleri var.

Kalbin ibadeti, “necisin, nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?” suallerinin cevabını arayıp bulmak... Kendisini ve topyekûn kâinatı Allah’ın eseri bilip onlardaki ilâhî hikmetleri tefekkür etmek. Emir ve yasaklara ciddî bir muhatap olmak.

Kalb ve akıl gibi iki muazzam komutanın itaat etmesiyle, bedendeki bütün organlar ve duygular da ibadetteki yerlerini alır, vazifelerini yaparlar.

Sadece birkaç misâl:

Gözün ibadeti, bakışlarını helâl dairesinde dolaştırmaktır. Böyle bir göz, Bediüzzaman Hazretleri’nin ifadesiyle “rahmet çiçeklerinin mübarek bir arısı” olarak dağdan da bal süzer, ırmaktan da; denizden de bal süzer, semâdan da.

Marifet ve muhabbet balı bütün eşyadan süzülebilir. Çünkü her şey Allah’ı tesbih etmekte, O’nun isimlerine ayine olmakta, O’nun verdiği vazifeyi kusursuz görmektedir.

Kulak, sesler âleminin gözü gibidir. Kendisine çizilen sınırlar içerisinde, yâni en düşük ve en yüksek frekanslar arasında o âlemi temaşa eder. O da göz gibi bir bal makinesi olur.

İnsanda bir “endişe hissi” var. Bir tüccar, kazancının haram olma endişesini taşıyarak ticaretini Kur’an esaslarına göre icra ederse endişesini ibadete dönüştürmüş olur. Hangi yolla olursa olsun, mutlaka zengin olma hırsına kapılan ve bütün endişesi, bu hedefi yakalayamamak olan bir insan, endişe hissini nefsine hizmet ettirmiş ve ibadetten men etmiş demektir.

İnsan, “sevgi hissi”ni, Rabbine teveccüh ettirir ve mahlûkatı da O’nun namına severse “sevgi hissi” ibadettir...

Risale-i Nur Külliyyatı'nda dünyanın üç yüzü olduğundan bahsedilir. Birisi, “âhiretin tarlası olma” yüzüdür, ikincisi, “Allah'ın isimlerine ayine olma yüzü”, üçüncüsü ise “nefsin hevesatına bakan” yüzüdür. İşte sevgi hissi dünyanın ilk iki yüzüne sarf edilirse bu hisler ibadette demektir. Üçüncü yüze sarf edilmeleri hâlinde ibadet terkedilmiştir.

İnsan bütün organlarını ve duygularını yaratılış gayesinde kullanmakla küllî bir ibadet yapmış olur. Üstad Hazretleri, Fatıha Sûresi'ndeki “iyyake na'büdü'nün tefsirinde bu noktayı çok güzel ifade eder. İnsanın tek başına namaz kıldığı zaman bile, “biz yalnız sana ibadet eder ve ancak senden yardım dileriz,” demesini izah ederken üç cemaate dikkatimizi çeker. Birisi bütün “Müslümanlar”; ikincisi “kâinattaki bütün sistemler, yıldızlar, dağlar, denizler, elementler, atomlar...”; üçüncüsü de “insanın bedenindeki bütün hücreler, organlar ve duygular...”

İnsan bedeninde, yetmiş trilyon hücre olduğundan söz ediliyor. Buna göre bir kimse lokmasını çiğnemeye başladı mı, bu yetmiş trilyon hücre de sanki ağızlarını açar ve yapılacak taksimatta kendilerine düşecek hissenin gelmesini beklerler. Eğer insan, yediği bu lokma için Rabbine şükrederse bütün hücrelerin şükrüne tercüman olmuş olur; hamdini onlarla birlikte yapar.

Ben bu vecizeyi okurken, hayalimde tuhaf bir manzara canlandı. Her insan, içinde trilyonlarca cemaat bulunan bir cami gibiydi. Şu farkla ki, bu camiye de ibadet emredilmişti, ibadet görevini yerine getirmeyen insan, sanki namaz kılmayan bir camiye benziyordu.

Allah'a her an ibadet eden hücrelerini, organlarını ve duygularını isyan menzillerinde gezdirenler, büyük bir cinayet işlemiş oluyorlardı. Bunun cezası çok, ama çok çetin olmalıydı.

* Yazarın *Namaza Giden Yollar* adlı eserinden iktibas edilmiştir.

İhlas Sûresi

İHLAS SÛRESİ’NİN ismi ile manası arasında kuvvetli bir ilgi var: Allah’ı Ehad bilen bir insan, mahlûkata ancak O’nun eserleri olarak kıymet verir; onların rızasını tahsile heveslenmez. Allah’ı Samed bilen bir insan, ihtiyaç içinde kıvranan mahlûkattan medet beklemez, her ihtiyacını ancak Rabbine takdim eder...

“Lemyelid velem yûled,” diyen bir mümin, doğan ve doğuranlara değil, tevellüd kanununun koyucusu olan Allah’a istinat eder. O’nun küfûvü, dengi olmadığına iman eden bir insan, yalnız O’na ibadet ve O’ndan istimdat eder.

...

İnsan yalnız kalınca şöyle düşünmeli:

Ben şu anda Allah’tan başka kimin rızasını talep edebilirim? Diğer insanlar da benim gibi fani, benim kadar aciz kimseler. O halde bir araya geldiğimizde bu hakikati niçin unutuyor, birbirimizin teveccühüne neden can atıyoruz? Dün birbirimizi tanımıyorduk, yarın da tanımayacağız. Mahşer meydanında kimse en yakınının bile derdine ortak olamayacak, herkes kendini kurtarmak için çırpınacak.

Öyle ise, geliniz, muhtaçları, doğan ve doğuranları, eşi ve dengi olanları bırakıp, Ehad ve Samed olan Allah’a gönül verelim ve ihlasın sırrına erelim...

İstemek Büyük Nimet

İNSAN her şeye muhtaç yaratılmış; her şeyi istesin diye. Taşların yağmur diye bir dertleri yoktur, ama bu dertsizlik onları ağaçların çok aşağısına düşürür.

Ağaçlar hava isterler, su isterler; dünyanın dönmesini, gece ve gündüzün gelmesini isterler; baharı isterler, yazı isterler. Bu dualar, bu istekler onları yükseltir, yüceltir; dallarını yapraklarla, çiçeklerle, meyvelerle doldurtur.

Dua, istemek demektir ve bitkiler âleminin bütün bu istekleri birer duadır. Buna “ihtiyacı-ı fıtrî lisanıyla dua” deniliyor. Yani, onlar bu şeyleri yaratılışları gereği istiyorlar. Onların yaratılışına bu ihtiyacı koyan Allah, bu duaların cevaplarını da yaratıyor ve onlar da, böylece hayatlarını devam ettiriyor, görevlerini yerine getiriyor, ibadetlerini yapıyorlar.

“Sual ve cevap, dâi ve sebeb... ikisi de Hak’tandır.” — Sözler, 26.Söz

Dua, denilince, öncelikle, insanın çokça başvurduğu “kavli dua”, yani isteklerini dile getirmek, lisan ile dua etmek akla gelir.

İnsan, Rabbinden ihtiyaçlarını kavli dua ile bizzat isteme noktasına gelinceye kadar nice farklı dualar yaptı ve onların kabulü sonunda bu zirveye ulaştı.

Bir zamanlar, o da ağaçlarla omuz omuza vermiş gibiydi ve birlikte birçok şeyler istiyorlardı. Bunların bir kısmını yukarıda saymış olduk.

Yine bir zamanlar o, hayvanlar âlemiyle de sanki bir araya gelmiş, yine ihtiyacı-ı fıtrî lisanıyla dua etmişlerdi. Yani, yaratılıştan kendilerine konulan ihtiyaçların görülmesini Allah’tan istemişlerdi. Bu duanın kabulüyle görmeye, işitmeye, yemeye, içmeye, konuşmaya, yürümeye kavuşmuşlardı.

İnsan bu noktada duracak değildi. Ona verilen mükemmel istidat ve ona takılı olan sayısız kabiliyetler çok daha ileri hedefler içindi.

İnsanlar, annelerinin rahimlerinde, balıklar yumurtaların içinde, tohumlar toprak altında hep birlikte dua ediyorlardı. Kendilerine verilen

istidadın inkişaf etmesini ve yolculuklarının bundan sonraki safhasında kendilerine lazım olacak şeylerle donanmalarını istiyorlardı.

İşin enteresan tarafı, insan dahil bunların hiçbirisi ileride nelere muhtaç olacaklarını bilmiyorlardı. Bilmedikleri şeyi nasıl isteyeceklerdi?

Onların Rabbi, istidatlarının inkişafı için neler gerektiğini biliyor ve onları bu cihazlarla donatıyordu. “Lisan-ı istidat ile dua” dediğimiz bu istekler, henüz istenmeden en güzel şekilde, en mükemmel hâliyle ve çok cömertçesine onlara ikram ediliyordu.

Çünkü onların Rabbi “Cevvad-ı Mutlak” idi; cömertliğine bir sınır, bir had yoktu.

Cevvad, yani ihtiyaç sahibinin istemesini beklemeden ihsanıyla imdada koşan.

Öyle ki, istek sahipleri henüz ortada yokken muhtaç olacakları şeyler hazırlanıyor, sofraları kuruluyordu.

Nur Müellifi büyük Üstat, *On Birinci Söz*’de kâinat sarayının ve içindeki misafirlerin yaratılış hikmeti hakkında bir temsil verirken bu hakikati çok güzel ortaya koyar:

“Bu hikmete binaen, cesîm ve geniş ve muhteşem bir kasrı yapmağa başladı. Şahane bir sûrette dairelere, menzillere taksim ederek hazinelerinin türlü türlü murassaatıyla süslendirip tekmil ettikten sonra, herbir taam ve nimetlerinin bütün çeşitlerinden en lezizlerini câmi’ sofralar, o sarayda kurdu. Herbir taifeye lââyık bir sofraya tayin etti. Sonra aktar-ı memleketindeki ahâli ve raiyetini, seyre ve tenezzühe ve ziyafete davet etti.” — Sözlere

Temsilden hakikate geçtiğimizde akıllara durgunluk veren nice tablolarla karşılaşırız: Temsildeki o padişah, sarayında sofralar kurdururken, misafirleri de başka mekânlarda kendi işleriyle meşguldürler. Davet vuku bulunca işlerini bırakıp saraya koştular. Şimdi şu sorulara cevap arayalım:

Bu yerküresi üzerinde sofralar yaratılırken misafirler nerede idiler?

Bunlar o saraya nasıl gelecekler, o sofralara nasıl konacaklardı?

Nasıl olmuştu da, henüz “gözler âlemi” ortada yokken güneş ve ışığı yaratılmıştı?

Henüz “mideler âlemi” ortada yokken, rızıklar hazırlanmıştı?

Henüz ciğerler yokken, kan dolaşımı yokken, hava unsuru kirlenen kanı temizlemek üzere görevlendirilmişti?

Henüz ayakların sözü edilmezken, yer çekimi ile, misafirlerin yere bağlanmaları planlanmış ve yerküresi de onların yürümesine elverişli şekilde taş ve toprakla döşenmişti?

İşte sadece bir kısmını saydığımız bütün bu faaliyetlerle, dünyaya gelecek misafirlerin ihtiyaç duyacakları ve istidat lisanıyla isteyecekleri her şey en mükemmel şekilde hazırlanmıştı. Yani henüz dualar yapılmadan cevapları hazır hâle getirilmişti.

Bu sarayı, misafirleri için ve misafirlerine göre yapan zat, ondaki sofraları da yine misafirlerine göre kurmuş, tanzim etmişti.

Ve işte, meleklerin hayret ve hayranlıkla seyrettikleri muhteşem manzara:

“Misafirler sofraların içinden çıkıyor ve önceden hazırlanmış yemekleri yemeye koyuluyorlardı.”

Bu akıllara durgunluk veren olay ne tabiatla izah edilebilir, ne tesadüfle, ne de evrimle.

Olmayan misafirlere göre sofralar kurmak. Bunu sofranın tabiatına da veremezsiniz, evrim geçirmesine de. Bu ikinci görüşe göre, sofralar hiç tanımadıkları ve bilmedikleri misafirlere göre evrim geçirirken, henüz yoklukta bekleyen o misafirler de o sofralardan faydalanacak şekilde evrim geçireceklerdir.

Gerçek şu ki, kâinatı yaratan ve yeryüzünde sofralar kuran bu âlemin sahibi, onlardan faydalanacak misafirlerini de o nimetlere göre hazırlamıştı. Sofralar misafirlere göre, misafirler de sofralara göreymiş. Her ikisi de İlâhî ilimde en güzel şekilde planlanmıştı. İlâhî takdire göre önce sofralar yaratılacaktı, sonra misafirler.

Bu misafir taifelerden birisi de insanlardı. Onlar sadece bu âlemin maddesiyle, maddî nimetleriyle tatmin olamıyor, bu sarayın sahibini tanımak ve bilmek istiyorlardı.

Sarayın sadece sofralarını değil, güneşini, ayını, toprağını suyunu, çiçeğini, yıldızını ibretle temaşa ediyorlardı. Daha önemlisi, bu son ve mükemmel misafirler kendilerini biliyor, iç organlarını, duyu organlarını biliyor, his dünyalarını biliyor, bunların her birinin görevlerini ve yaratılış hikmetlerini biliyorlardı.

İşte insanın bu çok yönlü ve mükemmel istidadı bir dua oldu. Bu âlem ve içindekiler o istidada dar gelmeye başladı.

“Bu insan ebed için halk edilmiş ve ebede gidecektir. Bu dünya ona bir misafirhanedir ve âhiretine bir intizar salonudur” — Sözlər, 10.Söz,

11. Hakikat

Ebed için yaratılan bu kıymetli varlık, istidatları gereği ebedî ve elemsiz bir hayat istiyordu.

İşte kâmil insanlar olan peygamberler ve onların varisleri, bütün insanların istidat lisanıyla yaptıkları bu ortak duayı “kal diliyle” de Rabbimize takdim etmişlerdi.

Bütün bu duaları bir “niyaz şeceresi” olarak hayal ettiğimizde, Resulullah Efendimizin (asm) duaları, bu ağacın en mükemmel meyveleriydi. Öyle ki, bütün dualar onun duası yanında gölge kadar zayıf, zerre kadar küçük kalıyordu.

Onun o eşsiz imanı, o misilsiz marifeti, o tariflere sığmaz ubudiyetiyle yaptığı dualar bu âlemin en büyük bir yaratılış sebebiydi.

Bu konuda, *Nur Küllîyatı*’nda şu harika ifadeler geçer:

“.... Şu şeref-i nev-i insan ve ferîd-i kevn ü zaman ve bihakkın fahr-ı kâinat ne istiyor? Bak dinle: Saadet-i ebedîye istiyor, beka istiyor, lika istiyor, Cennet istiyor. Hem meraya-yı mevcudatta ahkâmını ve cemallerini gösteren bütün esmâ-i kudsiye-i İlâhîye ile beraber istiyor. Hattâ eğer rahmet, inayet, hikmet, adalet gibi hesabsız o matlubun esbab-ı mûcibesi olmasa idi; şu zâtın tek duası, baharımızın icadı kadar kudretine hafif gelen şu Cennet’in binasına sebebiyet verecekti.” — Sözlere, 19.Söz, 13.Reşha

Kısacası, bitkilerden insanlara kadar her şey ve herkes şu veya bu şekilde bir dua üzeredirler.

Kendilerinden doğacak varlıkların plânlarını içlerinde taşıyan tohumlar, çekirdekler, nutfeler, yumurtalar “istidat lisanıyla dua” etmektedirler.

Çok şeye muhtaç olan ve bunların hiçbirini yapmaya güç yetiremeyen bütün canlılar “ihtiyac-ı fitrî ile dua” hâлиндeler.

Balığın karnındaki Yunus Peygamber gibi, her şeyden ümitleri kesilmiş, çaresizlik içinde kıvranan ruhlar, “ıztırar lisanıyla dua” ve niyazdadırlar.

El açan dilencinin “hâl diliyle” para istemesi gibi, kuraklıktan çatlamış topraklar da yine “lisan-ı hâl ile dua” etmekte, yağmur istemektedir.

İlâhî rahmetten faydalanılması, tekvini şariat dediğimiz İlâhî kanunlara bağlanmış konularda, gerekli çalışmayı yapan insanlar da “fiilî dua” etmek ve neticeyi Allah’tan beklemekle “tevekkül” denilen bir nevi dua hâli üzeredirler.

Sebeplerin bir araya gelmeleri de bir fiilî duadır:

“Su, hararet, toprak, ziya, bir çekirdek etrafında bir vaziyet alarak, o vaziyet bir lisan-ı duadır ki: “Bu çekirdeği ağaç yap, ya Hâlıkımız!” derler. ... Demek içtima’-ı esbab bir nevi duadır.” — Mektûbat, 24. Mektup

Mahlukatın bu birbirinden farklı dualarının hepsi, kâinat ağacının meyvesi olan insanda da mevcuttur. Ve insan bu dualara ek olarak bir de “kavli dua” yapmaktadır.

Nur Külliyatı’nda insan için **“esmâ-i İlâhîyenin bütün nurlarına ihtiyacı vardır”** ifadesi geçer.

Bu cümlede Allah’ın isimleri birer güneşe, tecelliler ise nurlara benzetilmiştir. Bilindiği gibi, ayet-i kerimede güneş için ziya, kamer için nur kelimeleri kullanılır. Bu ayetin tefsirine baktığımızda şu bilgiyi ediniriz:

Arapçada, ışığı kendinden olan şeyler için ziya, başkasının ışığını yansıtanlar için ise nur kelimesi kullanılmaktadır.

İşte Ay’ın güneşten ziya alması, onun ışığına muhtaç olması gibi, her varlık da esmâ-ı İlâhîyenin tecellilerine muhtaçtır, o tecellilerle değer kazanır, ihtiyacını görür ve görevini yerine getirir.

“Nasıl esmâda bir ism-i âzam var, o esmânın nukuşunda dahi bir nakş-ı âzam var ki o da insandır”(Sözler) cümlesi, insanın bütün esmaya muhtaç olduğunu çok veciz bir şekilde ortaya koyar.

Örnek olarak sadece üç İlâhî ismi vermekle yetinelim:

Rezzak ismi bir güneş gibidir, bütün rızıklar o güneşin nurları...

Muhyi ismi de ayrı bir güneş, bütün hayatlar o güneşin nurları..

Latîf ismi de bir güneş; bütün lütuflar o güneşin nurları...

Kâinata bu gözle nazar ettiğimizde Nur Müellifi’nin, “bütün mevcudattan dergah-ı İlâhîyeye daimi bir duanın gittiği” haberini bütün ruhumuzla tasdik ederiz.

Madde Ne Ölçüde Önemli?

KARŞIMIZDA bir sanat abidesi. Bu şaheserin mimarı üzerinde konuşuyoruz. Adamın biri yaklaşıyor yanımıza ve “Siz bu taşların oluşum safhalarını detaylı olarak anlatmadıkça ben o eserin mimarını tanımam!..” diye tutturuyor.

Gayet sanatla dikilmiş bir elbiseden söz ediyoruz. Aynı şahıs yine sokuluyor yanımıza: “Siz bu elbisenin yünden mi pamuktan mı olduğunu ispat etmezseniz, ben onun dikildiğini reddederim, tanımam onun sanatkârını!..” diye çılgık atıyor.

Maddenin aslı üzerinde yapılan münakaşalar da bundan pek farklı değil... Kâinattaki her varlık, balığından deryasına, yıldızından semasına, hücrelerinden bedenine kadar her mevcut bir İlâhî sanat âbidesi.

Her element ayrı renkte bir iplik, yahut değişik karakterde bir taş olarak yaratılmış... Her varlık bu taşlarla yapılıyor, yahut bu ipliklerden dokunuyor.

Bir irfan ehli şöyle diyor: “Madem ki, madde enerjiye dönüşüyor, ‘her şey aslına rücû eder’ kaidesince, maddenin aslının da enerji olduğunu söyleyebiliriz.”

Biz, o enerjiye İlâhî kudret diyoruz. Ve bu âlem ve içindekilerin sadece sonsuz bir kudretle değil, nihayetsiz bir ilimle, mutlak bir iradeyle vücut bulduğuna inanıyoruz.

Biz bu inanç ile, âlemdeki Rabbanî sanatları hayranlıkla seyrederken, kapımız çoğu kez, bir materyalist tarafından çalınıyor ve yukarıda sözünü ettiğimiz saçma iddiaların çok daha ilerisi sürülüyor önümüze:

“Maddenin aslı ispat edilmedikçe ben bütün bu eserlerin bir yaratıcısı olduğuna inanmam.”

Bazen soruyorum kendi kendime; “Bu adamlar inanmazlarsa ne olur?” diye... Ve cevabımı şöyle veriyorum:

Selimiye Camisine, Mimar Sinan’ı inkâr edince ne olursa onun bir benzeri olur.

Allah, böyle münkir ve müşrik mahlûkları için, Âhirette bir menzil hazırlamış bulunuyor.

Ve bunlar o menzile lâıık olduklarını böylece ispatlamış oluyorlar, o kadar...

Küçüklerdeki Büyük Sanat

TEFEKKÜR, insanlarla meleklerin ve ruhanilerin ortak yanlarıdır. Yani insanların, hayvanlarla “beslenme, görme, işitme, yürüme, çoğalma” gibi birçok yönden ortak yanları olduğu gibi, ruhun ve kalbin gıdası olan iman, marifet, tesbih, tekbir, hamd ve tefekkür gibi ulvi vazifeleri yerine getirmekte de meleklerle benzerlikleri vardır.

Tefekkürün önemini şu hadis-i şerif en güzel şekilde nazara vermektedir:

“Bir saat tefekkür, bir sene (nfile) ibadetten hayırlıdır.”

Bilindiği gibi bir buçuk milyonu aşkın canlı türü içerisinde insanın en mümtaz vasfı akıl sahibi olmasıdır. Hayvanların şuurları vardır, ama bu şuur çok sınırlıdır. Bununla, ihtiyaçlarını görür, düşmanlarından korunur, yavrularına şefkat ederler.

Akıl, sadece insanda bulunmaktadır. Bir hayvan da nefes alır, ama havanın ne olduğunu bilmez, nefes almakla kanının temizlendiğini bilmez, kanın ne olduğunu da bilmez. Keza, bir hayvan da sabah olunca gözlerini açar ve rızkını aramak üzere çevreyi dolaşmaya başlar, ama gündüzün olması için dünyanın saatlerce döndüğünü bilmez.

İnsan, hem kendi vücuduna yerleştirilen bütün organların, hissiyatın ve duyguların görevlerini bilir, hem de bedenini kuşatan havadan, ayaklarının altındaki topraktan, yolunu gösteren güneşten bitkilere, hayvanlara, madenlere kadar bütün eşyayı tanır ve bilir. İşte bu geniş bilgi, insanın hem kendini, hem de kâinatı tefekkür etmesi ve bütün bunları onun hizmetine veren Rabbine şükretmesi içindir.

...

Allah'ın zatı bilinmez. Göz mahlûk olduğu gibi gördükleri de mahlûktur. Kulak mahlûk olduğu gibi işittikleri de mahlûktur. Aynı şekilde, akıl mahlûk olduğu için düşündükleri de mahlûk olacaktır. Akıl, Allah'ın zâtı hakkında ne düşünse bütün bunlar o aklın eseri yahut ürünü olurlar. Tabiri caizse onlar da birer put hükmündedirler, şu farkla ki müşriklerin

putları taşlardan ve madenlerden, onunki ise yanlış düşüncelerden yapılmıştır.

Allah'ın zâtı tefekkür edilemeyeceğine göre, tefekkürü emreden bütün ayetler ve onu teşvik eden bütün hadis-i şerifler, mahlûkat âlemini ibretle seyir ve temaşa etmemiz içindir.

Burada Üstat Bediüzzaman Hazretleri'nin önemli bir tavsiyesini hatırlayalım:

“Nefsî tefekkürde tafsilâtı, âfâkî tefekkürde ise icmâlî yaparsan, vahdete takarrüb edersin. Aksini yaptığın takdirde, kesret fikrini dağıtır. Evham seni havalandırır, enâniyetin kalınlaşır. Gafletin kuvvet bulur, tabiata kalb eder. İşte dalâlete isâl eden kesret yolu budur.” — Mesnevî-i Nuriye

Nefsî tefekkür denilince, “insanın hem bedenindeki bütün organları, hücreleri , atomları, hem de ruhundaki kalb, akıl, hafıza, hissiyat gibi latifeleri Allah'ın birer eseri olarak düşünmek ve O'nun paha biçilmez birer ihsanı olarak değerlendirmek” anlaşılır.

İnsan bu sahada istediği kadar tafsilata girebilir. Her bir organını ve görevlerini çok detaylı olarak araştırabilir. Ancak, afakî tefekkürde, yani dış âlemi düşünürken bu kadar detaya girme şansı yoktur. Semadaki her yıldızın ve her sistemin yaratılış hikmetlerini, kendi organlarının görevlerini bilmesi katiyetinde idrak edemez. Aynı şekilde, bütün hayvanlar âlemini ancak icmalî olarak, yani ana hatlarıyla ve özet şekilde düşünür; her hayvan türünün bütün özelliklerini bilmesi imkânsızdır. Afakî tefekkürde, ancak konusunda uzman olan kişiler, kendi sahalarında, geniş bilgi sahibi olabilirler. Onlar da başka bilim dallarında yine icmalî düşünmeye mecbur kalırlar.

İşte, bu afakî tefekkürün bir boyutu da “sinekler, böcekler, kelebekler, karıncalar” gibi küçük varlıklar üzerinde düşünmektir. Küçük, nazik ve ince birer sanat mucizesi olan bu hayvanların da bütün türlerini derinlemesine bilmemiz ve etraflıca tefekkür etmemiz mümkün değildir.

Bu vesileyle bir hatıramı nakletmek isterim. Yıllar önceydi. Elimin üzerinde küçük bir siyahlık gördüm. Kalorifer bacalarından gelen bir is lekesi sandım. Silmek üzere elimi uzattığımda hareket etti. Anladım ki, benim is sandığım şey küçük bir böcekmiş. Parmağımın ucunu kendisine iyice yaklaştırdığımda yürüyüşünü hızlandırdı. O anda zihnimden şu manalar hızla geçmeye başladı. Bu küçük hayvancık benden kaçtığına göre

büyümüş, olgunlaşmış demektir. Bunun bir de çocukluk, bebeklik dönemleri vardı. O zamanlar ne kadar küçüktü. O bir nokta kadar bedene altı ayak, iki göz, mide ve diğer organlar nasıl yerleştirilmişti. Bu yavrucuk nerede doğmuştu? Başında kimler durmuş ve ona yardımcı olmuştu? Doğum haberi yakınlarına duyurulmuş muydu? O çok küçük ağzına ve midesine uygun yiyecekler nasıl hazırlanmıştı? Lokmalarını ağzına kim koymuştu?

Bütün bu ve benzeri nice soruların tek bir cevabı vardı: O'nu yaratan ve terbiye eden Allah.

Yine, bu siyah nokta içerisine görme, işitme, sevmeye ve korkma hisleri nasıl yerleştirilmişti? Benden kaçtığına göre hayatını seviyordu ve onun kaybolmasından korkuyordu.

İşte benim hayalimde canlandırmaya çalıştığım böyle nice manaları, melekler âleminde o canlının tesbihatını temsille görevli olan melek yahut melekler onu sürekli seyretmek suretiyle biliyor ve bu ince sanata ve bu hassas rahmete hayran oluyorlardı.

Bir örnek de soframızdaki yumurtadan verelim. Sonra, tefekkürümüzü, bütün yumurtalar âlemine, özellikle de balıklar âleminin o küçük yumurtalarına teşmil edelim.

Bilindiği gibi, nutfeden yaratılan bir canlı, ana rahminde iken annesinin dış âlemden edindiği gıdaların kendisine bir türlü ulaşmasıyla o karanlık menzilde Allah'ın inayetiyle hayatını sürdürür.

“O, sizi rahimlerde, dilediği gibi tasvir eden (şekillendiren) dir. O’ndan başka ilâh yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” — Âl-i İmrân Sûresi, 6

Ayet-i kerimenin açık beyanıyla o yavru adayının imdadına İlâhî rahmet ve inayet yetişmekte, bütün organlarını en güzel biçimde, en faydalı yerde ve en hikmetli büyüklükte yaratıp yerleştirmekte ve bunların tümünden meydana gelen bedenine de yine en güzel bir sureti vermektedir.

Aynı mana, bir başka şekliyle, bütün yumurtalar âlemi için de geçerlidir. Ancak, yumurtaların bu noktada çok önemli bir farklılığı vardır. Yumurta içinde teşekküle başlayan civciv adayının annesiyle hiçbir ilgisi kalmamıştır. Ona hiçbir gıda annesi vasıtasıyla ulaşmaz. Sadece belli bir ısı seviyesi ve yine belli bir zaman gerekmektedir. Bu ısı, annesinin kuluçkaya yatmasıyla sağlanabileceği gibi, bugün artık makinelerle de sağlanmaktadır.

Bu gerçekleri göz önüne alarak, elimize aldığımız bir yumurtaya önce şu manada bir nazar edelim:

Bu yumurta kuluçkaya konulsaydı civciv olacaktı. O halde, bir civcivde her ne varsa, şu yediğim yumurtada onların tümünün plânları var demektir.

Bu yumuşak sıvıdan o sert kemikler nasıl yaratıldı? Bu görmeyen maddeden, göz ve kulak nasıl halk edildi? Bu hareketsiz cisim, yürüyen, koşan, seven, korkan bir canlı haline nasıl geldi? Bu ölü varlıktan o canlıyı kim çıkardı?

“Şüphesiz Allah, taneyi ve çekirdeği yarıp filizlendirendir. Ölüden diriye çıkarır. Diriden de ölüyü çıkarandır.” (En’âm Sûresi, 95) ayetini bu yumurtada ve civcivde net şekilde görmüyor muyuz?

Canlı tavuktan cansız yumurta ve cansız yumurtadan canlı tavuk yaratan bir kudret hakkında, ölmüş insanları nasıl diriltecek diye sorulur mu?

İşte bütün yumurtalar alemine bu nazarla bakmak bizim için ancak hayal yoluyla gerçekleşebilir.

Denizdeki ve karadaki sayısız yumurtaları birlikte görmek, onların geçirdiği safhaları birlikte izlemek gibi bir kabiliyetten mahrumuz.

İşte bu görevi melekler âlemi yapmakta ve bu sayısız hikmet ve rahmet tecellilerini hayranlıkla seyir ve tefekkür etmekte.

Bilinmeyen Ordular

“Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir.” — *Müddessir Sûresi*, 31

HER VARLIK ayrı bir asker. Her tür, ayrı bir ordu. Bu ordunun her neferi Rabbinin tanır, verdiği vazifeyi aksatmadan yerine getirir. Bunu yaparken, diğer bölüklerden, takımlardan, ordulardan habersizdir.

Güller açar, bülbüllerden habersiz...

Sinek uçar, kartallardan habersiz...

Deniz, gölden, nehir çaydan habersiz...

İkisi de bir şey örерler ama, ipek böceği örümcekten habersiz...

Gece bilmez kimleri örttüğünü, insan uyur kendisinden habersiz...

Dalga çarpar kıyılardan habersiz...

Güneş sistemimiz bir manga asker; Dünya Ay’dan, Merkür Mars’tan habersiz.

Melekler alemi uçsuz bucaksız... Dünyadaki arştakinden habersiz...

Her insanda yüz trilyon hücre var... Bu kışlalar odalardan habersiz...

Kim bilir daha nice ordular var... Belki bundan Cebrail de habersiz...

İşte sonsuz sayıdaki bu habersizler ordusu, her birinin her şeyini bilen ve her ihtiyacını gören Rablerini durmadan tespih ederler ve hep beraber şöyle derler:

“Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir” — *Müddessir Sûresi*, 31

Sebepler Zinciri

“Esbab bir perdedir,..., Fakat, iş gören kudret-i Samedaneyedir.”

— *Sözler*

BU HİKMET DÜNYASINDA, her şey bir sebebe bağlanmış... İnsanın yaratılışına da anne ve baba birer sebep... İnsan doğrudan ve melekler gibi mükemmel şekliyle yaratılsaydı imtihana tabi tutulmaz, onlar gibi sabit makamlı kalırdı. O zaman, anne-baba ve akraba kavramları da olmazdı.

Öte yandan beden, son şekliyle, mükemmel olarak yaratılsaydı da, ruhun terakki ve kemali insanın cüzi iradesine bırakılsaydı, o zaman dünyamız otuz-kırk yaşında, henüz konuşma bilmeyen büyük çocuklarla dolacaktı. Onların terbiye ve tekâmülleri de zaman alacağından, ancak altmış-yetmiş yaşlarında belli bir meslek sahibi olacaklardı.

Allah, sonsuz hikmetiyle insanın anne-baba yoluyla yaratılmasını takdir etti.

Böylece hem çocuğun emin bir yuvada dünya hayatına hazırlanması sağlanmış oldu, hem anne ve babasının ona harcadıkları emekler ve masraflar kendileri için sadaka hükmüne geçti, hem de onun manevi hayatına yön vermeleri ebeveyn için büyük bir sevap kaynağı oldu.

Anne ve babayı çocuğa sebep kılan Allah, meyvelere de ağaçları sebep kılmış.

Bu hikmet dünyasında, bütün sebepler zahiri bir perde olmanın ötesinde bir tesir gücüne sahip değiller. Bunun en güzel örneğini de, yine insanda görüyoruz.

Bediüzzaman Hazretleri'nin şu cümlesi bu noktada fikrimize önemli bir ufuk açar:

“Esbab içerisinde en eşref, en kuvvetli bir ihtiyar sahabi insan iken, ef 'al-i ihtiyariye nâmıyla kendine mal zannettiği ef 'alin ekl, şürb gibi en âdi bir fiilin husûlünde, yüz cüz'ünden ancak bir cüz'ü insana aittir.” — Mesnevi Nuriye-Katre

İnsan, kendi vücudunda iradesi dışında cereyan eden fiillerde hiç söz sahibi değil. Kanının dolaşımı, kalbinin çalışması, sindirim, solunum ve sinir sistemlerinin faaliyeti gibi sonsuz denecek kadar işten haberi bile olmuyor. Kendi iradesiyle yaptığı yeme-içme gibi bir fiilde de, insanın hissesi yine çok az. Mesela, insan yeme işini sadece irade ediyor, gerisini Allah yaratıyor. Dişlerinin yemeye en uygun biçimde dizilişinden, çenelerinin beyinden gelen komutlarla çalışmasına, tükürük bezlerinin dengeli biçimde üretim yapmasına kadar nice işler, yine onun iradesi dışında yaratılıyor, tanzim ediliyor.

Üstad'ın ifadesiyle “esbabın sultanı olan insan” icat konusunda bu derece aciz olunca, bütün sebeplerin sadece birer perde oldukları çok daha iyi anlaşılır.

Bu perdeler de yaratılıyorlar, onlardan çıkan sonuçlar da...

Meyveyi ağacın, sebzeleri toprağın yaptığını nasıl söyleyebiliriz? Önce, ağaç bir meyve fabrikası olarak yaratılıyor da, sonra ondan meyveler süzülüyor.

Biz saçımızı yaptığımızı iddia edebiliyor muyuz ki, meyveleri ağacın yaptığını söyleyebilelim.

Yeryüzünün tümü, o ağaç gibi, bir terbiyeden geçmiş de, üzerinde bu kadar farklı varlıklar boy gösteriyorlar.

Şimdi şu sebepler zincirine bir göz atalım:

Güneş, dünyaya sebep...

Dünyanın soğuması denizlere, karalara sebep...

Denizler balıklara, karalar ormanlara sebep...

Ağaçlar meyvelere, yumurtalar kuşlara sebep...

Bu sebepler zincirinde bir önceki halka “sebep”, bir sonraki halka müsebbeb (netice) oluyor.

Her halka, bir yönüyle sebep, bir yönüyle de müsebbeb...

Ne dünyayı güneş yapmış, ne balıkları denizler, ne meyveleri ağaçlar, ne kuşları yumurtalar, ne de insanları nutfeler, anneler, babalar...

Ve şu hakikati bütün sebepler ve neticeler birlikte haykırıyorlar:

“Esbab bir perdedir. Müsebbepleri yapan başkadır.” — Sözler

Bu imtihan dünyasında eşyanın, sebepler eliyle yaratılmalarının birçok hikmeti var. Bunlardan birisi, bu sebepler vasıtasıyla farklı varlıkların yaratılması ve onlarda farklı isimlerin tecelli etmesi. Sebepler olmasaydı,

meselâ, tavuklar doğrudan yaratılsalardı, ne yumurtadan söz edilirdi, ne civcivden, ne piliçten.

İkinci bir hikmeti, insanların bu yolla bir imtihana tabi tutulmaları. Yani, kimler bu mucize eserleri Allah’tan bilecekler ve kimler bunları sebeplere verecekler?

İnsanların bu imtihanı kolayca kazanmaları için, Rabbimiz rahmetiyle sebepleri âdi, aciz ve şuursuz yaratmış, onların eliyle çok harika eserler sergilemiş.

“Sebeb gayet âdi, âciz ve ona isnad edilen müsebbeb ise gayet san’atlı ve kıymetli olduğundan, sebebi azleder. Hem müsebbebin gayesi, faidesi dahi, cahil ve camid olan esbabı ortadan atar, bir Sâni’-i Hakîm’in eline teslim eder.”

— Sözler

Bu “gaye ve fayda” meselesi, esbabperestleri de, materyalistleri de, tabiatperestleri de tamamen susturuyor.

Ağacın meyve yapıp yapamayacağını, bir an için, bir yana bırakıp şu sorunun cevabını arayalım:

O meyve niçin yapılıyor? Ağacın bu gayeden, bu faydadan haberi var mı?

Ne kendini, ne insanı, ne insan bedenine lazım olan vitaminleri bilmekten çok uzak olan ağaçtan, bütün bu faydaları taşıyan bir meyve çıkıyorsa bu olay ancak şöyle açıklanabilir:

O meyveyi yapan zat, insanı tanıyor, onun ihtiyaçlarını biliyor ve meyveyi, rengiyle, kokusuyla, vitaminiyle onun için ve ona göre yaratıyor, istifadesine sunuyor.

Bu “gaye ve fayda” delili, her şeye ve her olaya uygulanabilir.

“Güneş niçin ışık veriyor, dünya niçin dönüyor, atmosfer dünyayı niçin kuşatmış, yeryüzüne niçin toprak serilmiş, meyvelerin içine çekirdekler niçin konulmuş?” gibi sayısız sorunun her biri, sebeplerin birer perde olduklarını haykırırlar ve “Sebepleri yaratan ve neticelere o gayeleri takan ancak Alîm ve Hakîm olan Allah’tır.” hükmünü tasdik ederler.

Tanımazların İşbirliği

“... Camid ve mütehalif şeylerde tecavüb ve muavenet, ..., bütün eşyanın bir Müdebbirin idaresinde bulunduğuna şahadet eder....” — *Mesnevî-i Nuriye, Katre*

BU DÜNYA hikmet dünyasıdır. Eşyanın yaratılışı çoğu zaman ani ve defi değil, tedricen, yani zaman içinde ve kademeli olarak gerçekleşir. Nitekim, Kur'an'ın özeti olan Fatiha Sûresi'nde bütün medih ve senanın Allah için ve O'na layık olduğu zikredildikten sonra, Allah'ın marifeti noktasında ilk olarak Rabbü'l-âlemin ismine yer verilir. Yani, Allah öncelikle bu isimle tanıtılır. Bunun hikmeti, şu varlık aleminde gördüğümüz her şeyin bir terbiyeden en faydalı bir hale getirildiğini ders vermektir.

Allah, Rabbü'l-âlemindir; bütün âlemleri terbiye eden, onları bir ilk noktadan alarak son ve mükemmel hallerine getirendir. Güneşi ışık verecek şekilde, gözleri görecek, kulakları işitecek şekilde terbiye eden Allah, mideyi hazmedecek, elleri tutacak, ayakları yürüyecek şekilde terbiye etmiştir.

Bu hikmet dünyasında, eşyanın terbiyesinde sebeplere de belli görevler verilmiştir. Çekirdek ağaç haline getirilirken, toprak, su, hava, güneş ve mevsimler birer sebep olarak kullanılmışlardır. Bu unsurların her birisi, kendilerini o noktaya getiren İlâhî terbiyeyi ilan ettikleri gibi, onların ortak çalışmalarıyla meydana gelen o ağaç da, kendisini ne güneşin, ne havanın, ne suyun değil ancak Allah'ın terbiye ettiğini ilan eder.

Cenab-ı Hak melekleri ve ruhları doğrudan ibda yoluyla yarattığı gibi bu alemini ve içindeki varlıkları da sebepleri hiç araya katmadan yaratabilirdi. Öyle yapmayıp, çoğu eşyayı inşa yoluyla, belli safhalardan ve farklı terbiyelerden geçirerek yaratmakla sebepler alemine de belli görevler yüklemiştir.

Ama bu sebeplerin hiçbiri, tek başına bir iş yapacak halde değildir. Belli bir sonuca ancak diğer sebeplerin yardımıyla ulaşabilir. Burada sebeplerin acizliği, bilgisizliği, ondan daha önemlisi iradesizliği karşımıza çıkar ve bütün akıllara şu dersi verir:

“Esbâb, bir perdedir. Çünkü, izzet ve azamet öyle ister. Fakat, iş gören kudret-i Samedâniyedir.” — Sözler

Bunun en açık örneğini kendimizde görüyoruz. Yaptığımız her iş mutlaka kollektif bir çalışmanın ürünüdür. Bir yere gidiyorsak, bu bütün organlarımızın işbirliği ile gerçekleşir. En basitinden, bir tıraş olma bile gözlerle ellerin ortak çalışmasıyla gerçekleşir. Ne göz eli tanır, ne el gözü. Her ikisi de bir ruhun emrindedirler ve onları birlikte çalıştıran odur.

Bu basit örneği bütün kâinat çapında düşündüğümüzde aklımıza ve kalbimize çok geniş marifet pencereleri açılır.

Sadece bir örnek verelim:

Bir bitkinin imdadına yağmurun yetişmesi, güneşin suyu buharlaştırması ve rüzgarın onu taşımasıyla tahakkuk eder. Bu örnekte de, ne güneş rüzgarı tanır, ne rüzgar bulutu. Ayrıca bunların her ikisi de, o bitkiyi ve suya olan ihtiyacını bilmezler. Bu tablo, bütün akıllara şu dersi verir:

“Esbab bir perdedir, ... İş gören kudret-i Samedaniyedir.” — Sözler

Bu iradesiz varlıklar İlâhî kudretle bir araya gelmekte ve birlikte iş görmektedirler. O muhtaçların imdadına koşan, bu sebepler değil, onları da yaratan ve idare eden “kudret-i Samedaniyedir.”

Bilindiği gibi, Samed ismi “Her şey O’na muhtaç o ise hiçbir şeye muhtaç değil.” manasına gelir.

Kudret, “fiilin sıhhati ve terki” şeklinde tarif edilir. Yani kudret, bir işi yapmaya da yapmamaya da yetkili olan bir sıfattır. Bundan dolayı, güneşin gezegenlerini çevirmesine kudret denmez, ama insanın eline aldığı bir elmayı havada çevirmesine kudret denilir. Zira, insan o hareketi istediği anda durdurabilir, güneş ise buna muktedir değildir.

O halde, iradesiz olan güneş ve hava kudret sahibi değildirler. Yaptıkları işi terk etme şansları yoktur, kendilerine verilen görevi yerine getirmekle mükelleftirler. Onlar, Cebbar ismine mazhar olmuşlardır, yaptıkları işi, kendi arzularıyla değil, bir cebir altında yapmaktadırlar; ellerimizin dışlarımızı temizleme hizmetleri gibi.

Sebeplerin icatta tesirleri yoktur, ama Allah’ın birer harika eseri, isimlerinin tecelligâhı olmaları yönüyle büyük önemleri vardır. Bizim

sebeplere itibar etmemizin bir yönü budur.

Diğer yönü ise, Cenâb-ı Hak, hikmetinin gereği olarak, bazı neticeleri bazı sebeplere bağlamışsa, o sebeplere riâyet etmediğimiz takdirde o neticelerden de mahrum kalırız. Meyve ağacı dikmeyen ve bakımını yapmayan kişi meyve yiyemez. Bir mümin, meyve ağacını bir rızık tezgâhı olarak değerlendirir, şükrünü o ağaca değil, kendisini onun eliyle rızıklandıran Allah’a verir.

Sebeplerin icat hususunda hiçbir tesirleri yoktur. Sebepleri de yaratan Allah’tır, onların eliyle verilen neticeleri de.

Bu anlatılanları şöyle özetleyebiliriz:

– Sebepler birbirini tanımıyorlar.

– Çalışmalarıyla nasıl bir sonucun ortaya çıkacağını bilmiyorlar.

O sonucu hiçbiri tek başına yapamıyor, yardımlaşmaya mecburlar.

O halde, o neticeleri irade eden ve sebepleri o noktaya sevk eden biri var.

Nur Külliyyatı’nda sebepler hakkında verilen önemli bir mesaj da onların “perde-i izzet ve azamet” olmalarıdır.

Hastalık, musibet, ölüm gibi görünüşte çirkin sanılan, hakikatte ise güzel olan hadiselerde bu zahirî sebeplerin önemli bir görevi “perde-i izzet ve azamet” olmaları, insanların şikâyet oklarını onlara atarak isyandan salim kalmalarıdır.

Öte yandan, sebepler hayırlı işlerde de yine “perde-i izzet ve azamettirler.” Nur’larda, ağaçlar için “tablacı” tabiri kullanılır. Cenâb-ı Hak, meyveleri insanlara doğrudan ikram etmek yerine, bu tablacıların eliyle takdim etmektedir.

İnsanlar, yaptıkları hayırlı işlerde sadece birer vasıtadırlar, birer sebeptirler. İnsana o hayrı işleme kabiliyetini veren Allah olduğu gibi, yaptığı işte kullandığı bütün malzemeleri yaratan da O’dur. Kâinat ağacından insan meyvesi süzen Allah, insandaki bu kabiliyetlerden de başka meyveler yaratmaktadır. Cenâb-ı Hak, Kur’an-ı Keriminde insana yaptığı ihsanları sayarken gemiden de bahseder. Görünüşte gemiyi insan yapmaktadır, ayette ise bunun bir İlâhî ihsan olduğu nazara verilmektedir.

İnsan, kendi varlığında ve dış âlemde İlâhî kudret ve rahmetin sergilediği mucizeleri hayretle temaşa edecek, başkalarına onun eliyle yapılan ihsanları da yine Allah’tan bilecek ve ancak O’na şükredecektir.

Yaratma ve Klonlama

(İnsan,) “... Öyle bir fiilin mahsulüdür ki, istidadı irade ettiği şeyi kendisine veriyor.” — *Mesnevî-i Nuriye*
İNSAN HAKKINDA Mesnevî-i Nuriye’de şöyle bir ifade geçer:
“... Öyle bir fiilin mahsulüdür ki, istidadı irade ettiği şeyi kendisine veriyor.”

Başka hiçbir canlıda bu özelliği göremiyoruz. İnsan istidadının zenginliği ve külliyeti bu cümlede çok veciz bir şekilde ifade edilmiş bulunuyor.

Bir hayvan düşününüz, isterse bülbül gibi şakıyabilsin, isterse aslan gibi kükreyebilsin. Dilerse süt verebilsin, dilerse yumurta.

Yahut bir ağaç düşününüz, hangi meyveyi istese onu verebilsin.

Cebrail gibi büyük bir melek dahi dilerse Azrail, isterse Mikail olamıyor. Ama insan nev’ine böyle bir imkân tanınmış. Maneviyat sahasında birbirinden farklı nice mürşitler yetiştiği gibi, fen ve tekniğin çeşitli dallarında da birçok bilim adamı yetişmiş ve bunlar birbirinden farklı çok sayıda buluş gerçekleştirmişler.

Konuya meslekler bazında yaklaştığımızda da birbirine benzemeyen, hatta birbirine zıt, nice iş sahaları ve bunları icra eden insanlar görürüz; işçisinden işverenine, çiftçisinden öğretmenine, manavından kuyumcusuna kadar.

Bütün bunları yapanlar insandırlar. Ve bunların tümü insan istidadının birer ürünüdür. Şu var ki, her bir insan bu külli ve geniş istidadının tümünü sümbüllendirme gücüne ve imkânına sahip değil; bütün ilim dallarında mütehassıs olamıyor. Onun için, insanlar güzel bir iş bölümü yaparak, değişik konularda ihtisas yapıyor ve derinleşiyorlar. Bilim adamlarının her biri, kâinat kitabının bir harfini, yahut bir kelimesini bütün incelikleriyle kavramaya çalışıyor.

Bu büyük gayretler neticesiz kalmıyor ve Allah’ın lütfuyla bir takım keşifler yapabiliyorlar.

Bunları birer İlâhî ihsan ve ikram olarak değerlendirmek ve böyle harika bir mahlûk yarattığı için de O’nu hamd ve sena etmek durumundayız.

Gerçek bu iken, bazı konularda ölçünün kaçırıldığını, kazanılan başarılarla “yaratma” denilerek haddi tecavüzün en aşırısına sapıldığını müşahade ediyoruz. Bunlardan birisi de “klonlama” denilen “genetik kopyalama” hadisesi.

Bu da fennin ulaştığı ayrı bir zirvedir. Faydaları ve zararları ilgili bilim adamlarınca tahlil edilir, konunun fıkıh yönü de yine bu sahanın alimlerince hükme bağlanır. Ben ikisine de girecek değilim. Sadece yapılan bu işin “yaratma” kelimesiyle ifade edilmesinin son derece yanlış olduğu üzerinde biraz durmak istiyorum. Bu konuda büyük tefsir alimi Elmalılı Hamdi Yazır’ın şu güzel tespitlerini aktarmak isterim.

“... Bu esbaba mebnî, tayyareleri yaparız, fakat bir çimeni, bir böceği, serçenin bir tüyünü yapamayız. Acaba mümkün değil midir?

Mümkün olmasa idi vücuda gelmezdi.

Allah tealâ onları evvelen ve bizzat, sonra maddeleri, tohumları vasıtasıyla yarattığı gibi bizim elimizle de yaratabilir. Nitekim, peygamberlerin ellerinde yapabileceğine dair numuneler de gösterdiğini Kur’an haber de veriyor.

....

Bunun için ulum ve fûnun-u tabîiye, bizim kudretullah hakkındaki yakinimizi ... yıkacak değil, takviye edip tevsî edecek (genişlendirecek) delail (deliller) telakki edilmek lazım gelir.

....

Sudan ateş, ölüden diri çıkar mı, biiznillah (Allah’ın izniyle) çıkar. Hayat yapılır mı, biiznillah yapılır. Göklere çıkılır mı, biiznillah çıkılır. Lakin iki kere iki tek olur mu, olmaz. Cüz küllünden (parça bütünden) büyük olur mu, olmaz. İnsan bizzat halık (yaratıcı) ve bizzat mabud olabilir mi olmaz. O Allah’ın izniyle kuş da yapsa, ölüleri de diriltse yine kuldur, yine kuldur.”

— Hak Dini Kur’an Dili, Cilt 1, s.202-203

Genomu yaratan ve onda ait olduğu cismin bütün özelliklerini yazan kim ise, insana onu kopyalama kabiliyeti veren ve onun eliyle o kopya varlığı yaratan da yine O’dur.

“İnsan şu kâinat ağacının en son ve en cemiyetli meyvesi...” —
Şualar

Kâinatı yaratan kim ise insanı ve insanın işlerini de yaratan yine O’dur. Çünkü yaratma ancak ona mahsustur. Güneşi yaratan O olduğu gibi güneş ışığını yaratan da yine ancak O’dur. Ağacı O yarattığı gibi meyveyi de yine O yaratmıştır.

Işık vermek güneşin, meyve vermek ağacın bir fiili olarak görüldüğü gibi, görme, işitme, yürüme, düşünme, sevme, inanma da insanın fiillerindendir. Bütün bu fiilleri yaratan Allah’tır. Şu var ki, insan yapacağı işe karar vermede, onu yapıp yapmamada, serbest bırakılmıştır. Bu yönüyle farklı bir mahluktur.

Bir işe karar verdi mi Allah’ın ihsan ettiği akılla, yine Onun yarattığı bedenle ve bu alemde yaratılmış bulunan birçok varlığı kullanarak çalışmakta, sonunda o işi başardığında ortaya yeni bir eser koyabilmektedir.

Bunun “yoktan var etme” manasındaki “yaratma” ile bir ilgisi yoktur

Şu var ki, günümüzde yeni bir şey ortaya koymaya da, yanlış olarak, “yaratma” denilmektedir.

Bizim muhatabımız bu yanlış yapanlar değil, fennî buluşlara bilerek “yaratma” diyen, bununla da kalmayıp, bu başarıları ateizm hesabına kazanılmış birer zafer olarak takdim etmeye çalışan kesimdir.

Nur Külliyyatı’nda, peygamber mucizelerinin bir hikmetinin de insanları o harikaların taklitlerini yapmağa teşvik olduğu şu cümlelerle ders verilir:

“Kuran-ı Hakim, enbiyaları, insanın cemaatlerine terakkiyat-ı maneviye cihetinde birer pişdar ve imam gönderdiği gibi, yine insanların terakkiyat-ı maddiye suretinde dahi o enbiyanın her birisinin eline bâzı harikalar verip yine o insanlara birer ustabaşı ve üstad etmiştir. Onlara mutlak olarak ittibaa emrediyor. İşte enbiyaların mânevî kemalâtını bahsetmekle insanları onlardan istifadeye teşvik ettiği gibi, mu’cizatlarından bahis dahi, onların nazirelerine yetişmeye ve taklitlerini yapmaya bir teşviki işmam ediyor.” — Sözler, Yirminci Söz

Yine Nur Külliyyatı’nda kâinatta hüküm süren kanunlar için şariat-ı fitriye tabiri kullanılır. Kur’an-ı Kerim gibi bu kâinatın da Allah’ın bir kitabı olduğu nazara verilir. Kâinattaki kanunların “irade” sıfatından, Kur’andaki hükümlerin ise “kelam” sıfatından geldiği ders verilir.

Buna göre, bütün fenler kâinat kitabının tefsiri hükmündedirler.

Nur Külliyyatı'ndan *Dokuzuncu Şua*'da ise, insan nevinin “kâinatın hikmet-i hilkatı ve büyük neticesi ve kıymetli meyvesi ve arzın halifesi olduğunu fenleriyle, san'atlarıyla gösterdiği ve sâni-i âlemin mu'cizeli san'atlarını gayet güzelce teşhir ve tanzim ettiği için, isyan ve küfriyle beraber dünyada bırakılıp azabının tehir edildiği” ifade edilir.

Gerçek bu iken, fennin bazı buluşlarını dine karşı kazanılmış bir başarı gibi görmek ve göstermek hem İslam'dan gafil olmanın hem de haddini bilmemenin alametidir.

İlim ve Teknikteki Harika Buluşlara Bakış Açımız

Klonlama ve benzeri bazı konulardaki bir takım yersiz itirazlara, yahut yanlış değerlendirmelere cevap olmak üzere, Elmalılı Hamdi Yazır'ın tefsirinden bir bölümü aşağıda naklediyoruz (202 ve 203. sayfalar). (Dipnotları tefsir profesörü Şadi Eren Bey'e aittir.)

“...Biyoloji, Tıp ve benzeri bilimler henüz yakînî değildir. Bu sebeplerden dolayı uçakları yaparız, fakat bir çimeni, bir böceği, serçenin bir tüyünü yapamayız. Acaba mümkün değil midir? Mümkün olmasaydı vücuda gelmezdi. Allah Teâlâ onları evvelen ve bizzat; ve daha sonra maddeleri ve tohumları aracılığıyla yarattığı gibi, bizim elimizle de yaratabilir.

Nitekim peygamberlerin ellerinde yapabileceğine dair örnekler de gösterdiğini Kur'ân haber veriyor:

“Hani benim iznimle çamurdan kuş şeklinde bir şey yapıyor, içine üflüyordun, benim iznimle kuş oluyordu.” — Maide, 5/110.

Bunun için ve tabiat ilimleri ve fenleri, bizim, Allah'ın kudreti hakkındaki yakînimizi ve imkân-ı zâtî hususundaki imanımızın genişliğini yıkacak değil, kuvvetlendirip genişletecek deliller kabul edilmek lâzım gelir.

Fenleri kendi sınırları içinde takip etmeli ve geliştirmeliyiz. Fakat onlara inanırken, hiçbir zaman “Allah'ın kudretini tükettik, dünya ve ahireti bitirdik” zannetmemeliyiz. Yakîniyat-ı âdiyyeye, yakîniyat-ı zarurîyeyi feda eylememeliyiz.

Biz var isek, bizim ilmimiz varsa, Allah Teâlâ ve O'nun ilim ve kudreti daha önce var.

Bugünkü görülen âlem varsa, yarınki gayb âlemi de tabiatıyla vardır.

Bugün olmayanlar, yarın olur. Bugün inanmadıklarımıza yarın inanmak mecburiyetinde kalırız. Hiç yanılmamak, hiç şaşmamak, bütün bütün ümitsizliğe düşmemek istiyorsak hiçbir hâdisenin yıkamayacağı, hiçbir

şüpheciliğin ortadan kaldıramayacağı en hak ve en küllî esaslara iman etmeliyiz ki, yakîn dairemiz daralmasın; ilim ve fenni boğmayalım; imkân sahasını kısıtlamayalım; mümkün, imkânsız demeyelim; hayır yerine şerre koşmayalım. Yoksa imkânsız zannettiklerimizin imkânını, hatta vukuunu gördüğümüz zaman perişan oluruz.

Sudan ateş, ölüden diri çıkar mı? Biiznillah çıkar.

Hayat yapılır mı? Biiznillah yapılır.

Göklere çıkılır mı? Biiznillah çıkılır.

Kabirde soru sorulur mu? Biiznillah sorulur.

Ölen dirilir mi? Biiznillah dirilir.

Fakat “İki kere iki, tek olur mu?” Olmaz.

Bir şeyin parçası kendisinden büyük olur mu? Olmaz.

Malûl illetini geçer mi? Geçmez.5

İnsan bizzat yaratıcı ve bizzat mabud olabilir mi? Olamaz. O, Allah’ın izniyle, kuş da yapsa, ölüleri de diriltse yine kuldur, yine kuldur.

Bütün imkânlar, Allah’ın kudreti dâhilindedir. Ve istikbal (gelecek) dediğimiz zaman sonsuzdur ve o sonsuzda bizim nice maceralarımız ve sorumluluklarımız olacaktır.

Ve işte Hazreti Muhammed (s.a.v.), bize mutlak olan bu küllî imanı, bu tevhid inancını ve buna göre salih ameli öğretmek için gönderilmiştir. Ona iman edenler hiçbir zaman aldanmazlar, her zaman yakîn sahibi olurlar.”

Hikmete Uyum Göstermek

“Bu dünya dâr-ül-hikmettir.” — Mektûbat

HİKMET VE KUDRET hem dünyada hem de ahirette birlikte tecelli ederler. Yani, Allah’ın kudretiyle yaratılan her şey hikmet üzere yaratılır. Bununla birlikte, dünyada hikmet daha çok nazara çarpar, ahirette ise kudretin azameti ön plâna çıkar.

Bir örnek verelim:

Yıldızlar da güzeldir, çiçekler de. Ancak, yıldızları seyrettiğimizde güzellikten çok haşmet ve azamet manaları kalbimize hakim olur. Çiçekleri seyrettiğimizde ise onlardaki cemel tecellilerine hayran oluruz.

Bir çiçek de ancak sonsuz bir kudretle yaratılır, ama ona baktığımızda, nazarımıza güzellik manası daha çok çarpar.

Bu dünyada, terbiye fiilinin nice farklı ve birbirinden güzel icraatları çokça görüldüğünden, Kur’anın özeti olan Fatiha Suresi’nde, *Rabbü’l-âlemîn* ismi öncelikle ve özellikle nazara verilir. Rab; terbiye eden, kademeli olarak kemale erdiren manasına gelir. Bu ise kudretten çok, hikmeti hatıra getirir.

Çekirdek bir terbiyeden geçiyor ve bütün ağacın programını taşıyan bir mahiyet kazanıyor.

Sonra o çekirdek Fettah ismiyle yarılp açılıyor ve ondan kademeli olarak, bir ağaç yaratılıyor.

Dünün çekirdeğinin bugün muhteşem bir ağaç olması ve dallarında yüzlerce meyve beslemesi, terbiye fiilinin bir neticesi ve Rab isminin bir tecellisidir.

Aynı şekilde, dünyanın yumurtasının bugün, “gören, işiten, seven, korkan, yiyip içen, büyüyüp gelişen” bir canlı olması da terbiye fiilinin ayrı bir neticesidir. Kuş yumurtasının uçacak şekilde, balık yumurtasının yüzecek şekilde terbiye edilmeleri Rab isminin farklı tecellilerini sergiler.

Bir buçuk milyonu aşkın hayvan türünün her biri, böyle birbirinden ayrı terbiyeler görmüş; kimi parçalayıcı aslan, kimi nağmeler saçan bülbül, kimi süt veren koyun, kimi bal veren arı olmuş.

Bu terbiye fiillerinin en mükemmeli, ahsen-i takvimde yaratılan, yani en mükemmel bir istidat sahibi olarak terbiye edilen insanda görülür.

Dünün bir damla suyu, dokuz aylık bir terbiye sonunda gören, işiten, düşünen, inanan, çok farklı ilimlere ve sanatlara kabiliyetli harika bir canlı olarak dünyaya gönderiliyor.

İnsanların ve diğer canlıların böyle safhalar halinde yaratılmaları, kâinatın altı devrede yaratılmasıyla yakından ilgilidir. Bediüzzaman Hazretleri, insanı “kâinat ağacının en son ve en cemiyetli meyvesi” olarak tarif eder. Buna göre, diğer canlılar ve bitkiler de kâinatın meyveleridir, ama bunlar içinde en mükemmel meyve insandır.

Bütün bu meyvelerin zaman içinde ve tedricen gelişmeleri gösteriyor ki, onların ağacı olan kâinat da yine kademeli olarak, zamanla ve tedricen yaratılmış.

“O, semaları ve arzı altı günde yaratandır.” — Hud Sûresi,7

Burada önemli bir sorunun cevabını arayıp tekrar konumuza dönelim: Kâinat ne fabrikası?

Bir fabrikanın mamul maddesi kumaşsa, o fabrikaya kumaş fabrikası diyoruz; şekerse şeker fabrikası.

Bu kâinat, akılları hayrette bırakan bir İlahi fabrika. Sadece deveyi nazara alsak, bu kâinata “deve fabrikası” diyeceğiz; koyuna baktığımızda ise “koyun fabrikası.”

Fabrikanın aksamında bir farklılık yok. Ama, çam ağacından lâleye, karıncadan balınaya, ipek böceğinden insana kadar bütün canlı ve bitki türleri bu fabrikadan çıkıyorlar.

Demek ki, bu kâinat, bütün türlerin ortak fabrikası olacak şekilde terbiye edilmiş.

Bir ayet-i kerime:

“Göklerin ve yerin orduları Allah’ındır. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.” — Fetih Sûresi, 4

Bu orduda görev alan askerlerin hepsi İlahi iradeyle iş görüyorlar.

Rüzgâr kendi isteğiyle esmiyor, bulutları kendi keyfince sevk etmiyor ve muhtaç yerlere damlalar halinde kendi iradesiyle indirmiyor.

Deniz, içindeki balıkları kendi yapmıyor, toprak da bu kadar sebzeyi ve meyveyi kendi sanat ve maharetiyle ortaya koymuş değil.

Dünyanın kendi yörüngesinde dönmesi de onun iradesiyle değil. Dilediği süratle ve istediği yörüngede hareket edemiyor.

“Havl ve kuvvet ancak Allah’ındır.”

Dilediğine hikmetinin gerektirdiği kadar kuvvet ve kudret veriyor. Güneşe gezegenlerini çevirecek kadar güç veren de O, ağaçlara meyvelerini, canlılara yüklerini taşıyacak kadar kuvvet ihsan eden de ...

Bilim adamları, dünyanın güneşten koptuğunu tespit etmişler. Dünyanın ateş parçasında bugün okyanuslar ortaya çıkmış ve onlarda sayısız balıklar yaşıyorlar.

Bir tarafta ormanlar yayılmışlar, içlerinde ceylanından aslanına, tilkisinden tavşanına kadar nice farklı türler hayatlarını sürdürüyorlar.

Beride şehirler kurulmuş, oralarda insanlar toplum hayatı sergiliyor ve çok yönlü bir imtihana tabi tutuluyorlar.

Bütün bunlar o ateşin terbiye görerek bugünkü hali almasının meyveleridir. Ateşi okyanus yapan kim ise, balıkların sahibi de O’dur, aynı ateşi orman yapan kim ise bülbüller de O’nun misafirleridir.

“Tarla kimin ise, mahsulat da onundur; deniz kimin ise, içindekiler de onundur.” — Sözlər

Bir adım geri gidelim. Yine bilim adamlarının tespitine göre, Güneş, hidrojen gazından meydana geliyor ve hidrojenin helyuma dönüşmesinden enerji ortaya çıkıyor. Bu da ayrı bir terbiye tecellisidir. Hidrojen olduğu gibi kalsa, helyuma dönüşmese ne enerji olacak, ne de onunla çevrilen gezegenlerden söz edilecek.

Dünyanın güneşten koptuğunu kabul ediyoruz, ama şu soruların da cevabını bulmak istiyoruz:

Bu kopuşla başlayan ayrılık yolculuğu niçin sürekli olmadı?

Yüz elli milyon kilometrelik yolculuk bu noktada nasıl son buldu?

O ateş parçası niçin güneş etrafında dönmeye başladı?

Nasıl soğudu?

Dünyanın hidrojenine oksijeni kim ilave etti? Bu zıt karakterleri kim birleştirdi de su haline getirdi?

Demir, bakır, nikel gibi nice elementler bu dünyaya nereden geldiler?

Hayat nasıl ve niçin yaratıldı?

Hayatın lazımı olan görme, işitme, sevmeye, korkma gibi sıfatlar ve özellikler bu soğuyan ateşten mi çıktılar?

Allah kelmından iki ayet:

“İnsan üzerine zamandan öyle bir dönem gelip geçti ki, (o vakit)o anılmaya değer bir şey değildi.

Şüphesiz biz insanı, karışım hâlindeki az bir sudan (meniden) yarattık ve onu imtihan edeceğiz. Bu sebeple onu işitir ve görür kıldık.”
— *İnsan Sûresi,1,2*

İşte, adından söz edilmeyen ve anılmaya değmeyen insan, bu mevcut hale bir terbiye sonunda geldiği gibi, güneş de bir zamanlar yoktu, onun da adından söz edilmiyordu; onun da üzerinden bir zaman geçti ve hidrojen deposu haline geldi.

Sonra, insanın “görücü ve işitici” olması gibi, o da bir terbiyeden geçerek “ısı ve ışık” vermeye başladı.

İnsanı görüp işitecek hale getiren kim ise, hidrojeni de ısı ve ışık verecek hale O getirdi.

Bizim içimizde mideyi, karaciğeri, akciğeri, pankreası O yarattığı gibi, yerküresinin içindeki tabakaları da, semanın yedi tabakasını da yine O yaratmış.

Bizim iç organlarımız Allah’ın kendilerine takdir ettiği görevleri yerine getirdikleri gibi, bütün bu tabakalar da yine Allah’ın takdir ettiği işleri yapıyorlar.

Dünyada hikmet hâkim. Ve her şey nice faydaları neticeler veriyor.

Acaba biz, bu hikmet âleminde, nice hikmetlerin odak noktası olan varlığımızı hikmet dairesinde değerlendirebiliyor muyuz?

İmtihan Dünyası

İMTİHAN; kazanmakla kaybetmeyi aynı anda hatırlatan esrarlı bir kelime... İçinde hem ümidi saklıyor, hem korkuyu. Lezzetle elem onda birbirine karışmış. İnsanı ne güldürüyor, ne ağlatıyor. Zevk ve sefa onu takip edecek, üzüntü ve keder ondan sonra gelecek.

Bütün bu saydıklarım, aynı zamanda, dünya imtihanının da özellikleri değil mi? İnsan da bu dünyada imtihan olmuyor mu?

Bülûğa erinceye kadar, imtihan öncesi: Kâğıt kalem hazırlama safhası. Bülûğa ermekle, insan imtihan kâğıdını, amel defterini doldurmaya başlar ve ölünceye kadar aralıksız kalem oynatır. Bu imtihanın herkes için günün birinde sona ereceği biliniyor; ama kimin elinden kâğıdının ne zaman alınacağı belli değil.

İmtihan denilince, insanın hatırına çok şeyler geliyor. Bazılarını sıralayalım:

İmtihanda önemli olan çok yazmak değil, doğru yazmaktır.

İmtihan salonunda en önde oturmak, elbiselerin en güzelini giyinmek, kalemlerin en kıymetlisini kullanmak, sonuca hiç mi hiç tesir etmez.

Bahtiyarlık da, bedbahtlık da imtihan süresince belli olmaz. Âkıbetini bilmediğimiz kimsenin dünyevî imkânlarına heveslenmemiz doğru değil.

İmtihan süresince kimseye müdahale edilmiyor. Dileyen dilediğini yazmakta serbest. Ama doğru yazmaya teşvik, yanlış için tehdit var; her ikisi de adayların menfaatine.

Bu dünya imtihanının en önemli bir özelliği de, adaylara doğru cevapların önceden bildirilmiş olması. Öyle değil mi? Neleri yapıp, nelerden sakınacağımızı hepimiz bilmiyor muyuz?

Diğer imtihanların aksine bu imtihanda, başkalarıyla yardımlaşmamız serbest bırakılmış; hatta sevap kılınmış.

Doğruda, hakta, güzelde yardımlaşmak serbest. Başkalarına yanlış cevap yazdırmak veya yanlış taklit etmek yasak!

Sadece kendini gözetmek makbul değil, beğenilmiyor. Bu kazanma ve kaybetme dâvâsı, dünya ticaretine hiç mi hiç benzemiyor. Bu imtihanda

bizler rakip firmalar değiliz. Komşumuzu ne kadar methedersek kazancımız o kadar bereketli olur. Kendimizi övdüğümüz nispette de zarara düşeriz.

Dünya imtihanında doğruyu yazmak kolay ve rahat. Zor olan, yanlış yazmak. Bu ise, bize büyük bir İlâhî lütuf. Aksi olsaydı, bizim için gerçekten çetin bir imtihan olurdu.

Doğru söylemenin nefes almak kadar kolay olduğunu hepimiz biliriz. Bir insan gün boyunca doğru söylese yorulmaz, ama her cümlesi yalan olmak şartıyla yarım saat konuşmak zorunda bırakılsa perişan olur.

Helâl kazanç ruhu rahat ettirir, haram ise vicdana azap çektirir...

İlk bakışta bu imtihanı herkesin kazanacağı akla geliyor. Ama gel gör ki, insanların çoğu, yine de yanlış yola sapıyorlar. Bunun sebebini, akı kara, karayı ak gösteren iki aldatıcıda aramak lâzım: Nefis ve şeytan.

...

Dünyada imtihanlar çok çeşitli. Kimi servetinden imtihan oluyor, kimi servet düşmanlığından. Kimi sıhhatinden, kimi hastalığından... Kimi borçlu kalmaktan, kimi alacaklı olmaktan...

Herkes imtihan olduğu içindir ki, gerçek mânâda, kimse rahat değil.

“Dünyada rahat yoktur.” hadis-i şerifi bir umman. Onun bir mânâsı da şu olabilir: “İmtihanda rahat yoktur.”

Daha önce bu salona, zengin-fakir, işçi-işveren, âmir-memur, erkek-kadın, güçlü-zayıf niceleri gelmiş, bir süre oturmuş, kalkmış gitmişler.

Şimdi sıra bu asrın insanlarında...

Rızık İmtihanı

İNSANLAR rızka değişik açılardan bakarlar:

Kimi elindekini dağıtmaktan zevk duyar, kimi başkasının elindekini kapmaktan...

Bir kısmı sağına soluna bakmadan yer, baksa da rızkının kapılacağı endişesiyle bakar, diğer bir kısmı ise “komşusu aç iken kendi tok olmaktan” şiddetle korkar.

Böylece rızk, bir taraftan bedenlere et, kan, ilik olurken, diğer taraftan ruhlara farklı güzellikler, yahut değişik çirkinlikler nakşeder.

Yaratılışa Uyum Göstermek

“Fıtrat, fıtrî ve lâıyk olmayan şeyi reddeder, atar.” — Sözlər

RUH, beden ve kâinat... Üçünde de hükmeden fıtrî kanunlar var. Ve insan, ancak bunlara uymakla hayatını sürdürebiliyor, kendi varlığından ve onu kuşatan âlemlerden faydalanabiliyor.

Gören ruhtur, ama gözümüzü açmadıkça göremiyoruz. Göz açmamız da yetmiyor, ışık olmadıkça yine göremiyoruz. Demek ki ruhumuz, görme faaliyetini beden ve kâinatla işbirliği yaparak gerçekleştiriyor. Öyleyse, bu üçlü ittifakın sürekli olarak korunması gerekiyor.

Maddî ve manevî bütün başarıların ve saadetlerin temelinde “fıtrat (yaratılış) kanunlarına uygunluk” yatar.

Ruh, beden ve kâinat...

Üçünün de yaratılışlarına konulan kanunlar saymakla bitmez. Her birinden bir nebze olsun söz etmekle yetineceğiz.

Ruhumuzdan başlayalım:

Ruh, mahiyetini ancak Allah'ın bildiği ve bize bu konuda çok az bilgi verilen İlâhî bir kanun; bedeni yönetmekle kalmayıp onu kuşatan kâinatı da tefekkür ve hayal edebilen, bu yönüyle madde âlemini gerilerde bırakan bir hikmet mucizesi...

Ruhun yaratılışında “düşünmek vardır, iman etmek” vardır; **“Bir köy muhtarsız olmaz. Bir iğne ustasız olmaz.”** gerçeğini kavrama yeteneği vardır.

Beden yüz trilyon kadar hücreden müteşekkıl büyük bir ülke. Onun sultanı olan ruh, öncelikle kendini bilecektir.

Eller, ayaklar birer manga asker gibi. Bütün neferler hareketsiz duruyorlar. Sultandan emir gelmeden hiçbirisi yerinden kıımılayamıyor. Ruhtan yürüme iradesi geldiğinde ayaklar hemen harekete geçiyor, yazma iradesi geldiğinde parmaklar işe koyuluyorlar.

İşte bu hakikat bize bildiriyor ki, “beden ruhun hizmetindedir.” ve fıtrata uygunluk, “bedenin ruha hizmet etmesidir.”

Ruhunu bedenine hizmet ettiren, yani kalbini, aklını ve bütün his dünyasını sadece beden beslenmesine odaklayan kişi, fıtrata zıt bir yola girmiştir; bu çıkmaz sokaktan ise saadete varılmaz.

“Bilin ki, kalpler ancak Allah’ın zikriyle tatmin olur (huzur bulur).” — Ra’d Sûresi, 28

Zikir; “hatırlama, anma” demektir. Aldığımız gıda ile bedenimiz tatmin olur. Ama ruhumuz, ancak bu gıdanın, Allah’ın bir ihsanı, bir ikramı olduğunu hatırlamakla tatmin olabilir. Onun zevki, vitamin ve kaloride değil, ilim ve marifettir.

O halde, fıtrata uygun hareket eden kimse, sadece bedenini beslemekle yetinmeyecek, ruhunun tatminine öncelik verecektir. Zira, ruh-beden ikilisinde öncelik daima ruhundur.

Ruh dünyamızın bir başka yönüne bir hadis-i şerifle nazar edelim:

“İnsan ihsanın kuludur.”

Güneşiyle gözümüze, havasıyla ciğerlerimize, sesler âlemiyle kulağımıza, hikmetleriyle aklımıza ve ruhumuza ihsanlarını yağdıran Allah’a kul olmak fıtratın gereğidir.

Allah’ın kendilerine yaptığı ihsanlardan bizlere de tattıran varlıklı kişilere minnet ve şükran duygusu beslemek de ruhun fıtratında vardır.

Bu fıtrat, kalp kazanmanın en önemli bir şifresi, en tesirli bir reçetesidir.

İnsanların bizi sevmesini mi istiyoruz? Öncelikle onlara, bir güler yüzle olsun, ihsanlarda bulunalım.

“Zorbalık, sertlik, kabalık ve tahakküm”, fıtratın reddettiği, nefsin ise en çok hoşlandığı zararlı hallerdir. Bunlarla birisini korkutabilir ve emrimizde çalıştırabilir; ama kalbini asla kazanamaz, muhabbet ve hürmetini asla celp edemeyiz.

Zorbalık ve tahakküm üzerinde kısaca durmak istiyorum:

Bakar Sûresinde “Dinde zorlama yoktur.” buyruluyor (256. ayet). Zorlama, beden için geçerli olsa bile kalp için kesinlikle geçerli değildir. Bir kişinin sırtına zorla bir yükü koyabiliriz, ama aklına bir fikri, hele kalbine bir inancı zorla yerleştiremeyiz. Halk arasında ibretli bir söz vardır: “Atı suya zorla sokabilirsiniz, ama ona zorla su içiremezsiniz.”

“Dinde zorlama yoktur.” ayetindeki temel mesaj, vicdanlara baskı yapılmamasıdır. Bununla birlikte, bu ayet sadece dinî konulara mahsus olmayıp, her hususta geçerli olan temel bir kanundur.

Büyük müfessir Elmalılı Hamdi Efendi, bu ayeti tefsir ederken “Cins-i ikrah dinde yoktur.” der. Yani ikrah (zorlama) denen şey, bütün çeşitleriyle, dinin reddettiği bir yanlış uygulamadır. Buna göre, bu ayet-i kerime, “Zorlama, dinde yoktur.” manasını da ifade etmekte, inanç dahil, bütün sosyal meseleler için zorlamanın reddi manasını taşımaktadır.

Özellikle, babaların çocuklara zor kullanmalarının ve onları her vesileyle azarlayıp dövmelelerinin çok tehlikeli sonuçlar doğuracağını bir yetkiliden bizzat dinlemiştim.

Şöyle demişti:

Çocuk, böyle bir uygulama neticesinde zamanla babasına düşman kesilir. Çocukluğunda ona karşı koyacak gücü yoktur; ama belli bir yaşa geldi mi, artık babasından öç almaya başlar. Babası neden hoşlanmıyorsa onu yapmaya başlar. İçinden gelmese de sırf babasını üzme için sigara içer, içki içer. Daha sonra, zamanla bu kötülüklere alışır, müptela olur, terk edemez hale gelir.

Terbiye konusunda baskının yersiz ve geçersiz olduğu şu ayet-i kerimelerle en güzel şekilde ortaya konulmuştur:

“Resulün vazifesi ancak apaçık tebliğdir.” — Nur Sûresi,54

“... Biz seni onların üzerine muhafız yapmadık. Sen onların üzerine bir vekil de değilsin.” — En’âm Sûresi, 107

Bu ayetlerin muhatapları hep Allah’ın kulları... Onların bedenlerini bütün bir kâinattan süzen O... Ruhlarını yaratıp bedenlerine sultan yapan da yine O... Ve konuşan, Allah Resulü...

Buna rağmen, Allah, dünya imtihanının bir gereği olarak, kullarını “inanıp inanmamakta” ve “kendisine itaat veya isyan etmekte” serbest bırakmış. Bir kul, dilerse hayır işleyebiliyor, dilerse şer.

Bizim, terbiye etmeye çalıştığımız kişiler üzerindeki hakkımız ve hâkimiyetimiz, İlâhî hukuk ve hâkimiyet yanında sözü edilmeyecek kadar basit, sathî ve zayıf kalıyor. Buna rağmen, tahakküm ve zorlama yoluna gidiyorsak, “fıtrata zıt hareket ediyoruz” demektir.

İnsanları yaratan ve fıtratlarını öylece tanzim eden Allah, bütün peygamberlerine, sadece tebliğde bulunmalarını, zor kullanma yoluna gitmemelerini tavsiye ederken, bizim haddimizi bu derece aşmamız fıtrata zıt düşüyor. Bunun içindir ki, müessir olamıyoruz, kendimizi sevdiremiyoruz ve fikrimizi kabul ettiremiyoruz.

İnsan fıtratının bir başka cephesi:
Nefsin en sevdiği, kalbin ise en çok nefret ettiği bir kötü huy var: Kibir
İnsan fıtratı, “kibirli olanlardan hoşlanmaz,” “mütevazî olanlara ise
hürmet ve muhabbet besler.”

İnsanın yaratılışında böyle nice hidayet örnekleri bulunduğunu, Şems Sûresi’ndeki bir ayet-i kerime harika bir şekilde ders verir:

Bu surede Allah şemse (güneşe) yemin eder, kamere yemin eder ve sonunda nefse, insan fıtratına yemin eder. Bu yeminde şu gerçeğe özellikle dikkat çekilir:

“Sonra da ona hem kötülüğü hem (ondan) sakınmayı ilham etti.
“(8. ayet) Yani, hayrı ve şerri, itaat ve masiyeti, her ikisinin hallerini öğretti.
Bütün bu kasemlerin cevabında, **“Onu (nefsi) tertemiz yapan kişi muhakkak felah bulmuş, onu günahlarla örten kişi ise elbette ziyana uğramıştır.”** (9. 10. ayetler)” buyrulur.

Bir anket düzenleyelim ve binlerce soru soralım. Cevapları sadece “Evet” veya “Hayır” şeklinde olsun. Meselâ, “Yalan iyi midir? Doğruluk iyi midir? Gıybet iyi midir? İftira iyi midir? Kibir iyi midir? Tevazu iyi midir? Hırsızlık iyi midir?” gibi.

Salim düşünme yeteneğini, sefahatle, içkiyle, uyuşturucuyla kaybetmeyen, yahut menfî bir ideoloji namına beyinleri yıkanmayan bütün insanların, bu sorulara vereceği cevaplar İslam’ın emir ve yasaklarıyla yüzde yüz uygunluk gösterir.

Demek ki, İslâm Dini, insan fıtratına uygundur. Zira, bu din bizi yaratanın bizim için seçtiği dindir.

“İşte bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Üzerinizdeki nimetimi tamamladı. Ve sizin için din olarak İslâm’a razı oldum.” —
Mâide Sûresi, 3

Ruhun fıtratı hakkında daha çok şey söylenebilir. Bu kadarla yetinip biraz da organlardan söz edelim:

Organlar bazında fıtrata uymak, onları aşırılıklardan koruyup hizmetlerini rahat bir ortamda yapmalarına imkân hazırlamakla olur.

Aşırı ses kulağa, aşırı ışık göze zarar verdiği gibi, aşırı yemek de mideye büyük bir yük oluyor. Hazmından aciz kaldığında, onları ya dışarı atıyor, yahut aşırı kiloya dönüştürerek bedene yük yapıyor.

Dinlenmeden sürekli yorulmak bedeni yıprattığı gibi, yorulmadan sürekli dinlenmek de onu tembelleştiriyor, kasların gelişmesine engel oluyor. Bunların ikisi de fitrata zıt, ikisi de bedene zarar.

Fitrî olmayan gıdaların bedene zarar verdiği, artık tartışmasız kabul edilen bir gerçek. Herkes, hormonsuz gıdalara koşuşuyor. Herkes, tabîî dedikleri, fitrî yağların peşine düşmüş.

Fitrî olmayan helal gıdalardan bile sakınan insanoğlunun, haram yiyecek ve içeceklerden de şiddetle ve daha büyük bir hassasiyetle sakınması gerekiyor. Bunların zararları konusunda kimsenin şüphesi yok. Ama gel gör ki, nefsin arzuları, desinler veya demesinler tutkusu bazen akla galip geliyor ve insan bilerek zarara girebiliyor.

Fıtrata uymak, beden ve ruh sağlığımız için çok önemli olduğu gibi toplumda yapmak istediğimiz icraatlar ve ıslahatlar için de yine son derece önemlidir. Nur Külliyyatı'nda bu noktada şu önemli ikaza yer verilir:

“Hayat-ı içtimâiye-i beşeriyede bir çığır açan, eğer kâinattaki kanun-u fıtrata muvafık hareket etmezse, hayırlı işlerde ve terakkide muvaffak olamaz. Bütün hareketi şer ve tahrip hesabına geçer.” — Lem’alar, 22. Lem’a

Kanun-u fıtrat, çok geniş ve şümullüdür; sayılamayacak kadar şubeleri vardır.

Birkaçını hatırlayalım:

Kâinatta iktisat hakimdir. Bir çekirdeğe, bir ağaç kadar yük yüklendiği gibi, bir ele binlerce görev verilmiştir.

İsraf, fıtrata zıttır ve israf ekonomileri toplumu mahvederler.

Kâinatta görev taksimi esastır. Her varlığın kendi görevini yapmasıyla kâinattaki umumî nizam ortaya çıkar.

İnsanlar da ihtisaslaşmaya önem verdikleri ve görev taksimini gerçekleştirdikleri ölçüde, toplum hayatında nizam ve düzeni sağlarlar ve bundan verimlilik ve refah ortaya çıkar.

Kâinatta yardımlaşma esastır. Bu esas, görev taksimiyle de yakından ilgilidir. Elementler arası yardımlaşmadan, küreler ve sistemler arasındaki büyük yardımlaşmalara kadar uzanan, insanın organları arasındaki yardımlaşma ile kendini açıkça gösteren ve insan ruhundaki “akıl, kalp, hafıza ve hisler arası işbirliği” ile en son noktasına varan bir yardımlaşma, bütün varlık âlemini kuşatmış gibidir.

İnsanlar bu çok önemli esası toplum hayatına mal ettikleri ölçüde huzurlu olur, madden ve manen terakki ederler.

Kâinatta nizam hakimdir. Dünyanın süratinden, kanın deveranına; ırmakların akışından, mevsimlerin gelip göçmesine; atmosferin kalınlığından, güneş ışığının hızına; organlarımızın şekillerinden büyüklüklerine, sayılarına ve yerlerine kadar her şey kader ile planlanmıştır. Kudret, bu kader planı üzere eşyayı yaratır ve idare eder.

Toplum hayatında da “planlama” son derece önemlidir. Gelişigüzel, plansız, zuhurata tabi olarak yapılan işlerden bir verim alınması düşünülemez. Zira bu hal, fıtrata zıttır.

Kâinatta “tedric kanunu” hâkimdir, yani her şey birden bire değil kademeli olarak, safhalar halinde yaratılır. Kudreti sonsuz olan Allah, bu âlemi bir anda yaratmak yerine, altı devrede yaratmıştır. Ne ağaçlar bir anda büyürler, ne meyveler bir anda çıkarlar. Ne yumurtalar hemen kuş olur, ne de nutfeler bir anda insan haline gelirler.

O halde, acele etmemek, sebeplere tam riayet ettikten sonra neticeyi sabırla beklemek de, fıtrata uymak demektir. Acelecilik fıtrata zıttır ve sonu hüsrandır.

Kâinatta “tekâmül kanunu” hakimdir. Kâinatın yaratıldığı altı devreden her biri, bir öncekine göre bir tekâmül sergilediği gibi, insanın da ana rahminde geçirdiği devrelerden her biri, bir öncekinden daha mükemmeldir.

Beden için geçerli olan bu kanun, ruh için de geçerlidir. İnsan daima öğrenir, öğrendikçe terakki eder. “İki günü müsavi olan zarardadır.” hadis-i şerifi bizleri sürekli olarak terakki etmeye ve kâinattaki bu tekâmül yürüyüşüne adım uydurmaya davet eder. Çekirdekler açılıp büyürken, fidanlar ağaç olmaya doğru yürürken, yumurtalar kuş olup uçmaya çabalarken, insanın yerinde sayması fıtrata zıttır.

Örnekler artırılabilir.

İnsan bu kâinatın meyvesi olduğuna göre, bu meyvenin kendi ağacına ters düşmesi, ondan ayrı bir yol takip etmesi fıtrata zıttır ve onu hüsrana götürür.

Üç Yönden Aciz

“BUGÜN hava çok soğuk..”

“İçimde bir sıkıntı var.”

“Başım çok ağrıyor.”

Birincisi insanın haricî âlem karşısındaki aczini sergilerken, ikincisi kendi öz ruhuna, üçüncüsü de bedenine hâkim olamadığını ilân eder.

Bu kadar âciz ve bu denli zavallı olan insanın, büyüklük taslaması ne kadar soğuk kaçıyor. Öyle değil mi?

Boyanma

SAYFALAR DOLUSU mana yüklü veciz bir Peygamber kelâmı:

“Sohbette insibağ (boyanma) vardır.”

İnsan hangi sohbetle fazlaca bulunur, kimlerle çokça arkadaşlık eder ve hangi eseri sürekli okursa onun tesirinde kalır. İstekleri o istikamette yönlenir. İnsanlığın kemâlini o noktada aramaya başlar. Değerlendirmelerinde onu esas alır.

Kâinat bu hakikatin misâlleriyle dolu:

Ateşe dokunanın eli yanar. Başını taşa vuranın başı yarılır. Necasetle uğraşan pislenir.

Bunlara karşılık, temiz havada dolaşanın ciğerleri tertemiz olur. Güneşe çıkan aydınlığı bulur. Gül bahçelerinde dolaşan güzel kokudan nasiplenir.

Bunların her biri bir başka sohbet, bir başka insibağdır.

Külliyyet Kazanma

“...Hangi şahsiyet, külliyyet kesbetmeden ona yanaşabilir?” — *Sözler*

RİSALE-İ NUR'DA, insanın külliyyet kazanarak Allah'a yaklaşması konusunda çok önemli dersler ve mesajlar vardır.

Allah'a yaklaşma, kulun Allah'ın rızası dairesinde hareket etmesi, O'nun marifeti, muhabbeti yolunda ilerlemesi ve O'ndan uzaklaşmayı netice veren isyanlardan, günahlardan da hassasiyetle kaçınması ile mümkün olur.

“Kulum bana en fazla farzlarla, sonra nafilelerle yaklaşır ...” diye başlayan hadis-i kutsîde, yaklaşmanın ilk ve en önemli adımının farzları işlemek olduğu nazara verilmektedir.

Farzları işleyen ve haramlardan hassasiyetle sakınan bir kul, Allah'a yaklaşma yoluna girmiş demektir.

Bu vadiye daha fazla yol alması ise ubudiyetinde, tefekküründe ve İslâm'a hizmetinde külliyyet kazandığı ölçüde olacaktır.

Külliyyet kazanma konusu, muhtelif risalelerde farklı yönleriyle nazara verilir.

Yirmi Üçüncü Söz'ün *İkinci Nüktesi*'nde geçen şu ifade de külliyyet kesbetmekle ilgilidir:

“Evet hakikî terakki ise, insana verilen kalb, sır, ruh, akıl, hattâ hayal ve sair kuvvelerin, hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirerek, her biri kendine lââyık bir vazife-i ubudiyet ile meşgul olmaktadır.” — *Sözler*, *Yirmi Üçüncü Söz*

Bu hakikat dersine Nur Külliyyatı'ndaki bir başka dersin ışığında bakmaya çalışalım:

“İnsanın bir ferdinde bir cemaat-i mükellefîn bulunur.”

Buna göre, her insan tek başına ayrı bir cemaat gibidir. Kalbinin, aklının, hafızasının, hayalinin ve hislerinden her birinin ayrı bir görevi olduğu gibi, gözünün, kulağının, elinin, ayağının da yine müstakil görevleri vardır. Bunların her birinin kendi görevlerini yerine getirmeleri onların

ibadeti oluyor. Bunların fıtrî ibadetlerinin yanında bir de insanın bu cihazlarını İlâhî rızaya uygun kullanmakla kazanacağı sevaplar ve manevi dereceler vardır ki, bu ikincisi çok daha önemlidir. Zira, insanların manevi dereceleri bu ikinci sahada ortaya çıkmaktadır, birincisinde bütün insanlar bir bakıma eşittirler.

Kalbini ve aklını iman ve marifetle zenginleştiren, hafızasını ve hayalini güzelliklerle dolduran, hislerini müspet sahalarda kullanan, duygularını ve organlarını İlâhî rıza istikametinde çalıştıran bir insan, bunların her birinden ayrı bir sevap, ayrı bir feyiz ve yine ayrı bir manevi derece kazanmakla küllî bir ibadet yapmış olur. Yani, bütün maddî ve manevî duygularını ahiret ticareti için birer sermaye olarak görüp, onların tamamını en kârlı ve sevaplı sahalarda kullanan kişi, ubudiyette külliyet kazanmış demektir.

On Birinci Söz’ün son kısmında hayatın gayesi, özet olarak, dokuz emir halinde sıralanır ve birincisinde şöyle buyrulur:

“Senin vücudunda konulan duygular terazileriyle, rahmet-i İlâhiye’nin hazînelerinde iddihar edilen nimetleri tartmaktır ve küllî şükretmektir.”

Şu küçücük insan gözü, güneşten aya, yıldızlara, ağaçlardan dağlara, ovalara kadar her şeyi tartabilmekte ve “Şu bundan daha büyük, bu ondan daha ışıklı.” diyebilmektedir.

Aynı şekilde, insanoğlu kulağıyla da sesler alemine nazar etmekte, yağmurun şırıltılarından, derelerin akışına, rüzgârın uğultusuna, bülbülün sesine kadar bütün sesleri tartmakta ve “Bu şundan daha ince, o bundan daha güzel, bu ondan daha hoş.” diyebilmektedir. “Duygular terazileri” ifadesi, İlâhî rahmet hazinelerindeki nimetlerin sadece dilimize hitap eden rızıklarla sınırlı olmadığını ders vermekte ve bütün duygularımızla aldığımız zevk ve lezzetleri de dikkate alarak şükrümüzü küllileştirmemiz gerektiğini ders vermektedir.

Bu birinci maddedeki küllî şükür dersine diğer sekiz maddedeki ulvî görevleri de ekleyen ve bunları kalp ve ruh âleminde uygulamaya koyan kişi külliyet kazanmada büyük mesafe alır.

Keza, *İkinci Şua*’da “Tevhid ve vahdette cemâl-i İlâhî ve kemâl-i Rabbanî tezahür eder” buyrulduktan sonra, gerek nimetleri, gerekse hadiseleri tek olarak düşünmek ve değerlendirmek yerine, onları birlikte nazara alarak tefekkürümüzü küllileştirmemiz ders verilir. Bu konuda örnek olarak, rızık, şifa ve hidâyetin her birinin küllî manada düşünülmesi üzerinde durulur.

Yine, “İyya ke na’büdü ve iyya ke nestein” âyetlerinin tefsirinde, “ben” yerine “biz” denilmesinin hikmetleri anlatılırken, “küllî manada ibadet etme ve yardım dileme” dersi verilir. Namaz kılan bir müminin “biz” derken, “bütün müminleri”, “maddî, manevî bütün cihazlarını” ve “kâinattaki bütün varlıkları” niyet etmekle, ibadetini küllileştirebileceğine dikkat çekilir.

Yirmi Dördüncü Söz’de, *Beşinci Dalın Üçüncü Meyvesi*’nde de şöyle buyrulur:

“Şeriat ve Sünnet-i Seniye’nin ahkâmları içinde cilveleri intişar eden Esmâ-i Hüsnâ’nın her bir isminin feyz-i tecellisine bir mazhar-ı câmi’ olmaya çalış.” — Sözler

Cümlelerin sonunda gelen “çalış” kelimesi, Allah’ın bazı isimlerine çalışmakla mazhar olabileceğimizi ifade etmektedir.

Sadece iki örnek verelim:

İnsanın her bir organındaki ince hikmetler Allah’ın Âlim isminin birer tecellisidirler. Bu noktada bütün insanlar aynıdır, biri diğerinden daha fazla bir feyze mazhar olmuş değildir.

Bir de insanın ilim tahsil ederek Âlim ismine ayna olması vardır ki, bu ikincisi insanın iradesine ve gayretine bırakılmıştır. Ve ancak çalışmakla kazanılacaktır.

İkinci örnek:

Bütün duygularınız ve organlarımız bize Allah’ın birer ikramıdır. Bu yönüyle hepimiz Kerîm ismine ayna olmuşuzdur. Bir de bizim başkalarına ikram etmekle, onların yardımına koşmakla bu İlâhi isimden alacağımız feyiz vardır ki, “çalış” kelimesiyle bizden istenen şey, bu tecelliden nasiplenmektir.

Öte yandan, insanın himmetini ve gayretini dar bir dairede hapsetmeyip geniş tutmasını ve yaymasını ders veren şu cümle de küllîyet kesbetmenin ayrı bir yönünü ifade eder:

“Bir adamın kıymeti, himmeti nisbetindedir. Kimin himmeti milleti ise, o kimse tek başıyla küçük bir millettir.” — Tarihçe- i Hayat

Muhit Bir İlim

“Cehl-i mutlak içinde muhit bir şuurun tezahüratı görünüyor.” — *Sözler*

ŞAİR SORUYOR:

“Kim bilir nerede nasıl ve kaç yaşında.”

Ve devam ediyor:

“Bir namazlık saltanatın olacak

Taht misali o musalla taşında.”

Son iki mısra, Bâki’nin ince ruhunun ayrı bir kalıpta takdimi:

“Kadrini seng-i musallada bilip ey Bâki

Durup el bağlayalar karşına yâran sâf sâf.”

Bu mısraları ibretle okuyor ve kendime dönüyorum. Önüm meçhullerle dolu:

Daha ne kadar yaşayacağım? Cenazemde hangi dostlarım bulunacak?

Bilmiyorum!..

Önümde ne gibi hâdiseler var, hangi imtihanlara tâbi tutulacağım?

Bilmiyorum!..

Nazarımı semâya çeviriyorum. Benim için birer parıltı olan o muhteşem yıldızlarda hangi melek, hangi ibadetle meşgul?

Bilmiyorum!..

Denizleri düşünüyorum. Şu anda hangi balık hangisini kovalıyor? Nasıl bitecek bu maceranın sonu?

Bilmiyorum!..

Bilgisizliğime hudut olmadığını anlıyor, haddimi bilmeye başlıyorum.

Derken, karşı kaldırımda uyuklayan bir kediye gözüm takılıyor. Onu seyre koyuluyorum. Benim, “bilmiyorum” dediğim ve cehlimi itiraf ettiğim bütün bu konulardan onun haberi bile yok...

Neleri bilmediğini bile bilmiyor...

Bu düşünceyle birlikte hayalimden “bilmeyenler” sıra sıra geçmeye başlıyorlar?

Yaprak ne zaman düşeceğini, çiçek ne zaman solacağını bilmiyor.

Bulut ne zaman yağmur olacağını, dere nereye döküleceğini bilmiyor.

Işık kaç rengi olduğunu, dünya hangi hızla yol aldığını bilmiyor...

Bedenime bakıyorum: Kanım kalbime niçin aktığını, kalbim onu nereye pompaladığını bilmiyor. Gözüm yüzüme niçin konulduğunu ve yüzüm kaç göze sahip olduğunu bilmiyor.

Ve daha nice bilmeyenlerle etrafım çepeçevre sarılı ve bedenim dopdolu.

Bütün bu bilmeyenler ordusu, muhit bir ilim sahibinin ilmiyle iş gördüklerini bütün akıl sahiplerine ilan ediyorlar.

Tek Hece

KOYUN melemesini az dinlemiş değilim. Ama bir defasında bir başka mana aktı içime...

Bu koyun niçin meliyordu?

Karnının acıkmasından mı muzdaripti? Arkadaşlarından mı ayrı düşmüştü? Bir haylaz çocuğun attığı taştan canı mı incinmişti? Bir yeri mi ağrıyordu?

Her ne ise...Onun konuşmaktan nasibi bir tek hece idi ve ne diyecekse onunla diyecekti...

Belki de bu hazin melemesiyle, bize şu manayı duyurmak istiyordu:

“Elinizdeki o büyük sermayenin değerini bilin ve boşa harcamayın.”

Emanet*

“Hem hiç kabil midir ki: Hâkim-i Bilhak, Rahîm-i Mutlak;
insana öyle bir istidad verip, yer ile gökler ve dağlar tahammülünden
çekindiği emanet-i kübrayı tahammül edip, yani küçücük cüz’î
ölçüleriyle, san’atçılarıyla Hâlıkının muhit sıfatlarını, küllî şuunatını,
nihayetsiz tecelliyatını ölçerek bilip;” — Sözler

EMANET; “eminlik”, “birisine koruması için bırakılan şey.” demektir.
Emanetle ilgili ayet-i kerimede şöyle buyrulur:

**“Biz, emaneti göklere, yere ve dağlara arzettik. Onlar onu
yüklenmeğe yanaşmadılar, ondan korktular da onu insan yükledi. O
cidden çok zâlim, çok câhil bulunuyor.”** — Ahzab Sûresi, 72

Otuzuncu Söz olan *Ene Bahsi*’nde, emanetin “müteaddit vücuhundan”
birisinin de “ene” olduğu vurgulanıyor.

Tefsir alimleri emanet için, “dinî tekliflerin tamamı”, “farzlar”,
“İslâm’ın emirleri”, “insana ihsan edilen her nimet”, “arza halife olma
kabiliyeti.” gibi manalar vermişler.

Nur Müellifi, bunların tamamını “müteaddit vücuh” (çeşitli yönler,
farklı cihetler) ifadesiyle kabul ettiğini ifade etmekle birlikte, yeni bir mana
olarak “ene” görüşünü ortaya atıyor.

Ene denilince, insan mahiyeti, ona takılan çok geniş ve yüksek
kabiliyetler ve bunların tümüyle kendini gösteren ahsen-i takvim’de
yaratılmış olma manaları akla gelir.

Konunun şu ayet-i kerimeyle de yakın ilgisi vardır:

“Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım”

Ayette geçen “ibadet” kavramına bazı âlimlerimiz “marifet” manasını
vermişler, Bediüzzaman Hazretleri de bu manaya iştirak etmiştir.

İnsanın yaratılış gayesi ibadet ve marifet olduğu için, kalp âlemi, ruh
dünyası da buna göre şekillendirilmiştir. Yani, insan, Allah’ın kudretini
tanıması için kudret sıfatına sahip olmuş, irade sıfatını bilsin diye iradeye
kavuşmuş, O’nun ilim, görme, işitme gibi sıfatlarını tanıması için

kendisinde bu sıfatlar yaratılmıştır. Keza, insanın his dünyasında da İlahi marifete açılan nice kapılar vardır.

Bediüzzaman Hazretleri, *İnsan Penceresi*'nin son kısmında şöyle buyurur.

“Hayatta hissiyat suretinde kaynayan memzuç nakışlar; pekçok esma ve şuunat-ı zâtiyeye işaret eder. Gayet parlak bir surette Hayy-ı Kayyum’un şuunat-ı zâtiyesine âyinedarlık eder.”

İşte, insanın sıfatlarından his dünyasına kadar her şeyi, onun Allah’ı tanıması için bir delildir, marifet nuruna açılan bir penceredir. Ve “emanet”, insanın böyle bir fıtratla dünyaya gönderilmesidir. Bu mana yazımıza konu olan parçada çok açık bir şekilde ortaya konmuştur.

Ene bahsinin iyi anlaşılması ve doğru değerlendirilmesi konusunda bu parça şifre görevi yapabilir:

“Hâkim-i Billhak, Rahîm-i Mutlak; insana öyle bir istidad verip, yer ile gökler ve dağlar tahammülünden çekindiği emanet-i kübrayı tahammül edip, yani küçücük cüz’î ölçüleriyle, san’atçılarıyla Hâlıkının muhit sıfatlarını, küllî şuunatını, nihayetsiz tecelliyatını ölçerek bilip;....”

Buna göre, emanet-i kübra, insanın kendi mahiyetine takılan “küçücük cüz’î ölçüleriyle, san’atçılarıyla Hâlıkının muhit sıfatlarını, küllî şuunatını, nihayetsiz tecelliyatını ölçerek bilmesidir.”

Bu mananın geniş açıklaması *Ene Bahsi*’nde yapılmıştır. Başka risalelerde de bu manaya destek veren çok sayıda cümle vardır.

Özet olarak arz edeyim:

- İnsan bir eser yapmak istediğinde, önce iç âleminde bir arzu, bir meyil uyanır (şe’n).

- Sonra, onu yapmaya karar verir (irade sıfatı).

- Bu kararlar birlikte ortaya koyacağı eserin en ince teferruatına kadar planlamasını yapar (kader).

- Bu planlamayı ilim ve hikmetle gerçekleştirir (ilim sıfatı)

- Daha sonra o işi yapmaya başlar (kudret).

İşte insan kendisine verilen bu kabiliyeti yerinde kullanarak şöyle düşünür:

Cenâb-ı Hak bu âlemi yaratmak istedi (Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeye muhabbet ettim ve mahlukatı yarattım. Hadis-i Kudsî).

Ezelden ebede, yaratacağı bütün mahlukları bütün halleriyle, sıfatlarıyla, özellikleriyle takdir etti.

Ve bu âlemi yaratmayı irade buyurdu.

Sıfatlarını ve isimlerini tecelli ettirmekle bu kâinatı yarattı.

İşte insan böyle düşünmekle ve bu mukayeseyi yapmakla emaneti yerine getirmiş, istidadını yerinde kullanmış olur. Böyle yapmayıp, kendisine verilen o mükemmel sermayeyi, Rabbini hiç düşünmeden sadece dünya için, heva ve heves yolunda harcasa, hatta bu uğurda nice haramlara girse o zaman çok zalim ve çok cahil olur.

Ayette geçen zalimliği *Altıncı Söz*'deki şu ifade güzelce açıklar:

“En kıymetdâr aletleri, en kıymetsiz şeylerde sarfedip nefsine zulmettin.”

Böyle yapmak aynı zamanda büyük bir cehalettir de.

Emaneti göklerin, yerin ve dağların niçin yüklenmediklerini, “insana öyle bir istidad verip, yer ile gökler ve dağlar tahammülünden çekindiği emanet-i kübrayı tahammül edip” ifadesi güzelce açıklar.

Demek oluyor ki, insan emanet yükünü yüklenecek bir istidada, bir kabiliyete sahip olduğu için bu yükü yüklenmiştir. Bu istidat yerde, göklerde, dağlarda olmadığı için söz konusu yükü yüklenememişlerdir.

Ayetten alacağımız en büyük ders, bize ihsan edilen “istidadın”, yerden, göklerden ve dağlardan daha ileri, daha büyük, daha yüksek olduğudur. Bunun şükrünü yerine getirmeli ve istidadımızı marifette kullanmaya çalışmalıyız.

Fani dünyanın geçici ve küçük işlerinde boğulmamalıyız.

Yerin, göklerin ve dağların bu yükü yüklenmemeleri ise bir itiraz, bir kabulsüzlük olarak değerlendirilemez. Onlar Allah'ın itaatkâr mahluklarıdır. Emri yerine getirmeme gibi bir iradeleri de söz konusu değildir. Bu manaya işaret olmak üzere ayette emanetin bu varlıklara “arz” edildiği kaydedilir. Arz etmekte “Siz bu işi yapabilir misiniz, buna gücünüz yeter mi?” diye bir soru vardır. Bu teklifin mahiyetini bilemiyoruz. Bildiğimiz şu ki, bu varlıklar bu yükü kaldıracak istidada sahip değildirler, onun için emaneti insan yüklenmiş ve bu muhteşem mahluklar da o insanın emrine, hizmetine verilmişlerdir.

Kur'anda ve hadislerde Allah'ın cansız varlıklarla konuşmaları geçmektedir. Nuh tufanında arza, semaya verilen emirler, İbrahîm aleyhisselamı yakmaması için ateşe verilen emir bunun en açık örnekleridir. Bir hadis-i şerifte de Cenâb-ı Hakk'ın dünyaya şöyle hitap ettiği haber verilir:

“Ey dünya bana hizmet edene sen de hizmet et. Sana hizmet edeni de istihdam et (hizmetinde çalıştır).”

Bu konuda daha önceden verdiğimiz bir örneği aynen vererek, konuyu tamamlamak istiyorum:

“Emanetle ilgili âyet-i kerimede emanetin göklere, yere ve dağlara “teklif ” değil, “arz” edildiğinden bahsedilir. Teklif edilseydi reddetmeleri düşünülemezdi. Arz etmekte bir başka mânâ vardır. Hani bir padişah, huzuruna çağırdığı bir memuruna “Sen kâtiplik yapabilir misin?” diyebilir. O memur, padişahından özür dileyerek, “Maalesef benim okuma yazmam yok; olsaydı emrinizi bin can ile yerine getirirdim.” der.

Bu söz, “Bana bir su getir.” demeye benzemez. Suyu her memur getirir, ama kâtipliği herkes yapamaz.”

* Yazarın *Sorularla Risale-i Nur Dersleri* 3 adlı eserinden iktibas edilmiştir.

İnsan ve Kâinat / 1

“İnsan şu kâinat ağacının en son ve en cem’iyetli meyvesi...” — Şuâlar

BİZ KÂİNATIN MEYVESİYİZ. Yerküremiz Güneş Sisteminden bir dal. Hepimiz o dala takılıyız. Yer çekimiyle bağlıyız ona. Ciğerlerimizle havayla alışverişteyiz. Güneş gözümüzün içinde çalışıyor. Yıldızlar bize göz kırpmada. Çiçekler bizim için bezenmişler...

Evet, biz kâinatın meyvesiyiz.

Bu âlem, bizim başımızı bekliyor. Semâmız onda, soframız onda. Gözümüze nur, midemize gıda ondan akıp geliyor. Şu görünen âlem, bedenimizin imdadına durmadan koşarken, bedenimiz de her an ruhumuza hizmet etmekte.

Gözümüze güneş kadar muhtacız. Ve gözümüz, ancak güneş kadar bizim, yahut güneş gibi bizim değil.

Ciğerimize hava gibi ihtiyacımız var. Ciğerimiz de hava kadar bizim, yahut onun gibi bizim değil.

Aynı şekilde, kulaklarımız sesler kadar, dilimiz tatlar kadar bizim, yahut onlar gibi bizim değil...

Evet, biz kâinatın meyvesiyiz.

Kâinat kimin ise biz de O’nun mülküyüz.

Kâinat kime itaat ediyorsa, biz de O’na ibadete mecburuz.

Kâinatı kıyamete doğru kim götürüyorsa, bizi de ölüme doğru o sevk ediyor.

Beden ve kâinat... İkisi de ruha hizmetkâr. Ve ruh, bu hizmetçilerini aşmaya mecbur.

Meyve, ağaç ötesi içindir. Ağacının içinde kaybolan bir meyve düşünebiliyor muyuz? Eğer ruh, bedeni ve kâinatı aşamazsa maddede boğulur gider...

Atmosfer bedenimizi sararken, bakışımız yıldızlarla oynar, düşüncemiz âhiretle kaynaşır... Biz onları tefekkür ederiz, onlar bizi değil...

Gökyüzü bütün ihtişamıyla üstümüzde boy gösterirken, biz onu bir kitap gibi okur, mütalâa ederiz.

Bu kabiliyetimizi yerinde kullanırsak, şu âlemi mahlûk bilir, onun Hâlık'ına iman ederiz. Yeryüzünü bir sofrâ, bir beşik bilir, onun Mâlik'ine hamd ederiz. Maddeyi mahkûm görür, onun Hâkim'ine kul oluruz... İşte insanın, insan meyvesinin kâinatı aşması asıl böylece tahakkuk eder.

Evet, biz kâinatın meyvesiyiz.

Meyve, ağacın üstünde bahçeyi seyreder. İnsan da bu dünyadan âhirete bakmada, orası için hazırlanmakta... Daldan koptuğumuz an, o âleme geçeceğiz.

Bu dünyaya gelirken, anne rahmi bize bir berzah, bir köprü olmuştu. Bu âleme bir anda gelmemiştik. Ama, annemizin rahmindeyken de bir cihetle bu dünyanın insanıydık. Buradan gelen gıdalarla besleniyorduk. Bu dünyadan koptuğumuz anda da, berzah denilen kabir âlemine gireceğiz. Artık, dünya hayatıyla bir alâkamız kalmayacak. Alışverişimiz öteki âlemle olacak. İmanlı göçmek kaydıyla, kabir bizim için Cennet bahçelerinden bir bahçe olacak...

Evet, biz kâinatın meyvesiyiz.

Onun için, âlemi bir bütün olarak severiz. Yıldızını da severiz, çiçeğini de. Dağın da severiz, bağı da. Bulutlarını da severiz, Samanyolunu da. Ve, **“Aklın varsa, bütün bu muhabbetleri topla, hakiki sahibine ver”** emrine uyar, saraydan geçer, Sultanı buluruz. Sofrayı aşar, bizi nimetlendiren Mün'im'e ulaşırız.

Bu noktaya gelemeyiz ve âlemi böylece değerlendiremezsek, okumasından âciz olduğu bir kitabın yaprakları arasında can veren bir böcek gibi terk ederiz, bu dünyayı...

Evet, biz şu kâinatın meyvesiyiz.

Bu âlemdeki sürekli faaliyetin bir küçük misâli de bizde cereyan eder. Kanımız durmadan deveran eder; dimağımız fâsılasız çalışır; saçımız, sakalımız daima uzar. Hücrelerimiz her an değışir. Ve bu değışmelerle ömrümüz de akıp gider. Meleklerin daima ibadet hâlinde bulunmaları gibi, aklımız da aralıksız çalışır.

Evet, biz şu kâinatın meyvesiyiz.

Ruhumuz, kâinat ağacında ve insan meyvesinde cereyan eden bütün değışmeleri ibretle seyreder:

Bebegin uzayan parmaklarıyla, ağacın uzanan dallarını birlikte temaşa eder. Dökülen saçlarla, sonbahar gazellerini beraber düşünür.

Bedenimiz şu kâinatın maddesiyle beslenirken, ruhumuz melekler gibi, bu âlemin mânâsıyla ilgileniyor. Âlemdeki cemâl tecellileri, ruhta neşe ve

sürur şeklinde, celâl ve azamet tecellileri ise, haşyet ve korku olarak tezahür ediyor.

Arza halife ve kâinata meyve olduğunun şuuru içinde, bütün âlemi arkasına alarak Rabbine ibadet eden ruhlara ne mutlu!..

Bedeni ve kâinatı yan yana getirip, ikisini birlikte temaşa eden, hikmetle kudreti beraber seyredenlere müjdeler olsun!..

Gerçek Meyve

İNSANIN YARATILIŞIYLA sanki kâinatın kabuğu parçalandı. Konuşan, düşünen, anlayan, anlatan, seven, zulmeden bir varlık çıktı ortaya. O varlıkla bu dünya birbirlerine ayak uydurdular. Biri kıyamete, diğeri ölüme doğru beraberce yürümeye koyuldular. İnsan da bilmiyordu bu yolculuğun ne zaman sona ereceğini, dünya da.

O dönüyor, bunun ise kanı deveren ediyordu. Her kalp atışı bir adım gibi onu ölüme yaklaşıtıyordu.

Bu arkadaşlık gemi ile yolcunun arkadaşlığına benziyordu. Yolcu otursa da, yatsa da, gezse de gemi ilerliyor ve yolcu da menziline doğru aralıksız yol alıyordu.

Kalp atışlarına dur denen yolcu bu hayata veda ediyordu. Bir gün gelecek bu emrin bir benzeri de gemiye verilecek. İşte o gün kıyamet kopacak. Dünyanın gelmiş geçmiş bütün yolcuları yeni bir yaratılışla dirilecekler ve hesaplarını vermek üzere mahşer meydanına boşaltılacaklar.

Böylece yeni bir devir başlamış olacak. Hesap safhasından sonra ücret ve ceza beldeleri: Cennet ve cehennem hayatı...

İşte o zaman, vaktiyle Hazret-i Âdem'in yaratılışını hayretle karşılayan melekler, insanoğlunun gerçek meyvelerinin bu iki âlem olduğunu iyice anlayacaklar.

İnsan ve Kâinat / 2

“ Evet, her bir eser, hususan zîhayat olsa,
kâinatın küçük bir misâl-i musağğarıdır..”

— Mektûbat

BİR TARAFTA atomlarla yazılan hücreler, hücrelerden dokunan organlar, bunların birlikte çalışmalarıyla ortaya çıkan insan bedeni.

Öte yanda bakterilerle kaynaşan toprak, oksijen ve hidrojenin birlikteliğiyle meydana gelen su mucizesi, denizler, nehirler.

Tâ uzaklarda yıldızlarla bezenmiş gökyüzü, güneş ve ay...

Atomundan güneşine kadar her şey aynı hedefe yönelmiş durumda. Bütün çalışmalar, bütün ittifaklar, kâinatın meyvesi olan insan için; insan ruhu için...

O ruh, bedende misafir kaldığı gibi, kâinatta da misafir; biri evi, diğeri şehri gibi. Bedenle kâinat arasında böylesine sıkı bir irtibat var... İkisi de insanın hizmetinde. İkisinin de bütün özellikleri ona göre ayarlanmış.. Şekilleri, büyüklükleri, mesafeleri hep o misafiri en güzel şekilde barındırmak için.

İnsan ve kâinat... Biri ağaca diğeri meyveye benzetiliyor...

İnsan için küçük âlem, âlem için de büyük insan tabiri kullanılmış.

Kâinat-insan ilişkisinin en önemli göstergesi bütün varlık âleminin nuru Muhammedîden yaratılmış olması.

O nurdan safha safha yaratılan bu muhteşem kâinat, ihtiva ettiği bütün âlemleriyle insan mahiyetinde temsil edilmiş bulunuyor. İnsanın hafızası levh-i mahfuzdan haber verdiği gibi, insandaki demir elementi de âlemdeki demir madenini temsil ediyor. Ruh ve bedenden verdiğimiz bu iki örneğe yenileri eklenebilir.

“İnsan şu kâinatın hakaiklerine bir vâhid-i kıyasîdir, bir fihristedir, bir mikyastır ve bir mizandır. Meselâ, kâinatta Levh-i Mahfuzun gayet kat’î bir delil-i vücudu ve bir nümunesi, insandaki kuvve-i hafızadır. Ve âlem-i misalin vücuduna kat’î delil ve nümune, kuvve-i hayaliyedir.” —
Lem’alar

Gözle güneş, gıdalarla mide, hava ile akciğer arasındaki yakın ilgiye dikkat ettiğimizde, meyvenin dala takılı olması gibi insanın da kâinat ağacına adeta bitişik olduğunu hisseder gibi oluruz. Yer çekimiyle arza bağlı olmamız da bunun ayrı bir göstergesi...

İnsan-kâinat ilişkisini unutmak insana hem fikir hem de şükür kapısını kapatan büyük bir engeldir. Böyle bir insan, kendini bu muhteşem âlemde adeta tecrit eder de, onun yerine makama, paraya, alkışlara, şöhrete, desinler sevdasına bağlanır, demesinler endişesine kapılır. Bunlar çok küçük şeyler olduğu için, onlara bağlanan insan da manen çok küçülür, bücür kalır, gelişme göstermez.

Halbuki, kendisini kâinat ağacının başında durmuş, yüzü ebedî âleme dönük ve ebedî saadete aday olarak gören insan, kâinatı çok gerilerde bırakan ulvî hedefleriyle çok yüce bir makama çıkar.

Nur Külliyyatı'nda, "iyyake na'büdü..." "ancak sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz" ayetleri tefsir edilirken önemli bir noktaya dikkat çekilir: İnsan tek başına da namaz kılsa, yine "ben" değil de "biz" diye hitap ediyor. "Kimler namına 'biz' demektedir?" sorusuna cevap olarak üç ayrı cemaat nazara sunulur. Birisi o müminle birlikte namaz kılan yer yüzü mescidindeki büyük cemaat. Diğeri, insanın her organı, her hücresi kendisine verilen görevleri yerine getirmekle Rabbine ibadet halindedir. İnsan "yalnız sana ibadet ederiz" derken kendisinde mevcut bu cemaati de kast etmektedir.

Ve üçüncü cemaat: İnsan meyvesi veren şu kâinat ağacının tümü de görevinin başındadır ve bir ibadet üzeredir. O halde insan, kâinatı ve içindeki her şeyi niyet ederek de "iyyake na'büdü" diyebilir.

Demek oluyor ki, insan kâinat ağacının bir meyvesi olarak ağacının tüm ibadetlerini Rabbine takdim edebilecek bir kabiliyette yaratılmıştır.

Bu görevi yerine getirenler büyük insanlardır. Böyle muhteşem bir cemaatin önüne geçmek, onlarla birlikte küllî bir ibadet yapmak büyük bir makam, ulvî bir mazhariyettir.

Bunların hiçbirini dikkate almadan yaşayan ve yüzünün herhangi bir köşesindeki küçük bir makam, yahut cüz'i bir servetle oyalanan insan, ömür sermayesini zayi etmiş bir zavallıdan başkası değildir.

İnsanın kâinattan çok daha büyük bir varlık olduğunu ders veren bir ayet-i kerime:

“Biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yüklendi; (onun hakkını yerine getirmedi.) Çünkü insan çok zalim ve çok cahildir.” — Ahzap Sûresi, 72

İman, marifet ve muhabbet vadisinde kâinatta hiçbir varlığa nasip olmayan istidat insan ruhuna takılmıştır. Ayette geçen emaneti yüklenmekten diğer varlıkların çekinmelerinin mahiyeti ne olursa olsun, bizim ayetten alacağımız en önemli bir ders şudur:

İnsan, göklerin, yerin, dağların yüklenmekten çekindiği bir yükü yüklenen değerli ve şerefli bir varlık. Bu büyük insan, küçük sularda boğulmamalı, küçük hesaplarda yok olmamalı ve kendini küçültmemeli. Aksi halde, “çok zalim” ve “çok cahil” olur. Ve bu ulvî mahiyet, bir başka ayette haber verildiği gibi, hayvandan çok daha aşağılara düşer.

...

İnsan- kâinat ilişkisinin bazı yönlerine kısaca değinelim:

Kâinat bir kitaba benzetiliyor. Bu âlem, İlâhî kudret ve irade ile varlık sahasına çıkmış, ilim ve hikmet dolu muhteşem bir kitap gibi. En mükemmel okuyucusu ise “insan”.

Bu güzel teşbih bize şu dersi veriyor:

“Kâinat insan içindir, insan kâinat için değil.”

Bir başka teşbih: “Kâinat bir saray insan ise misafir.”

Misafirhanenin her şeyi misafir içindir ve ona göre ayarlanmıştır. Güneş göz için yaratılmıştır, göz güneş için değil. Bütün yiyecekler mide içindir, mide onlar için değil. Bütün tatlar dile hitap etmektedir, dil onlara değil. Sesler de kulağın rızkı gibidir, insan seslere muhtaçtır, sesler insana değil.

Bedenden geçip ruh âlemimize şöyle bir nazar edelim:

Kâinat kitabının mana ile kaynaşan varlıkları insan aklına hitap etmekte ve onu düşünmeye sevk etmekte. O halde o manalar aklın rızkı gibidirler.

Bütün güzellikler kalbimizi muhabbetle coşturur. Onlardaki bu cemaller kalbe hitap etmektedir. Onlar da ruhun birer rızkı hükmündedirler.

Kâinat bir tarla, insan ise onda ahireti namına ekip biçen bir çiftçi gibi.

“Dünya ahiretin mezrasıdır.” — Hadis-i Şerif

Bu hadis-i şerifte olduğu gibi birçok ayet-i kerimede de “dünya” kelimesi, arz küresi manasına değil, ahiretten bu tarafa olan her şey, yani topyekûn kâinat manasına kullanılmaktadır.

Dünya hayatının tümü bir tarla gibidir. İnsan her duyu organıyla, aklıyla, hayaliyle, her bir hissiyle bu tarlaya farklı şeyler ekmekte ve bunların her birinden ayrı neticeler, farklı meyveler almaktadır.

Gözünü varlıkların yüzlerinde ibretle gezdiren bir kişi cennet namına mahsuller almaktadır. Bir başkası da gözlerini haramlar üzerinde dolaştırmakta, her haram nazardan ayrı bir azap devşirmektedir.

Diğer organları da aynı şekilde düşünebiliriz. Her birisi yaratılış gayesine uygun sahalarda dolaştığında sahibine ebedî saadet mahsulleri aldırmakta, aksi halde onu ebedî felaketlere sürüklemektedir.

Bu ekim ve mahsul alma işlemi, belki daha ileri seviyesiyle ruh âlemimiz için de söz konusudur. “Doğru veya yanlış düşünme, Allah namına yahut nefis hesabına sevmek, faydalı yahut zararlı şeyleri hayal etme, hafızasına müspet yahut menfi bilgiler doldurma” gibi nice yönleriyle insanın ruhu, kalp âlemi ve his dünyası da ya cennet yahut cehennem mahsulleri vermektedir.

İnsan bütün bu mahsulleri kâinat içinde ve ondan yardım alarak verir.

Güneş olmasa, helal yahut haram neye bakabileceğiz?

Hava olmasa, doğru veya yanlış neyi konuşabileceğiz?

İnsan ve onu kuşatan şu muhteşem kâinat arasındaki bir başka ilgiden de kısaca söz edelim.

Tilki gibi kurnaz, serçe kadar ürkek, pars gibi parçalayıcı, bülbül gibi şakıyan, arı gibi bal veren, yılan gibi zehirleyen insanlar bulunduğu gibi, şu kâinattaki çok farklı özellikleri kendi ruh âlemlerinde yansıtan kişiler de mevcuttur.

Bazılarını görürsünüz, huyu pamuk gibi yumuşaktır, kalbi merhametle doludur; bazıları ise başkalarına karşı taş gibi sert ve hissizdir.

Bazıları insanların içi âlemini karartırken, bazıları insanlık âlemini güneş gibi aydınlatırlar.

Kış gibi soğuk ve donuk tiplere de rastlarsınız, bahar gibi gülen, yaz gibi sıcak kişilere de.

Necip Fazıl’ın şu mısraları bu gerçeği güzel ifade eder:

Boşuna gezmişim yok tabiatta,

İçimdeki kadar iniş ve çıkış.

Kâinatta seyrettiğimiz, yüksek-alçak, büyük-küçük, âli-adi, parlak-sönük, uzak-yakın gibi nispetler âleminin küçük bir örneğini de insanların toplum hayatında görmemiz mümkün.

...

Kısacası, kâinat her şeyiyle insana göre ayarlanmış, ona hitap eden, onun ihtiyaçlarına cevap veren “büyük insan”...

İnsan ise, kâinat sarayında yaşayan, her yönüyle onunla temas halinde bulunan ve ondaki çoğu özelliklerin küçük bir örneğini benliğinde taşıyan “küçük kâinat”...

Bunlardan birini diğerinden koparamaz, ayrı düşünemezsiniz.

Hidayet

ŞU MASMAVİ SEMA... Şu göz kamaştıran güneş... Şu yemyeşil orman... Şu seyrine doyum olmaz deniz... Bunların hepsi güzel ve bunda kimsenin şüphesi yok.

Kör bir insan bütün bu güzelliklerden habersiz yaşarken aniden gözü açılsa ve bu güzelleri seyre koyulsa, bu eşyanın güzelliği artar mı dersiniz? Elbette ki hayır.

Onun gözünün açılmasıyla ne güneş parlaklaşır, ne sema berraklaşır. Burada kazanan sadece ve sadece o şahsın kendisidir...

Hidâyet de kalp gözünün açılması... Maddî gözün görmesi bu âleme bir şey ilâve etmediği gibi, bir insanın hidâyete ermesi de Allah'ın kemâline, hâşâ, bir artış, bir fazlalık getirmez... Burada da kazanan yine o şahsın kendisidir...

İyi İnsan - Üstün İnsan / 1

“Bazı insan bir zerrede boğulur; bazısında da dünya boğulur.”

— Mesnevî-i Nuriye

İNSAN, çocukluk yıllarında annesinin kucağında gezer. Büyüyünce kucaktan iner yük taşır, nazlanmayı bırakır iş görür. İlk bakışta bir saltanat kaybetmiştir, ama gerçekte büyümüş, yükselmiştir.

Toplum hayatımızda bazı kişilerin başkalarına bilerek yük olduklarını, onları üzdüklerini yahut ezdiklerini görürüz. İşin tuhaf tarafı, bunu büyüklük sanarak yaparlar. Hâlbuki, büyük olan dert olmaz dert çeker; başkalarına yük olmaz, yardımcı olur.

Birbirine yük olan bunca insanın yanında, bütün bir insanlığın derdini yüklenen büyükler de az değildir. Onlar insan ıslahatçıları, kalp tabipleridirler.

Herkes kendi işiyle uğraşırken onlar herkesle meşgul olurlar; tıpkı güneş gibi.

Onlar, dünya hayatının fani ve geçici olduğunu çok iyi bilir ve halkın elindekine gönül bağlamazlar. Ama hiç kimseye de, dünya işlerinizi terk edin demezler. Sadece, işinizin başında kendinizi unutmayın derler.

Binalar kurarken gönül evinizi ihmal etmeyin, derler. Alışverişinizi yaparken ömür muhasebenizi tek etmeyin, nefsinizi güldürürken ruhunuzu öldürmeyin...

İyi İnsan - Üstün İnsan / 2

UÇAĞIMIZ YÜKSELDİKÇE o muhteşem apartmanlar nazarımızda küçülürler, birer kibrit kutusu gibi kalırlar.

“Dünya öyle bir meta değil ki bir nizaa değsin.” diyen Hafızı Şirazî’ye şimdi daha çok hak veririz. “Şu kibrit kutuları için de kavga mı edilirmiş?” deriz. Bunu söylerken, çocukların oyuncak evler için kıyasıya dövüştüklerini unuturuz.

Hafızamızı biraz kurcalar ve insanların bu konuda ne kadar farklılık gösterdiklerini güzelce ortaya koyan şu sözleri hatırlarız:

“Bazı insan bir zerrede boğulur; bazısında da dünya boğulur.” — Mesnevî-i Nuriye

“Bardağıma bir hayvan düştü ve boğuldu.” deseniz, kimsenin aklına ne “kedi ve köpek,” ne “deve ve inek” gelir. Herkes, “sinek yahut böcekte” birleşirler.

Hepsi bilirler ki, küçük sularda boğulmak küçüklerin işidir.

İyi İnsan - Üstün İnsan / 3

İNSANOĞLU kendi yaptığı eserler hakkında “iyi”nin tarifini doğru yapabilmiş... “İyi vasıta, motoru şöyle, yakıt sarfiyatı böyle, sürati şu kadar olandır” gibi... Keza, bitkiler ve hayvanlar için de iyi ve güzel konusunda bazı esaslar ortaya koyabilmiş... Meselâ, “İyi koyun, eti şöyle, yünü böyle olan koyundur” gibi... Ama, sıra iyi insanın tarifine gelince, bu öyle pek kolay olmamış. Her felsefeci farklı bir ‘üstün insan’ tarifi ortaya koymuş, ayrı bir ahlâk modeli geliştirmiş. Birinin bataklık dediğini diğeri gül gülüstan görebilmiş...

Bu durumu ne ile izah edeceğiz? Şöyle desek herhalde yanlış yapmış olmayız:

İnsan başka canlılar üzerinde konuşurken tarafsız kalabiliyor ve objektif davranabiliyor; ama, sıra kendi türüne gelince, öyle bir tarif arıyor ki, neticede en iyi insan ‘kendisi’ olsun. Bu noktada ortaya atılan çoğu tariflerin altında şu mesaj yatar:

“İyi insan benim gibi olur!”

İnsan, bu karışıklığa bakıp şöyle düşünmeli:

“Bunların hepsi aynı türün fertleri... İyi insanın tarifini bu fertler yapamazlar. Getirilen değişik tariflerin ve yapılan farklı açıklamaların hangisinin doğru olduğuna ise ben karar veremem. Çünkü ben de insanım ve vereceğim kararda yanılma payı olacaktır. O halde, insana değer biçmek ve onun hakkında hüküm vermek ancak Allah’a mahsus... Çünkü, insanı O yapmış ve O yaratmış...”

İyi insan konusunda yapılan beşerî tariflerin farklılık göstermesine karşılık, İlâhî hükmün her devirde aynı kaldığını, değişmediğini görüyoruz. Gerçi asırlara, devirlere, şartlara göre insanlar farklı imtihanlara tâbi tutulmuş, değişik ibadetlerle mükellef kılınmışlar; lâkin Allah’ın razı olduğu insan tipi hiç değişmemiş, hep aynı kalmış...

Başta “iman, takva ve salih amel” olmak üzere, bütün güzellikler her devirde üstünlüklerini korumuşlar... O güzelliklere karşı çıkanlar, iyiliğe cephe almış ve kötülüğü temsil etmişler. İmana karşı çıkan küfre düşmüş,

takvaya riayet etmeyen isyana sapmış, salih amel işlemeyen fışk ve sefahatte kalmış. Tevazudan sapan mağrur, adaleti terk eden zalim olmuş.

O güzellikleri tercih edenler bazen, hatta çoğu zaman, azınlıkta kalmışlar; ama bu hâl o güzellere bir zarar vermemiş, sadece çirkinlerin sayısı artmış... Sayı çokluğu ise her yerde iş görmüyor. Her hüküm çoğunlukla verilmiyor. Bin kör adamdan bir şahit, bin cahilden bir alim olmuyor. Milyarlarca taşı bir araya koysanız, hayat şerefinde bir bitkiye kavuşamıyorlar. Hayvanlar âleminin bütün fertleri, en cahil bir insan kadar bilgi sahibi değiller.

Sözün özü: İyi, doğruyu, güzeli tespitte İlahî fermana zıt olan görüşler birer vehim olmaktan ileri gidemezler.

Vehme kapılanlar ise, kendilerini ancak kabre kadar oyalayabilirler.

İyi İnsan - Üstün İnsan / 4

KABİR HAYATI, iyilerin kötülerden ayıklanma ameliyesinin ilk safhası...

Cenaze namazı, yeni hayata uğurlama merasimi...

Bu merasim sonunda, rahmete vesile olması niyetiyle, imam efendi tarafından cemaate sorulur:

Bu zatı nasıl bilirsiniz?

Bu soruya cemaattakiler, “iyi biliriz” diye karşılık verirler.

“Zengin biliriz.” yahut “Fakir biliriz.” demezler. “İşveren biliriz,” veya “İşçi biliriz.” demezler. “Şu ırktan, bu ırktan biliriz.” de demezler.

Hepsi çok iyi bilirler ki, o zat bunların artık para etmediği bir başka âlemin yolcusudur.

Şu âlem gibi o âlemin de sahibi ve maliki, Allah’tır.

Ve iyi insan konusunda hüküm ancak O’nundur.

İyi İnsan - Üstün İnsan / 5

TEDAVIDE birçok tahliller istenir: Lokosit, eritrosit, hemoglobin, sedim, kalsiyum ve daha niceleri. Sıhhatli bir bedende bunların hepsi istikamet üzere ve her türlü aşırılıktan uzaktır.

Bu tahliller, bütün varlık âleminde hükmeden Adl isminin, insanda ne kadar hassasiyetle tecelli ettiğini bize ders verirler.

Beyninden böbreğine, gözünden midesine kadar bütün organları mükemmel bir nizam ile iş gören insanoğluna, hayatının belli bir dönemine kadar sıhhat ile fırsat verilir. Sonra yolculuk ufukta görünür ve yol hazırlıkları başlar: Hastalıklar.

“Hastalıklar ölümün keşif kollarıdır.” —Mesnevî-i Nuriye

Sıhhatli günlerini gaflet içinde geçirenler için hastalıklar bir fırsattır, bir ikazdır, bir nimettir.

Üstün insanlar hastalıktan da sıhhaten de en iyi şekilde faydalanmasını bilirler. Tıpkı bir meyve ağacının geceden ve gündüzden ayrı faydalar edinmesi gibi.

Azizler ve Zeliller

İZZET ancak Allah'tandır, kimde ne izzet varsa, O'nun ihsanı...

Zillet de ancak Allah'tan, kimde ne zillet varsa O'nun vergisi...

İzzet tacı da zillet gömleği de O'nun hazinesinde... Bunları mahlûkatına sıra sıra giydirebilir... Önceki günün azizleri, dün zelil oldular. Bugünkü azizler de zilleti tatmak için yarını bekliyorlar...

Etrafımız, bu iki ayrı tecellinin misalleriyle adeta kaynaşmakta...

Bir meyve ağacı yazın yaprak, çiçek açar, meyvelerle bezenir; seyrine doyum olmaz. Kış geldi mi her şeyini soyunur, kuru bir iskelet kalır. Başına karlar yağar, gölgesinde kimsecikler oturmaz. Şu var ki, o ne ihtişamıyla mağrur olur, ne de perişanlığıyla mahzun.

Ve bu hâliyle bize şu dersi verir:

“Ben Rabbimin mahlûkuyum. Dilerse dallarımda izzet çiçeklerini açtırır; isterse üzerime zillet karları yağdırır. Benim iç dünyam her iki halde de değişmez.

Siz de çekirdek, fidan devrelerinden geçtiniz; olgunluğa erdiniz. Sizde de çeşitli çiçekler açtı. İlminiz, sanatınız, servetiniz ayrı birer çiçek gibi. Benden farkınız şu ki, siz bu güzelliklerinizle mağrur oldunuz. Takdirden hoşlandınız, tenkitten üzüldünüz.

Gün gelir, sizin de devranınız döner, gücünüz kuvvetiniz azalır, sıhhatiniz bozulur. Hayatınızdan bu çiçekler döküldükçe siz üzülmür, mahzun olursunuz. Sizi seyredenler, ‘Ne halden ne hâle düştü.’ diye mırıldanırlar. Siz bundan çok rahatsız olursunuz. Halbuki ben, izzeti de zilleti de Allah'tan bildiğim için, insanların övmesi ile yermesini bir tutarım.”

Bu izzet ve zillet safhalarından geçen, sadece meyve ağaçları değildir. Güneş de doğarken azizdir, batarken zelil... Bahar gelirken azizdir, giderken zelil.. İnsan yürürken azizdir, uyurken zelil...

Bir meyvenin gündüz ve gece iplikleriyle dokunması gibi, insan ömrü de izzet ve zillet cilveleriyle nakışlanıyor, örülüyor, şekil alıyor.

Nutfede zillet hâkim, alâkada ona göre bir izzet cilvesi var. Dokuzuncu ayın sonunda insan, o rahim âleminin en izzetli devresini yaşamaktadır...

Derken dünyaya gelir ve bu yeni hayatın en zelil devresine adım atar.

Çocukluk, gençlik derken olgunlukta bir izzet tecellisi görülüyor. Onu takip eden ihtiyarlık, zillet ve ızdırap yüklü... Derken, ölüm... Zilletin doruk noktası ve imanla göçenler için izzetin ilk basamağı... Önünü göremeyen ihtiyar, ölünce Cenneti seyre başlıyor. Bu izzeti bir yeni zillet takip ediyor: Sur'dan korkma ve mahşere çıkma safhası...

Mahşer: Dünyanın mahsul verdiği bütün azizlerin zelillerle karışık olduğu müstesna meydan, eşsiz toplantı. Herkeste heyecan, herkeste korku!

İnsan dünyada ne kadar izzet taslamışsa, orada o kadar zillet çekecek.. Başını burada ne kadar dikmişse orada o kadar fazla eğecek... Ne kadar harcamışsa, o kadar hesap verecek. Ve sonunda bütün azizler bir yana, bütün zeliller bir yana ayrılacak. Müminler, Allah'ın azizler diyarı olarak terbiye ettiği Cennete doğru yol alırken, münkir ve müşrikler, zeliller diyarına, Cehenneme düşecekler... “İzzet ve zilletin ancak Allah'tan olduğu” hakikati bütün haşmetiyle görünecek.

Evet, aziz eden de zelil kılan da ancak Allah'tır. Başa izzet veren O olduğu gibi, ayakları en aşağı atan da yine O.

Kulun Allah'a en yakın olduğu secde ânında, başla ayak bir hizaya gelir. İzzetle zillet birleşir, kahırla lütuf bir olur. O azalar, bu halleriyle, “İzzet ve zillet ancak Allah'tandır.” derler.

Karıncalar yerde sürünürken, arılar havada raks ederler. Onlar da bu halleriyle “İzzet ve zillet ancak Allah'tandır.” mânâsını birlikte yâd ederler. Derken bir de bakarsınız, birkaç karınca bir arının cesedini sürüklemekte, yuvalarına taşımaktalar. Azizle zelil yer değiştirmiş...

Otobüste veya arabada, koltuğumuza kurulurken, bu izzetin Allah'tan geldiğini düşünmeliyiz. Az sonra bir trafik kazasında vefat edebiliriz. Ve bedenimiz bu defa bir başka vasıtanın bagajına atılır, diğer eşyalar gibi...

Öyle ise üzerimizde izzetin tecelli ettiği dönemleri çok iyi değerlendirmek mecburiyetindeyiz:

Aziz iken Hakk'ın dergâhında zelil olalım ki, zelil olduğumuzda O'nun lütfuyla yine izzete kavuşalım.

En Zayıf ve En Nazlı

“O za’fın kuvvetiyle ve aczin kudretiyledir ki, şu mevcudât ona musahhar olmuş.” — *Sözler, Yirmi Üçüncü Söz*

İNSAN; en zayıf ve en nazlı canlı. Bedeni de ruhu kadar hassas... Hava birazcık sertleşse hemen rahatsız oluyor, üşümek için tedbirler alıyor.

Muhatabı sesini biraz yükseltse ve üslubunu azıcık sertleştirse bu defa ruhu rahatsız oluyor, iç âleminde soğuk rüzgârlar esiyor. İradesine hâkim olamazsa bu rüzgârlar fırtınaya dönüşüyor, münakaşaya ve kavgaya yol açabiliyor.

İnsanın o sert sandığımız dişleri de hassas ve nazlı. Etler biraz az pişse, dişler kesme görevini yeterince yerine getiremiyorlar ve insan lokmayı ağzında sağa sola yuvarlayıp duruyor, bir türlü yutamıyor. Ama et yiyen hayvanların dişleri de mideleri de gıdalarına göre ayarlanmış. Dişleri o sert etleri kolaylıkla koparabildiği gibi, mideleri o pişmemiş etleri rahatlıkla hazmedebiliyor.

Demek ki, biz et yemekte aslanlardan nazlıyız.

İnsan birazcık bulanmış bir suyu içmekten çekinirken serçeler sokaklardaki o çamurlu suları büyük bir iştihâ ile içiyorlar ve o nazik bedenleri onlardaki mikroplardan nedense fazla etkilenmiyor.

Demek ki, biz su içmekte serçelerden nazlıyız.

Yürümekte de nazımız ve aczimiz kendini gösteriyor. Bizim bir günde attığımız adımların yüzlerce katını karıncalar belki bir saatte atıyorlar ve bizim kadar yorulmuyorlar.

Demek ki, biz yürümekte karıncalardan nazlıyız.

İnsan bir süre yüzse yoruluyor ve dinlenme ihtiyacı duyuyor. Ama balıklar gün boyu durup dinlenmeden yüzüyorlar.

Demek ki, biz yüzmekte balıklardan nazlıyız.

Pis bir koku midemizi hemen bulandırırken, onun yüzlerce ilerisi kokularda bir takım hayvanlar hayatlarını zevkle sürdürüyorlar.

Demek biz koku almada onlardan çok nazlıyız.

Bizim, atlet, gömlek, kazak, ceket, pardösü, palto gibi farklı mevsimlere göre yapılmış nice giyeceklerimize bedel, güvercinler tek tip elbiseyle yetiniyor ve o soğuk havalarda bizim halimizi sanki hayretle seyrederek üzerimizde uçuşuyorlar.

Demek biz, soğuğa dayanmada güvercinlerden nazlıyız.

Bu örnekleri her bir organımız ve her bir hissimiz için genelleştirebiliriz. Ve görürüz ki, insanoğlu diğer canlılardan çok daha zayıf, çok daha hassas ve çok daha nazik.

Arzın halifesi ve kâinatın en mükemmel meyvesi olan insanın bu kadar zayıf ve aciz yaratılışındaki derin hikmeti *Sözler*’ de geçen şu cümlede bütün berraklığıyla müşahade ediyoruz:

“O za’fın kuvvetiyle ve aczin kudretiyledir ki, şu mevcudât ona musahhar olmuş.” — *Sözler*, Yirmi Üçüncü Söz

Hizmet edilen, hizmet edenden daha ileri bir dereceye, daha yüksek bir rütbeye, daha ulvi bir mertebeye sahiptir.

Yerküresi, insanlar da dahil olmak üzere bütün canlıları sırtında taşıyor. Hava bütün canlıların teneffüsüne yardım ediyor, güneş hepsinin görmesini sağlıyor. Bu azametli, büyük ve her tarafı kaplamış varlıklar bu küçük canlılara hizmet ediyorlar. Bu hal gösteriyor ki, o küçük misafirlerdeki hayat sıfatı, çok hassas bir yaratılışa sahip ve cansızlardan çok ileri bir mertebede.

Canlılar âleminde, arılar insana bal yaparken, koyunlar süt, tavuklar yumurta takdim ediyorlar. Demek ki, insan kendisine hizmet eden bu varlıklardan çok daha ileri bir mertebede. Bunun temelinde de onun zaaf ve aczi yatıyor. O nazlı ve zayıf insan, muhtaç olduğu bütün bu gıdaları yapmaktan aciz olduğu için kendisine bu hayvanlar hizmet ettiriliyor.

Meseleye, “Hakiki hakaik-i eşya esma-i İlâhiyedir.” hakikatının ışığında nazar ettiğimizde anlıyoruz ki, bu çok aciz, fakir, muhtaç ve hassas yaratığa bütün bir varlık aleminin hizmet etmesiyle, onda İlâhi isimlerin hepsi tecelli etmiş oluyor. Bu ise insanın diğer varlıklardan daha ileri bir mertebede olmasını netice veriyor.

Mesela, açlık nedir, hastalık nedir bilmeyen melekler âleminde ne *Rezzâk* ismi tecelli ediyor, ne de *Şâfi* ismi. Bu tecelliler insana meleklerden daha ileri bir derece kazandırıyor.

Konunun bir diğer yönü de şu:

İnsan akıl nimetine mazhar olmakla, kendisine yapılan bütün bu yardımlara karşı şükür görevini yerine getirme istidadına sahip. Deve de

nefes alır ama, havanın nasıl bir nimet olduğunu idrak edemez. Sabah olunca kuşlar da yuvalarından çıkıp uçmaya başlarlar, ama onların bu büyük nimete kavuşmaları için yerkürenin güneş etrafında saatlerce döndüğünü bilemezler.

Bir mümin, Fatiha Sûresi'ni okurken bütün âlemleri Allah'ın terbiye ettiğini hatırlar. Güneşin de, havanın da suyun da, meyvelerin, sebzelerin ve hayvanların da kendisinin istifadesine en uygun biçimde terbiye edilmiş olduklarını düşünür ve surenin devamında “Yalnız sana ibadet eder ve ancak senden yardım dileriz.” der. Böylece şükrünü ancak bütün alemleri terbiye eden Allah'a takdim ettiği gibi, her ihtiyacı ve derdi için de yine ancak O'ndan yardım dilenebileceğini kalbine ve bütün iç alemine iyice yerleştirir.

Böylece, bu dünyada O'nun zayıf ve nazlı bir kulu olarak yaşamanın nimetlerini tadar, zevkine erer, huzurunu bulur, saadetini kavuşur.

Ölçü Biz Değiliz

“Vacibü’l-Vücut, zatında, mahiyetinde mümkün benzemediği gibi, ef’alinde de benzemiyor.” — Mesnevî-i Nuriye, Zerre

RAHATLIKLA anlaşılabilir nice gerçeklerin büyük engeli: “İnsanın İlâhi hakikatleri değerlendirirken kendini ölçü alması.”

Bu büyük hastalık, şu gerçeği unutmaktan kaynaklanıyor:

“Vâcib-ül Vücut zâtında, mahiyetinde mümkün benzemediği gibi, ef’alinde de benzemiyor.”

Allah’ın zatını ancak kendisi bilir. Ama, o mukaddes zatının mahlukata benzemediğini, Kur’an haber verdiği gibi her akl-ı selim de tasdik ediyor.

Ayette şöyle buyrulur:

“Onun (benzeri olmak şöyle dursun) benzeri gibisi (dahi) yoktur. O, hakkıyla işiten, kemâliyle görendir.” — Şûrâ Sûresi, 11

Hâdis ve fâni olanlar, yani sonradan yaratılan ve sonu bulunanlar, Kadîm ve Bâkinin, ezelî ve ebedînin misli olamazlar.

Keza, sınırlı sıfat sahipleri, bütün sıfatları sonsuz olana benzemezler, O’nun misli gibi olamazlar.

Bütün İlâhî fiiller sıfatlara dayandığına göre, Allah’ın fiilleri de mahlukatınkine benzemez.

Şu varlık aleminde bu hakikatin çok örneklerini görüyor ve biliyoruz:

Arının zâtı ipek böceğine benzemediği gibi, özellikleri ve işi de benzemez. Bu bal yapar, o ipek örür.

Denizin zâtı ormana benzemediği gibi, onda yetişen balıklar da ceylanlara, aslanlara benzemezler.

Cebrail’in zâtı Güneşe benzemediği gibi, vahiy getirmesi de ışık vermeye benzemez.

Aklın zâtı mideye benzemediği gibi, bir problemi çözmesi de midenin hazmetmesine benzemez.

Bu birbirinden farklı mahlukların zatlari gibi, sıfatları ve fiilleri de birbirine benzemediğine göre, elbette bunların tümünü yaratan, varlığı “vacip, kadim ve baki”, sıfatları “sonsuz, mutlak ve muhit” olan Allah’ın işleri ve sıfatları da, “sınırlı, fani ve hâdis” olan mahlukatınkilere benzemeyecektir.

Bu vecizenin devamına geçen şu cümle söz konusu hakikati ispat ediyor:

“Çünkü Vâcib-ül Vücud’un kudretine nisbeten yakın-uzak, az-çok, küçük-büyük, ferd-nev’, cüz’-küll aralarında fark yoktur.”

Sadece “sonsuz” kavramını bile iyi düşünsek, bu gerçeği rahatlıkla anlarız. Sonsuza göre, az-çok, büyük-küçük farkı yok. Sonsuzdan “bin” de çıkarsanız, “yüz milyar” da çıkarsanız sonuç yine sonsuzdur. Aslına bakılırsa, sonsuzdan bir şey çıkmaz; biz çıkardığımızı sanırız; o ise sonsuz olmaya devam eder. Allah’ın bütün sıfatları sonsuzdur; ne kadar mahluk yaratırsa yaratsın, o sıfatlarda hiçbir değişiklik olmaz.

“Vâcib-ül Vücud’un kudretine nisbeten” ifadesi büyük önem taşıyor. Yanılmaların çoğu, kâinattaki akıl almaz icraatları düşünen kişinin, onları Allah’ın kudretine nispet etmek yerine, kendi güç ve kuvvetini ölçü olarak düşünmesinden kaynaklanıyor.

Soruyorlar:

Cenâb-ı Hak her yerde hazır ve mekândan da münezzeh diyorsunuz, bu nasıl oluyor?

Kendisi söylemese de bu sorunun altında yine aynı hatanın yattığını görüyoruz:

Kendini ölçü almak.

Yani, soru sahibi “Bu nasıl olur?” diyor, “Halbuki ben bir anda ancak bir yerde bulunabiliyorum.”

Düşünmüyor ki, kendisi katı, maddî ve kesif bir varlık. Allah’ın ise bir ismi Nur, bütün sıfatları ve isimleri nuranî...

Bediüzzaman Hazretleri *On Altıncı Söz*’de Allah’ın Nur isminin kesif bir aynası olan güneşi misal vererek bu meseleyi harika bir şekilde aydınlatmış.

Güneş, gözlerimize, evlerimize, aynalarımıza sırayla ışık vermiyor; hepsine birlikte ve aynı anda giriyor.

Çiçekleri, ağaçları, denizleri, ırmakları sırayla ziyaret etmiyor; hepsiyle birlikte ve aynı anda görüşüyor.

Büyüğü aydınlatırken bir zorluk çekmediği gibi, küçüğü aydınlatırken de bir rahatlık duymuyor; hepsini aynı kolaylıkla aydınlatıyor.

Onun için uzak-yakın farkı yok, uzaktakiyle de yakındakiyle de birlikte görüşüyor.

Daha bunlar gibi çok dersler o Söz’de birlikte sunulmuş. Ve bu harika misalin sonunda, bir mahluk olan ve kendisinde Nur isminin bir gölgesi bulunması cihetiyle bu özelliklere sahip kılınan güneşin, böyle sayısız işleri birlikte yapmasını dikkatle değerlendirerek, İlahi sıfatların bütün eşyada aynı anda, birlikte, uzak-yakın, büyük-küçük fark etmeksizin aynı kolaylıkla icraat yaptıklarına bakmamız isteniyor.

Demek ki, güneş sadece yolumuzu göstermekle kalmıyor, bize bu ince, derin ve uzak hakikatleri kolayca anlamamız için de yol gösteriyor.

Yine Nur Külliyyatı’ndan *Hüve Nüktesi*’nde de hava unsurunun, ses naklinden, kanımızı temizlemeye, bitkilerin tozlanmasına kadar nice işleri birlikte yaptığı güzelce gözler önüne seriliyor. Burada verilen mesaj da aynı:

Allah’ın bir mahluku, bu kadar işi karıştırmadan, birlikte ve son derece kolay icra ederse, ona bu görevi veren ve bu kabiliyeti takan Allah’ın, sonsuz ve mutlak sıfatları elbette bütün âlemleri birlikte yaratır, beraber terbiye eder; kalabalıklar o sıfatları yoramayacağı gibi, fertler de rahatlatacak değildir.

Geliniz, nefsimizi aldatan bu büyük hatayı ruh dünyamızdan hep birlikte silip atalım.

Bunu başarmak aslında çok zor değil. Kendimizi doğru değerlendiresek bu problemi rahatlıkla çözebiliriz.

Biz kendi cüz’i irademizle bir anda ancak bir şey irade edebiliyoruz. İrademiz cüz’i olunca kudretimiz de, diğer sıfatlarımız da cüzi faaliyet gösterebiliyor, sırayla iş görüyorlar. Gücümüzü bir anda iki işe veremiyoruz, çünkü bir anda iki iş yapmayı irade etmiş değiliz; kudret ise iradeye rağmen bir iş göremez.

Bir anda iki ayrı yöne bakamıyoruz.

Bir anda iki ayrı kelimeyi konuşamıyoruz. Bir anda iki ayrı olayı birlikte hatırlayamıyoruz.

Biz bütün bu işleri ancak sıra ile yaparken, bir de bakıyoruz, bedenimizde yüz trilyon hücre beraber çalışıyor, iç organlarımız bir fabrika gibi birlikte işliyorlar. Saçlarımız, tırnaklarımız birlikte uzuyorlar.

Bu nasıl oluyor? diye soruyoruz kendi kendimize ve cevabını gecikmeden veriyoruz:

“Bu işleri ben irade etmiyorum ve ben yapmıyorum da ondan.”

İşte, bizde kendi ilim, kudret ve irademiz dışında bu kadar çok işi birlikte yapan ve yaratan kudret, ağacın yapraklarını da birlikte büyütüyor, güneşin gezegenlerini de birlikte döndürüyor, yıldızları da birlikte tutuyor, düşmelerine engel oluyor.

Cansızlar alemi bir yana, sadece canlıların bir milyon altı yüz bin türü var. Bu kadar çok ve birbirinden bu kadar farklı varlığı, zatlarıyla, özellikleriyle, işleriyle birbirinden farklı yaratan Cenab-ı Hakk’ın fiillerini idrak etmek bu aciz insanın takatini çok aşar.

İnsan, bu gerçekten gaflet edince, İlahî icraatları düşünürken kendi işlerini esas alıyor ve yanılıyor.

Arı yapmak Allah’ın bir tek işi. Arı üzerinde nice bilim adamları, ne kadar araştırma yapmışlar, makaleler yazmışlar.

Hücre yapmak ayrı bir işi, bu konuda da ciltlerle kitap yazılmış.

Her türden ağaçlar, çiçekler, meyveler yapmak, toprak yapmak, su yapmak, hava yapmak, demir yapmak, bakır yapmak, melek yapmak, cin yapmak ve nihayet insan yapmak Allah’ın ayrı ayrı fiilleri... Bunların hiçbirisi insanın yaptığı işlere benzemiyor.

Üstad’ın “Kelimat-ı Kudret” ifadesinin ışığında bir noktaya daha kısaca değinelim:

Kelimelerin suretleri birbirinden farklı olduğu için manaları da farklıdır. Suretleri “zat”, manaları “sıfat” olarak değerlendirebiliriz. Zatları birbirine benzemeyen bu farklı kelimelerin sıfatları da benzemediği gibi, hiçbir kelimenin ne zatı, ne de sıfatları kâtibinkine benzemez.

“Kelimat-ı kudret” terkibi, bize bu noktada büyük bir ufuk açıyor. Her mahluk, Allah’ın bir kudret kelimesidir. Allah’ın zatı, bu kelimelerin hiçbirine benzemediği gibi, O’nun mukaddes sıfatları ve fiilleri de onların sıfatlarına ve işlerine benzemez. Bu gerçekten gaflet edenler, ruh dünyalarını hurafelere, batıl inançlara veya inançsızlığa açmış olurlar.

Aklın Almadıkları

AKLIM ALMIYOR! dedi. “İyi yapıyor,” diye karşılık verdim. “Sen, deryayı bardağa doldurmak istiyorsun, suç bardakta mı?”

Aslında onun yaptığı bundan da ileriydi. O, İlâhî sıfatların sonsuzluğunu anlamaya çabılıyor, sonsuzu sınırlıya sığdırmak istiyordu.

...

İnsanoğlu kendisinden daha bilgili bir insanın ilmine akıl erdiremezken, nasıl oluyor da kul ve mahlûk olduğu halde, Rabbinin ve Hâlık'ının sonsuz sıfatlarını anlamaya kalkışabiliyor!? Halbuki,

“Hakikat-ı mutlaka, mukayyed enzar ile ihata edilmez.”— Sözlər

Mutlak, yani sınırsız ve kayıtsız bir gerçeği sınırlı aklın ihata edemeyeceği, onu kuşatamayacağı her yönüyle anlayamayacağı her aklın rahatlıkla kabul etmesi gereken ayrı bir gerçek.

Akl mahlûktur. Her mahlûk ise mahduttur, sınırlıdır. Gözümüzle görmeyi, ayaklarımızla yürümeyi, elimizle tutmayı, midemizle hazmetmeyi yaratan kudret, aklımızda da anlamayı ve ilmi yaratmış.

İnsanın beyni sınırlı olduğu gibi, düşüncesi ve ilmi de mahdut. Bu ilim de bir noktaya kadar varabilir, ondan ötesine geçemez. Eli, şu uçsuz bucaksız âlemi tutup çevirmekten ne kadar âciz ise, akli da onun yaratıcısını hakkıyla bilmekten en az o kadar uzak.

Allah'ın sonsuz sıfatlarını, bu sınırlı akılla ihata etmek, yani tam mânâsıyla kavramak ve anlamak mümkün değil.

Henüz kendi mahiyetini bilemeyen aklın, Allah'ı anlamaya kalkışması en azından haddi tecavüzdür ve insanı doğru yoldan saptırır.

Şu var ki, anlamak başka, inanmak daha başkadır. İnanmak bir kalp meselesidir.

Akl, sonsuzu kavrayamaz ama, kalp sonsuza inanabilir ve sonsuzu sonsuz derecede sevebilir.

Kalplerindeki sonsuzluk madenini işletemeyenler, akıllarına esir oldular ve bu esaret onları önce bedenlerine, sonra da maddeye ve tabiata köle

yaptı.

Her inkârın altından, yanmış bir aklın kokusu gelir. Aklın da yasak bölgeleri vardır; oralara girdi mi kavrulur. Nefis ise insanı bu tehlikeli sahalara iter durur.

İnsan gözü, mikroplar âlemini de göremez, çok uzak yıldızları da... Aynı şekilde, insan aklının da ulaşamayacağı kadar yüksek ve derinliğine inemeyeceği kadar ince hakikatler vardır. Bunlar aklın sınırlarını aşarlar. Akıl, bu hakikatlerin ancak var olduklarını bilir; nasıl ve nice olduklarını anlamaya kalkıştı mı yanılmayı peşinen kabul etmiş demektir. Böyle bir akıl, anlama âleti olmaktan çıkar, itiraz makinesi olur.

Adam, hayretle soruyor: “Nasıl oluyor da bu uçsuz bucaksız âlem, gayet kolaylıkla idare ediliyor? Kısa yoldan cevap veriyorsunuz: Sonsuz bir kudretle yaratıldığı ve mutlak bir iradenin hükmü altında olduğu için. Sonsuza göre, az çok farkı mı olur!?!..

Bu cevabı aklına sığıştıramıyor. Kendisinden bir açıklama istiyorsunuz. Aldığınız cevap hayli üzüyor sizi: “Herhalde,” diyor, “Bu işler kendi kendine oluyor.”

Bu defa rollerinizi değiştiriyor ve soruyorsunuz:

Şu oyuncak kuş var ya, kendi kendine olmuş diyorum, ne dersiniz?

Cevap çok sert ve net: Buna çocuklar da inanmaz!

Peki şu uçan kuşa ne buyurursunuz, dediğinizde, “İşte o kendi kendine olmuştur. Çünkü, o gerçek hayvan. Hayatı var, işitmesi var, görmesi var.” diye karşılık veriyor.

İşte, kavrulmuş bir akıl ve perişan bir ruh.

“İnsan bu kadar yanılmamalı!” diye düşünüyor ve bunun sebebini araştırıyorsunuz. Çoğu zaman karşınıza aynı yanılma çıkıyor: Sonsuzu sınırlıyla anlamaya kalkışmak.

Akıllarına güvenen ve onu yegâne ölçü kabul edenler, kavrayamadıkları hakikatleri şu veya bu sebeple inkâr etmeyi daha kolay bulur ve düşünmekten olanca güçleriyle kaçarlar.

Bunlar, kaldırabilecekleri yükten öte hiçbir ağırlık tanımayan zavallılardır.

...

Her mahluk gibi akıl da sınırlıdır. Onun da kaldıramayacağı yükler ulaşamayacağı menziller vardır. Bu sebeple çoğu zaman yanıldığı görülür. Mesela, akıl, zenginliğin, makamın ve rütbenin insanda şükürü artıracığına hükmeder. Nimetin şükür istemesi kuralınca, nimet arttıkça şükürün de

artacağını bekler. Ama, bu bekleyiş gerçekleşmez ve görür ki şükredenlerin çoğu fakir yahut orta gelirli insanlardır.

Yine akıl, iklimi mutedil, güzel manzaralı beldelerde insanların hep tefekkür ehli olacağını umar. Gel gör ki tatbikat hiç de öyle olmaz ve bu beldelerde gaflet ve sefahat alır başını gider.

Bu tezadın belki çok sebebi var, ama en önemlisi şu olsa gerek:

Nimet ve servet, şaşaa ve debdebe arttıkça insan kul olduğunu ve bu dünyada misafir bulunduğunu nedense daha çok unuttur.

Ve insan, dünyaya daldıkça kendinden uzaklaşır.

Paraya, arabaya, binaya, mobilyaya o kadar çok bakar ki, kalbine, aklına, eline, yüzüne bakamaz olur. Kalbine hassasiyet göstermez, onu her şeyle doldurur. Aklına dikkat etmez, onu her şeye yorar. Günler art arda geçer, yıllar birbirini kovalar, o ise kendini hiç düşünmeden ölüme doğru akar gider.

Ruh Nasıl Bir şey?

“Ruh, zîhayat, zîşuur, nuranî, ... bir kanun-u emrîdir.” — *Sözler*

DOSTLARIMIZ SORUYORLAR, “Ruh nasıl bir şey?” diye. “Bilmiyorum.” diyor ve devam ediyorum: Böyle demekle sorunuzun gerçek cevabını vermiş oluyorum.

Mahiyeti bilinmezler hakkında en ileri ilim, bilmiyorum kelimesinde ifadesini bulur. Böyle demeyip de, onun hakkında bir takım tahminlerde bulunsam, “Uzundur veya kısadır” desem, “Bedenin şurasında veya burasındadır.” “Şu veya bu renktedir.” gibi lâflar etsem aldanmış ve aldatmış olurum. Çünkü ruh, beden cinsinden değil. Biri hane ise diğeri misafir, biri tezgâh ise beriki usta. Ne bir evin bölmeleri, insanın organlarına benzer, ne de tezgâhın aksamı ustanın azalarına.

Beden ve kâinat... Her ikisi de kesif ve maddî. Ruh ise lâtif ve nurânî. O halde ne bu beden, ne de şu âlem bize ruhun mahiyeti hakkında bir bilgi verir. Onlara dayanarak yapacağımız bütün tahminler yanıltıcı olmaya mahkûm... Toprağa bakıp yer çekimi hakkında tahminler yürütmek gibi bir şey.

Nur Külliyyatı’nda, ruhun bekası ifade edilirken şöyle buyrulur:

“Ruh ise tahrîb ve inhilâle maruz değil. Çünkü: Basittir, vahdeti var.”

Buradaki “basit” kelimesi, terkip olmama demektir. Gerçekten de, insanın ruh dünyası ayrı bir âlem. Terkip değil, fakat nelere sahip değil ki!.. Ama, bu çokluk onun vahdetini, birliğini bozmuyor. Ondaki akıl, hafıza, duygular ve his dünyası ne bedenın organlarına benziyor, ne de kimyevî bir bileşimin unsurlarına... Bunların kendi başına, ayrı bir şahsiyetleri yok. Tek başına bir akıl, yalnız kalmış bir irade, sahipsiz bir hafıza düşünebiliyor muyuz?

Ruhun bu harika yaratılışı insan için büyük bir irşat kapısı... İnsan bu sayede, Cenâb-ı Hakk’ın kutsî sıfatlarının, zâtından ayrı düşünölemeyeceğı hakikatine bir derece bakabilir.

Ruh, zatıyla bedene benzemediği gibi, onun gördüğü işler ve yaptığı icraatlar da bedeninkiyle kıyas kabul etmez.

Penceremizin perdesini elimizle açıp kaparız; göz kapaklarımızı ise elsiz açar kapatırız; ama nasıl?

Konuşurken ses tellerimizi dokunmaksızın titreştiririz; ama nasıl?

Yere düşen kâlemimizi elimizle tutup kaldırırız; kolumuzu ise bir yerinden tutmaksızın kaldırırız; ama nasıl?

Bu soruların cevabı, ruhun şu tarif cümlesinde saklı:

“Ruh; zîhayat, zîşuur, nurânî, vücud-u haricî giydilirmiş, camî, hakikatdar, külliyyet kesbetmeye müstaid bir kanun-u emrîdir.” — Sözlər

Kanun-u emrî, yani emir âlemine ait bir kanun...

Varlık âlemi hakkında yapılan değişik sınıflandırmalardan biri de “halk ve emir âlemi” şeklinde. Tabiri caizse, idare edenler âlemine “emir âlemi”, idare edilenlere ise “halk âlemi” diyoruz.

Toprak halk âlemindendir, yer çekimi ise emir âleminden. Güneşin cirmi halk âleminden, cazibesi ise emir âleminden.

Halk âlemi en mükemmel şeklini insan bedeninde bulduğu gibi o bedenin idarecisi de en mükemmel bir kanun olacaktır; o ise ruhtan başkası değil.

Med-cezir olaylarında Ay, denize dokunmaksızın dalgaları kaldırır ve indirir. Dünya da, Ay’ı yine dokunmaksızın etrafında döndürür. Atom çekirdeklerinin elektronlardaki tasarrufu da bunun bir başka misâli. İşte bu sayısız misâllerin en mükemmeli ruhun bedendeki icraatı ve tasarrufudur.

Aşağı yukarı, alt üst, büyük küçük, uzun kısa gibi kavramlar, hep halk âlemi için. Bunların hiçbirisi emir âlemi için kullanılmaz. Meselâ, “Kulak gözden büyüktür.” yahut “Baş gövdenin üstündedir.” deriz, ama “Hafıza akıldan geniştir” yahut, “Sevgi korkudan uzundur” diyemeyiz.

Bir insanın ellerini ayaklarını kesseniz, yahut rejim yaptırarak mevcut kilosunu yarıya indirseniz onun aklî, kalbî ve ruhî fonksiyonlarında bir azalma görülmez, hatta bazen arttığı bile olur.

Nitekim, ölüm kanunuyla bedenden göç eden ruh, aslî fonksiyonlarını çok daha mükemmel olarak yerine getiriyor. Uyanıkken karşımızdaki duvarın arka tarafını göremediğimiz halde, rüyada kıtalar ötesini görebilmemiz bunun ilk işareti değil mi?

Biraz da, tarif cümlesinde geçen, “vücud-u haricî” üzerinde duralım. Kuruyan bir ağacın yarı canlılık özelliği de kaybolur; çünkü o özelliğin

ayrı, müstakil bir varlığı yoktur. Ağaçla birlikte âdetâ o da kurur gider. Güneş bir an için yok kabul edilse, ondaki çekim kuvveti de ortadan kaybolacaktır; çünkü o kanunun da ayrı ve müstakil bir şahsiyeti yok. Ama ruh öyle değil. Ölen insanın ruhu bâki kalır. Çünkü ruh kendine has bir vücuda, müstakil bir varlığa sahip.

Kafesle kuş, ayrı birer varlık. Kafesi sökmekle kuşu parçalamış olmazsınız. Can kuşu denilen ruh ile beden kafesi arasında da benzer bir ilgi mevcut.

Ruh hayat sahibi olduğu gibi, girdiği yeri de hayattan nasiplendirir. Bilgisiz elden, ilim akıtır... Cahil dudaklardan, hikmetler döker... Yol iz tanımayan ayakları, diyar diyar gezdirir. Akılsız beyin hücrelerinden, ilim fışkırtır...Bedenleri böylece değerlendiren ruhlar, kâinatı bir büyük insan olarak görür ve ondaki her türlü faaliyetin de İlâhî sıfatlardan geldiğine şüphesiz iman ederler.

Gerçeği böylece tespit eden ruhlar, varlık âlemini çepeçevre kuşatan ve akıllara durgunluk veren rahmet, kudret ve hikmet tecellilerini ibretle seyrederler. Bunu başaramayanlar ise, bedende kaybolur, tabiatta boğulur ve mahvolurlar.

...

Bir insan Türkçeyi iyi bilse, ruhu inkâr edemez... Şöyle ki:

Birisini koşar görürsek “Acelesi var.” deriz; “Ayaklarının acelesi var.” demeyiz...

Ağlayan birisinin kederli olduğunu söyleriz, gözlerinin üzüntülü olduğundan söz etmeyiz...

Başını öfkeyle sağa sola çeviren birisi için “Asabı bozuk.” deriz, “Başının asabı bozuk” demeyiz...

Utancından yüzü kızaran bir insanın, hayâ sahibi olduğundan bahsederiz, yüzünün ahlâklı olduğunu söylemeyiz...

Heyecandan kalbin çarpmasını, sinirlenmekten ellerin titremesini, korkudan rengin kaçmasını da benzeri ifadelerle dile getiririz...

Bütün bu konuşmalarımızda, bedende tasarruf eden ve kendisi yürümekten, gözyaşı dökmekten, oturmaktan, kalkmaktan, titremekten, şu veya bu renkte olmaktan arı ve beri olan ayrı bir mahiyetin varlığını kabul ederiz...

Ruha inanmayanların Türkçeyi de inançsızlıkları istikametinde kullanmaları gerekir. Böyle yaptıklarında gülünç duruma düşeceklerini çok iyi biliyorlar. Ama o hâl, ruhu inkârdan daha gülünç olmasa gerek...

Konunun bir başka yönü:

Bir arkadaşımızdan hoşumuza gitmeyen bir söz işitiriz. İçimizde bir çalkantı, bir feveran başlar. Hislerimiz kabarır, gururumuz baş kaldırır, sonunda sükûna ermenin yolunu onun sözüne mukabele etmekte buluruz. Ve muhatabımıza bir şeyler sayıp dökeriz.

Dikkat edersek, o kötü söz için arkadaşımızın diline, dudağına darılmaz, nefes borusuna kızmaz, etine kemiğine hiddet etmeyiz. Bizim muhatabımız, bu perdenin arkasında iş gören hırçın ruh ve bu âletleri bize karşı çıkaran nefistir. Aynı şekilde, bizde de o söze darılan, et ve kemik, kan ve ilik değil, yine nefistir... İki nefis çarpışmış ve arada muhabbet ezilmiştir...

Ruhu ve nefsi inkâr edenlerin, insanlık aleminde işlenen bunca kötülüğü neye isnat ettikleri, doğrusu, merak konusu...

...

İnsanoğlu ruhunun ve kalbinin sesini duymamak için kendisine çeşitli oyunlar oynar; türlü tuzaklar kurar. Bu haliyle, çocuğunu ağlatmamak için oyuncakları onun önüne sıra ile dizen, birini kaldırıp diğerini koyan ve neticede onu yorup uyutan bir anneyi andırır.

Sabahleyin yatağından kalktığında vazifesine gitmek için aceleyle hazırlanır. Gün boyu çeşitli bedenî ve ruhî yorgunluklarla takatten düşer ve kendisini eve zor atar. Biraz dinlendi mi, canı sıkılmaya başlar. Gerçekte bu sıkıntı, meşguliyetlerden sıyrılan o insanı, aklının zorlamasıdır; “Biraz da kendinle ilgilen!” demesidir. Vicdanının, derinden derine ona “nereden gelip nereye gittiğini, bu dünyadaki vazifesinin ne olduğunu” sormasıdır.

İçindeki bu mânevî çalkantıyı doğru teşhis edemeyen adam, nefesine tâbi olur, bir eğlence mahalli veya bir dedikodu meclisi arar. Bu ve benzeri tedbirler para etmez de vicdan ve akıl onu hayli sıkıştırırlarsa, bu defa içki yahut uyuşturucu ile aklını sersemletir. Etrafı toz pembe görmekle her şeyin değişeceğini sanır.

Hâlbuki değişen, daha doğrusu kaybeden yalnız kendisidir...

Kalplerdeki Boşluk

BİR ÇILGIN düşününüz: “Açım, açım!” diye durmadan bağılıyor ve eline geçen her gıdayı torbasına dolduruyor.

Yanına yaklaşıp diyorsunuz ki: “Torbanın dolması başka, midenin doyması daha başkadır. Sen bu hâlinle, nimetler içinde açlıktan öleceksin!”

Adam, yüzünüze bir bakış fırlatıyor ve siz bu bakışta, “Senin dünyadan haberin yok” mesajını okuyorsunuz. Artık onu nasıl ikaz edebilirsiniz?

Kalplerindeki boşluğu madde ile doldurmaya, vicdanlarındaki huzursuzluğu şan ve şöhretle gidermeye çalışanlar da o adamdan pek farklı değiller. Onlar da çılgın!. Huzur çılgını!.

Böyleler, kendi öz ruhlarından gafil yaşar, bedenleriyle yahut dış çevreyle oyalanıp dururlar. Akılları onlar için çalışır. Kalpleri onların meftunudur.

“Falan adam şöyle faziletli, böyle ahlâklı” deseniz oralı bile olmazlar. Ama “şu kadar zengin, bu kadar sıhhatli” deseniz hemen kulak kabartırlar.

Onların iç âlemlerindeki manzara şudur:

Servet, şöhret ve makam en önde oturmuşlar, beden bir arka sırada yer almış. Kalp ise bir kenara itilmiş, yahut bir köşeye sıkışmış halde.

Bu tertipten huzur çıkmaz. Nitekim çıkmıyor da.

Böyle insanlar bolluk içinde darlık çeker, nefsî hazlar içinde ruhî bunalımlar geçirirler.

Huzur; kalp ile, vicdan ile alâkalı bir mefhum!. Kalp ise nefsin zıddı. Birinin gıdası, diğerine zehir...

Nefis; huysuz bir çocuk. Önüne hangi oyuncağı koysanız onunla bir süre oyalanıyor, sonra bir başkası için ağlamaya başlıyor. Onu razı etmek hiç mi hiç mümkün değil.

Nefislerini güldürmeye çalışanlar ve huzuru bunda arayanlar, kalplerini ağlatırlar.

Ve onun gözyaşlarından huzursuzluk çıkar.

Aklın Bir Yanılgısı

ASLAN İÇİN, ceylan güzel bir sofradır.. Ceylana göre, aslan korkunç bir mahlûk.

Bu iki farklı değerlendirmede insan, kendi aklınca, ceylana hak verir gibi olur.

Ne var ki, bu hükmünü verirken, az önce kesip pişirdiği bir tavuğu yemekle meşguldür...

Hayret

İNSAN, kendini inceleyen, ağacını tefekkür eden meyve. Öbek öbek ilim adamları... Kimi hücrenin içinden çıkmaya çalışıyor, kimi gen yumağından kurtulma çabasında... Kimi yıldızlar arasında yolunu yitirirken, kimi atomun derinliklerinde kazılar yapmada... Ve hepsinin ortak noktası: Hayret!..

Bu hayret, insan aklının, Allah'ı tesbihidir.

“Ben O’nun bir tek mahlûkündeki ilim ve hikmeti anlamaktan âciz kalıyorum, elbette bütün bu varlıkların Hâlık’ının kemâli idrak edilemez ve O bütün noksanlıklardan yücedir, münezzehtir” der, her bir akıl...

Acelecilik

GENÇLİĞİMİZİN yanlış yollara gitmelerinden rahatsız olan bir yakın dostum, “Bir başbakan olsam var ya!” diye içini çekiyor ve bu görev kendisine verildiğinde, her şeyi kısa zamanda düzelteceğini iddia ediyordu.

Ben kendisine daha ileri bir makam teklif ettim. Onu bir an için Cumhurbaşkanı yaptım ve yetkilerini de olasıya artırdım. Buyur, dedim ne yapacaksan yap.

İşe eğitimden başlayacağım, dedi.

İsabet edersin, diye karşılık verdim ve hayal dünyasından ona hem mesleğinde ileri, hem de din ve ahlâk yönüyle mükemmel yeterince eğitim elemanı temin ettim. Onları rektör yaptı, dekan yaptı, okul müdürü yaptı...

Peki dedim şimdi ne olacak?

Bunlar şu gençlere İslâm’ı anlatacaklar, diye karşılık verdi.

Sana bir şey sorayım dedim: O gençler şimdi karşımızda durmuş bize bakmıyorlar mı? Bizden bir şeyler beklemiyorlar mı? Bu kadar uzun yoldan gideceğimize, onlara ne anlatmak istiyorsak, hemen anlatsak daha iyi olmaz mı?

“Demek ki,” diye ekledim, “İnsanlara hakkı ve hakikati anlatmak oldukça zor bir iş. Okumaya ve öğrenmeye bağlı, büyük bir himmet, gayret ve sabır isteyen ağır bir vazife... Sen bu değerli görevden kaçarak hayâl ülkesinde dolaşıyor ve işi başkalarına bırakıyorsun. Şu muhtaç gençleri uzun yıllar beklemeye terk ediyorsun. “Siz burada durum!” diyorsun, “Ben size aydınlık taşıyacakları bulup getireceğim...”

Geliniz oyalanmaktan vazgeçelim. Gerçekler elimizde, onlara muhtaç olanlar da karşımızda.

Hayali reçetelerle vakit kaybetmemiz bize de zarar, onlarada.

Yollar ve Yolcular

KAN ORDUSU Allah'ın emrinde. O'nun ilmi altında hareket ediyor. Alyuvar ve akyuvarlar bu ordunun iki ayrı şubesi. Maddî kalpten akıp giden bu iki ayrı renk, manevî kalpteki ilham ve vesveseden haber veriyorlar. Hatıranın da, kızılı ve akı var. Hiçbiri O'ndan saklı değil...

“Yaratan bilmez olur mu? O Lâtîf ve Habîrdir.”

— Mülk Sûresi, 14

Yol, ister satıhta olsun, ister derinde. Yolcular ister kesif olsunlar, ister lâtîf. Bütün yolculuklar; O Lâtîf ve Habîr'in ilmi dairesinde sürdürülüyor.

Kalbin Perdeleri

İNSAN KALBI nice perdelerle kuşatılmış; beden, aile hayatı, servet, makam, sosyal çevre ve nihayet, kâinat.

Acaba, kalbimiz bu perdeler içinde kendini kayıp mı edecek? Yoksa yer çekiminden kurtulan bir cismin uzaya fırlaması gibi, bütün bu engelleri aşır gerçeğe mi kavuşacak?

Kederle perişan mı olacak? Yoksa kadere teslim ile huzura mı kavuşacak?

İşimiz çok zor, ama Rabbimiz de çok Rahîm. Yeter ki biz bu perdeleri geçme ve engelleri aşma yolunda var gücümüzle çalışalım ve yardımı ancak O'ndan dileyelim...

Gülbüz Nefis

NEFSİMİZDEN bolca şikayetler ediyoruz. Niçin? Bize kötülüğü emrediyor diye.

Diğer yandan ona kuvvet verecek düşünce, fiil ve davranışlardan da geri kalmıyoruz. Bizi beğenmeyenler, nefsimizin hoşuna gitmeyenler kara listemize geçiyor.

Dünyayı olasıya seviyor, uğrunda ölesiye çalışıyoruz.

Bütün bunlar nefsimizi besliyor, büyütüyor, şımartıyor, çılgınlaştırıyor. Ve ondan şikâyetle başladığımızda vicdanımız bizi tasdik etmiyor. İçimizden bir ses “Onu bu hâle sen getirdin” diyor, “Şikâyetlerinde samimi değilsin” diyor.

Bu sözlere itiraz edecek oluyoruz. İspatı kolay diye karşılık veriyor bize.

Ve önümüze bir seri teklif sıralıyor:

Falandan özür dileyebilir misin?

Filânın hakkını iade edebilir misin?

Şu kadar sadaka verebilir misin?

Bütün bu tekliflere, o dinç ve gülbüz nefis olanca gücüyle karşı çıkıyor.

Ve bize çaresizlik içinde kıvranmak kalıyor; o kadar.

Terslik

SİGARA içen oğluna kızan sarhoş... Aldatılmaya köpüren sahtekâr...
Arkasından konuşanlara öfkelenen dedikoducu...

Bütün bunlar bize şu dersi veriyor:

İnsanoğlu, manevî hastalıkları ancak muhataplarında görünce rahatsız oluyor; kendi ruhî ve kalbî bozukluklarını ise, görmezlikten geliyor.

Kalbin Sorumluluğu

İŞ VEYA ÇALIŞMA dendi mi zihnimize hemen gözle görülen faaliyetler canlanır. Yazı yazmak bir iştir. Bu iş, el, kâğıt ve kalem üçlüsüyle ortaya çıkmıştır. Biz bu yazıya bakarız da o yazının insan zihninde planlandığını, ilimden, hafızadan yardım alındığını, edebî kabiliyetin onu şekillendirdiğini pek hatırlamayız. Bunlar da birer iştirler, hem de birinciden çok daha önemlidirler. Çünkü, yazı gerçekte bunların ürünüdür, ama açığa çıkması ve başkalarına da görünmesi için “kalem, kâğıt ve el” üçlüsü devreye girmişlerdir. Böylece, o görünmez mana bu görünen eşya ile kendini hissettirmeye, okutmaya başlamıştır.

“Ef’al-i ibad” (kulun fiilleri, işleri) konusunda, insana ait işler ikiye ayrılarak incelenir; birisi ihtiyarî, diğeri ıstırarî fiiller. Birincisinde insan o işi kendi iradesiyle icra etmiştir, ikincisinde ise insan iradesinin her hangi bir etkisi söz konusu olmadan, o iş ortaya çıkmıştır. Kalem tutan elimizin faaliyeti birinciye, saçımızın uzaması ise ikinciye bir örnektir. İnsan, eliyle icra ettiği işlerden sorumludur, ama saçının akından karasından sorumlu değildir.

Bir ayet-i kerimede şöyle buyrulur:

“Göklerde ve yerde ne varsa Allah’a aittir. Gönlünüzde olanı açığa vursanız da gizleseniz de Allah sizi ondan sorguya çeker. (Sonra) dilediğini bağışlar, dilediğine de azap eder. Allah her şeye kadirdir.” — Bakara Suresi, 284

Fahreddin Razi Hazretleri, bu ayetin tefsirinde şunları kaydeder:

“Kalbe gelen düşünceler iki kısımdır. Bir kısmını, insan kalbine iyice yerleştirir ve gerçekleştirmeye azmeder. Bir kısım, insanın hoşlanmadığı, fakat içinden bir türlü söküp atamadığı şeylerdir. İnsan birinci kısımdan sorumludur, ikinciden değildir.” — Tefsir-i Kebir, 74 (6.cilt)

Sorumlu olduğumuz kısım için de şöyle bir açıklama getirir:

“Allahu Teala ... “Allah onunla sizi hesaba çeker” buyurmuş, fakat ... “onunla sizi muaheze eder, sorumlu tutar” buyurmamıştır. Buna göre ayetin manası, “Allah Teala kalplerde saklı ve gizli olan şeyleri bilir” şeklinde olur.” (s.75)

Bu ayet hakkında Elmalî Hamdi Yazır, tefsirinde şu noktaya dikkat çeker:

“İzhar ve ihfa efal-i ihtiyariyeden oldukları için insanların iradesi ile alakası olan amal-i zahire ve batına dahil olup gayr-ı iradi olanlar muhasebeden hariç kalır.” (s.991)

Yani, açığa vurma ve saklama insanın kendi iradesiyle icra ettiği birer fiildir. Ameller zahirî (görünen, açıkça yapılan) ve batınî (görünmeyen) olmak üzere ikiye ayrılır. Bunlardan irade dışında ortaya çıkanlardan insan sorumlu değildir; kendi iradesiyle icra ettiklerinden ise sorumludur.

İnsan denilince ruhla bedeni birlikte hatırlarız. Ama çok iyi biliriz ki, insanda esas olan ruhtur; beden onun hanesi, yahut elbisesi hükmündedir. Buna göre kulun fiilleri denilince de en önce ruhun işleri hatırlanmalıdır. Ancak, ne ruh ve ne de onun işleri gözle görülmediğinden bu ifade bize öncelikle “bedenle yaptığımız faaliyetleri” hatırlatır. Kaldı ki, bedenle yaptığımız işler de yine ruhtan gelen emirle, onun irade etmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Ruhumuz dilemedikçe ayaklarımız yürümez, elimiz bir şeyi tutmaz, gözlerimiz bir tarafa yönelmezler. Nitekim, görünen ve görünmeyen bütün faaliyetlerin kaynağı ruhtur ve “sorumluluk” da ancak ruh için söz konusudur; bir şey dileme ve icra etme gücüne sahip olmayan organlar için değil.

Şu var ki, kalbe gelen vesveselerle kalbin kendi işlerini birbirine karıştırmamak gerekir. Vesvese kalbin değil şeytanın fiilidir. Onun içindir ki insan, kalbine gelen pis hatıralardan, çirkin sözlerden sorumlu değildir. “Kimsenin bir başkasının yükünü yüklenmeyeceği” temel bir hükümdür, buna göre şeytanın işini kalp yüklenemez, yani vesveselerden kalp sorumlu olmaz.

“Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenemez.”

— Necm Sûresi, 38

Nur Külliyyatı’nda, vesveseye düşen hassas kişileri rahatlatacak harika bir tespiti yer verilir:

“...O çirkin sözler senin kalbinin sözleri değil. Çünkü senin kalbin ondan müteessir ve müteessiftir.” — Sözler

Kafamıza taş atılmışsa ve biz onun yarısından acı duyuyorsak, bu atışı başkası yapmış demektir. Kendi kafamızı kendi elimizle kırıp, sonra da oturup üzülmemiz söz konusu olamaz.

Yukarıdaki güzel tespite göre, kişi kalbine gelen kötü şeylerden rahatsızlık duyuyorsa, bu demektir ki o sözler kalbin değil şeytanındır.

Kalbin sorumluluğunu ortaya koyan diğer bir ayet-i kerime:

“Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü, kulak, göz ve gönül, bunların hepsi, yaptıklarından sorumludur.” — İsrâ Sûresi, 36

Ve bu ayetteki haberi destekleyen bir başka ferman:

“Zulmedenlere meyletmeyin. Aksi halde, size ateş dokunur.” — Hud Sûresi, 113

İnsan kendi iradesiyle haram sözleri dinliyor ve haram şeyleri seyrediyorsa bu fiillerden sorumlu olduğu gibi, kalbiyle harama meylediyor ve zihninde onu icra etmek için plânlar kuruyorsa ruhun bu icraatlarından da sorguya çekilecektir.

“... kalbine gelen fenalığı kabul edip kararlaştırarak hariçte vücut bulmasına çalışırsa bundan mesul olur, velev (isterse) hariçte vücut bulmasın.”

— Hülasatül Beyan, Mehmed Vehbi, s.529

Zulme meyil de kalbin bir fiilidir ve ikinci ayet-i kerimede bundan sakınmamız emredilmekte, aksi halde ateşin bize de dokunacağı haber verilmektedir.

Nur Külliyyatı’ndan *Meyvenin Dördüncü Meselesi*’nde bu konuda şöyle bir açıklama getirilir:

“Bazen bu harp boğuşmalarını merakla takip eden, bir tarafa kalben taraftar olur. Onun zulümlerini hoş görür, zulmüne şerik olur.”

İşin önemli bir yanı da şudur: Bu risale yazıldığında iki gayr-ı müslim ordu birbiriyle çarpışmaktadır. (II. Dünya Savaşı sıraları) Bunlardan birinin diğerine zulmetmesini hoş görmek bile, insanı sorumlu kılmaktadır.

Adalet zatında güzel olduğu gibi zulüm de zatında çirkindir. Adil bir gayr-ı Müslim, imansızlığından dolayı cehenneme girse bile, orada çekeceği azap, zalim bir gayr-ı Müslimin azabından daha az olacaktır. Cennetteki nimet dereceleri gibi cehennemdeki azap dereceleri de bir değildir. Aynı

şekilde zalim bir Müslüman da sonunda cennete gitse bile, zulmünün hesabını mutlaka verecektir.

•••

Kalbin en güzel fiili iman etmek, en çirkini ise küfrü ve şirki kabullenmektir. Bu iki kaynaktan gelen ve sonsuz diyebileceğimiz kadar çok “güzel ve çirkin fiiller” vardır.

Kanaat, sabır, rıza, teslim, tevekkül, tevazu, hüsn-ü zan kalbin güzel fiilerinden olduğu gibi, haset, kin, hırs, sabırsızlık, kibir, su-i zan da onun kötü işlerindendir.

Bazı hassas kişileri heyecanlandıran bir noktayı tekrar hatırlatarak yazıyı noktalayalım:

Kalbe gelen kötü hatıralar kalbin işi değildir. İrade dışında ortaya çıkan bu sonuçtan, kalp sorumlu da değildir. Çünkü bunlar birer vesvesedirler, vesvese ise, kalbin değil şeytanın fiilidir.

Kalp Kırmak: En Büyük Yıkım

KIRMAK VE YIKMAK denildi mi içimizde hemen bir tepki oluşuverir. Çünkü, bunlar menfî hareketlerdir ve ruh dünyamızda aksini yine menfî olarak bulur.

Kırılan şeyin önemine göre, kırmanın tehlike ve sorumluluk boyutları da artar, yükselir ve derinleşir.

Bir sürahiye kırmışsanız birkaç lira ödemekle bu zararı telafi edebilirsiniz.

Ağacın bir dalını kırmışsanız onun onarılması için koca bir kâinatın seferber olmasına, ağacın kökünden gövdesine, havaya, suya, güneşe kadar çok şeyin bu konuda bir şeyler yapmasına ihtiyaç duyulur.

Ağacın dalını değil de bir insanın kolunu koparmışsanız, böyle yüz kâinat bir araya gelse bu yaranın kapanması, bu zararın telafisi artık mümkün değildir. Bu cürmün cezası da ona göre büyük olacaktır.

Nur Külliyyatı’nda **“Beden ruhun hanesidir”** buyrulur. Bir kolu koparmak o hanenin bir bölümünü yıkmak demektir. O hanede görev yapan ruh, bu yıkımdan son derece etkilenir, üzülmür ve yapacağı birçok hayırlı işlerin yarım kalması yahut noksan olması yönüyle de manen zarara uğrar.

Beden ruhun hanesi, kâinat da bu hanenin tezgâhı gibidir.

En büyük yıkım, o hanede misafir olan ruha verilen zararlarda kendini gösterir. Kalp kırmak, baş yarmaya benzemez. Birincisinde bizzat hane sahibine zarar verilmektedir, ikincisinde ise haneye. Bu tıpkı, bir evin camlarını kırmakla, o evde oturanın gözlerini kör etmek arasındaki fark gibidir. Bu ikinci yıkım, çok büyüktür; sorumluluğu ve cezasıda ona göredir.

Bilindiği gibi Allah, kul hakkının affını, hakkı çiğnenen kula bırakmıştır.

Kırılan bir kalbin manevî sorumluluğunu, tonlarla sadaka kapatamıyor, örtemiyor. Ama bir çift güzel söz, bir özür dileme ile bu büyük yara sarılabiliyor ve zaman içinde tedavi edilebiliyor.

Bir de kalbe ve ruha verilen manevî zararlar var. İşte, kırmanın en tehlikeli boyutu burada kendini gösterir.

Zira, bu durumda zarar gören kalbin, bu yıkımdan rahatsız olmaması, hatta memnun kalması için nefis olanca gücüyle çalışır, şeytan bütün desteğini ortaya koyar.

Ve insan, kendi kalbine zarar veren, ruhunu karartan, vicdanın törpüleyen, ahlâkını bozan günahları ve haramları severek işlemeye başlar.

İşte, başta peygamberler ve onların varisleri olan büyük zatlar, kendi hastalığından memnun olan ve nice manevî değerlerinin kopmasından hiç rahatsız olmayan bu perişan ruhları tedavi etmek için gönderilmişlerdir.

Yıkım dehşetli ve yıkıma uğrayanlar bundan son derece memnun olunca, görevin büyüklüğü ve zorluğu da kendiliğinden ortaya çıkıyor.

Yanlış fikirler de insan aklına zarar veren önemli birer hastalıktır. Bunların söküp atılması da büyük bir sabır istiyor. Kalplerin, akılların, vicdanların ve ahlâkî değerlerin tedavisine çalışmak, ne kadar büyük bir hayır ise; bunları tahrip etmek de, o derece büyük bir yıkım ve o kadar dehşetli bir şerdir.

Kul hakkına yapılan en büyük hücum ve kul hakkını çiğnemenin en iğrenç ve korkunç şekli işte bu yıkımlardır.

“Karşımda müthiş bir yangın var, alevleri gökleri yükseliyor. İçinde evladım yanıyor, imanım tutuşmuş yanıyor” diye feryat eden Üstad Bediüzzaman Hazretleri, bizlere bu yıkımın dehşetini ders vermekte, bizim de hiç olmazsa biraz üzülmemizi ve “Bir şeyler yapabilir miyim?” diye birazcık olsun düşünmemizi, elimizden geliyorsa bir şeyler yapmak için mutlaka harekete geçmemizi öğütlemiş oluyor.

En büyük yıkım, kişinin imanına verilen zararlarda kendini gösterir.

Dün, doğrudan Ateizm, Materyalizm ve Tabiatperestlik propagandaları yapılırken, bugün sefahat ve ahlâksızlığa öncelik verilmiş gibi görülüyor. Zaten bunun da sonu, yine inanç zafiyetine çıkacaktır.

Bu nokta, *Nur Külliyyatı*’ndan *İkinci Lem’a*’da , **“Her bir günah içinde küfre giden bir yol var”** gerçeği açıklanırken, misalleriyle, ortaya konulmuştur.

Bu ahlâkî yıkımların kul hakkı boyutu üzerinde önemle durmak gerekiyor:

Bir temel hüküm var: Sebep olan işleyen gibidir.

Gençlerimizi ahlâk çöküntüsüne uğratarak sefahatin, içkinin, kumarın ve uyuşturucunun kucağına atmak için plânlı bir şekilde çalışan odaklar, yoldan çıkardıkları gençlerin işledikleri bütün günahların bir katının da kendi amel defterlerine yazıldığından gafildirler. Onlar yaptıkları bu büyük yıkımın kendilerine neye mal olduğunu, o büyük hesap gününde çok iyi anlayacaklardır, ama artık iş işten geçmiş olacaktır.

Bu ifsat şebekelerinin ikaz edilmeleri oldukça zordur, ama onlara aldanan kesime el atılması, nispeten, daha kolaydır. Biraz gayret ve himmet göstermekle bu konuda bir şeyler yapılabilir.

Burada bir nokta büyük önem taşıyor:

Maddî ve manevî hastalıkların tedavileri arasında şöyle bir fark görülüyor:

Maddî hastalıklarda en ağır hastalara acilen el atılır; onların ölüm tehlikesi atlatıldığında diğerlerine sıra gelir.

Manevî hastalıklarda durum biraz farklıdır. Tedavisi çok zor, hatta imkânsız olan hastalarla fazla zaman kaybedildiğinde, orta yollu hastalar da ağır hastalar sırasına girerler. Bunun için, en az yara alanlara öncelik vermek gerekir. Bunlar tedavi edildiklerinde sıhhatli insanların sayısı artacak ve hastalığın yayılmasının da, önüne büyük ölçüde geçilmiş olacaktır. Bu büyük görev aksatılmamak şartıyla, fırsat ve imkânların elverdiği ölçüde, ağır hastalarla da ilgilenme yoluna gidilebilir.

Bir örnek vereyim:

Allah’a inanan, Ramazan ayında orucunu aksatmadan tutan bir genç kızımız, bu manevî güzelliklerine ters düşen uygunsuz bir kıyafetle sokağa çıkabilmekte ve nice gençleri günaha sokabilmektedir. Bu kızımız da, “Sebeup olan işleyen gibidir” hükmünden kendi çapında hissesini almakta, o gençlerin işledikleri bu günahların bir katının da kendisine yazıldığından gaflet etmektedir.

Bu, kalbi imanlı ve ağzı oruçlu kızımız, nezaket dairesinde, kalp kırmadan ve gönül incitmeden yapılacak ikazlara kulak vermeye hazırdır.

Bu gibi gayretler sonunda, yanlışını anlayan ve hatadan dönen gençlerin sayısı arttıkça, sokaklarımızdaki isyan sahnelerinde de azalma olacaktır. Bu büyük görev, özellikle hanımlara düşmektedir.

Bu asırda çok farklı yollarla ve çok değişik iletişim vasıtaları kullanılarak icra edilen bütün isyan ve sefahat faaliyetleri birden nazara alındığında, Allah Resulünün (ASM) ahir zaman fitnesi hakkında ümmetine yaptığı ikazların önemi çok daha iyi anlaşılıyor.

Asr-ı saadetteki müminler bile bu fitneden korktukları halde, yangının tam ortasında bulunan asrımız insanının, bu afeti dikkate almaması son derece tehlikeli ve bir o kadar da hayret vericidir.

Ancak şunu da şükranla ifade edelim ki, insanları cehennem yoluna sevk etmekle rant elde eden ve ateşle beslenen bunca ifsat şebekelerine ve bu kadar plânlı gayretlere rağmen iffetli ve ahlâklı gençlerin sayısında her geçen gün görülen artış, Allah'ın hususî bir lutfudur. Bunu böyle bilmeli ve çokça şükretmeliyiz.

“Andolsun ki, şükrederseniz size (nimetlerimi) artırırım.” —
İbrahim Sûresi, 8

Yapacağımız bu şükürler hem şevkimizi, hem de gayretimizi artıracaktır.

Ruh ve Beden

OTOBÜSÜMÜZ süratle yol alırken, ben, hoş bir ahenk ile akan nehri seyrediyordum. Bir adam arabasını nehrin kenarına çekmiş yıkıyordu. Bu sahneye pek aldırmadım. Yine nehri seyre koyuldum. Biraz sonra, atını yıkayan bir köylüye gözüm takıldı. İlk manzarayı yeniden hatırladım. “Kimi araba yıkar, kimi at” diye geçti içimden. Derken nehirde yıkanan bir adam gördüm.

Bu üçüncüsüyle birlikte birden bir hâdis-i şerif hatırıma geldi: **“Haftada bir defa bütün vücudunu yıkaması, bedeninin insan üzerindeki bir hakkıdır.”**

Şimdi her üç manzara da gerilerde kalmıştı. Ama onları düşünmeme, hayal etmeme bir mâni yoktu. Çünkü, ruh ne mesafe tanırdı, ne zaman.

Araba, at ve beden... Üçü de yıkanıyor. Her üçünde de iki ayrı mahiyet söz konusuydu: Yıkayan ve yıkanan.

İlk ikisinde bu farklı mahiyetler açıkça görünüyordu. Ama; üçüncüsünde bir derece perdeliydi. İşte bu hadis-i şerif ile o perde kaldırılmış ve hakikat bütün çıplaklığıyla ortaya konulmuştu: Yıkanan bedeni, yıkayan birisi vardı. O ise ruhtan başkası değildi.

Bir cümlede, hem temizlik dersi veriliyor, hem en ince bir ruh bilgisi sunuluyor, hem de bedeninin insan üzerinde hakkı olduğu ve onu dilediği gibi kullanamayacağı ihtar ediliyordu.

Ruh ve Sonsuzluk

GÖZÜMÜZ ufukta bir noktaya takılır. Gözümüzden o noktaya farazî bir hat çekeriz. Hayalimizde bu hattı ilerlere doğru uzattığımızda, sonsuzluk yoluna girdiğimizi fark eder ve geri döneriz. Bu defa aynı hattı gözümüzden geçirir ve aksi istikamete doğru uzatırız. Hattın öteki ucu da sonsuza doğru yol alır, gider.

Nazarımızı farklı yönlere çevirdiğimizde, böyle sonsuzdan sonsuza doğru uzanan, sonsuz kadar hat ile karşı karşıya kalır ve kendimizi bu hatların kesişme noktasında hissederiz.

Ve şöyle söyleniriz:

Ben sonsuzlar arasında küçük bir nokta.. Bedenim her yönüyle sonsuza bakarken, ruhum nasıl olur da bu kısa ve fani hayatta hapis kalmaya razı olabilir?

Kur'an'ın Bütün Meseleleri Aklî midir?

ÇOĞU ZAMAN kasıtlı olarak bazen de merak saikasıyla şöyle bir soru gündeme getiriliyor:

“Kur'an'ın bütün meseleleri aklî midir?”

Önce aklî olma meselesini açıklığa kavuşturmamız gerekiyor. Sahasında yetkili kişilerce aklî olan ve her aklın kabul etmesi gereken nice meseleler var ki, o konunun dışında olanlarca zor anlaşılıyor, bazen de inkâr ediliyor. Meselâ, sahasının uzmanlarınca genler, atomlar yahut galaksiler hakkında verilen bilgilerin çoğunu aklımız almıyor, ama bu gerçekleri kabul etmeme gibi bir yanlışlığa da düşmüyoruz.

“Kur'an'ın bütün meseleleri aklî midir?” sorusuna da “Evet.” diye cevap veriyor ve ekliyoruz: Şu var ki, ondaki her meseleyi her akıl idrak edemeyebilir.

Önce Kur'anın nazil olduğu dönemdeki dünya efkârına ve inanç yapısına bir göz atalım. O gün insanların hemen hepsi “şirk” hastalığına maruzdu. Bir yaratıcı olduğuna herkes inanıyor, ama kim olduğu konusunda herkes şirk yolunu tutuyor, O'na ortaklar koşuyorlardı. Arap Yarımadası'nda ve daha birçok yerde putlara tapılıyordu. Bir kısım insanlar Sava Nehri'ne, bir kısmı güneşe, bir kısmı yıldızlara, ayrı bir bölümü de ineğe taparken, Yahudiler Üzeyr aleyhisselam'a, Hristiyanlar ise İsa aleyhisselam'a ve annesi Hazreti Meryem'e uluhiyet isnat ediyorlardı.

İnsanları putların yarattığına inanmak ne kadar akıl dışı ise, peygamberlere uluhiyet isnat etmek de o kadar akıl ve mantıktan uzaktı.

Bu inançların hepsi batıl ve hepsi akıl dışıydı. İşte böyle bir ortamda Kur'an-ı Hakîm nazil oldu. Ve en büyük dava olarak da “tevhidi” yani Allah'ın bir olduğu gerçeğini nazara verdi.

Bir tarafta bütün çeşitleriyle şirk, öte yanda Allah'ın bir olduğu, bütün hükmün ancak O'na ait olduğu, kudretinin, iradesinin ve sair sıfatlarının sonsuz olduğu, böyle sıfatlara ancak bir tek zatın sahip olabileceği hakikatine dayanan tevhid davası.

Bu tablo akla tek uygun inancın tevhid inancı olduğunu açıkça göstermektedir.

İlimleri fizik ve metafizik olarak, başka bir ifadeyle maddeye dayalı ve manevi ilimler olarak ikiye ayırdığımızda, manevi ilimlerde akla uygun tek rehberin Kur'an olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Zaten, Kur'ana inanmayanlar da başka bir alternatif ortaya koyamıyor, sadece inanmamakla yetiniyorlar.

Madde esaslı fiziki ilimlere gelince, onlarla Kur'an-ı Kerim'in çatışması zaten düşünülemez. Şöyle ki: Bu âlem için "kitab-ı kâinat" tabiri kullanılmakta, böylece bütün fen ilimlerinin İlâhî hikmetin tercümanları olduklarına işaret edilmektedir.

"Kur'ân, şu kitâb-ı kebîr-i kâinatın bir tercüme-i ezeliyesi.." — Sözlər

Kudret ve irade sıfatından gelen bu kâinat kitabı, atomlardan sistemlere kadar hikmetlerle dolu olduğu gibi, kelimeler sıfatından gelen ve Kur'an-ı Kerim de yine baştan başa hep hikmet doludur.

Kur'an-ı Kerim'in bir ismi de Kur'an-ı Hakîm'dir. Hakîm; hikmet sahibi, demektir.

Hikmet hakkında birçok tarifler yapılmıştır. Bunlar içerisinde en çok kullanılan iki tarif şöyledir:

"Eşyanın hakikatinden bahseden ilim"

"Bir işi en doğru ve faydalı biçimde yapmak."

Bu tariflerin birincisine göre, bu kâinatın niçin yaratıldığı, ne vazife gördüğü, insanların bu dünyaya niçin gönderildiği, bu dünya hayatını tamamladıktan sonra nereye gidecekleri gibi soruların en doğru cevapları Kur'an-ı Hâkimdedir. Zira, Kur'an, bütün âlemleri yaratıp, kâinat ağacından insan meyvesi süzen ve "dünya hayatını ahiret için bir tarla yapan" Allah'ın fermanıdır.

İkinci tarife göre, Kur'an-ı Hakîm, insanlara maddî ve manevî cihazlarını en faydalı şekilde nasıl kullanacaklarını, ömür sermayelerini en kârlı biçimde nasıl değerlendireceklerini, yeme ve içmeden, toplum hayatı sürmeye kadar her sahada insanın nasıl hareket edip nelere dikkat etmesi gerektiğini en mükemmel şekilde ortaya koymuştur.

Nur Külliyatı'nda Kur'anın gayesi hakkında şöyle buyruluyor:

"Kur'an'ın vazife-i asliyyesi: Daire-i rububiyetin kemalat ve şuunatını ve daire-i ubudiyetin vezaif ve ahvalini talim etmektir." — Sözlər

Bu iki temel konuda Kur'an'ın verdiği bütün dersleri akıllar tereddütsüz kabul ederler. Daire-i Rububiyet denilince, özetle Cenab-ı Hakk'ın zatı, şuunatı, sıfatları, fiilleri ve isimleri anlaşılır. Bu konularda Kur'ana uymayan bütün görüşler yanlış, bütün inançlar batıldır.

Daire-i ubudiyet, özetle, insanın kulluk görevini ifade eder. Bu konuda da Kur'an'ın bütün hükümleri aklîdir. Şu var ki, ibadete dair hükümler, nasıl emredilmişlerse öylece işlenir ve amel sahasına konulurlar.

“Taabbüdî” denilen bu hükümlerde aklî bir değerlendirme yapılamaz.

Mesela, “Niçin sabah namazının farzı iki rekat, akşamın ki üç rekat olmuş?” veya “Niçin oruç başka ayda değil de Ramazan ayında tutuluyor?” gibi bir soru sorulamaz ve bu konunun aklî delillerle ispatına kalkışılmaz.

Demek ki, Kur'an'ın hiçbir hükmü akla ters düşmez. Yeterli bilgiyle donanmış gerçek bir akıl, inat yahut ideolojik saplantı yoluna girmediği takdirde Kur'an'ın hükümlerini tasdik eder. Ama, elbette ki, her akıl Kur'an'ın her hükmünün hikmetini tam olarak kavrayamaz.

Gerçeği bulmak isteyen ve delilleri önyargıdan uzak olarak değerlendiren, ayrıca konuya muhatap olacak seviyede bilgi donanımına sahip olan her akıl, gerçeği bulur ve teslim olur.

Nefsi Gemlemek

“Nefsi gemlemekle bağlamak, ruhu kemalâta kamçılamakla serbest bırakmanın şe’ni, saadet-i dareyndir.” —Sözler

KEMAL; noksanlığın zıddıdır. İmansızlık en büyük bir noksanlık iman ve marifet ise en büyük bir kemaldır.

Bilgisizlik bir noksanlık ve kusur, ilim ise bir kemaldır.

Aynı şekilde, kibir noksanlıktır, tevazu “kemal”, hayasızlık noksanlıktır, edep ve haya “kemal”; zulüm noksanlıktır adalet “kemal”.

“Her hasenat gibi cesaretin dahi menbaı imandır.” (Sözler) ifadesinin açtığı ufukta nice güzellikler görürüz. Bunların hepsi kemaldır. Bunlardan mahrum olmak ve zıtlarıyla boyanmak ise birer noksanlıktır.

İşte Kur’an bütün bu kemal sıfatlara insanları sevk eder.

Kur’an nurundan mahrum görüşlerin ve sistemlerin kemal anlayışları çok sönük ve sınırlıdır. Dünyanın bütün kemallerinin ahiretteki tecelliler yanında gölge gibi zayıf kalacağı düşünülürse, istikamet yolundan sapanların sonu ebedi bir hüsrân ve asıllar âleminden ebediyen mahrumiyettir.

Kaldı ki, Kur’an şakirtleri kalp ve ruhlarını kemale erdirme yanında dünyanın meşru zevklerinden, mevki ve makamlarından da faydalanırlar. Ama çok iyi bilirler ki, bütün bu kemaller rüya âlemindeki ihsanlara benzer.

Gerçek saadet ve kemal ise **“Ahiret daha hayırlı ve daha devamlıdır.”** (A’la Sûresi,17) ayet-i kerimesiyle ve **“İnsanlar uykudadırlar, ölünce uyanırlar.”** hadis-i şerifiyle haber verilen ahiret âlemindeydir. Bilindiği gibi, her türlü terakki iki temele dayanır: Menfaati celp ve mazarratı def.

Bediüzzaman Hazretleri, “her zaman def ’i şerrin celb-i nef ’a racih olduğunu,” yani şerleri gidermenin, hayır elde etmekten daha önce geldiğini kaydeder.

Önce engeller ortadan kaldırılacak, sonra yol alınacaktır.

Bir menzile ulaşmak için atına binen kişinin yapacağı ilk iş atını gemlemek, zapt altına almak, onun başka yönlere gitmesini engellemektir. Bundan sonra sıra, atı kamçılıyıp koşturmaya gelir.

“Nefsi gemlemekle bağlamak, ruhu kemalâta kamçulamakla serbest bırakmanın şe’ni, saadet-i dareyndir.”

— Sözlər

Bir risalede “nefsin insana binmesi yerine onun bir merkûbu (bineği) olarak insanı maksudu olan menzile götürmesi” gerektiği ders verilir.

Kur’an-ı Kerim’de Yûsuf aleyhisselamın dilinden bize çok önemli bir mesaj verilmektedir:

“Ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü, nefis şiddetle kötülüğü emreder.” — Yûsuf Sûresi, 53

İşte kötülüğü emreden bu nefsi gemlemekle bağlamak, onun yanlış yöne gitmesini engellemek insanın manevî terakkisinin ilk adımı ve ön şartıdır.

Ticari hayatımızdan bir örnek verelim:

Bir tüccarın ilk işi, kendi nefsine haram kazanç yollarını kapatması, o nefse “zengin olacaksın ama, faize, ihtikâra, yalana, aldatmaya girmemek şartıyla” diyerek yasak bölgeleri ve vazgeçilmez doğruları iyice belletmesidir. Bunu başaran tüccar, nefsinı gemlemiş demektir.

Bundan sonra sıra, meşru kazanç için çalışmaya, gerekli sebeplere müracaat etmeye ve bu yolda olanca gücüyle çalışmaya gelir.

Manevî ticaret ve zenginlik de buna benzer.

Bu konuda bütün manevîyat büyüklerinin takip ettikleri şaşmaz bir sıra vardır.

Şöyle ki:

- Önce bütün haramlar terk edilecektir.

- Sonra bütün şüphelilerden vazgeçilecektir.

- En sonunda da helal kazancı, mümkün olduğu kadar, az tüketme, çok tasadduk etme yoluna girilecektir. Yani, kazanılan mal ve servet sadece nefsin hazları için ölçüsüzce harcanmayacak, muhtaçların imdadına koşulacak, onlara bolca sadaka verilerek ahiret ticareti için önemli bir yatırım yapılacaktır.

Yıllar önce okuduğum, fakat kaynağını kesin olarak hatırlayamadığım bir yazı vardı. Buyruluyordu ki:

“Allah’ın o seçkin kulları hakkalyakin iman ederek Rablerine vasil olduklarında, onlardan büyük kısmı o makamın zevkiyle kendilerinden geçerler ve ondan ayrılmak istemezler. Az bir kısmı ise yeniden insanların arasına dönmeyi tercih ederek derler ki: Biz bu nimetleri yalnız başımıza yemeyeceğiz”

Dört büyük esasından birisi “şefkat” olan Nur hizmetinde bu ikinci mana kemaliyle hâkimdir. Sadece kendi nefsini kurtarmak değil, başkalarını da kurtarmaya çalışmak esastır. Nitekim, Yirmi İkinci Lem’a’da şöyle buyrulur:

“... Ehl-i faziletin en mühim meşrebi, acz ve fakr ve tevazu ile hayat-ı içtimaiye-i beşeriye karışmak tarzındadır.”

Nefsini ve Malını Allah’a Satmak

“MUHAKKAK Kİ ALLAH, müminlerden nefislerini ve mallarını Cennet mukabilinde satın aldı” mealindeki ayet-i kerimeyi okurken hayalim beni bir anda, asr-ı saadete götürdü.

Bu ayetin hitap ettiği ilk müminler o asrın yüce insanlarıydı. Sahabeler nefislerini ve mallarını Allah’a sattıkları gibi bu ayet-i kerimeyi diğer insanlara da tebliğ ediyor ve onları da bu ticaretten nasiplenmeye çağırıyorlardı:

“Hepiniz mahluksunuz, Hâlık’ınızın yoluna koşun; ömür sermayenizi Onun rızası istikametinde harcayın, hayatınızı bu çöllerde mahvetmeyin!” diyorlardı.

“Hepiniz mahkûmsunuz, Hâkiminizin emrine uyun; nefsin esiri ve şeytanın oyuncağı olmayın!”

“Hepiniz muhtaçsınız, şu koca aleminizin hizmetinize veren Mevlânıza şükür ve ibadette bulunun, asi ve nankör olmayın!..” diye insanları uyarıyorlardı.

Ben bu hayali seyahatimde işi biraz daha ileri götürerek; Peygamberimizin (asm) yıldızlara benzettiği o erişilmez müminlerden birisinin yanına yaklaşıyor ve kendisinden biraz nasihat istiyorum.

“İnsan, harika bir varlık” diye başlıyor sözüne. “Kendi pazarını kendisi arayıp bulan, kendisini dilediği meydanda satabilen müstesna bir mahluk!”

Sonra sağ elini semaya doğru uzatarak, bir yarım daire çiziyor ve:

“İyi düşün!” diyor. “Şu muhteşem kâinatın meyvesi olan insanı, Allah’tan başka kim satın alabilir?”

O’nun lütfuna ermek istiyorsan, O’nun bahşettiği ömür sermayesini, yine O’na satar, O’nun emri dairesinde sarf edersin.”

Elini omzuma koyarak sürdürüyor konuşmasını:

“Düşün bir kere!” diyor, nefis de senin değil, mal da.

Nefis, O’nun mahluku, mal da O’nun ihsanı. Ve sen, sana verilen bu iki ihsanı dilediğin gibi kullanma durumundasın. Ne geniş bir yetki ve ne büyük bir imtihan!..”

O nurlu gözlerinden, bir süre hayret ziyaları dökölüyor. Sonra nazarını gözlerimde merkezleştirerek, sözlerini şöyle bitiriyor.

“Dünya yolculuğunun sonu, mahşere çıkar. O gün kimden medet umulacaksa, bugün O’na kul olmalı; nefsinı ve malını O’na satmalısın!..”

Şeytanla Mücadele

ŞEYTAN BİZİ, Fatıha Sûresi'nde özetlenen *Rahmanî* yoldan saptırmak için çalışır.

Biz, ancak *Rabbülalemîn*'e hamd ederiz; o ise bizi kendi hünerlerimizle övünmeğe ve başkalarına dalkavukluk etmeye sevk etmek ister.

Biz Mevla'mızı, *Rahman* ve *Rahîm* biliriz; o ise bütün iyiliklerin kul kapısında olduğunu bizi telkine çabalar.

Biz ahirete yönelir, '*Din Günü*'nü hatırlar hayatımıza ona göre yön vermek isteriz; o ise bizi dünyanın derinliklerine çekmeye çalışır.

Biz *sırat-ı müstakim* üzere yaşamak, "Peygamberlerin, Sıddıkların, Şüheda ve Salihlerin" yolunda olmak isteriz; o ise bizi zındıkların, müşriklerin, sefihlerin ve şâkilerin yanına çekmek ister.

Ve biz onun bütün desiselerine karşı, Kur'anın son suresine intikal eder, o *hannas*'ın şerrinden *Rabbünnas*'a sığınırız.

Şefkatle Tedavi

İNSAN toplum hayatında her tip kişiyle tanışıyor, görüşüyor, ortak işler yapıyor. Kişilerin şahsiyetleri birbirini etkileyebiliyor. Ve yanlış yolda giden birisi, yol arkadaşlarını kendi hatasına, çoğu zaman, ortak yapabiliyor.

Öte yandan, günümüzün iletişim araçlarını dinlemek ve seyretmek de onlarla bir bakıma sohbet etmek demektir. Ve bu sohbetlerin birçoğu insanın ruhuna zarar veren, kalbini bozan, gözlerini haramlarla kirleten cinsten.

“Sohbette insibağ (boyanma) vardır.” —Hadis-i Şerif

Şeytan, insanı saptırmak için aralıksız çalışırken ve onun sözünü dinleyen nefis kötülüğü sürekli emrederken, hatasız ve kusursuz insan bulmak çok zor.

Öte yandan, insan her şeyden kolayca etkilenen bir yapıya sahip. Hava sıcaklığı normalin biraz üstünde yahut altında olsa hemen rahatsız oluyoruz. Bir arkadaşımızdan birazcık sert bir tavır görsek üzülmüyoruz, kalbimiz kırılıyor.

Demek ki bedemiz de, ruhumuz da çok hassas.

Nisa Sûresi, 28. ayette; “İnsan zayıf yaratıldı” buyrulur. Aynı surenin 76. ayetinde ise “Şeytanın hilesinin zayıf olduğu” haber verilir. ”

İşte bu zayıf insan, bu zayıf hilelere bazan kanabilmekte, ruhunu yaralayan günah ordularına mağlup düşerek bir takım hataları işleyebilmekte, bazı günahlara bilerek girebilmekte.

...

İnsan başkasını tenkit ederken nefsi büyük bir haz duyuyor. Ama bilmiyor ki, bu çirkef ortamda onu da bekleyen birçok günahlar ve hatalar var. Ve benzer tenkitlere yarın kendisi hedef olacak.

Nefsin bu insafsızlığını Üstad Bediüzzaman Hazretleri şöyle nazara verir:

“Evet, müşahedemle sabittir ki: Kat’î, yakînî bürhanlar ile deliller dolu olan büyük bir kalede, küçük bir taşta bir za’fiyet görünürse, o kör olası nefis, o kaleyi tamamen inkâr eder.” — Mesnevî-i Nuriye

O kale, bir Müslümandır. Müslümanın bir kusurunu esas alıp bütün güzelliklerini inkâr etmek, ne insafla bağdaşır, ne hikmetle, ne de adaletle.

Nasıl kâinattaki hadiseler tek tip değilse, onun bir meyvesi olan insanın işleri, davranışları ve düşünceleri de tek tip olmuyor.

Bu dünyada, hep aydınlık veya hep karanlık söz konusu değil. Yine bu dünyada hep hastalık ve hep sıhhat diye bir şey de yok; insan bazan sıhhatle yaşıyor, bazan hastalanıyor.

Neş'e ve keder de ruhu sırayla yokluyorlar; sürekli gülmek ve durmadan ağlamak olmuyor.

Dünya ne tam düz, ne de tamamen dağ ve tepe. Çoğu yerde ovalar dağlarla çevrilmiş, birlikte görev yapıyorlar.

Böyle bir alemin meyvesi olan insanda da birçok farklılıklar kendini gösteriyor. Bu dünyada tek tip insan yok. Simaları gibi karakterleri de ayrılık arz ediyor. Kaya gibi sert olanları yanında, pamuk gibi yumuşak huyluları da görüyoruz.

İnsanda kalp ile nefis birlikte bulunuyorlar. O kalbe bazan ilham, bazan vesvese hakim oluyor. Bunun neticesi olarak, insanlar sevap yanında günah da işleyebiliyorlar.

İnsanı kusurlarıyla birlikte kucaklamaya ve elimizden gelirse hatalarını şefkatle tedavi etmeğe mecburuz. Tâ ki, biz de yaralandığımızda bize de başkalarının yardım ve merhamet eli uzansın.

Günahsız insanlar sadece peygamberlerdir ve onların varisleri olan belli şahsiyetlerdir. Peygamberlerde “ismet” sıfatı vardır. Güneşte hiç gece olmadığı gibi, o seçilmiş zatlarda da günah ve isyan olmaz. Onların varisi olan ve asırlarına ilim ve irfan saçan büyük alimlerde de “Hafız” ismi tecelli etmekte, onları gühanlardan korumaktadır.

Bunların dışındaki insanlarda, gafletle huzur, itaatle isyan ve daha nice zıtlar birlikte bulunabiliyor.

İnsanları günahları sebebiyle reddeden ve onlarla ilgiyi kesen kimseler, toplumdaki kişileri sadece iki gruba ayırmış olurlar: Ya melek, ya şeytan.

Bir de ayet-i kerimede şöyle buyrulur:

“Kim zere miskal hayır işlese onu görür ve her kim zerre miskal şer işlese onu görür.” — Zilzal Suresi; 7,8

Mahşerde herkes bütün günahlarını ve sevaplarını eksiksiz olarak görecektir. Ve bu teşhirden bir sonraki devrede, iyi veya kötü bütün ameller mizana girecekler.

Biz de bu dünyada kişilerin bazı yanlışlarını perde yaparak bütün iyiliklerini örtmek gibi bir hataya düşmemeli, her işi, her hareketi ve her karakteri ayrı bir değerlendirmeye tabi tutmalıyız.

Nur Külliyyatı’ndan *Uhuvvet Risalesi*’nde harika bir tespit yapılır:

Hiç kimsenin bir başkasının (günah) yükünü taşımayacağını haber veren ayet-i kerimeden söz edilirken (İsrâ Sûresi, 15), bir kimsenin hataları yüzünden onun akrabalarına düşmanlık etmenin bu ayete ters düşeceği anlatılır. Daha sonra, bir insandaki her bir sıfat da “müstakil bir fert” gibi değerlendirilerek “bir müminin fena bir hasletinden darılıp küsüp” ona düşmanlık edildiği taktirde, o kötü sıfat yüzünden bütün güzel sıfatlarının da mahkûm edilmiş olacağına dikkat çekilir.

...

Toplum hayatında özellikle, ibadet görevini aksatan bazı Müslümanlardan şu tip sözleri çokça işitiriz: “Namaz kılıyor, ama şöyle şöyle de yapıyor. Bunlar bir Müslümana yakışır mı?”

Sözü edilen o kötü hallerin İslâm’da yeri olmadığı ve bir müslümana yakışmayacağı bir gerçek. Ancak, bir Müslümana, “Allah’a ibadet etmemek de yakışmıyor.

Bu ithamı yapan kişi, sözünü ettiği o kötü huylardan uzak biri ise onun o güzel ahlâkı kendi sevap hanesine yazılır, ancak ibadet etmemesinin günahı da ayrıca yazılır.

İtham edilen kişi için de aynı şey geçerlidir. Onun da namazının sevabı ayrı, kötü işlerinin günahı ayrı yazılır.

“Zerre miskal hayır ve şerrin görüleceğini” ders veren ayet-i kerimeye bir de bu nazarla bakmak gerekiyor.

Ticarette de böyle değil mi? Bir kişinin on ayrı iş yeri olsa, herbirinin kârı ve zararı ayrı hesaplanır. Bir işten zarar etti diye hemen o adamın iflas ettiğine hükmedilmez.

Manevî ticarette de bu böyledir. Büyük günahların bile insanı küfre sokmadığı düşünülürse, mana aleminde gerçek iflas “küfürdür,” günahlar ise manevî zarar hükmündedir.

...

Şu noktayı da nefsimize sıkça hatırlatalım:

“Allah hem Ğaffardır, hem Settar.” Yani günahları affedici, hataları örtücü, setredicidir.

Bunun içindir ki İslâm Dini’nde gıybet haramdır.

Gıybet etmek, Allah’ın Settar ismine bir nevi muhalefettir.

Müslüman kardeşinin hatasını gizleyip başkalarına anlatmayan kişi, “Settar” isminden feyz alır. Bu güzel davranışına peşin bir ücret olarak, diğer Müslümanlar da onun hatalarını setreder, gizlerler; başkalarına anlatmazlar.

Şefkat ve Islah / 1

BİR GECEKONDUYU SÖKÜP, yerine bir gökdelen dikmek istiyorsanız, paranız varsa bu işi birkaç senede başarabilirsiniz. Güvercini terbiye edip postacılık yaptırıcaksanız, bu da fazla zor olmayabilir.

Ama yıllardır Batı'ya akan bir nehri Doğu'ya, Kuzey'e akıp giden bir ırmağı Güney'e çevirme yoluna girmişseniz bu, kuvvet ve paradan öte, büyük bir sabır da ister.

İnsan ruhunun ıslahı büyük mesele... Kızılırmak'ı Akdeniz'e akıtmak kadar çetin.

Katı bir yürek yumuşatılacak ve üzerine şefkat bina edilecek.

Küfür ve dalâletin yerini, iman ve hidâyet alacak...

Acelecilik bu işte gitmez... Ama biz, bir ömür boyu bütün samimi gayretlerimize rağmen, hoşlanmadığımız tek bir huyumuzu değiştiremediğimiz halde, karşımızdaki insanın bir tek sözümüzle, yahut, kısa bir sohbetimizle bir anda değişmesini bekliyoruz.

Şefkat ve Islah / 2

DEVLET MALINI tahrip edenlere hepimiz kızar, öfkeleniriz. O tahrip olmuş mallara ise acırız.

Âsilerin eline geçen devlet silâhlarına herhalde düşmanlık etmeyiz. Nasıl etsek de bu silâhları onların elinden kurtarsak diye düşünür, çareler ararız.

Mahlûk olarak her insan güzel... Hepsinin organları mükemmel...Ama gel gör ki, bu organların bir kısmı, onları yaratanın rızasına aykırı şekilde kullanılıyor. Bu silâhları o âsilerden kurtarmanın iki yolu var:

Birisi Azrail'in (as) vazifesi: Ruhu kabz etmek... Bu takdirde, silâhlar toprağa gömülüyorlar.

Diğeri Peygamber vazifesi: O ruhu ıslah ve o kalbi fethetmek. O zaman beden İslâm'a hâdim oluyor, organlar Allah namına çalışıyorlar.

Her nedense, nefsimiz Azrail'den yana; Ona hevesleniyor. Çünkü nefsin zor olanı tercih ettiği pek görülmüş şey değil...

Şefkat ve Islah / 3

İHTİLAFLAR ve nizalar çok çeşitlidir. Nizanın baş gösterdiği yerde, bu negatif kutbu nötr hale getirecek, tesirsiz kılacak müsbet bir kutba hemen ihtiyaç duyulur. Bu kutbun vazifesi, şefkat etmek, naz çekmek, ıslaha çalışmaktır. Ara bulmak ve tarafları yeniden eski samimi ve dostane hallerine döndürmek için büyük bir gayretin içine girilir.

Niza büyüdükçe, daha büyük himmetlere, daha kuvvetli omuzlara, daha metin ruhlara, daha güçlü iradelere ihtiyaç duyulur. Tamir bekleyen kırık kalplerin, rencide edilmiş haysiyetlerin, kuvvetten düşen ve ümitsizliğe doğru eğilen zavallı ruhların tedavileri ve güçlendirilmeleri büyük bir şefkat ve tükenmez bir sabır ister.

Yıkım kolay ve yıkanlar bol olduğundan, cemiyette hastalar çok fazla ve tedavi ehlinin yükü hayli ağırdır.

Yüklendikleri ağır sorumluluğu unutup basit sebepler yüzünden niza çıkaranların, günün birinde yüklerini yere bırakmalarından korkulur.

Böylece hem kendileri zarar ederler, hem de hizmet götüremedikleri zavallı insanlar.

Medeniliğin Önemli Şartı: Şefkat

BEDİÜZZAMAN HAZRETLERİ, Nur yolunu dört hatvede (adımda) özetler: Acz, fakr, şefkat, tefekkür tariki.

Acz ve fakr, bir kulun temel özellikleridir. Bunun şuurunda olmak, insanı “ubudiyet” yoluna sokar.

Şefkat çok önemli bir insanî sıfattır. Hayvanların, sadece yavrularına, belli bir dönem için şefkat göstermelerine karşılık, bir müminde bu sıfat bütün insanları dalaletten kurtarmaktan, bir çiçeği gereksiz koparmamaya kadar uzanan çok kapsamlı bir hal alır.

Başkalarına şefkat etmenin birinci şartı, onları “şeytanın ve nefsin hücumlarına maruz, cehenneme gitme tehlikesiyle karşı karşıya bulunan” yardıma muhtaç kişiler olarak görmektir. Bediüzzaman Hazretleri, “Kırk sene hayatımda, otuz sene tahsilimde yalnız dört kelime ile dört kelim öğrendim.” buyurduktan sonra, bu dört kelim, “Ben kendime malik değilim. Ölüm haktır. Rabbim birdir. Ene.” olarak sıralar.

“Ben kendime mâlik değilim.” keliminin açıklamasında “Ancak mâlikim kâinatın mâlikidir.” hakikatine dikkat çeker.

Ne bu kâinat, ne de ondan süzülen bu beden bizim öz malımızdır. Kâinatta misafiriz, beden ise bize emanet. O halde, biz bu emanetleri kendi nefsimizin, heva ve hevesimizin istekleri doğrultusunda kullanamayız. Biz gözümüzün maliki değiliz, onunla dilediğimiz şeylere bakamayız. Akılda bizim mülkümüz değil, onu zararlı şeylere yoramayız.

Diğer organlarımızı ve latifelerimizi de aynı şekilde değerlendirmeliyiz.

Biz kendimizi böylece değerlendirdiğimizde, muhatabımız olan insanları da aynı şekilde düşünür ve emaneti yanlış yolda kullanmakla cezaya müstahak olacak olan o kişilere acır, şefkatle yaklaşır ve kendilerini en güzel şekilde ikaz etmeye çalışırız. Aksi halde, onları “hakiki mal sahibi” gibi görür ve kendilerine düşman olur, mücadele yolunu tutarız.

Bu ise bize bir şey kazandırmaz, ama onlara çok şey kaybettirir.

Şefkat ve Sevginin Rakibi: Düşmanlık

İNSANÎ ÖZELLİKLERİ hırpalayan ve insanı bazen canavarlara rahmet okutacak kadar alçaltan bir his var: Düşmanlık

Toplumda çoğu kimsenin bu hisse mağlup olduğunu ve iç aleminin sürekli bir çalkantı içinde bulunduğunu görüyoruz. Bu tehlikeli sonuca çıkan nice yollar mevcut. Bunlardan sadece birkaçı: Dünya sevgisi, menfaat çatışması, haset, kıskançlık, kibir ...

Ben bunları sayarken aklım bir noktaya takıldı: Bu his insan ruhuna niçin verilmişti? Her halde bu saydığım kötü sonuçların doğması için değil.

İnsan ruhuna işlenen her duygunun, her hissin birer ilâhî ihsan olduğu muhakkak. Şu var ki insanoğluna “cüz’i irade” verildiğinden bu çok çeşitli ve zengin sermaye, doğru yolda kullanılabildiği gibi, yanlış sahalara da yönlenebiliyor.

İnsanların düşünce ve davranışlarındaki farklılık yanında ahiretteki saadet ve azap menzillerindeki çeşitlilik de hep bu sermayenin şöyle veya böyle kullanımıyla ortaya çıkıyor.

Görme duygusunun “kâinattaki ilâhî sanatları seyretme” yahut “haram sahaları dolaşma” şeklinde iki ayrı kullanım sahası olduğu gibi, insandaki her bir manevî cihazın da böyle doğru ve yanlış kullanışları, serbest ve yasak bölgeleri var. Bunların tamamını burada sayacak değilim. Sadece “sevmek ve düşman olmak” üzerinde biraz durmak istiyorum.

İnsanın görme, işitme gibi “zahirî duyguları” yanında bir de “batınî duyguları” var. Bunlardan ikisi konumuzla yakından ilgili: Kuvve-i şehviye ve kuvve-i gadabiye; yani menfaati celb etme ve zararları def etme duyguları.

Her ikisinin de yerinde kullanılmaları kalp alemine büyük bir huzur ve kazanç getirirken, yanlış istimleri de yine büyük zararlara yol açıyor.

İradesiz ve isteksiz bir insan düşünülmemeyeceği gibi, öfkesiz, gazapsız insan da düşünülemez. Burada karşımıza İslam’ın şu temel hükmü çıkıyor: Allah için sevmek ve yine Allah için düşman olmak.

“İlahi ahlâkla ahlâklanma”nın bir yönü de bu olsa gerek.

Allah için sevmenin ölçüsü Allah'ın sevdiği kimseleri, O'nun razı olduğu işleri ve halleri sevmektir. Başta iman, salih amel ve takva olmak üzere güzel ahlakın bütün şubelerini hayatına mal etmeye çalışan kişi, Allah için sevme yolundadır.

Gazap kuvvesini de bunun aksi olarak düşünmek gerekiyor. Allah için düşman olmanın gereği de, iman ve inanç düşmanlarına karşı öfke duymak, onlara kalben olsun düşmanlık beslemek, ayrıca başta küfür ve şirk olmak üzere bütün batıl inançların ve kötü huyların da karşısında olmak, onlardan nefret etmek ve uzak durmaktır.

Burada akla bir soru geliyor? Bu kötü huyları ve yanlış inançları taşıyanlara daima düşman mı olacağız? Onlara her zaman ve her ortamda düşmanca mı davranacağız?

Bu sorunun en güzel cevabını Nur Müellifi'nin şu veciz ifadesinde buluyoruz:

“Bir adam zatı için sevilmez, belki muhabbet sıfat veya san'atı içindir.” — Münazarat

Bu ifadeden hareketle şöyle diyebiliriz:

“Bir insana zatı için düşman olunmaz, düşmanlık onun kötü sıfatları içindir.”

Meselâ, sahtekâr insanları sevmeyiz. Burada nefretimiz sahtekârlık sıfatınadır ve onun bir sonucu olarak da o özelliği taşıyanadır.

İyi olsun, kötü olsun bütün insanlar zatlari itibariyle Allah'ın kuludurlar, O'nun eseridirler. O'nun isimlerinin tecelli mahalleridirler. Nefislerine ve şeytana uyarak bu güzelim eseri küfür ve isyanda kullanıyorlarsa, biz o eserlere değil, onların yanlış kullanımına karşı olacağız.

Bütün peygamberler kötü yolda olan insanları ıslah için gönderilmişlerdir. Eğer o kötü kişilere zatlari için düşmanlık besleselerdi, onlara hakkı tebliğ etmeleri ve bu kişileri batıldan men etmeye çalışmaları gerekmezdi. Demek ki, Allah, kendi yolunu terk edip nefsine ve şeytana uyan kullarının kurtuluşlarını istiyor ve bunun için peygamberler gönderiyor, kitaplar indiriyor.

O halde, birisine düşmanlık beslerken çok iyi düşünmemiz gerekiyor. Mülk, Allah'ın olduğuna göre; biz bir insana düşman olurken Allah'ın bir kuluna, bir eserine düşman olmuş oluyoruz. Allah'ın bundan razı olmayacağı muhakkaktır. Öyleyse düşmanlığımız o şahısların zatlariına değil, kötü sıfatlarına olmalı. Onları taşıyanları ikaz etmeye ve kendilerine doğruyu bildirmeye, güzeli göstermeye çalışmalıyız.

Şu var ki, o kimseler yanlış inançlarını ve bozuk hayat düzenlerini sadece yaşamakla kalmayıp diğer kulları da bu tehlikeli yola sevk etmek için çaba gösteriyorlarsa, yani doğrudan imana ve ahlaka cephe almışlarsa artık onlar Allah'ın kulu olma şerefini terk edip şeytana asker olmuşlardır. Ve bizim, şeytana düşman olduğumuz gibi onlara da düşman olmamız ve insanları onların şerrinden korumak için gayret göstermemiz imanımızın gereğidir. Bu noktaya kadar düşmanlık üzerinde durduk. Biraz da sevgiden, muhabbetten söz edelim. Yeniden Üstad Bediüzzaman'ın vecizesine dönelim:

“Bir adam zatı için sevilmez, belki muhabbet sıfat veya san'atı içindir.” — Münazarat

İnsanın taşıdığı sıfatlar iki gruba ayrılıyor. Birisi yaratılışında kendisine ihsan edilen özellikler. Diğeri de kendi iradesi ve gayretiyle kazandığı bilgiler, beceriler, faziletler. Nedense, birinciler çoğu zaman hatıra gelmez de ikincilere bakılır ve onlardan söz edilir.

Bilgili insanları severiz, burada sevgi bilgi sıfatıdır, dolayısıyla da ona sahip olan insanadır. Alçak gönüllü insanları da severiz. Burada da sevgimiz tevazu sıfatıdır. O sıfatı taşıyanlar da dolayısıyla sevilirler.

İnsana kendi iradesi dışında bir ilâhî ikram olarak takılan sıfatlara gelince, bunların başında “o insanın Allah'ın en mükemmel eseri olması” gelir. Allah her eserini sever, her canlıya rahmet ve merhamet eder. Ancak en mükemmel eserini, bir başka deyişle, isim ve sıfatlarına en fazla ve en ileri derecede mazhar kıldığı mahlukunu daha fazla sever. O halde insanı Allah'ın eseri olarak görmek ve onu öylece sevmek de Allah için sevmenin tarifine girer.

Nur Külliyyatı'nda geçen şu cümle konumuza ışık tutuyor:

“Hem, bu gördüğünüz ihsanat ile size muhabbetini gösteriyor. Siz dahi itaat ile O'na muhabbet ediniz.” — Sözler

Gözümüz ve kulağımız, elimiz ve ayağımız bize birer ihsan olduğu gibi, beden hanesinde misafir edilen ruhumuz ve ona takılan aklımız, hafızamız, hayalimiz, his dünyamız da hep birer ilâhî ikramdır. Ve bütün bunlar Allah'ın bize olan muhabbetini gösteriyorlar. Bizim de öncelikle O'nu sevmemiz aklın ve vicdanın gereğidir. Ancak bu muhabbetin bir ölçüsü, bir göstergesi olmalı. Bu da “itaat” olarak karşımıza çıkıyor. Nitekim şu ayet-i kerime bu konuda bize büyük bir ufuk açıyor:

“(Resulüm!) De ki, Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın...”

Allah'ı böylece seven bir insanın kalbinde O'nun kullarına ve diğer mahluklarına karşı da bir sevgi hissi uyanır.

Kardeşimizi niçin severiz? “Aynı anne ve babadan geldiğimiz için.” değil mi?

Bütün varlık alemini Allah'ın birer eseri olarak görme şuuruna erdiğimiz ölçüde onlara karşı ulvî bir muhabbet taşırız. Aksi halde, kendimizi de onları da müstakil varlıklar olarak görür ve onlara menfaat ölçüsüyle nazar ederiz. Fayda gördüklerimizi kendi nefsimiz için severiz, diğerlerinin ise yüzüne bile bakmayız.

Teknolojinin bu kadar ilerlemesine rağmen, insanlarımızın birine karşı bu kadar yabanileşmesi, birbirinin etini yemeye can atarcasına menfaat kavgası vermeleri hep bu şuurdan mahrumiyetin acı sonuçlarıdır.

Günümüzde çoğu zaman sevgilerin de düşmanlıkların da nefis eksenli olduğunu görüyoruz. Nefis ise doymak bilmiyor, kavgalar da böylece sürüp gidiyor.

“Ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü, nefis daima kötülüğü emredendir. Meğer ki, Rabbimin merhamet edip koruduğu (bir nefis) ola.” — Yusuf Sûresi, 53

Bütün insanlar, nefisleriyle sürekli bir çarpışma halindeler. Şeytan onlarla durup dinlenmeden uğraşüyor. Bu harp meydanında çok şeyler kırılıp dökülüyor; nice sevgiler eziliyor, nice insanî değerler harap olup gidiyor.

Hal bu merkezde iken, bu asrın çirkef ortamında insanlarımızın melek gibi tertemiz, saf ve lekesiz olmasını beklersek yanılırız.

Kalpleri iman nuruna kavuşmuş insanlarımız bile asrın esintilerinden az çok etkileniyor, birtakım kötü hislere mağlup düşebiliyor ve hatalı davranışlar sergileyebiliyorlar.

Bu kişiler, harpte ölümden kurtulmuş ama çok yerinden nice yaralar almış kimseleri andırırlar.

Onların yaralarına bakıp imanlarını önemsememek büyük bir hatadır. İman en büyük şeref, en ileri üstünlüktür.

Ehl-i sünnet itikadına göre büyük günah işleyenin kâfir olmaması, en büyük hataların bile iman güneşini perdeleyemeyeceğini açıkça ders verir.

Öyleyse, Nur Müellifi'nin, **“Mü'min, kardeşini sever ve sevmeli. Fakat fenalığı için yalnız acır. Tahakkümle değil belki lütufla ıslahına**

alışır” (Mektubat) sözü kulaklarımızda daima ınlamalı, idraklerimizde sürekli yankı bulmalı. O zaman düşmanlıklar yerini şefkate ve acımaya terk edecek ve aramızdaki sevgi ve muhabbet büyük ölçüde zedelenmeyecektir.

...

Bazen hisler araya giriyor, nefis işi karıştırıyor, habbe kubbe yapıyor ve sevgiler yerini düşmanlığa terk ediyor. Halbuki, Allah için buğz etme (düşmanlık besleme)” dşturunca bir davranış İşlam’da ne ölçüde yasaklanmışsa ona o kadar karşı olmak gerekiyor. Mesela, bir işi İşlam’da mekruh ise, yani kerih görülüyor, çirkin bulunuyorsa, biz de o işi çirkin görmeliyiz. Hududu tecavüz edip mekruha haram muamelesi yaparsak muhatabımıza zulmetmiş oluruz.

Geliniz, “adavete adavet, muhabbete muhabbet” edelim, Yani düşmanlığa düşman olalım ve sevgiyi sevelim. O zaman hem kendi ruh iklimimizde hem de toplum hayatımızda huzur ve saadet çiçeklerinin açtığını göreceğiz.

Bediüzzaman'ı Doğru Anlamak ve Demokratik Açılım

DEMOKRATİK AÇILIM konusu ülke gündeminde baş sırayı alırken bazı düşünürlerimiz konuya *Risale-i Nur* açısından yaklaşıp görüşlerini kamu oyuna sunmuş bulunuyorlar. Böyle bir ortamda, yanlış yorumlara girilmemesi ve Üstad'ın doğru anlaşılması için şahsî kanaatlerimi kısaca beyan etmeyi bir görev addettim.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, hayatının gayesini şu cümlede en veciz ve açık bir şekilde ortaya koymuştur:

“Hey efendiler! Ben imanın cereyanındayım. Karşımda imansızlık cereyanı var. Başka cereyanlarla alâkam yok.”

— Mektubat ; 16. Mektub

Bu zamanda “ehl-i dalalet ve haksızlığın (tesanüd sebebiyle) cemaat sûretindeki kuvvetli bir şahs-ı manevînin dehâsıyla hücum” etmesi (Yirminci Lem'a) Üstadı çok endişelendirir ve Eşref Edip beyle yaptığı bir mülakatta bu endişesini şöyle dile getirir:

“Karşımda müthiş bir yangın var. Alevleri göklere yükseliyor. İçinde evlâdım yanıyor, îmânım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, îmânımı kurtarmaya koşuyorum.”

— Tarihçe i Hayat, Isparta Hayatı298

İşte bu davasının tahakkuku ve kalplerde tahkiki imanın yerleşmesi için verdiği bir ömürlük mücadele ve mücahelesinin yanında onun bir başka gayesi daha vardı. Bunu kendisi bizzat şöyle açıklar:

“Camiü'l-Ezher'e Afrika'dan bir medrese-i umumiye olduğu gibi Asya, Afrika'dan ne kadar büyükse daha büyük bir darü'l-fünun da ve bir İslam üniversitesi de Asya'da lazımdır, dedim. Ve felsefe-i funun ile ulum-ı diniye birbiri ile barışsın ve Avrupa medeniyeti, İslamiyet hakaiki ile tam müsellahtır etsin. Ve Anadolu'daki ehl-i mektep ve ehl-i medrese tam birbirine yardımcı olarak ittifak etsin diye. Velayet-i Şarki'nin merkezinde hem Hindistan'ın hem Arabistan'ın hem İran'ın hem Kafkasya'nın hem Türkistan ortasında Medresetü'z-Zehra

manasında Camiü'l-Ezher üslubunda bir darü'l-fünun hem mektep hem medrese olarak vücuda gelmesi için tam 55 senedir Risale-i Nur'un hakikatine çalıştığım gibi ona da çalışmışım. — Emirdağ Laikası

Bu üniversitenin ana gayesi, hem din hem de fen ilimlerinde mütehassıs bilim adamları yetiştirmek olmakla birlikte, bir başka gayesi de yine Üstad'ın çok önemli bir hedefi olan ittihad-ı İslâma zemin hazırlamasıdır. Bu üniversitenin eğitim dili konusunda Arapçanın vacip, Türkçenin lâzım, Kürtçenin de caiz olması gerektiğini ifade eder.

Üstad'ın İttihad-ı İslâm fikrini, bugünkü Avrupa Birliği bir yönüyle kendi bünyesinde gerçekleştirmiş, bu ittihadın sağlayacağı faydalar konusunda bize de, doğrusu, iyi bir örnek olmuştur. İttihatla iltihakı karıştırarak İttihad-ı İslâma karşı çıkanlara bu hal güzel bir cevaptır.

Yani, Üstad'ın nazara verdiği ittihad, her devletin kendi bütünlüğünü ve istiklaliyetini korumasıyla birlikte, ekonomik hedeflerin gerçekleşmesinde, asayişin temininde, gençliğin kötü alışkanlıklardan korunmasında ve benzeri birçok konuda ortak hareket etme manasınadır.

Üstad'ın idealindeki üniversite modeli olan Medresetü'z- Zehra'nın İslâm âleminde varlığını hissettirmesiyle İslâm birliğinin en büyük düşmanı olan menfi milliyet (ırkçılık) belası da bertaraf edilmiş olacaktır.

Menfi Milliyet

Bediüzzaman, menfi milliyet hakkında müstakil bir risale telif etmiştir (Mektubat 26. Mektub). Bu risalesinde şu noktaya da önemle dikkat çeker:

“Fikr-i milliyet şu asırda çok ileri gitmiş. Hususan dessay Avrupa zalimleri, bunu İslâmlar içinde menfi bir surette uyandırıyorlar, tâ ki parçalayıp onları yutsunlar.”

Zaten Üstad’ın iman kurtarma davası, ırklar ötesi bir davadır. Bütün bir insanlık âlemine şamildir.

Mi’raçtan hediye getirilen Bakara Suresi’nin son ayetlerinin sonuncusunda şöyle bir niyaz cümlesi geçer:

“Sen bizim Mevlamızsın. Kâfirler kavmine karşı bize yardım et.”

Burada iman cephesindekiler bir kavim, küfür cephesindekiler ise başka bir kavim olarak nitelendirilmiş, her iki cephede de ırk kavramı arka planda kalmıştır.

Üstad, ırkçılığın İslâm ittifakına büyük zarar vereceği gibi, sair dinlerin tabilerinin de dostluklarını kazanmada önemli bir engel olduğu fikrindedir. Bu görüşünü *Emirdağ Lahikası* 2. ciltte şöyle açıklar:

“Sizin bu defaki Irak ve Pakistan’la pek kıymetdar ittifakınız, inşaallah bu tehlikeli ırkçılığın zararını def ’edecek ve dört-beş milyon ırkçıların yerine, dörtyüz milyon kardeş Müslümanları ve sekizyüz milyon sulh ve müsalemet-i umumiyeyle şiddetle muhtaç Hristiyan ve sair dinler sahiblerinin dostluklarını bu vatan milletine kazandırmaya tam bir vesile olacağına, ruhuma kanaat geldiğinden size beyan ediyorum.”

Şefkat ve Sevgi

Bediüzzaman, Nur Talebelerinin iman ve Kur'an hizmetinde takip etmeleri gereken yolu şu dört hatvede (adımda) özetlemiştir: Acz, fakr, şefkat ve tefekkür.

Şefkat maddesinin konumuzla çok yakın ilgisi vardır.

Bütün insanlar kâinat ağacının meyveleridirler. Hepsi aynı havayı solumakta, aynı yerküresi üzerinde seyahat etmekte, aynı güneşle aydınlanmaktadır. Ve Kur'an-ı Kerimde insanın "ahsen-i takvimde", yani istidat ve kabiliyet yönünden bütün mahlukları geride bırakan bir mükemmellikte yaratıldığı haber verilmektedir.

Peygamberimiz, bütün alemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Rahmetin şefkatle çok yakın ilgisi vardır. Ve Kur'an-ı Kerim bir kavme değil bütün bir insanlık alemine rehber olmak üzere inzal edilmiştir.

Bütün insanların yaratıcısı olan Allah insanların birbirlerini sevmelerini, yardımlaşmalarını istemekte, yanlış yolda olanların ise şefkatle ikaz edilmesini emretmektedir.

Bu tebliğ hareketinin en son, en büyük ve en canlı örneği Peygamber Efendimizdir (asm). O, dünyaya teşrif ettiğinde, Arap Yarımadası'nda şirk hakimdi. Kahir bir ekseriyet putlara tapıyorlardı. Ve O, bu putperest insanların ıslahına çalışıyordu.

Peygamberimiz şirke düşenlere değil, şirke düşmandı; müşrikleri şirkten kurtarmaya çalışıyor, dinlemedikleri, kabul etmedikleri zaman, o eşsiz şefkatiyle aşırı derecede üzülüyordu.

Allah, o puta tapan kullarını cehennem yolculuğundan kurtarıp, yönlerini cennete çevrilmesi için en büyük peygamberini, Sevgili Habibini (asm.) görevlendirmişti.

Demokratik Açılım, Sevgi ve Kardeşlik

Demokrasi açılımının tartışmaya açıldığı bu günlerde, bizlerin bu teşebbüse, bu plana nazar tarzımız şöyle olacaktır:

Allah'ın kullarının birlikte ve huzur içinde yaşamaları, birbirlerini dinlemeleri ve anlamaları için bu açılım bir fırsat olabilir mi?

Ve biz daha da gelişen bir demokrasi ortamında iman hakikatlerini muhtaçlara ulaştırmak için daha fazla şeyler yapabilir miyiz?

Konunun siyasî yönü ve alınan siyasî tedbirler bizim sorumluluk sahamızın dışındadır. Milletimiz ve memleketimiz hakkında hayırlı sonuçlar doğurmasını candan temenni ederiz.

Bu konuda fikrî katkılarımız olabilecekse onu da basın ve yayın yoluyla yerine getirir ve daha sonra yine aslî görevimizin başına döneriz.

Sınırları daha da genişletilecek bir demokrasi ortamında Nur Talebelerine düşebilecek önemli bir görev de, her fikirden insana şefkatle yaklaşmak ve insanlar arasında sevginin, kardeşliğin tahakkukuna gayret etmek olacaktır.

Hepimiz aynı Allah'ın kullarıyız. Hepimiz kâinat ağacının meyveleriyiz. Ve hepimiz dünyanın dönmesiyle her gün ahirete doğru bir adım daha atan yolcularız.

Üstad, bir risalesinde **“Memleket dahi bir hanedir ve vatan dahi bir millî ailenin hanesidir.”** (Şuâlar, Onbirinci Şuâ) buyurur.

Hepimiz bu ailenin saadeti için bir şeyler yapmalı, bunu engelleyen sebeplerin karşısına yine hep birlikte çıkmalıyız. Zira aynı gemide seyahat eden yolcular gibiyiz. Gemiye verilecek bir zarar hepimize dokunacaktır.

Bediüzzaman, birlik ve beraberliğe çok önem vermiş ve telif ettiği *Uhuvvet Risalesinde* bu hususta şu önemli vurguları yapmıştır.

“... Her ikinizin Hâlıkınız bir, Mâlikiniz bir, Mâbudunuz bir, Râzıkınız bir-bir, bir, bine kadar bir, bir.

Hem Peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir-bir, bir, yüze kadar bir, bir.

Sonra köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir-ona kadar bir, bir.

Bu kadar bir birler vahdet ve tevhidi, vifak ve ittifakı, muhabbet ve uhuvveti iktiza ettiği ve kâinatı ve küreleri birbirine bağlayacak mânevî zincirler bulundukları hâlde, şikak ve nifâka, kin ve adâvete sebebiyet veren örümcek ağı gibi ehemmiyetsiz ve sebatsız şeyleri tercih edip mü'mine karşı hakikî adâvet etmek ve kin bağlamak, ne kadar o rabita-i vahdete bir hürmetsizlik ve o esbab-ı muhabbete karşı bir istihfaf ve o münasebât-ı uhuvvete karşı ne derece bir zulüm ve i'tisaf olduğunu, kalbin ölmemişse, aklın sönmemişse anlarsın.” — Mektubat 22.Mektub

İhlas Risalesi'nde de “**üç elif ittihat etmezse üç kıymeti var. Eğer sırr-ı adediyet ile ittihat etse yüz on bir kıymet alır**” diyerek ittihatteki kuvveti çok güzel bir şekilde ortaya koymuştur. İttihat etmemenin zararlarını ise yine *Uhuvvet Risalesi*'nde şöyle nazara vermiştir:

“Malûmdur ki, iki kahraman birbiriyle boğuşurken, bir çocuk ikisini de dövebilir.

Bir mizanda iki dağ birbirine karşı muvazenede bulunsa, bir küçük taş, muvazenelerini bozup onlarla oynayabilir; birini yukarı, birini aşağı indirir.

İşte, ey ehl-i iman! İhtiraslarınızdan ve husumetkârâne tarafgirliklerinizden, kuvvetiniz hiçe iner; az bir kuvvetle ezilebilirsiniz.” — Mektubat 22 Mektub

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, henüz *Risale-i Nur Külliyyatı*'nı telifine başlamadığı “Eski Said” zamanında da birlik ve beraberliğe büyük önem vermiş; düşmanlarını “cehalet, zaruret ve ihtilaf ” olarak açıklamış ve bu üç düşmana karşı “sanat, marifet ve ittifak” silahıyla cihat edilmesi gerektiğini beyan etmiştir.

“Bizim düşmanımız cehalet, zaruret, ihtilâftır. Bu üç düşmana karşı sanat, marifet, ittifak silâhiyle cihad edeceğiz.” — Tarihçe i Hayat, Birinci kısım, İlk hayatı

Müsbet Hareket

Bediüzzaman Hazretleri'nin bütün hayatında takip ettiği değişmez bir düsturu “müsbet hareket” etmektir. **“Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir.... Bizler âsâyişi muhafazayı netice veren müsbet İmân hizmeti içinde herbir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükellefiz.”** (Emirdağ Lahikası) diyerek asayişin ancak müspet hareketle ve iman hizmetiyle gerçekleşeceğini vurgular ve bütün ömrünü bu davanın tahakkuku için geçirir.

Nur Talebeleri'nin de “asayişin manevî bekçileri olmaları” bu davayı tasdik eder. Ve bütün yetkililere hem Nur Talebeleri , hem de *Nur Risaleleri* şu mesajı verirler:

“Asayiş muhafazanın tek yolu insanların kalplerine iman ve marifet nurunun yerleşmesidir.”

Fikir Hürriyeti

Bediüzzaman, **“Medenilere galebe çalmak ikna iledir, söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir”** diyerek, meselelerin fikir ortamında ve medenice tartışılmasını arzu eder. Onun asayişin muhafazasına önem vermesinin önemli bir yönü de budur. Zira, fikirler ancak sulh ortamında ve asayişin hakim olmasıyla rahatça tartışılabilir. Silah sesleri arasında korku ve dehşet ortamında kiminle, neyi ve nasıl tartışabiliriz?

Üstad’ın “fikir hürriyeti mücadelesi” tâ Eski Said döneminde başlamış, daha sonra mahkemelerde yaptığı o eşsiz müdafaalarla devam etmiştir.

Hürriyetin esası insana verilen cüzi iradeye dayanır. Herkes bu dünyada ahiret hesabına bir imtihan geçirmektedir ve bu imtihanın önemli bir şartı insanların kendi iradelerini diledikleri gibi kullanabilmeleridir.

Hayvanlar sadece ne için yaratılmışlarsa o görevi yerine getirirlerken insana bu konuda büyük bir yetki verilmiştir. İnsanın diğer varlıklardan üstünlüğünün önemli bir yönü de bu hürriyet ve irade meselesidir.

“İnsan, hikmetle yapılmış bir masnudur. Öyle bir fiilin mahsulüdür ki, istidadı irade ettiği şeyi kendisine veriyor.” — Mesnevi Nuriye, Zerre

Üstad’ın hürriyet hakkındaki şu tespitlerini de nazara vermek isterim:

“İnsanlar hür oldular, amma yine abdullahtırlar.” — Tarihçe i Hayat, Birinci Kısım

“Hürriyetin şe’ni odur ki; ne nefsine, ne gayriye zararı dokunmasın.”

— Tarihçe i Hayat, Birinci Kısım.

Birinci hükme göre, insan Allah’a isyanda hür olamaz. Bir çocuk, babasına isyanda, bir nefer komutanına isyanda ve bir vatandaş kanunları çiğnemekte serbest olamazken insan, Rabbine isyanda nasıl hür olabilir?!..

İkinci hükümde ise, hürriyet sadece başkasına zarar vermekle sınırlandırılmamış, insanın kendisine de zarar vermesi yasaklanmıştır.

Bir başka eserinde de şu görüşe yer verir:

“Belki, hürriyet budur ki: Kanun-u adalet ve te’dibden başka hiç kimse kimseye tahakküm etmesin. Herkesin hukûku mahfuz kalsın, herkes harekât-ı meşruasında şahane serbest olsun.” — Beyanat ve Tenvirler

İşte hürriyeti bu manada değerlendirenler hem dünya saadetini hem de ahiret saadetini birlikte yakalamış olurlar. Böyle fertlerden teşekkül eden bir cemiyette ise huzur ve güven tam manasıyla tahakkuk eder.

Hürriyet ve demokrasi konusunda şu acı gerçeği de görmek mecburiyetindeyiz: Bu gün iman hakikatlerinin tefsiri olan Nur Risaleleri’ni muhtaçlara ulaştırma hizmeti, demokrasinin hakim olduğu birçok Avrupa ülkesinde büyük bir kolaylıkla yürütülürken, diktanın hakim olduğu bazı İslâm ülkelerinde aynı kolaylıkla intişar edememektedir.

Üstad’ın hürriyet ve asayiş taraftarı olmasına, bununla da kalmayıp bu kavramların mücadelesini vermesine bu açıdan da bakmak gerekir. Demirperde döneminde bu hakikatlerden uzak kalan Rusya’nın, bugün bu hizmetle buluşması ve ona kucak açmaya başlaması da bu gerçeğin açık bir delilidir.

Fikir ve insanca yaşama hürriyetlerinin genişletilmesinden endişe etmemek gerekir.

Özgürlüklerin genişletilmesi, yaygınlaştırılması hiçbir tehlike arz etmez, aksine büyük hayırlara, rahatlamalara sebep olabileceği gibi birçok istismarların ve aksülamellerin de önüne geçilmiş olur.

Türkiye bunun en güzel örneğini yakın mazisinde vermiştir. Bu dönemde büyük bir demokratik atılım yapılmış, hem din ve vicdan hürriyetini kısıtlayan 163. maddenin, hem de Marksist ve Komünist bir sisteme kapı açacağından endişe edilen 141 ve 42. maddelerin yürürlükten kaldırılmasıyla büyük bir demokratik atılım gerçekleştirilmiştir.

Bu büyük icraattan sonra ne komünizm tehlikesi büyüme göstermiş, ne de bazı mihrakların kasıtlı olarak abarttıkları bir irtica hareketi görülmüştür.

Bilindiği gibi 163. madde ile mağdur edilenler, daha çok, Nur Talebeleri olmuştur. Onlar sadece iman ve Kur’an hakikatlerini kalplere ve akıllara yerleştirmeye çalışmışlar, aktif siyasete girmemişler, hele silahlanmayı hatırlarından bile geçirmemişlerdir. İki binden fazla beraat kararı almalarına rağmen yine mahkemelerin sonu gelmemiş, memleketimizin her tarafında

bir hukuk terörünün estirilmesine devam edilmiştir. Üstad Bediüzzaman'a ve talebelerine uygulanan bu sindirme ve korkutma hareketi, bir çok insanı huzursuz etmekten öte bir işe yaramamış ve bu iman davası muhtaç gönüllerde gittikçe daha da artan bir hızla yerleşmiş, hakimiyetini devam ettirmiştir.

Şu var ki bu antidemokratik maddenin kalkmasıyla İslâm adına silaha sarılmak isteyen bazı radikal kimselerin menfi propagandalarına son verilmiş ve Üstad'ın tabiriyle “dinde mutaassıp, muhakeme-i akliyyede noksan” bu kişilerin yanlış şeyler yapmalarının önüne büyük oranda geçilmiştir.

Silaha sarılanlar sadece 141 ve 142. maddelerin muhatapları olan Marksist kesim olmuşsa da bu maddelerin kalkmasıyla onlar da yerini bölücü teröre bırakarak gündemden düşmüş, zaman içerisinde sahneden tamamen çekilmiştir.

Fikir hürriyetinin azami derecede uygulandığı Avrupa'da, farklı ırkların, inançların ve kültürlerin aynı devlet içinde birlikte yaşamaları safhası çoktan aşılmış, Avrupa Birliği adıyla birçok devletler sınırlarını birbirlerine açmışlar, paralarını birleştirmişler ve bir tek devlet gibi hareket etmeyi menfaatleri açısından daha faydalı bulmuşlardır. Böyle bir yaklaşım o devletlerin hiçbirinin iç işlerine karışma olarak yorumlanmamış ve genel kabul görmüştür. Milletimiz gerek kendi içinde, gerek komşuları arasında aynı manayı yaşamaya ve yaşatmaya daha layıktır. Bunun önünün açılmasından korkulmamalı, kısıtlamaların ülke menfaatlerine zarar getireceği unutulmamalıdır.

Aslî Görev

Demokrasi ve açılım denilince bir Nur Talebesi'nin hatırına öncelikle bu iki kavramın iman hizmetinde kazanacakları mana gelir. Devlet yetkililerinin bu konudaki siyasî planlarını bilmiyoruz. Bilsek de fikrimizi basın yoluyla açıklamaktan öte bir görev ve yetki sahibi değiliz. O halde, bir Nur Talebesi, her konuda olduğu gibi bu konuda da gerektiğinde fikri katkısını sunar, ondan sonra gerçek görevi olan iman hizmetini bu demokrasi ortamında daha fazla nasıl icra edeceğine ve bu hizmeti daha fazla nasıl genişletip yayacağına kafa yorar.

Konuyu Üstad Hazretleri'nin şu dua cümleleriyle noktalayalım:

“İnşaallah istikbaldeki İslamiyetin kuvvetiyle, medeniyetin mehasini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umûmiyi de temin edecek.” (Tarihçe i Hayat, Birinci Kısım, İlk hayatı)

“Size katiyen ve çok emarelerle ve kat i kanaatimle beyan ediyorum ki, gelecek yakın bir zamanda, bu vatan, bu millet ve bu memleketteki hükümet, alem-i İslama ve dünyaya karşı gayet şiddetle Risale-i Nur gibi eserlere muhtaç olacak; mevcudiyetini, haysiyetini, şerefini, mefahir-i tarihiyesini onun ibrazıyla gösterecektir.”

— Emirdağ Lahikası, (Afyon Emniyet Müdürlüğüne)

Bahtımızın Anahtarı: Meşveret

“Asyanın bahtının miftahı meşveret ve şûradır.” — Bediüzzaman

BEDİÜZZAMAN Asya’ya saadet ve terakki kapılarını açacak anahtarın *meşveret ve şûra* olduğunu söylerken Avrupa devletlerinin çoğu birbirine düşman idiler. Üzülerek ifade edelim ki, şûra anahtarını Avrupa, Asya’dan daha önce kaptı ve birliğini kurdu. Fakat reçete hâlâ geçerliğini korumaktadır. Uygulamaya koyduğumuz anda bahtımız açılabilir ve istikbalde Avrupa’yı çok gerilerde bırakabiliriz.

Cumhuriyet şûradır. Bu şûrada cumhurun yani umurun, yahut onun temsilcilerinin fikri esas alınır. Geri kalmış ülkelerde bu şûra hakkıyla işletilemez. Hüküm yine bir kişinin yahut belli kişilerin elinde kalır. İleri ülkelerde devlet yöneticilerinin sürekli değişmesine karşılık, bizde çocukluk çağımızda tanıdığımız simaları çocuklarımızın da çok iyi tanınması, siyaset alanında meşveretin hakkıyla işlemediğinin bir göstergesidir.

Üstad Bediüzzaman, **“Kuvvet kanunda olmalı, yoksa istibdat tevzi olunmuş olur”** buyururlar. Kanun hakimiyeti ferdî istibdatların ve keyfi hareketlerin en büyük manisi, meşveretin de en büyük hamisidir.

Meşveret, devretmesini bilmektir. Şûradan çıkan karar istikametinde nöbet değişimi rahatlıkla yapılır. Meşveret bu yönüyle aynı zamanda bir nefis terbiyesidir. Kuvvet gösterilerinin yahut ayak oyunlarının ve entrikaların meşverette yeri yoktur.

Konunun siyasi boyutunu bir tarafa bırakıp, millet olarak bu müesseseyi en iyi şekilde kurmanın ve hayata geçirmenin yollarını aramamız gerekiyor.

Bir aile reisi, “Her şeyin en iyisini ben bilirim.” davasından vazgeçmeli; gerekli konularda aile fertlerinin de görüşünü almalıdır.

Bir şirkette, yönetim yetkili kişilerin istişaresine bırakılmalı, sermayedarlar her konuya müdahaleden vazgeçmelidir.

Meslek kuruluşları ülkeyi daha ileri hedeflere ulaştırma konusunda fikir alışverişinde bulunmalıdır.

İslam’a hizmet gayesinde olan insanlar bu ulvi hedeflerine tek başlarına ulaşma hevesini bir yana atmalı, aynı görüşü paylaşacağı kişilerle ortak

hareket etmelidir.

Kısacası, bahtımızın miftahı olan istişare aileden devlet kuruluşlarına kadar bütün müesseselerde hakim olmalıdır.

Meşveret, paylaşma anlayışıdır. “Ben demeyiniz, biz deyiniz.” tavsiyesinin hayata geçirilmesidir.

Meşveret, şahsın yerini şahs-ı manevinin almasıdır; “bir buz parçası olan enaniyetini tam bir havuzu kazanmak için eritme” şuurudur. Meşveret sonunda artık hiç kimse damlalardan söz etmez, ortada bir havuz, bir deniz vardır.

Buna göre meşveret, ferdilikten kurtulup cemaat halinde hareket etmenin sembolüdür; damlada boğulmayıp deryaya kavuşma bahtiyarlığıdır.

Nur Müellifi, **“Tesanüdünüzden hasıl olan bir şahs-ı mânevînin fevkalâde ehemmiyet ve kıymeti ve üstadlığı ve irşadı bize kafidir”** demekle meşveretteki üstün kuvveti nazara vermiştir (Emirdağ L. 1-73). Ferdî reyler, bu kuvvet karşısında hürmetle eğilirler. Namazdaki rûku gibi, bu eğiliş de ruhu yükseltir, kalbi kuvvetlendirir.

Meşveret müspet bir harekettir. Müspet hareket, en kısa ifadesiyle “yapıcı olmaktır.” Bunun sonunda ortaya faydalı fikirler çıkar ve onların uygulanmasıyla da müspet sonuçlar elde edilir. Menfî hareket ise bunun zıddı olup yıkıcı olma manasına gelir. Menfî, nefy edilmiş, sürülmüş demektir.

Meşverete uymayıp münferit hareket etmek de menfi hareket grubuna girer. Çünkü bu durumda büyük bir hayrın ortadan kalkması söz konusudur. Allah’ın rahmeti cemaat üzerinedir. Cemaat namazı bunun açık bir örneğidir. Cemaatten ayrılan kişi, cemaat sevabını kendi amel defterinden adeta uzaklaştırmış, nefyetmiş gibi olur. Yirmi yedi kat sevabın kaybı, elbette menfî bir sonuçtur.

Meşveret edenler, ferdiliği gönül alemlerinden sürerler, söküp atarlar; masaya otururken gözlerini meşveretten çıkacak ortak kanaate dikerler. Kendi fikirlerinin kabulünü ısrarla beklemezler. Üstad Bediüzzaman, meşveret konusunda çok tahşidat yapmıştır. Mesela, *Kastamonu Lahikası*’nda şöyle buyurur:

“Meşveret-i şer’iyye ile reylerinizi teşettütten muhafaza ediniz. İhlas Risalesi’nin düsturlarını her vakit göz önünde bulundurunuz. Yoksa, az bir ihtilaf bu vakitte Risale-i Nur’a büyük zarar verebilir.”

Hutbe-i Şamiye’de geçen şu cümle, bu ifadelerin bir yönüyle açıklaması gibidir:

“Haklı şura ihlas ve tesanüdü netice verdiğiinden, üç elif, yüzonbir olduğu gibi, ihlas ve tesanüd-ü hakiki ile üç adam yüz adam kadar millete fayda verebilir.”

O halde, Üstad'ın *İhlas Risalesi*'ndeki “üç elif ” misali, ittihadın önemini vurgulaması yanında, meşverete teşvik yönüyle de çok önemlidir. Münferit düşünen ve çalışan kişinin fikri isabetli de olsa, bu isabetli fikir, tek başına kalan uzun bir dik çizgiyi andırır. Bu kişi, fikirleri on yahut bir kıymetinde olan iki arkadaşıyla meşveret için bir araya geldiğinde ortaya çıkan yüz on birlik sonuçta her bir rakamın kıymeti bir'den yüze çıkar. Çünkü o üç tane “bir” rakamından hangisini çekseniz, geriye sadece on bir kalır.

Demek ki, birler basamağında bulunan bir rakamın gerçek kıymeti ve hizmeti yüzdür. Yüzler basamağında bulunan bir rakam, arkadaşlarıyla birlikte olmayı bırakıp kenara çekildiğinde değeri yüzden bire düşer.

Aynı konuda geçen, “omuz omuza verme” ifadesi de çok önemlidir. Cemaat namazında olduğu gibi, burada da araya bir boşluğun girmemesi gerekir. Aksi halde rakam okunmaz olur.

Aşağıdaki ifadeler de meşveretin önemi ve ittifakın lüzumu noktasında çok net mesajlar vermektedir:

“Müslümanların hayat-ı içtimaiye-i İslamiyedeki saadetlerinin anahtarı meşveret-i şer'iyyedir.” — Hutbe-i Şamiye

“Medar-ı niza bir mes'ele varsa, meşveret ediniz.Çok sıkı tutmayınız. Herkes bir meşrepde olmaz. Müsamaha ile birbirine bakmak şimdi elzemdır.” — Kastamonu Lahikası

Hürmet ve Merhamet

Nur Külliyyatı’nda içtimâî hayatın iki mühim esasının hürmet ve merhamet olduğu defalarca nazara verilir. Bunlar da ancak usulüne uygun olarak yapılan samimi bir meşveretle tahakkuk eder. Aksi halde meşveretin yerini ferdi reylerin baskısı ve şahısların tahakkümü alır. Bu ise, hürmet ve merhamet hislerini zedeler. Bunların sarsılması yahut ortadan kalkması halinde yerlerini “zulümlü ve zulmetli bir anarşi” alır.

Bu gerçek, iman ve Kur’an hizmeti için de aynen geçerlidir. Bu hizmetin, bir fabrikanın çarkları yahut bir vücudun azaları gibi çalışması halinde, hürmet ve merhamet hisleri de yerlerini bulurlar. Fakat, bir çark diğerlerine amir olmaya kalkıştığında hürmet zedelenir, bunun sonucu olarak merhamet de yara alır.

Üstad’ın bu konuda verdiği ikinci misale göre, her işi uhdesinde tutmaya çalışmak, bir organın bütün vücuda hükmetmesine benzer. Bir organ her işi yapamayacağı gibi, bir kişi de her konuda mütehassıs olamaz.

Vücudun azaları örneği çok yönüyle hikmet doludur. Buradan alacağımız ayrı bir ders de şu olabilir:

İman hizmetinde bulunan her kişi bu bünye içinde bir yerde muhafaza edilmelidir. Beyin görevi yapamıyor diye kişiyi hizmetin dışına atmak yerine, onu meşveretle bir başka görevde çalıştırmak gerekir.

Bunu başaranların hizmetleri genişler ve yükselir. Aksi halde, hizmet çok dar bir kalıba sıkıştırılmış olur.

Halbuki, Bediüzzaman Hazretleri bu iman ve Kur’an hizmetinin dairesini geniş tutmuş, ana hatlarıyla talebe, kardeş, dost diye üçe ayırmış, talebenin de “sahipler, naşirler, erkânlar” gibi birçok şubeleri olduğunu nazara vermiştir.

Talebe dairesinin çok şubelere ayrılması gösteriyor ki, kardeş ve dost dairelerinin de nice alt ve yan birimleri vardır.

Tek tip talebe olmayacağına bir örnek de az önce değindiğimiz fabrika misalinde vardır. Çatısından, penceresine, motorundan çivisine kadar nice farklı şeyler bir araya gelmiş ve bir fabrika olmuşlardır.

İstidat ve kabiliyetler parmak izleri gibi farklılık gösterirler. Aynı Kur'an'dan birçok hak mezhebin çıkmış olması gösteriyor ki, bu iman hizmetinde de temelde aynı değerleri paylaşan ve aynı ortak prensiplerle hareket eden birçok farklı hizmet telakkileri çıkabilir.

Önemli olan, bu farklı organların bir tek ruhun emrinde çalışmalarıdır. Bu ruh, meşveretten hasıl olan bir şahs-ı manevidir. Organlar birbirlerini istihdam etme ve birbirlerine hükmetme hevesine kapılmayıp, hepsi bu ruhun emrine girdikleri taktirde ortada hiçbir problem kalmaz; kutuplaşmanın yerini yardımlaşma ve kaynaşma alır.

Ruhun o harika yaratılışı da meselemiz açısından çok önemlidir. Bilindiği gibi ruh basittir, yani terkip değildir. Akıl, hafıza, hayal, sevgi, korku ve daha nice hissiyat, sanki şahsî varlıklarını bir şahs-ı manevi içinde eritmiş ve tek bir varlık olarak ortaya çıkmışlardır.

İttifak, ama nasıl?

Mazide, bazı kişiler kendilerine, “bütün İslamî hizmet gruplarını birleştirme ve aralarındaki farklılıkları giderme” gibi bir görev yüklemişlerdi. Bilmiyorlardı ki, “Meşreblerde ittifak lazım olmadığı gibi caiz de değildir.”

Bunun gibi, iman hizmetindeki değişik hizmet tarzlarını birleştirmeye çalışmak da gereksiz ve sonuç itibarıyla de boş bir teşebbüstür. Muhtaçların büyük çoğunluğuna henüz ulaşamadığımız bir ortamda, böyle şeyleri medar-ı bahis yapmak, en azından, zaman kaybıdır. Muhabbet ve kardeşlik hislerine vereceği zarar ise çok daha büyüktür.

Bu tip tartışmalarda, birlik ve beraberlik çağrısına herkesten müspet cevap gelir. Ama uygulamada, her meslek ve meşrep sahibi ister ki diğerleri kendi etrafında birleşsinler. Halbuki, İttifak başka, iltihak daha başkadır. İttifak gayede olur. Vesilelerde ittifak inhisar zihniyetine yol açar; bu da Üstad’ın ifadesiyle hubb-u nefisten gelmektedir.

Usul ve tarz farklılığının bir müsbet ihtilaf olarak görülmesi ve problemlerin meşveretle çözüme kavuşturulması bize çok şey kazandıracaktır.

Farklı hizmet usullerinin bir problem kaynağı olmamasının en güzel yolu meşverettir.

Meşveret, ortak atmosferdir. Herkes onun içinde yürür, koşar ve uçar; kimse diğerinin hareketini tenkit etmez ve engellemez.

Çetin Bir İmtihan: Sosyal Hayat

MEDENİYET vahşetin zıddıdır. Ve insan medenî yaratılmıştır. Diğer insanlarla çok yönlü münasebet halindedir. Ekmek için fırıncının, elbise için terzinin, ayakkabı için kunduracının kapısını çalar. Hayvanların bu ve benzeri birçok ihtiyaçları fitrî olarak giderildiğinden onlar medenî bir hayat sürmek durumunda değildirler.

Fakirlik ve geri kalmışlık medenî olmaya engel değildir. Teknolojinin zirvesine çıkmakla birlikte, sadece kendini ve şahsî çıkarını düşünen, diğer insanların dertleriyle ilgilenmeyen bir kişi medenî değildir.

İnsanın medenî yaratılışı, cüz’i iradesiyle yakından ilgilidir. Arı sadece bal verirken, elma ağacı bir başka meyve veremezken, insana bu konuda çok geniş bir saha açılmıştır.

Mesnevî-i Nuriye’ de geçen şu cümle bu noktada çok anlamlıdır;

“Öyle bir fiilin mahsulüdür ki istidadı irade ettiği şeyi kendisine veriyor.”

Bu iradeden farklı meslekler çıkıyor, farklı iş sahaları çıkıyor ve bunlar bir vücudun azaları yahut bir fabrikanın farklı çarkları gibi bir araya gelerek yepyeni bir şey ortaya koyuyorlar. İşte medenîyet bu birlikteliktir, bu bilgi alışverişidir, bu iş bölümüdür ve bu yardımlaşma şuurudur.

İnsanın yaratılışına konulan bir başka özellik de “her türlü hayra ve güzelliğe karşı olan, hak hukuk tanımayan ve daima kötülüğü emreden nefistir.” Nefsin karşı olduğu güzelliklerden biri de medeniyettir, paylaşmadır, yardımlaşmadır.

Öte yandan, yine insanın yaratılışına, nefsi dizginlemek üzere, “akıl ve vicdan” konulmuştur, insaf ve merhamet konulmuştur, adalet duygusu konulmuştur.

Ve insan, ömrü boyunca bir “iç mücadele” geçirir. Nefisle vicdanın mücadelesi, adaletle zulmün mücadelesi, iffetle hayasızlığın mücadelesi... Böyle binlerce çeşit mücadele iki maddede özetlenir: İmanla küfrün mücadelesi.

Bir gün, dünyanın bütün mevki ve makamları, bütün servet kavgaları geride kalmış olacak ve ebedî âlemde iki ayrı tecelli hükmünü icra edecektir: Lütuf ve kahr.

Hayat çizgimizi, bu iki akıbeti nazara alarak belirlemek mecburiyetindeyiz. Bundan gaflet etmemek şartıyla dünyanın meşru zevklerinden, makamlarından ve servetlerinden de istifade etmemize bir engel yoktur. Hatta, bunları “güzel bir niyetle” yaptığımız takdirde o fanilerin her birinden bakiye yol bulabiliriz.

Sosyal Hayat: İmtihanlar Zinciri

Sosyal hayat, hem büyük bir nimet, hem de çetin bir imtihandır. Uzunca bir hadis-i kutsînin sadece bir maddesine değinmek istiyorum:

Ahirette Cenâb-ı Hak kuluna şöyle hitap edecek: Ben hasta idim, sen beni ziyaret etmedin.

Kul ise: Ya Rabbi! Sen hastalanmaktan münezzehsin, seni nasıl ziyaret edebilirdim? diyecek ve kendisine şöyle cevap verilecektir: Falan kulum hasta idi. Onu ziyaret etseydin, beni (rahmetimi) onun yanında bulacaktın.

Bu örneği yaygınlaştırabilir ve sonunda şu hükme varırız: Biz sosyal hayatımızı İslam’a uygun biçimde düzenlediğimizde, ahiret âlemine sürekli sevap gönderebilir ve en büyük mertebe olan “rıza” yolunda durmadan ilerleyebiliriz.

Bir fakiri doyurmak, bir öksüze sahip çıkmak, bir işsize iş bulmak, mümine karşı güler yüz göstermek, bir kalbi sevindirmek, bir endişeyi gidermek, yol ortasındaki bir taşı kaldırmak... Bütün bunlar, mümin için sadaka kabul ediliyor. Çünkü bunların hepsinde insanlara yardım ediliyor, bir kalp kazanılıyor, bir ruh rahatlatılıyor.

İnsanlara, şu kısa dünya hayatında yapılan bu gibi yardımlar “sadaka” hükmüne geçerse ve ilahi rahmete vesile olursa, onların ebedî hayatlarına yapılacak yardımların ne kadar büyük bir sadaka olduğunu hayal etmek mümkün değildir.

“Beden ruhun hanesidir.” buyruluyor. Bir yoksulu giydirmek, bir aç doyurmak böyle önem kazanırsa, ruhları iman ile nurlandırmak, takva ile korumak, salih amel ile terakki ettirmek, ilim ile aydınlatmak ve güzel ahlak ile süslemek ne kadar önemlidir?!.. Kıyas edilsin.

Kur’anın vazifesi *Nur Külliyyatı*’nda şöyle ifade edilir:

“Kur’anın vazife-i asliyesi: Daire-i rububiyetin kemalât ve şuunatını ve daire-i ubudiyetin vezaif ve ahvalini talim etmektir.” — Sözlere

Bütün peygamberler bunun için gönderilmişlerdir. Bütün peygamber varisleri de bu iki mesele üzerinde durmuşlardır: İnsanlara Allah’ı tanıtmak

ve O'na karşı vazifelerini öğretmek.

Biz de bu ulvî görevi talip olmalı, elimizden geldiğince, imkânlarımızın elverdiği ölçüde bir şeyle yapmaya çalışmalıyız. Başkaları üzerinde müessi olmamızın temel şartı, İslâm'ın güzelliklerini kendi hayatımızda sergilememiz ve er halimizle hakkı tebliğ etmemizdir.

Bir kabri gören kimse nasıl ölümü hatırlarsa, bir camiye gören kişi de namazı hatırlar. İslam'ı hayatına mal eden bir müslümanı gören kişinin hatırına da İslam'ın güzellikleri ve mükemmeliyeti gelir. Böyle bir kişi, hiç konuşmasa da, insanlara hak ve hakikati aralıksız ders verir.

Bediüzzaman Hazretleri, *Meyvenin Dördüncü Meselesi*'nin “çokça” okunmasını tavsiye eder.

Bu risale, sosyal hayatın dağdağalarına kapılarak yaratılış gayemizi unutmamamız için önemli bir irşat görevi yapar; küçük dairede “büyük, ehemmiyetli ve daimî hizmet”, büyük dairede ise “küçük, muvakkat, ara sıra vazife” bulunduğunu ders verir.

İnsan, toplum hayatının problemlerine daldıkça, zihnini harici âlemdeki, özellikle de siyaset dairesindeki meselelerle meşgul ettikçe, küçük dairedeki büyük hizmetlerini ihmal etmeğe başlar. O geniş dairelere müdahale edemediği gibi, kendi vazifesini de yapamaz olur.

Ömrünü “malayani” denilen, “ne dünyaya ne de ahirete yaramayan” işlerle geçirir.

Fizikî bir kaidedir: Bir şeyin yanında ve yakınında bulunduğumuzda onun gerçek büyüklüğünü takdir edebiliriz. Ondak uzaklaştığımızda ise onu küçük görmeye başlarız.

Dünyadan bir milyon üç yüz bir defa büyük olan güneşe, biz çok uzak bir mesafeden baktığımız için onu büyükçe bir lamba kadar görürüz.

İnsan, sosyal hayatın dağdağalarına kapıldığında küçük dairedeki büyük hizmetler nazarında küçülmeye başlar. Buna karşılık, içtimaî problemler ve siyaset âlemi ön sıralara geçer.

Dünya Ticaretinin Ahiret Boyutu

“Ticaret ve memuriyet için, mühim vazifelerle bu dâr-ı imtihan olan dünyaya gönderilen insanlar; ticaretlerini yapıp, vazifelerini bitirip ve hizmetlerini itmam ettikten sonra, yine onları gönderen Hâlık-ı Zülcelaline dönecekler ve Mevlâ-yı Kerim’lerine kavuşacaklar.” — *Mektûbat*

BİR ÂYET-İ KERİMEDE, “**Muhakkak, Allah müminlerden nefislerini ve mallarını cennet karşılığında satın aldı.**” (Tevbe Sûresi, 111) buyruluyor.

Buna göre dünya bir yönüyle ticaret yeridir.

Bütün mülk Allah’ındır. İnsan nevi bu mülkte emaneten tasarruf etmektedir.

Öte yandan, Allah Resulü (asm) “**Dünya ahiretin tarlasıdır.**” buyururlar. Bu tarlanın mahsulleri, öte âlemde, cennet yahut cehennem olarak tezahür edeceklerdir.

İnsana cüz’i irade verildiği için, dünya tarlasına dilediği şeyleri ekip biçmekte serbest bırakılmış. Keza, nefsin ve malını Allah’a satıp satmamakta da serbest bırakılmış.

Nefsini, yani ruhunu, bedenini ve bunlara takılı bütün maddî ve manevî cihazlarını Allah’a satan insan, çok farklı ekimler yapmakta ve bunlardan yine çok değişik mahsuller derlemekte, kazançlar elde etmektedir.

Bir iki örnek verelim:

İnsanın bakışları bir sermayedir. İnsan bir ömür boyu, nazarını helal yahut haram dairelerde dolaştırır. Her bakış bir ekimdir; cennet veya cehennem hesabına bir mahsul verir.

Konuşma ayrı bir sermayedir. Ağızdan çıkan her kelime bir tohum gibidir, ondan ya sevap çıkar, ya günah. Bunlar ise insana ya kâr getirirler, yahut zarar.

Düşünme bir başka sermayedir. Doğru fikirler büyük bir kâr kaynağı iken, yanlış düşünceler birer zarar menbaıdır.

Öte yandan, her bir hissimiz, “sevgimiz, nefretimiz, korkumuz, merakımız, gıptamız,...” ayrı birer sevap yahut günah kaynağıdır.

Bütün bu saydıklarımız ayette geçen “nefis” kavramı içine giriyor.

“...Hakiki terakki ise; insana verilen kalp, sır, ruh, akıl hattâ hayal ve sair kuvvelerin hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirerek, her biri kendine lââyık hususî bir vazife-i ubudiyet ile meşgul olmaktadır.” — Sözlere, 23. Söz

Bunların dışında kalan ve haricî âlemde sahip olduğumuz “mallarımız, makamlarımız,...” da ayrı birer kazanç yahut zarar kaynağıdır.

İşte insan, bütün bunları rıza çizgisinde kullandığı takdirde Allah’a satmış olur ve bu ticarete kendisine verilen kâr, Allah Resulünün “Ne göz görmüş, ne kulak işitmiş ne de beşerin kalbine gelmemiş” diye tarif ettiği eşsiz saadet menzili olan Cennettir.

Ayette çok önemli bir mesaj var: “Allah sadece müminlerin nefislerini ve malların satın alıyor.”

Şu var ki, müminin nefsinin Allah’ın satın alması için o nefsin mümine yakışır bir nefis olması gerekir. Aynı şekilde müminin malı da “mümin malı” vasfını taşımalıdır.

Bir mümin nefsinin ve şeytana uyarak birtakım gayr-ı İslamî sıfatlar taşıyabiliyor; yalan söylemek, kumar oynamak gibi. Aynı şekilde, meşru olmayan mallar da edinebiliyor; faiz ve stokçulukla elde ettiği varlıklar gibi. İşte bunların hiçbirisi cennet mukabili satın alınmayacaktır. Çürümüş, bozulmuş, asliyetini kaybetmiş ve cennetle hiçbir ilgisi kalmamış nefisler ve mallar satın alınmazlar. Aksine bu iki büyük sermayeyi yanlış kullanmanın hesabı ahirette sorulur. Cehennem, bu hesabı veremeyenleri azap diyarıdır.

Her insan imtiyandadır, her insan dünya tarlasında ahiret namına bir ekim yapmaktadır ve yine her insan bu dünya ticarethanesinde ebed yurdu namına bir şeyler kazanmakta yahut kaybetmektedir. Bununla birlikte, ayette geçen “satın alma” kavramı ticareti hatırlattığı için konunun ticaret erbabına bakan yönü üzerinde biraz daha durmak istiyorum.

Rızkın onda dokuzunun ticarete olduğu hadis-i şerifte haber veriliyor. Yine Nur Külliyyatı’nda rızık için üç temel yolun “ziraat, sanat ve ticaret” olduğu, memuriyetin ise hizmetkârlık olduğu vurgulanıyor. Yani, memuriyet bu üç temel faaliyetin yürütmesine yardımcı olan bir “destek hizmettir.”

Her işte olduğu gibi ticaretle de insan, öncelikle, kul olduğunu unutmayacak, bütün işlerini helal dairesinde yapması gerektiğinden gaflet etmeyecektir. Aksi halde, bu fani dünyada elde edeceği cüzi bir kâra karşılık, ebedî hayatını tehlikeye atabilir.

Allah, insanı “arza halife, kendisine muhatap, cennetine aday, iman, marifet ve muhabbete kabiliyetli” müstesna bir mahluk olarak yaratmıştır. Bu büyük şerefe, zengin olsun fakir olsun, amir olsun memur olsun her insan mazhar olabilir. Görevini yerini getirip dünyadan iman ile göçen bütün müminlere “dünyadan daha geniş ve baki bir mülk” ihsan edilecektir.

İnsan ticarî hayatında ne kadar başarılı olursa olsun bütün dünyaya sahip ve hakim olamaz. İnsanın mülkünün, servetinin, makamının kâinattaki yeri ise görülmeyecek kadar küçüktür. Ticaret yaparken bu küçük servet ve makam uğruna o büyük ve sonsuz saltanatı kaybetmek akıl kârı değildir. Bir ticaret erbabı bu noktayı daima göz önünde bulundurmalı, her iki dünya saadetini birlikte elde etmenin yolunu tutmalıdır.

“Herkesin iman mukabilinde bu zemin yüzü kadar bağlar ve kasırlar ile müzeyyen ve bâki ve daimî bir tarla ve mülkü kazanmak veya kaybetmek davası başına açılmış.” — Şualar

Her işte olduğu ticaretle de niyetin büyük bir önemi var. Ömrümüzden ve rahatımızdan fedakârlıklar yaparak elde ettiğimiz o servetin, ahirette boynumuza yük olmaması için dikkat etmemiz gereken çok önemli bir faktör “niyettir.”

“Evet niyet âdi bir hareketi ibadete çevirir. Ve gösteriş için yapılan bir ibadeti günaha kalbeder.”

— Mesnevî-i Nuriye

Ticarî hayatta insanın niyeti, en azından, “aile fertlerine helal rızık yedirmek” olmalıdır.

Niyette bir ileri safha, zekât ibadetini yapabilecek bir servete sahip olmakla hem bu ibadeti yapma şerefine nail olmak, hem de Allah’ın kullarının maişetine yardımcı olmaktır.

Bir hadis-i kutsîde şöyle buyrulur:

“Kulum bana en fazla farzlarla yaklaşır. Sonra nafilelerle (farz ve vacip dışında kalan ibadetlerle). ... (Sonunda kul öyle bir noktaya gelir ki,) ben onun gören gözü, işiten kulağı olurum.”

İşte zekât da kulu Rabbine yaklaştıran en önemli bir farzdır.

Zekât, fakirin hakkı olarak zenginın uhdesinde bulunan bir maldır. Bunun verilmemesi bir hakkın gasp edilmesidir. Alimlerimiz, zekâtın

verilmesini “sehavet,” yani cömertlik saymazlar. Çünkü, zaten fakirin hakkı kendisine iade edilmektedir.

Bununla birlikte, zekât vermenin sevabı da hiçbir sadakayla kıyaslanmayacak kadar büyüktür. Çünkü zekât farzdır, onlar ise nafilelerdir. Binlerce nafile bir farzın yerini tutmaz.

Zekât en alt sınırdır. Burada kalmayıp sadakayı artırmakla hem daha çok sevap kazanmak, hem de fakir kulların yardımına daha fazla koşmak gerekir.

Bir başka niyet, Bediüzzaman Hazretleri’nin, “Bu zamanda İ’la-yı kelimetullah maddeten terakkiye mütevakkıftır.” diye ifade ettiği büyük hizmeti yapabilmek, yani “Allah kelamının nice gönüllerde hükmetmesi, İslam’ın daha da yücelmesi” için servet sahibi olmayı istemektir. Bu niyette samimi olan kimse, istediği noktaya gelemese bile bu halis niyetinin karşılığını mutlaka alacaktır. O noktaya varırsa yapacağı hizmetlerin sevabını ayrıca alır.

“Herbir mü’min İ’lâ-yı Kelimetullah ile mükelleftir. Bu zamanda en büyük sebebi, maddeten terakki etmektir.”

— Tarihçe-i Hayat

Bir diğer niyet, bir Müslüman olarak İslâm ülkelerinin geri kalmışlığını içine sindiremeyip, bundan üzüntü duymak, bu konuda bir şeyler yapılması gereğini vicdanının derinliklerinde hissetmek ve elinden geldiği kadarıyla bu sahada gayret göstermektir.

Maddeten terakkinin çok önemli bir boyutu da şudur:

Bir zengin, elbisesi kırk yamalı, aç ve susuz bir fakirden nasihat dinlemeye yanaşmadığı gibi, bu günün maneviyata susamış, ateizmin ve sefahatin kucağına düşmüş Batı insanı da bu hastalıkların ilacını fakir bir Müslümandan almak istemiyor ve bu yüzden perişanlığı devam edip gidiyor.

Öte yandan, “Biz doğru islamiyeti ve İslamiyete layık doğruluğu ef’alimizle izhar” etmediğimiz takdirde bizden bu nurları almaya müşteri olmuyor.

Buna göre, “maddeten terakki” ile “İslâm’ı fiilen yaşamayı” birleştirdiğimiz gün, dünyanın her yanındaki manevî hastalara ulaşma imkânını yakalamış olacağız.

Bu noktaya kadar insana manevi kârlar getirecek “niyetler” üzerinde durduk. Niyetin bir de yanlış kullanımı var.

Meselâ, bir insan “meşhur olmak, yahut zenginlikte rakiplerini geride bırakmak, başkalarına üstünlük taslamak” gibi nefis ağırlıklı niyetler taşıyorsa, o kişi dünyada başarıya ulaştığı takdirde zaten ücretini de peşin olarak almış oluyor.

Artık ahirette her hangi bir karşılık görmesi, ücret alması söz konusu olmuyor.

Canını tehlikeye atarak harp meydanına koşmak büyük bir cihat ve yine büyük bir sevap kaynağı olduğu halde, bunu yapan kişinin asıl maksadı ganimet elde etmek ise bu cihattan hiçbir sevap kazanamıyor. “Nasıl bir yiğit olduğumu herkese göstereyim.” şeklindeki bir niyet de, aynı şekilde, o kişiyi cihat sevabından mahrum bırakıyor.

•••

Biraz da ticaret yapan kişiyi bekleyen tehlikelerden söz edelim:

Ticaret erbabının karşısında birbiriyle ilgili ve biri diğerini doğuran altı büyük tehlike mevcut:

“Hırs,” “faiz,” “haset,” “kul hakkını çiğnemek,” “meşveretsiz hareket etmek,” “emaneti ehline vermemek.”

Birinci ve temel tehlike hırstır.

Hırs kanaatin zıddıdır. Kanaat, tevekkülle yakından ilgili bir kavramdır.

Bediüzzaman Hazretleri, “Tertib-i mukaddematta “tefviz” tenbelliktir, terettüb-ü neticede tevekküldür.” der ve şöyle devam eder:

“Semere-i sa’yine ve kısmetine rıza; kanaattır, meyl-i sa’yi kuvvetlendirir. Mevcuda iktifa, dûn-himmetliktir.”

— Mektûbat

Buna göre tevekkülü doğru değerlendirmek, başarı için gerekli şartları eksiksiz olarak yerine getirmek ve çıkacak sonuca da “kanaat” etmek gerekiyor. Mevcut imkânlarını yeterli bularak tembelce oturmak ise “himmetsizlik” olarak, “hamiyet zaafı” olarak nazara veriliyor.

Bu ölçüden saparak, “Mutlaka şu noktaya gelmeliyim, şunları ne pahasına olursa olsun elde etmeliyim.” diye hırs gösteren kişi, umduğunu bulamayınca, ruh âleminde, birtakım manevî hastalıklara kapıyı açmış ve kadere itiraz için nefisine büyük bir fırsat vermiş olur.

Bu tehlikeli yola giren kişi, hayalindeki noktaya ulaşmayı “olmazsa olmaz” bir hedef olarak belirleyince, şeytanın kendisini meşru olmayan yollara sevk etmesine de büyük bir prim vermiş olur.

Ve artık bu hırslı adam, faiz tehlikesiyle karşı karşıyadır. Biraz sonra onunla el ele verecek, derken onunla kucaklaşacak ve bu büyük haramı

rahatlıkla işleyecek kadar kalbi ve ruhu zafiyet gösterecektir.

Zekâtı, “sermayesini azaltan, rekabet gücünü zaafa uğratan ve hedefine ulaşmada ona engel olan” bir faktör olarak görmeye başlayacak ve İslam’ın beş şartından biri olan bu büyük farizayı işlemekten uzaklaşacaktır.

Faiz alıp veren kimselerin o büyük hesap günündeki halleri Allah Kelamında şöyle ifade ediliyor:

“Faiz yiyen kimseler, şeytan çarpan kimse nasıl kalkarsa öyle kalkarlar.” — Bakara, 275

Faiz gibi, temeli hırsa dayanan önemli bir tehlike de “hasettir.” Haset, başkalarında olan servet, makam ve diğer imkânların ortadan kalkmasını, onların elinden alınmasını hırsla istemektir. Haset eden kişi, o nimetlere kendisinin kavuşmasını hiç nazara almadan, sadece rakibinden alınmasını arzu eder. “Hasetle gıptanın farkı” da buradadır. Gıpta da “rakibindeki imkânlarının kendisinde de olmasını istemek” esastır; “onun olduğu gibi, benim de olsun” mantığı hakimdir. “Hasette ise benim olup olmaması çok önemli değil, yeter ki onun olmasın.” düşüncesi ağırlık kazanır. Hasedin iki önemli zararı vardır: Birisi şahsın iç alemini huzursuz kılması, diğeri de gıybete ve düşmanlığa yol açması.

“Hased evvelâ hâsidi ezer, mahveder, yandırır. Mahsud hakkında zararı ya azdır veya yoktur.” — Mektûbat

“Gıybet; nasıl ateş odunu yer bitirir; gıybet dahi a’mal-i sâlihayı yer bitirir.” — Mektûbat

Burada Peygamber Efendimizin (asm.) bir hadis-i şeriflerini nakletmek isterim:

“Ümmetinden müflis (iflas etmiş kişi) odur ki, kıyamet günü namaz ve zekâtla gelir. Ama, bu arada sövdüğü şu kimse, dövdüğü bir başka kimse dahi gelir. Bunun üzerine kendisinin hasenatından (sevaplarından) şuna verilir, buna verilir. Üzerinde haklar bitmeden kendi hasenatı tükenirse o zaman onların hatalarından alınır kendisine yüklenir. Daha sonra cehenneme atılır.” — Müslim

Kul hakkına riayet, bütün Müslümanların görevi olmakla birlikte bunun en fazla ihlal edildiği saha, İslâmî esaslardan uzak olarak yapılan ticarettir.

Hırs ve rekabet sonucu, hisleri akıllarına ve vicdanlarına galip gelen kişiler kul olduklarını unuttur ve Allah’ın kullarına haksızlık yapmaktan geri durmazlar. Karşılarındaki kişiler şahsi güç ve imkânlarıyla bu haksızlığa karşı koyacak halde değillerse, onlara acımasızca zulmeder, haklarını

çiğnerler. Halbuki, bu kişilerin Allah'ın kulları oldukları hatırlansa ve onlara yapılacak bir haksızlığın hesabının mutlaka sorulacağı dikkate alınsa nefisler dizginlenir, heveslere engel olunur ve zulüm ortadan kalkar.

İslâmda kul hakkının özel bir yeri vardır. Samimiyetle tövbe eden bir kişinin bütün günahları affedilmekle birlikte kul hakkı bundan istisna tutulur. Kul hakkının affı, kulun kendisine bırakılmıştır. Şehitlik dahi kul hakkını ortadan kaldırmaz.

Hacca giden bir kişi, Arafat'tan indiğinde bütün günahları affedilir. Eğer bu konuda bir şüpheyeye düşse ve “Acaba günahlarım affedildi mi?” diye tereddüt geçirse büyük günah işlemiş sayılır. Bunun sadece iki istisnası vardır: Kul hakkı ve kaza namazı.

Her ikisinin de telafisi mümkündür. Biricisinde kulun hakkı ödenecek ve kendisinden helallik alınacak, ikincisinde ise kılınmamış namazlar kaza edilecektir.

Kul hakkı ikiye ayrılıyor: Maddî ve manevî hukuk-u ibad.

Kişinin malına, servetine, makamına verilen zararlar onun maddî hukukunu çiğnemektir. Gıybetinin yapılması, iftira atılması, haset edilmesi, su-i zanda bulunulması gibi günahlar ise manevî hukuka tecavüzdür.

Devlet malından haksız yere menfaat elde etmek ise bütün bir milletin hukukuna tecavüzdür ve cezası da o nispette büyüktür.

Asr-ı Saadetten ibretli bir tablo:

Sahabeden biri harpte öldürülen arkadaşının şehit olduğunu söyler. Bunun üzerine Allah Resulü (asm) müdahalede bulunur ve şöyle buyurur:

“Hayır! Ben onu ganimetten haksız yere aldığı cübbe veya abaya bürünmüş olduğu halde cehennemde gördüm.”

Devlet malını gasp ederek kısa zamanda zengin olanlara bazılarının heveslendiklerini ve “Adam işini becerdi, köşeyi döndü.” gibi sözlerle onları takdir ettiklerini görürüz. Burada dikkate alınmayan önemli bir nokta var:

Kazanılan bir menfaat, kişinin ruhunu alçaltıyorsa, kalbini yaralıyor, vicdanını bozuyorsa, imanına ve ahiretine zarar veriyorsa bu zehirli menfaate heveslenmek akıl kârı değildir.

Bir mağazayı soyanlar, ceplerine bir şeyler koyarlar ama ruhları “hırsız” damgasını yer. Dışardan bakanlar o ruhların perişan halini görmezler de ceplerinin kabarıklığına ilgi duyarlar.

Eli bombalı anarşist gençlerin silahlarına el koyup, kendilerine en lüks elbiseler giydirirseniz, bu defa karşınıza ihaleye fesat karıştıran bir “hırsız

şebekesi” çıkar. Kalpleri bozulmamış kişiler, o birincilerden nasıl nefret ediyorlarsa, bu ikincilerden de en az o kadar nefret ederler.

Başarının üç temel unsuru:

Bediüzzaman Hazretleri terakki ve asayişin üç mühim esasını şöylece tespit eder:

“Terakkiyat ve asayişler, bununla temin edilmez. Belki mesaîlerinin tanzimine ve mabeynlerindeki emniyetin tesisine ve teavün düsturunun teshiline muhtaçtırlar.”

— Lem’alar

“Terakkiyat,” terakkinin çoğuludur. Ticaretteki terakki de bunun bir subesidir ve bu üç esas ticarî hayatımız için de aynen geçerlidir.

“Mesailerin tanziminin” en güzel örneği kendi vücudumuzdadır; büyük örneği ise kâinatta.

Her organın belli özellikleri ve bununla başaracağı belli işler vardır. Bunlar İlâhî taktirle tayin edilmiştir.

Toplu olarak icra ettiğimiz bütün işlerde mesai tanzimi ön plana çıkar. Ancak, kişiler, çoğu zaman, kendi kapasitelerini tam tespit edemez, his ve heveslerinin karışmasıyla, güçlerinin çok ötesindeki görevlere talip olurlar.

Bunu engellemenin yolu, meşverettir. Herkesin kapasitesi test edildikten sonra meşveretle görev taksimi yapılır. Bu iş ne kişilerin kendi isteklerine bırakılır, ne de şirket yetkililerinin münferit kanaatlerine.

Bir kişinin fikri ve tedbiri her konuda yeterli olmayabilir. Tek çıkar yol meselelerin ihtisas sahibi ehil kişilerle meşveret edilmesidir.

“Aralarındaki emniyetin tesisi” şartı, özellikle şirketleşmelerde büyük önem kazanır. Bu emniyetin olmadığı ortamlarda, sermayeler birleşmez, herkes kendi gücüne göre yol alır. Kazanç asgarî seviyede kalır ve herkes “kârdan zarar” eder.

“Teavün (yardımlaşma) düsturu” her sahada gerekli olmakla birlikte, bunu “zor durumda olan şirketlerin yardımına koşma” şeklinde anlamamız, ticarî noktada, daha yerinde olur.

Risale-i Nur Okumanın Önemi

NUR KÜLLİYATI'NI okumaya iki yönden bakmak gerekiyor: Birincisi şahsî kemalat yolunda ilerleme, ikincisi iman ve Kur'an hizmetine daha fazla iştirak etme.

Şunu hemen belirtelim ki, bu iki cihet birbiriyle çok yakından ilgilidir. Birincinin terk edilmesi yahut zaafa uğraması halinde ikinci şıkkın sürekliliği kaybolur. Bir müddet sonra o da terke uğrar. Yani, “Hizmet ediyorum.” diye şahsî okumalarını sekteye uğratan, ibadetlerinde noksanlıklar baş gösteren kişilerin hizmetleri devamlılık arz etmez, bir süre parlamanın ardından söner gider.

Üstad Hazretleri, **“Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etmeleri için yarattım.”** (Zâriyat, 56) ayet-i kerimesindeki “ibadet” lafzına “marifet” manası veriyor. Buna göre cinler ve insanlar iman ve marifet için yaratılmışlardır. Marifetullah sonsuz bir sahadır. Allah'ın zatı bilinemeyeceğine ve zatını tefekkür etmek şirk olduğuna göre Onun marifetinde terakki etmenin yolu, İlâhi isimlerin ve sıfatların tecelligahı olan mahlukat alemini mana-yı harfiyle tefekkür etmekten geçiyor.

Bu noktada önümüze iki yol açılıyor: Birisi, bu tefekkürü şahsi kabiliyetimiz ve ilmimizle yapmamız. Diğeri, aynı vazifeyi Bediüzzaman'ın eserlerini okuyarak, o derslerden istifade ile yerine getirmemiz. Buna göre, *Risale-i Nur*'u okumanın bir yönü, bu tefekkürümüzü Üstad'ın nazarıyla yapmamızdır.

Marifetullahın yani Allah'ı tanımanın sonu olmadığına en açık delil, Allah Resulünün (asm) Mi'raç mucizesiyle “meratib-i kemalattaki seyrü sülukunu” tamamlayıp, bütün mahlukat alemini gerilerde bırakarak rüyete mazhar olduğunda Cenab-ı Hakk'a hitaben “Ben seni hakkıyla, tam bir marifet ile tanıyamadım.” buyurmasıdır.

Fen sahasında mütehassıs ilim adamlarını yer yer dinliyoruz. Her biri kâinat kitabının bir bölümünü inceliyor, önceki ilim adımlarının ortaya koydukları bilgilere yenilerini eklemeye çalışıyorlar ve “Bu sahada alınacak daha çok yolumuz var.” diyorlar. Demek ki, Allah'ın bir mahlukunu bile

hakıyla tanımanın sonu yok. Allah'ın ilim ve hikmetinin bir tek tecellisini anlamanın sonu olmazsa, bütün sıfatları sonsuz ve mutlak, bütün esması nihayet kemalde olan Allah'ın marifetinde ne kadar yol alınsa yine az olacağı açıkça anlaşılmaz mı?. Son nefesimize kadar bu vadiye aralıksız ilerlese de yine yolun çok az bir kısmını kat etmiş olarak hayata gözlerimizi kapayacağız. Bediüzzaman'ın bir tespit ve bir müjde:

“Kat’î ve çok tecrübelerle anlaşılmış ki, imanı kurtarmak ve kuvvetlendirmek ve tahkikî yapmanın en kısa ve en kolay yolu Risale-i Nur’dadır. Evet on beş sene yerine, on beş haftada Risale-i Nur o yolu kestirir, iman-ı hakikîye îsal eder.”

—Kastamonu Lahikası

Nurlar'ı okumanın ikinci cephesi, iman ve Kur'an hizmetinde daha çok çalışmak ve bu hakikatleri muhtaç gönüllere ve yaralanmış akıllara ulaştırmaktır.

İnsan Risaleler'i okudukça taze bir şevk ile bu hakikatleri başkalarına da ulaştırmaya gayret ediyor. Okuma azaldığında yahut terk edildiğinde, insan başka şeylere yöneliyor ve idealinde sapmalar baş gösteriyor. Dünya ve meseleleri ön plana çıkıyor. Halbuki Rabbimizin Kur'anda beyan ettiği gibi “Halbuki, ahiret daha hayırlı ve daha devamlıdır.”(A'lâ Sûresi,17).

Fâni dünyanın geçici işlerinde boğulmak bir Nur talebesine yakışmaz. Çünkü o, bâki âlemdeki ebedî saadetin en büyük vesilesini bulmuştur. Bundan azamî derecede istifade etmekle birlikte, Nur hizmetinin dört esasından birisi olan şefkat gereğince bu gerçekleri ve bu ilaçları başka muhtaçlara da ulaştırmakla mükelleftir. “Komşusu aç iken kendi tok olan bizden değildir.” (Yani, kâmil mümin olamaz.) hadis-i şerifine bu nazarla baktığımızda, çevremizin iman hakikatlerine, İslam prensiplerine, doğruluğa, iffete muhtaç nice insanlarla dolu olduğunu görür, onlara hiddet etmek ve lanet okumak yerine kendilerine ulaşmanın ve onları kurtarmanın yollarını ararız. Sözün burasında, bir hususa da kısaca temas etmek istiyorum.

“Risale-i Nur,—bu Anadolu memleketine— belâların def 'ine ehemmiyetli bir vesiledir. Sadaka nasıl belâyı def 'ediyor, onun intişarı ve okunması küllî bir sadaka nev'inde semavî ve arzî belâların def 'ine çok emareler ve hadiselerle tebeyyün etmiş. Hattâ Kur'an'ın işaretiyle tahakkuk etmiş.” — Emirdağ Lâhikası,1

Bazı kimseler bu ince hakikate itiraz edebiliyorlar. Ehemmiyet noktasında, insanın midesi ruhundan ve kalbinden ne kadar gerilerde ise, bir

muhtacın midesini doyurmak da kalbini tatmin etmekten o kadar geridir. Kişinin maddi ihtiyaçlarına yardımcı olmak sadaka olursa ve insanın ömrünü bereketlendirirse, muhtaç gönüllere iman hakikatlerini ulaştırmanın ne kadar büyük bir sadaka olduğu rahatlıkla anlaşılır.

Ömür sermayesi elimizdeyken insanların kalp ve ruhlarına iman ve Kur'an hakikatlerini ulaştırmaya daha çok mesai harcayalım ve böylece sadaka sevabından en verimli ve bereketli bir sahada istifade etmeye çalışalım.

Nurlar'ı okumanın, sözünü ettiğimiz iki faydayı birden temin eden bir başka ciheti daha var. O da, Nur Talebelerinin şahs-ı maneviyesinden hasıl olan yekün sevaba ve nura sahip olmak. Üstad'ın lamba misalini hatırlayalım. Ortak çalışmayla bir lamba vücuda geliyor ve onun ışığı herkesin aynasına aynen aksediyor.

Bilindiği gibi, bölünme maddiyat için geçerlidir, nur ve nuranilerde bölünme olmaz. Okunan bir Fatiha milyonlarca kişiye bağışlanır, hepsine aynen ulaşır. Cemaatle kılınan namazdan hasıl olan 27 kat sevap için de bir bölünme söz konusu değildir, herkes cemaat sevabını yine 27 kat olarak alır.

Şu var ki, aynı tecelliden herkesin istifadesi bir değildir. Aynalar büyüdükçe ve parladıkça edinilen fayda da artar. İşte aynamızı büyüten sebepleri Üstat Hazretleri, *Kastamonu Lahikası*'nda şöyle dile getiriyor:

“Risale-i Nur dairesinde sadakat ve hizmet ve takva ve içtinab-ı kebair derecesiyle o ulvî ve küllî ubudiyete sahib olur. Elbette bu büyük kazancı kaçırmamak için takvada, ihlasta, sadakatta çalışmak gerektir.”

Bu faktörlerin hepsi, *Risale-i Nur*'un okunmasıyla yakından ilgilidir.

Okumada devamlılık esastır. Bir hadis-i şerifte bildirildiği gibi, “Amelin hayırlısı az da olsa devamlı olandır.” Nurları okuma konusunda da bu hadis-i şerife ittiba ederek her gün okuyabileceğimiz asgari miktarı belirlememiz ve en ağır şartlarda bile ondan asla vazgeçmememiz çok önemlidir. Tatillerde, özel okuma programlarında bu rakam geçici bir süre için artırılır, şartlar eskisine avdet ettiğinde yine belirlenen o asgari miktar üzerinden okumaya devam edilir. Bu konuda Üstad Hazretleri'nin şöyle bir tavsiyesi ve müjdesi var:

“Hiç olmazsa işleri ve vazifeleri olmadığı vakitlerde, beş-on dakika dahi olsa Risale-i Nur'u okumak veya dinlemek veya yazmak cihetiyle bir miktar meşgul olsalar, hakikî talebe-i ulûmun sevaplarına ve

şereflerine mazhar oldukları gibi, ihlâs risalesinde yazılan beş nev'i ibadete de mazhar olurlar.” — Emirdağ Lâhikası, 2

Şahs-ı maneviye dahil olup ondan istifade etme hususunda nurlarda çok harika bir misal daha var:

Bir kimse elindeki telefon makinesini bir kablo ile ana şebekeye bağlamakla bütün dünyadaki dostlarıyla rahatlıkla görüşebilir. İşte biz de ders okumakla ve toplu derslere iştirak etmekle dünya çapındaki o muhteşem hizmet şebekesine bağlanmış oluyoruz. Okumayı ve hizmeti bırakmak o bağın kopmasına ve o istifadenin azalmasına yahut kaybolmasına netice verebilir.

Risale-i Nur'u okumanın çok önemli bir yönü de şu ifadelerle dikkatimize sunuluyor:

“Çok emarelerle anlamışız ki: Bu ulûm-u imaniyedeki fetva vazifesiyle tavzif edilmişiz.”

“Bir sene bu risaleleri ve bu dersleri anlayarak ve kabul ederek okuyan, bu zamanın mühim, hakikatlı bir alimi olabilir.” — Lem'alar

Okumaktan maksat ilim elde etmek, ilimden gaye de amel etmek ve başkalarına faydalı olmaktır. Nurları daha iyi anlamamız ve bunun sonucu olarak da daha çok hizmet etmemiz konusunda Üstad'ın şöyle bir tavsiyesi var:

“Nur şâkirtleri mümkün olduğu kadar her yerde küçücük bir derslane-i Nuriye açmak lazımdır. Gerçi herkes kendi kendine bir derece istifade eder, fakat herkes herbir meselesini tam anlamaz.” — Emirdağ Lahikası,1

Bu ifadelerde özel okuma yanında karşılıklı mütalaa ve müzakerelerde bulunmaya ve birbirimizden istifade etmeye de teşvik vardır. Kendisini böylece yetiştiren bir Nur Talebesi iman hakikatleri konusundaki bütün sorulara rahatlıkla cevap verebilir. Çünkü bu soruların cevapları Nur Külliyyatında vardır. Onun görevi bunları anlamak ve muhtaçlara anlatmaktır.

“Bu zamanın mühim, hakikatlı bir alimi olabilir.” ifadesinden açıkça anlaşıldığı gibi, bu zamanın sorularına nurlardaki hakikatleri bilmeksizin cevap vermek mümkün değildir. İmanda zaafa düşen, şüpheler içinde bocalayan bir kişiyi zikir ve tespihle tedavi edemezsiniz. Onu fikhî hükümlerle korkutarak da kurtaramazsınız. Onu ancak *Risale-i Nur*'daki hakikatlerle ikna edebilir ve kurtarabilirsiniz. Çünkü Nurlar hem kalbi

tatmin, hem akli ikna edecek tarzda kaleme alınmışlardır. Zaman teslimiyet zamanı değil, nedenler niçinler zamanıdır.

“Ehl-i velayetin amel ve ibadet ve sülûk ve riyazetle gördüğü hakikatlar ve perdeler arkasında müşahede ettikleri hakaik-i imaniye, aynen onlar gibi Risale-i Nur ibadet yerinde, ilim içinde hakikata bir yol açmış; sülûk ve evrad yerinde, mantıkî bürhanlarla ilmî hüccetler içinde hakikat-ül hakaika yol açmış” — Emirdağ Lahikası, Muhtaçların imanını Nurlar’la kurtarma görevi bizim için bir ihsan-ı ilahidir. Üstad Bediüzzaman, “hayat-ı içtimaiye-i ümmete dair hizmetlerle siyaset-i İslamiye sahasındaki hizmetlerin iman hizmeti yanında ancak onuncu derecede kalacağını beyan ediyor (Kastamonu Lahikası). Onun için biz de iman hizmetinin değerini kendi iç alemimizde daima birinci derecede tutmak durumundayız. Bunun yolu *Nur Risaleleri*’ni sürekli okumaktan ve Nur hizmetiyle ilgimizi devam ettirmekten geçer.

Fiziki bir kaidedir. İnsan bir cismin yanında ve yakınında ise onu olduğu gibi bilebilir. Ama uzak olduğu cisimler nazarında küçülürler. Bu fizik olayı hizmet için de geçerlidir. Hizmetin içinde ve yakınında bulunanlar onun önemini daha iyi kavrar, azametini daha iyi anlarlar. Hizmet ve okuma terk edildikçe iman hizmetinin mana ve ehemmiyeti nazarlardan saklanmaya ve yerini içtimai hizmetlere bırakmaya başlar.

Bu hal devam ederse bir gün, “imana nispeten onuncu derecede” kalan bu hizmetleri de terk edip, tamamen dünya işlerine dalma ve himmetini sadece şahsına yahut aile fertlerine tahsis etme tehlikesi söz konusu olabilir...

İsrafın En Büyüğü

Her işin ve her şeyin uç noktaları vardır ve bunlar zarar doludur. Fayda ise her çeşit aşırılıktan uzak olan orta çizgidedir. “Onlar harcadıklarında ne israf, ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar.”

— Furkan Suresi, 67

BU AYETİN TEFSİRİNDE, yapılan masrafların “ya bir zaruret, ya bir ihtiyaç veya bir hüsün” için yapılabileceği ifade edilerek bunlar dışında kalan harcamaların “israf” olduğu kaydedilir. Hüsün, güzellik demektir. Güzel şeyler yemek, güzel elbiseler giymek “israf” değildir. Ancak, karşımızda veya yakınımızda zarurî ihtiyaçlarını karşılamaya güç yetiremeyenler varken onlara yardımcı olmak yerine kendi lüksümüzü artırmaya çalışmamız da doğru olmaz.

Elmalılı Hamdi Yazır, bu konuda şu kaydı koyar:

“İbadullahın (Allah’ın kullarının) ihtiyacı karşısında fazla tenaüm da (nimetlenmek, yiyip içmek) hüsün değil israf hududuna girer.”

Elbetteki bu yazılanlar konunun “azimet” boyutudur. “Ruhsat” boyutunda ise zekâtını veren kişi fakire ödemesi farz olan hakkı yerine getirmiş ve sorumluluktan kurtulmuş olur. Ancak, insan, nafile ibadetlerden olan “sadaka” konusunda biraz cömert olmalıdır. Bu cömertlik, yardımına koştığı kişilerin dünyalarından çok, kendisinin ahiretine fayda sağlayacaktır.

Furkan Suresi’nden naklettiğimiz ayette geçen “orta yol”, aşırılıklardan uzak olan “istikamet” yoludur.

Orta yola ters düşen iki zıt kutup vardır. Bunlardan birine “ifrat” diğeri ise “tefrit” denilir. İfrat, ileriye uzanan yahut yukarılara doğru çıkan bir aşırılık, tefrit ise gerilere giden yahut aşağılara inen bir aşırılıktır.

Bu konuda sayılamayacak kadar çok örnek vardır. Hastanelerde tedavi için istenen tahlillerde bu iki kutup açıkça belirtilir; “şu değer altına düşülmeyecek, şundan da yukarı çıkılmayacak,” diye. Ayetlerden bir örnek:

“Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.” — A’raf Suresi, 31

Bu ayet-i kerimenin ilk kısmı bizi “tefritten” men ediyor. Yani, “Hiç yemeyerek, yahut gerekenin çok altında gıda alarak hayatınızı tehlikeye atmayın.” talimatı veriliyor. Çünkü bu vücut bize emanettir; kendi malımız değildir. Bu emaneti korumakla görevliyiz; ona hıyanet edemeyiz.

Ayetin sonunda ise ifrattan men ediliyoruz. “İsraf ederek aşırı derecede yer ve içerseniz yine bedeninize zarar vermiş olursunuz.” mesajını alıyoruz.

Birçok hastalıkların dengesiz beslenmeden kaynaklandığı tıbbî bir gerçektir. Bu dengesizliğin ikinci kanadı olan “israf etmek”, gereğinden çok daha fazla beslenmek her şeyden önce kendi bedeninize büyük bir zarardır.

Öte yandan, israf eden kişi, iktisatla artıracığı imkânlarını muhtaçlara yönlendirmek gibi büyük bir faziletten mahrum kalır. Yine israfa giren insan, günün birinde elindeki imkânları kaybederse, yokluğa ve yoksulluğa alışık olmayan bedeni ve ruhu, çok kısa zamanda büyük bir çöküntüye uğrar.

Yeme ve içmede aşırılıktan uzak kalmamız, sıhhatimiz için önemli bir esastır. Ancak bunu yaparken şu soruların cevabını da doğru vermemiz gerekir:

- Sıhhatli yaşamak gaye midir, yoksa vasıta mı?
- Sadece sıhhatli olmakla insanlık görevimizi yerine getirmiş oluyor muyuz?
- Bu sıhhatli bedenle bir şeyler yapmamız gerekmiyor mu?

İşte bu önemli noktalar çoğu zaman dikkatten kaçıyor, yahut nefsin isteklerine uyularak bu sorulardan uzak duruluyor.

Yeme, içme, servet kazanma, makam sahibi olma, “insanlığın gerçek gayesi” olamaz. İnsanı insan yapan değerler manzumesine kim sahipse o kişi üstün insandır, kâmil insandır, büyük insandır.

Sıhhatini, malını, makamını güzelce koruduğu halde kendini korumayan nice insanlar görüyoruz. Bunlar kendilerini israf etmekte, hayatlarını israf etmekte, ömürlerini israf etmekte, konuşmalarını, dinlemelerini, düşüncelerini israf etmekte ve bütün bu kıymetli sermayeleri boşa harcamaktadırlar.

Malına, sermayesine çok dikkat ettiği, onları hassasiyetle koruduğu ve büyütmeğe çalıştığı halde “kendini değerlendirmeyi” hiç düşünmeyen bir insan zarardadır.

Toplumun büyük kesimine baktığımızda karşımıza şu korkunç tablo çıkar:

“Kendilerini israf edenler ordusu.”

Allah kelimasında, “Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz.” ayeti gibi bir takım ayetler, insanı maddî israftan men ederken, yine birçok ayet-i kerimeler de kişiyi “manen israftan” uzak tutmaktadır.

Atını aşırı derecede besleyip kendisi açlıktan kıvranan, yahut evini en güzel şekilde donattığı halde, kendisi pejmürde bir kıyafetle dolaşan kişi çok büyük bir aldanma içindedir!

“Nefis insanın bineği, beden ruhun hanesidir.” derler. Bu gerçekten gaflet edilirse, modern bineklerde ve mükemmel köşklere müflislerin boy gösterdiği tuhaf bir toplum yapısı çıkar ortaya.

Bu perişanlığa düşmemenin tek yolu, sadece malımızı değil kendimizi de israftan uzak tutmamızdır.

Mana israfını yasaklayan bir İlahî Ferman:

“De ki, ey nefisleri aleyhine israf etmiş (haddi aşan) kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin.”

— Zümer, 53

Ayette geçen nefis kelimesi “zat”, “kendi” anlamındadır. Bu ayet-i kerimede Cenâb-ı Hak, “kendilerini israf eden” kullarına hitaben “Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin.” buyurur. Ayeti tefsir eden âlimlerimiz, kulların ümitsizliğe düşmeyip tövbeye yönelmelerinin istendiğini kaydederek şu açıklamayı yaparlar:

Bu ayette, yıllarca putlara tapıp, zulümler işleyip, ahlâksızlığın her çeşidiyle kirlenen, bunlarla da kalmayıp kızlarını diri diri toprağa gömecek kadar merhametten uzaklaşan insanlara, “Bütün bu yaptıklarınıza rağmen yine de ‘Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin, tövbe ederek İslam’a dönün.” mesajı verilmektedir. Nitekim ayetin sonunda “Şüphesiz Allah bütün günahlarınızı bağışlar.” buyrulur.

Müşriklere böylece ümit ışığı yakan ve onları İslam’a davet eden bu ayet, günahkâr müminler için de yine en büyük bir ümit kapısıdır.

İsraf konusuna, Allah Resulünün (asm) şu hadis-i şerifiyle son verelim:

“İki büyük nimet zarara uğratılmaktadır: Sıhhat ve boş zaman.”

Saadet ve Refah

REFAH denilince aklımıza öncelikle “bolluk içinde, pürüzsüz, sıkıntısız, rahat bir hayat” gelir. Günümüzde bunu yakalayanların sayısı ülkeler itibarıyla farklılık gösterse de yine çok düşük yüzdelerle ifade ediliyor.

Buna göre dünyada refah kavramından söz etmek oldukça zor.

Saadete gelince, o refahtan oldukça farklı bir kavram. Her türlü imkânın yerinde olması saadet için çoğu zaman yeterli olmayabiliyor. Her isteklerine anında ulaşabilen kişilerin mutlaka mesut olacaklarını söyleyemiyoruz. Servet yanında sıhhat de önemli bir faktör. Bir diş ağrısı bile her türlü konfora sahip olan kişinin dünyasını karartmaya yetebiliyor.

İnsan medenî bir varlık olduğundan tek başına yaşaması düşünülemez. Böyle olunca sevdiği kimselerin de tamamının sıhhatli ve problemsiz olmaları gerekiyor. Bunu yakalamak oldukça zor. Bir an için bunun gerçekleştiğini var saysak bile, insan yaşadığı toplumun ve bütün bir insanlık aleminin dertleriyle dertlenecek bir yaratılışa sahip. Depremlerden trafik kazalarına, siyasî çekişmelerden cinayetlere kadar nice olaylarla çepeçevre sarılmış durumda.

Bu tablo bize Allah Resulünün (asm) şu hadis-i şerifini hatırlatıyor:

“Dünyada rahat yoktur.”

Dünyada refah ve rahat yoktur, ancak saadetin bu dünya hayatında da tadılması mümkündür. Bunun reçetesi *Nur Külliyyatı*’nda şöylece ifade ediliyor:

“İman tevhide, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyni iktiza eder.” — Sözler

Bu cümlede saadetin temeli ve ilk adımı iman olarak sunuluyor. Yani kendisini Allah’ın eseri bilmek, çevresinde onun hizmetine koşan bütün varlıkları da yine O’nun yarattığının şuurunda olmak. Kendini bu dünya hayatında Rabbinin misafiri, güneşi kâinat sarayının lambası, ağaçları birer tablacı görmek. Bu başlı başına bir saadettir.

Bu dünyada ana hatlarıyla “iman, salih amel, takva ve güzel ahlak” denilen dört maddeden imtihan edildiğini sürekli göz önünde bulunduran

insan, iman etmenin, güzel ve faydalı işler görmenin, her türlü kötülükten ve günden uzak durmanın, güzel ahlak ile bezenmenin mutluluğunu yaşar.

Saadet; göz ve gönül tokluğundadır. Kanaatsiz, kıskanç ve hasetçi adam mesut olamaz.

Merhametli olmak, başkalarının derdini paylaşmak ayrı bir mutluluk kaynağıdır. Bunu kaçıran insanın saadeti tam ve mükemmel değildir. Hayvan gibi sadece kendini düşünen insan zengin olsa bile mesut olamaz.

Gurur ve kibirden çevresini göremeyen ve sadece kendi nefesine, servetine, makamına nazar eden kişi mesut olamaz. Saadetin yolu, alçak gönüllülüğten ve çevre ile uyum içinde yaşamaktan geçer.

İmanın saadet anahtarı olduğunun bir diğer yönü:

İnsan iman nuruyla önündeki ölüm olayına apayrı bir açıdan bakar ve inanmanın zevkini tadar:

Ölümü, parçalanıp dağılmak ve sonunda hiç olmak şeklinde değerlendiren kişi, ona adım adım yaklaşırken hangi servet ve debdebenin içinde bulunursa bulunsun mesut olamaz.

“Ölüm ve îdam intizarında bulunan bir adam sehpanın tezyin ve süslendirilmesinden zevk ve lezzet alabilir mi?”

— Mesnevî-i Nuriye

Ölünce yokluğa gideceğini sanan, ölümünü bu anlayışla bekleyen ve ömür sermayesinin tamamını sadece dünya için harcayan bir kişinin hali, sehpanın en güzelinde ve en pahalısında asılmak için çalışan adama benzetilmiştir. Böyle bir insanın mesut olması mümkün değildir.

İnanmak, aklı da bir saadet aleti yapar. İnanmayan ve isyan bataklığına saplanan bir kişiyi aklı durmadan ikaz eder. O üstün yaratılışına rağmen böyle adi ve çirkin şeylerle uğraşması vicdanını daima rahatsız eder.

“Fasık adam, aklın iz’âç ve tacizinden kurtulmak için galiben ya sarhoşluğa veya eğlenceye kaçır.” — Sözler

Aklın sermayesini, geçmişini değerlendirmek, onun ciddi bir muhasebesini yaparak geleceğe hazırlanmak için kullanan kişi saadet yolundadır. Ölümünü unutmak için aklını uyutan kişiye mesut denilemez. Bu uyku eğlenceyle, sefahat ile, uyuşturucuyla, içkiyle olabileceği gibi makam hırsıyla, servet aşkıyla, desinler sevdasıyla, alkış tutkusuyla da olabilir. Ne var ki, bunların hepsi ölüm öncüsü hastalıkların vücudu sarmasıyla bir anda sönüp giderler. Bir ömür boyu tadılan zevklerin kat kat fazlası ölüm beklentisiyle geçen her bir günde ıstırap olarak geri dönerler. Bu kişiye

mazide sürdüğü zevk ve sefalar bir teselli veremez, istikbali ise zaten karanlıktır. Bu adam artık saadetin çok ötelinde kalmıştır.

İman tevhidi netice veriyor. Yani, Allah’a iman eden kişi bütün varlık alemini onun yarattığına, onun sevk ve idare ettiğine, “her şeyin dizgininin onun elinde her şeyin hazinesinin onun yanında” olduğuna iman etmiş oluyor. Böyle bir kişi mahlukattan korkmaz. Kendisini arzın halifesi bilir; hizmetçilerinden çekinmez. Çok iyi bilir ki şu muhteşem varlık alemini ona hizmet ettiren Allah dilemedikçe, hiçbir mahluk ona zarar veremez. Gece uykusunu rahatla alır; dünyanın bir başka gezegene çarpması gibi bir endişesi yoktur. Aynı şekilde havanın fırtınaya dönüşmesi, yerin zelzeleye maruz kalması, bulutların afet yağdırması, yıldırımın onu çarpması, yılanın zehirlemesi gibi nice olaylar karşısında bu tevhid inancı onu teslime götürür. Elinin erişebildiği konularda gerekli tedbirini alır, sonra Allah’a teslim olur ve ona tevekkül ederek hayatını saadetle geçirir.

Tevekkül başlı başına bir saadet kaynağıdır. Allah’a güvenmek, O’nu vekil edinmek, üstesinden gelemeyeceği bütün olayların O’nun emrinde olduğunu bilerek Rabbine sığınmak büyük bir saadettir. Aksi halde insan, her şeyi kendine düşman görür, bunların büyük bir çoğunluğuna karşı da elinden hiçbir şey gelmediği için daima tereddütler, korkular, ıstıraplar içinde perişan bir hayat sürer. Veya bunların hiçbirini düşünmeme yolunu tutar. Düşünmemek ise insanî bir özellik değildir.

İman, insanın dünya görüşünde de büyük bir değişme ve gelişme sağlar.

Dünyayı, Allah’ın isimlerinin tecelli yeri, ahiretin tarlası, ebedî hayatın imtihan meydanı olarak gören insan, büyük bir saadet vesilesini yakalamış demektir.

Son olarak, konunun çok önemli bir yanına da değinmekte fayda görüyorum: İnsanda üç tip hayat bir arada ve iç içe bulunuyor. Bitki hayatı, hayvan hayatı ve insan hayatı.

Toprağa atılan bir çekirdek gibi ana rahmine atılmamızda, rahim duvarına yapışarak bir çekirdek gibi açılmaya, büyümeye, yayılmaya başlamamızda ve nihayet dokuz aylık dönem sonunda yeryüzüne çıkacak hale gelmemizde “bitkilere” benzer bir hayat sergiliyoruz.

Yeme, içme, çoğalma, yürüme, görme, işitme, uyuma ve uyanma yönümüzle de “hayvanlarla” müşterekliğimiz var. Elbette ki bu fonksiyonların icrasında onlarla kıyaslanmayacak kadar geniş ve engin bir sahada dolaşıyoruz.

Akıl ve onun fonksiyonu olan düşünme ile “insanlık” yönümüz devreye giriyor.

Dünü düşünüyoruz, yarını düşünüyoruz, kendimizi ve hizmetimize verilen mahlukatı düşünüyoruz. İstikbal için planlar yapıyor, bunların icrası için birbirimizle yardımlaşıyoruz.

Dedelerimizin bize aktardığı bilgiler üzerine yenilerini koyuyor, onlardan bir adım daha ileriye gitmeye çalışıyoruz.

Hayvanlarda bu gibi şeyler söz konusu değil. İlk arı ne biliyorsa bugünkü arı da onu biliyor.

İnsanlık, gerçekten, çok değerli bir sermaye. Bunun doğru kullanılmasıyla büyük kârlar elde edildiği gibi yanlış istimaliyle de büyük yanlışlıklar, haksızlıklar, zulümler ortaya çıkıyor.

Ve bu üstün yaratılışlı insan, o muazzam sermayeyi şahsî menfaatinde, insanlara haksızlık etmede, beşeri yanlış yollara sürüklemeye kullanarak hayvandan çok daha aşağı bir dereceye düşebiliyor.

Bu noktada çok önemli bir yönümüz daha devreye giriyor. İnsan, Allah’ın kendisine ihsan ettiği bu nimetleri onun rızası yolunda kullanmakla meleklerden daha üstün makamlara aday olabildiği gibi, küfür ve isyanla hayvanlardan çok daha aşağılara düşebiliyor. İşte bu yol ayırımındaki insana şu önemli ikaz yapılıyor:

“Hayvaniyetten çık, cismaniyeti bırak. Kalb ve ruhun derece-i hayatına gir! Tevehhüm ettiğin geniş dünyadan daha geniş bir daire-i hayat, bir âlem-i nur bulursun.”

— Mesnevî-i Nuriye

Nefis, hayvaniyet ve cismaniyet dairelerinden çıkmak istemez. Onun en ileri haz ve sürur kaynağı cismanî ve hayvanî lezzetlerdir. Halbuki gerçek saadete ancak bunları aşmakla, kalbin ve ruhun zevklerini ön plana almakla erişilebilir. Bu noktaya ulaşan insan, dünya lezzetlerinden de yeterince faydalanır.

Sadece bir şart ile: Helal dairesinde kalacaktır.

Para kazanma, makam sahibi olma, yeme, içme, evlenme gibi ne kadar lezzet çeşidi varsa hepsinin helal yoldan elde edilmesi mümkündür. Bu yol, nefsi meşru dairede zevklendirirken, kalp ve ruhun manevi lezzetlerini de engellemez. Aksi halde, tadılan her gayr-ı meşru zevk, kalbi yaralayacak, ruha ıstırap verecektir.

Rabbine iman ve itaat etmek, O’nu daha fazla tanımaya çalışmak ve O’na muhabbet etmek, O’nu anmakta mesafeler kat etmek, ilmin ve

tefekkr r n zevkine ermek, güzel ahlakın sefas n  sürmek ve daha sayılamayacak kadar çok yollarla iman n  inkişaf ve ruhunu kemale erdirmek kalbe tariflere s ğmaz manevî zevkler verir. Bunlar  küfür ve isyanla, gaflet ve sefahatle kaybeden kişinin sadece nefs  zevklerle oyalanması saadet değil, aksine büyük bir hüsrandır.

Kalbi günah ve isyanlarla yaralanan ve akülü dünya ile tatmin olmadığından sürekli azap çeken bir insanın sadece nefsinin g ld rmesi ve eğlendirmesi onun saadeti için kâfi değildir.

Konuyu *Nur K llyat *’ndan şu ibretli cümle ile noktalayalım:

“...Acaba z il yalancı bir cennette cismi bulunan ve kalbi, ruhu cehennemde azap çeken bir insana mes’ut denilebilir mi?” — Lem’alar

Hangi Ahlâk?

İNSAN denilince akılda iki mana birlikte canlanır: Beden ve ruh. Beden için suret, ruh için ise sîret tâbirleri kullanılır. Meseleyi yaratılış açısından ele aldığımızda, bedenın yaratılışına *halk*, ruhunkine ise, *hulk* tâbir edilir. Hüsn-ü hulk, yahut hüsn-ü sîret tamlamaları insanın bu iç dünyasının güzelliğini ifade ederler.

Yaratılış itibariyle insanın sureti de güzeldir, sîreti de. Ne bedeninde noksan yahut fazla bir organ vardır, ne de ruhunda gereksiz bir sıfat, bir duygu, bir his...

Organları arasında tam bir uygunluk olduğu gibi, hisleri arasında da mükemmel bir âhenk mevcut.

Öyle ise, “güzel ahlâk” yahut “kötü ahlâk”dan söz ederken neyi kastediyoruz? Bu soru ile beraber karşımıza insan ruhunun en belirgin bir özelliğı olan “cüz’î irade” çıkıyor. İnsan kendi iradesini doğru yahut yanlış kullanmakla, iç âlemini daha da güzelleştirebiliyor, yahut büsbütün bozup mahvedebiliyor.

Dış görünüşe ve beden güzelliğine özenmekte hemen herkes müşterek. Bunun ölçüsü de insandan insana pek fazla farklılık göstermiyor. Aynanın karşısına geçildiğinde, yüzün herhangi bir yerinde bir is, bir karartı varsa bunun güzelliğı bozduğunu herkes biliyor. Ruh güzelliğı konusunda bu görüş birliğini göremiyoruz. Niçin mi? Çünkü tercih edilen aynalar farklı.

Ben burada bu değişik ahlâk telâkkilerinden bahsedecek değilim. Ancak insan ruhunu güzelleştirecek değerlerden ve onu yüceltecek ölçülerden kısaca söz edeceğim.

Bütün müminlerin annesi Hz. Ayşe’ye (ra) sorarlar: “Resûlûllah’ın (asm) ahlâkı nasıldı?” diye. Aldıkları cevap şu olur: “Siz Kur’an-ı okumadınız mı? Resûlûllah’ın (asm) ahlâkı Kur’andı.”

Bu ibretli sözlerle, Müslümanın hangi aynanın karşısına geçip, ruhuna çekidüzen vereceğı, huylarını ayarlayacağı, sıfatlarını, kabiliyetlerini tanzim edeceğı ortaya konulmuş oluyordu. Bu ayine Kur’andı ve Cenâb-ı Hakk’ın

kullarında görmek istediği ahlâk da Kur'an ahlâkıydı. Kur'an-ı Kerimde bize bu ahlâkı ders veren birçok âyet mevcut.

“Allah muhsinleri sever.” (Âl-i İmrân Sûresi, 134) âyetini okuyan bir mümin, düşkünleri korumaya, açları doyurmaya, mânen gıdasız kalmışların imdadına ilim ve irfanla koşmaya çalışır.

“Allah kendini beğenmiş övüngen kimseleri asla sevmez.” (Lokman Sûresi, 18) âyetini dinleyen bir insan kibri bırakır, tevazua yapışır.

“Allah tevekkül edenleri sever.” (Âl-i İmrân Sûresi, 159) âyetinden ders alan bir mümin, şikâyeti, itirazı, hırsı bir yana atar. Sebeplere teşebbüs ettikten sonra, artık, elbette, mutlaka, illâ demez; inşallah, nasipse, hayırlısıyla der. Kalbi kararsızlıktan ve endişeden kurtulur; rıza ve teslimiyetle dolar.

Misâlleri çoğaltabiliriz.

Hadis-i şeriflerde de bu husus bütün teferruatıyla yer almış.

Bunlardan birisi:

“Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.”

Lisan-ı Hal

DUDAK, dil, tükürük bezi, ses telleri ve hava... İşlemeye hazır bir tezgâh gibi. Kelime üretimi için her şey hazır. Bir emir bekleniyor, beden ülkesinin sultanından.

Konuşma ruhun sıfatlarından biri. Ruh, konuşma fiilini icra etmek istediğinde ağızdaki bu harika tezgâh faaliyete başlıyor. Ve insan, arzusunu muhatabına böylece ulaştırıyor. Karşısındaki şahsa dinî ve ahlâkî bir mesaj vermek istiyorsa, sözünün tesirli olabilmesi için en önemli şart, sözü özün desteklemesi. Söylenen sözün hâl tercüman olması.

Câmi, hâl diliyle durmadan namaza davet eder. Müezzin ise bu davete namaz vakitlerinde tercüman olur. Bir mümin de ahlâkıyla örnek insan oldu mu, çevresindekileri hâl diliyle durmadan İslâm'a çağırır. Onlara bir şeyler söylediğinde dili hâline tercüman olmuş olur ve sözü tesir eder.

“Eğer biz, ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-i imaniyyenin kemalâtını ef'alimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri, elbette cemaatlarla İslâmiyete girecekler. Belki, Küre-i Arzın bazı kıt'aları ve devletleri de İslâmiyete dehalet edecekler.”

— Tarihçe-i Hayat

Bediüzzaman'ın bu güzel sözlerini okuduğumda, insanlık âlemine İslâm'ın lâıykınca ulaşmamasının ağır yükünü âdetâ üzerimde hissettim. Demek ki dedim, kendi kendime; biz, hepimiz İslâm'a uygun bir hayat sürebilsek, yâni hâl diliyle İslâm'ın güzelliğini, üstünlüğünü ilân edebilsek nice insanların hidayetine vesile olacağız. Bir başka ifadeyle, bunu yapmamakla kim bilir kimlerin İslâm'dan uzaklaşmalarına yahut en azından ona yaklaşmamalarına sebep oluyoruz.

Ben bu vicdan muhasebesiyle meşgul iken, bir âyet-i kerime hatırıma geldi:

“Rabbimiz, bizi kâfirler için bir fitne (imtihan aracı) yapma.” — Mümtetine Sûresi, 5

Bu âyetin, “Yârabbi, bizi kâfirler karşısında mağlûp edersen, onlar için bir fitne oluruz, kendi dinlerini hak, İslâm'ı bâtil sanırlar” mânâsı olduğu

gibi; “Yârabbi, sen bizi İslâm’ı lâıyıkınca yaşamama bedbahtlığına düşürme ki, kâfirlere fitne vasıtası olmayalım; bunların elinde de hak mı olurmuş, deyip de, Senin yolundan yüz çevirmesinler” mânâsı da vardır.

Ruhun huzur ve saadeti, belli bir ölçüde, bedenın sıhhatine de bağılı olduğı gibi, İslâm’ın neşir ve ilânı için de mânânın madde ile desteklenmesi gerekir. Yâni, hem konuştüğümüz güzelliğleri hâlimizle ilân edeceğız, hem de güçlü, kuvvetli olacağız.

“Bu zamanda i’lâ-yı kelimetullah maddeten terakkiye mütevakıfıdır.” buyuran Bediüzzaman Hazretleri, bu noktada Müslümanlara büyük bir mesuliyet de yüklemiş oluyor. Maddeten terakki etmez ve İslâm’ın ulviliğine lâıyık bir halde yaşamazsanız ona hakkıyla hizmet edemezsiniz, buyuruyor.

...

Psikolojik bir hâdisedir: Zengin bir adam fakirin kendisine yaptığı nasihatı kulak ardı eder. Sen önce kendini kurtar da sonra bana yön vermeye çalış, der.

Haramdan sakınmayanın “takva” dersi dinlenilmez. Salih amel işlemeyenin de ibadet teşvikleri tesirsiz kalır.

Öyle ise, manevî bunalım içinde çırpındığı halde Kur’an’ın kapısını çalmayı akıl edinmeyen insanlık âlemine bunu öğretmenin en büyük şartı, Kur’an ahlâkını hayatımıza mâl etmektir.

Dinde Zorlama

DİN VE ZORLAMA ifadeleri mantıken bir arada düşünülemez. Zira zorla kabul ettirilen bir şeye din denmez, inanç denmez. Bir kişiye inançlı denilebilmesi için onun, bu inancını kendi iradesiyle kabul etmiş olması şarttır.

Bilindiği gibi insanda sergilenen fiiller ikiye ayrılıyor. İzdırarî ve ihtiyarî fiiller.

İzdırarî fiiller, kişinin kendi iradesi dışında, İlâhî iradeyle tercih edilen ve yine İlâhî kudretle yaratılan fiillerdir. Boyumuz, rengimiz, ırkımız, cinsiyetimiz bu gruba girerler.

Bunların hiçbirinin din kavramıyla doğrudan ilgisi yoktur. Bunlar, ne cenneti netice verirler, ne de cehennemi. Zira, bunları kişi kendi iradesiyle tercih etmiş değildir.

Bir insana bir işi zorla yaptırdığınızda da durum aynıdır. Mesela, oruçlu bir kişinin elini kolunu bağlayıp ağzını zorla açtırıp su içirseniz orucu bozulmaz.

Oruçluya zorla bir şeyler yedirmek orucu bozmadığı gibi inançsız birisini zorla aç bırakmak da onu oruçlu yapmaz.

Dinin bütün şubeleri, ibadetler, helal yahut haram işler, doğru veya sapık inançlar hep insan iradesinin şöyle veya böyle kullanılması sonucu ortaya çıkan müspet yahut menfi neticeleridir.

İhtiyarî fiillere gelince, bunlar kişinin kendi iradesini kullanarak, hiçbir baskıya maruz kalmaksızın kendi fikri, zevki, inancı doğrultusunda icra ettiği işlerdir.

Canlı türleri içinde sadece ikisi, ebedi saadet imtihanına tabi tutulmuşlardır; insanlar ve cinler. Bu iki türün ortak tarafı her ikisine de kendi cüzi iradeleriyle hayrı yahut şerri seçme hakkının verilmiş olmasıdır.

Zorla kabul ettirilen düşüncelere fikir denmez. Fikir, insanın kendi aklının müstakil çalışması sonucu ortaya koyduğu manevi bir neticedir.

İnanç ve fikir hürriyetleri üzerine konulan bütün baskıları ortadan kaldırmanın en kısa ve öz reçetesi şu ayet-i kerime ile bizlere ders veriliyor.

“Dinde ikrah (zorlama) yoktur.” — Bakara Suresi, 256

Bu ayetin nüzul sebebine bakıldığında, ayet-i kerimede Hristiyanlara ve Yahudilere İslam Dini’ni kabul etmeleri konusunda bir baskı yapılamayacağı bildiriliyor. Bununla birlikte, müfessirlerimiz bu ayetin her çeşit baskı için de geçerli olduğunu önemle vurguluyorlar ve “Dinde zorlama yoktur.” ayet-i kerimesini, “zorlamanın her çeşidinin dinde yeri olmadığı” şeklinde yorumluyorlar.

Bunlardan sadece ikisini takdim ediyorum:

“İslamiyet’i kabul etmesi için kimseye cebredilmez ve din-i İslam hiçbir muamele hakkında ikrahı tecviz etmez. Gerek din hususunda, gerek başka hususlarda ikrah cihetine gidilmez.” — Ömer Nasuhi Bilmen, 267

“Aslı mana “ikrah, dinde yoktur” demek olur. Yani sade dine değil her neye olursa olsun cins-i ikrah din-i hak olan İslam’da mevcut değildir. Dinin mevzuu efal-i ızdırariye değil, ef ’al-i ihtiyariyedir.” — Elmalılı Hamdi Yazır, 860

Elmalılı, konunun devamında şu önemli noktaya da dikkat çeker:

İkrah ile vaki olan amelde, dinin vadettiği sevap bulunmaz.

Alimlerimiz bu ayeti tefsir ederken, bir kaideyi de önemle hatırlatarak bu ayet-i kerime ile zorlamanın her çeşidinin yasaklandığına vurgu yaparlar.

Kaide şudur: “Nüzul sebebinin hususiyeti hükmün umumiyetine zarar vermez.”

...

Ruhu’l-Beyan tefsirinde şöyle buyrulur:

Bu ayet kitap ehli olan Yahudi ve Hristiyanlar hakkında nazil olmuştur. Çünkü cizye ancak bunlardan kabul edilip alınır. Bunlar zor kullanılarak İslam’a sokulmazlar. Onlar Arap müşrikleriyle aynı düzeyde tutulmazlar. Çünkü müşriklerden cizye kabul edilmez.” (Sayfa 444)

Bu ayet ile Yahudi ve Hristiyanlara inanç konusunda baskı yapılamayacağı beyan edilmiştir. Ancak, Arap yarımadasındaki müşrikler hakkında hüküm çok farklıdır. Bu müşrikler cizye vermekle harpten kurtulamazlar. Onlar için sadece iki yol söz konusudur; inanmak, yahut Müslümanlarla savaşmaya devam etmek.

“Onlarla ya savaşırsınız, yahut onlar Müslüman olurlar.” — Fetih,

İnanmayan ve Müslümanları güçlü görerek onlarla harp etmeyi de istemeyen müşrikler için geriye sadece hicret etme şıkkı kalmaktadır.

Bu noktada Arap müşrikleri ehl-i kitaptan farklı oldukları gibi, başka diyarlarda yaşayan müşriklerden de farklıdırlar. Zira, Arap müşriklerinin yegane gayesi Müslümanları yok etmek, tevhit inancına fırsat vermemektir.

Henüz çekirdek halinde bulunan İslam nurunun sönmemesi için bu düşmanların mutlaka ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Gerçek bu iken, bazı Batılı yazarlar kasıtlı olarak bu ayet-i kerimeyi İslam'ın bütün dinlere karşı savaş açtığı şeklinde yorumlamaya zorlanıyorlar. Halbuki, çok iyi biliyorlar ki, ta Asr-ı Saadetten günümüze kadar ehl-i kitap hakkındaki hüküm aynı kalmış, değişmemiştir. Bu hüküm ise şudur:

“Kâfir eğer zimmî olsa, dahilde olsa cizye verse, hariçte olsa musalaha etse İslamiyet’çe hakkı mahfuzdur.”

Buna göre, hariçteki gayr-ı Müslimlerle bir anlaşma yapılmışsa, dahildekiler de cizye denilen vergilerini veriyorlarsa bütün hakları koruma altındadır.

Bu gerçeği bildikleri haldi aksini savunanların temel hedefleri, İslamiyet'in kılıç zoruyla ve baskı uygulanarak yayıldığını zihinlere yerleştirmektir.

Hıristiyan aleminde kendi hür iradeleriyle İslam'ı seçen bilim adamları böyle bir iddianın tutarsızlığının en büyük şahitleridirler.

İnsafla Bakabilseler...

YILLAR ÖNCE, Almanya’da bir dostumu ziyaret etmiştim. Kendisi doktora yapmak üzere bu ülkeye gelmişti. Kendisinden birbiriyle yakından ilgili iki önemli haber almıştım:

Birincisi; doktora yaptığı üniversitede yapılan bir ankette, öğrencilerin yüzde doksanının Ateist oldukları sonucunun çıkması.

Dostum bu acı haberi verirken bir noktanın da altını önemle çizmişti:

Bu gençler, tahrif edilmiş İncil ile ve kilisede verilen dinî bilgilerle tatmin olamadıkları için dinden kopuyorlar. Şu var ki, bunlar ne din düşmanı oluyorlar; ne de vatan haini. Sadece, kendi ifadeleriyle “metafizik konulara ilgi duymadan” yaşıyor, dünyaya olasıya dalıyor, sefahat bataklığında bocalıyor, iman boşluklarını eğlence ile, içki ile ve daha kötüsü uyuşturucu ile kapatmaya çalışıyorlar.

Dostumun verdiği ikinci haber hem ilginç hem de ümit vericiydi: “Papazlar arasında tevhit inancı hızla yayılıyor.”

Demek oluyor ki, üç ilah safsatası artık papazları da tatmin etmiyor. Bu tatminsizlik gençlik bazında çok daha büyük bir orana varıyor ve onları düşünmeden yaşamaya, adeta, mecbur ediyor.

Ne var ki, düşünmeden yaşamak asla bir çözüm değil.

Düşünmemek ne ihtiyarlığı engelliyor, ne ölümü, ne de ölüm ötesi ebediyet yolculuğunu. Bu gençler kendilerine uzanacak bir yardım elini hasretle bekliyorlar. Bu el, onları öncelikle üç ilah safsatasından kurtarıp tevhit inancına kavuşturacak, onlara hayatın gayesini öğretecek, ölümle başlayan ebedî yolculuğun güzergâhını gösterecek ve ileride iki kola ayrılan bu yolculukta akıbetlerinin “saadet” olması için neler yapmaları gerektiğini ders verecektir. Tevhidin, en veciz ve en kuvvetli dersi İhlas Suresi’ndedir.

“De ki, O Allah bir tektir. Allah Sameddir (hiçbir şeye muhtaç değildir, her şey ona muhtaçtır). Doğurmadı ve doğurulmadı. Ona bir denk ve benzer de olmadı.”

Alimlerimiz surede geçen “Doğurmadı ve doğurulmadı.” hükmünü tefsir ederken “doğuran ve doğurulanlar, eşi ve benzeri olanlar ilah

olamazlar” şeklinde bir işarî manaya dikkat çekerler.

Hız. Meryem’in de Hız. İsa’nın da ilah olamayacakları bu ayetle bütün Hristiyan alemine en güzel şekilde ders verilmiştir.

Nur Külliyyatı’ndan *Lemaât* adlı eserde, İhlas Suresi’nin özlü bir tefsiri yapılır. Lem yelid (doğurmadı) için şöyle bir açıklama getirilir:

“Yani, tağayyür, ya tenasül, ya tecezzi eden elbet, ne Hâlık’tır, ne Kayyum’dur, ne ilâh...”

Bu sureyle, hem Hız. İsa ve Hız. Üzeyr’in, hem melaikelerin, hem de ukul-u aşere inancının kökünün kesildiği belirtilir.

Kur’an-ı Kerim’de bildirildiği gibi, Yahudiler Üzeyr Peygambere, Hristiyanlar da İsa Aleyhisselama “Allah’ın oğlu.” demekle şirke ve küfre düşmüşlerdir. Yine bir kısım müşrikler de meleklerle “Allah’ın kızları” demişlerdir. Öte yandan bazı felsefeciler ukul-u aşere (on akıl) tezini ortaya atmışlar, Allah’ın önce akl-ı evveli (birinci akıl) yarattığını, daha sonra bu aklın ikinci akıl (akl-ı saniyi), onun da üçüncü akıl (akl-ı salisi),.... yarattığını, onuncu aklın da bu âlemi idare ettiğini iddia etmişlerdir. Nur Müellifi bu inancın da “lemyelid” hükmüne zıt olduğunu ifade etmiş, insan aklından doğan bu hurafelerden de Cenab-ı Hakkın münezzeh olduğunu ifade etmiştir.

Yine Lemaât’ta, “Ve lem yuled” (doğurulmadı) ibaresi hakkında da şu açıklama getirilir:

“Yani, ya müddeten hadis ise, ya maddeden tevellüd, ya bir asıldır münfasıl olsa, elbette olmaz şu kâinata penah.”

Burada “doğurma” ifadesi çok geniş bir çerçevede ele alınmıştır.

Hız. Meryem ve Hız. İsa gibi biri doğan diğeri doğuran iki varlığa ilahlık isnat edildiği taktirde, bu yanlış telakki burada kalmaz, bütün varlık alemine dal budak salar:

Buluttan doğan yağmur, denizden doğan balık, ağaçtan doğan meyve, topraktan doğan ağaç, güneşten ayrılan gezegenler, koyunun doğurduğu kuzu, elementlerden doğan cisimler, gıdalardan doğan hücreler ...

Örnekleri artırabiliriz.

Doğanlar ve doğuranlar ilah olsalardı, bütün bu varlıkların da ilah olmaları gerekirdi. O taktirde etrafımızda kaynaşan bütün varlıklar hep ilah olurlardı. Hepsi ilah olunca da ortada mahluk kalmazdı. Bunların hepsi “maddeden tevellüd, ya bir asıldan münfasıl”dırlar. Yani bu maddi varlıklar yine maddi olan varlıklardan doğmuşlar, o asıllardan ayrılmış, çoğalmışlardır. Bütün bu varlıklar, aynı zamanda “müddeten hadis”tirler.

Yani, zaman itibariyle sonradan ortaya çıkmışlardır. Dünyaya gelmelerinden bir müddet önce yoklukta idiler. Onları yokluktan varlığa kim getirdi ise İlah ancak O'dur; bu doğuran ve doğurulanlar değil.

Ağaç ve meyve örneğini ele alalım: Ağaçtan doğan meyve ilah olamayacağı gibi, onu doğuran ağaç, o ağacı doğuran toprak, yeryüzünü doğuran güneş de ilah olamazlar. Her doğan, bir sonrakine göre de “doğuran” oluyor. Bunların hepsi mahluklardır, hepsi acizdirler. Hepsî doğup doğurma kanununun mahkûmudurlar. Onların tümünün Hâlık'ı, bu kanunun Hâkim'idir.

Batı gençliğinin dikkat ve insafla değerlendirmeleri gereken çok önemli bir ayet-i kerime de şudur:

“Meryem oğlu Mesîh sadece bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Onun annesi dürüst ve inançlı bir kadındır. İkisi de yiyip içen birer insandı. Bak, ayetleri onlara nasıl açıklıyoruz, sonra bak nasıl saptırılıyorlar.” — Mâide Suresi, 75

Bütün peygamberler, âlemlerin Rabbi olan Allah'ı, bu âlemlerden süzölmüş en mükemmel meyve olan insanoğluna tanıtmak üzere gönderilmişlerdir. Bunlardan birisi de Hz. İsa'dır.

Ayet-i kerimede bu hatırlatma yapıldıktan sonra, Hz. Meryem'in de, Hz. İsa'nın da yemek yediklerine vurgu yapılır. Her ikisi de bu âlem tezgahında dokunan gıdalarla beslenmektedirler.

Bu hatırlatmada, o günün Hristiyanlarına büyük bir ders veriliyordu: Onların her ikisi de gıdaya muhtaç idiler, muhtaç olan ise İlah olamazdı. Yine her ikisi de kâinatın mahsullerini yiyorlardı. Kâinata muhtaç olan bu kişilerin “kâinatın yaratıcısı” olmaları nasıl düşünülebilirdi?!..

Öte yandan, kâinat onlardan önce de vardı. Ve yine onlardan önce de resuller gelmişti. Bu peygamberleri kim göndermişti? Onlara indirilen kitaplar ve suhuflar kimindi?

O dönemlerin âlemlerini kim yaratmıştı?

O devirlerin insanlarını, hayvanlarını, bitkilerini yaratan kimdi?

Her halde Hz. Meryem ve oğlu İsa (as.) değillerdi.

Maziye nüfuz edemeyen bu iki seçkin kulun istikbal hakkında da hiçbir tasarrufları olamazdı.

Ayetlerde verilen önemli bir mesaj da Hz. Meryem'in “sıddıka” olduğu, yani doğruluktan ayrılmayan, sıddikiyet makamında tertemiz ve üstün bir insan olduğudur.

Kur'an-ı Kerimde sırat-ı müstakimde gidenler tarif edilirken, sırayla, peygamberler, sıddıklar, şüheda ve salihler zikredilirler. Peygamberlerden sonra en üstün insanlar sıddıklardır. İşte Hz. Meryem de doğruluk ve sadakat ehli olan bu seçkin zevat içinde yer almış müstesna bir hanımdır.

Hz. Meryem'e iftira atan Yahudilere karşı Kur'an-ı Kerim onun gerçek mahiyetini böylece ortaya koymuş ve müdafaasında bulunmuştur. Bu ise Kur'an'ın Allah kelamı olduğunun apayrı bir delilidir. Aksi düşünülemez. Zira Peygamber Efendimize (asm.) karşı çıkan iki ehl-i kitap grubundan birisi diğerinin aleyhinde çalışırken ve iftiralar atarken, Kur'an-ı Kerim o iftira edilenin müdafaasını üstlenmekle, hem Hz. Meryem'i ve Hz. İsa'yı layık oldukları makamlara oturtmuş, hem de Peygamber Efendimizin (asm) risaletini bütün Hristiyan âlemine şöylece göstermiştir:

“Sizin rakibiniz sizi müdafa ediyor. Siz ona karşı çıkarken o size yapılan hücumlara karşı koyuyor. O, Allah'ın elçisi olmasa hiç böyle yapar mıydı? Düşmanlarının birbirlerine karşı çıkmalarından memnun olması, bu hücumları desteklemesi gerekmez miydi?”

Öte yandan, aynı mana, Allah Kelamında farklı biçimlerde defalarca nazara verilmektedir. Miraçtan ilahi bir hediye olarak gelen ayetler de (Bakara Suresinin son iki ayeti) bu noktada çok önemlidir.

Bu ayetlerde Allah Resulü'nün kendisine indirilenlerin tümüne iman ettiği, bütün müminlerin de bu yolda gittikleri nazara verilir.

“Onların (müminlerin) hepsi Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler. ‘Biz Allah'ın peygamberlerinden hiçbirinin arasını ayırmayız. Dinledik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz, mağfiretini niyaz ederiz. Bizi bağışla. Son varışımız ancak sanadır. dediler.’ ”

— Bakara Suresi, 285

Bilindiği gibi iman tecezzi kabul etmez. Yani imanın altı rüknü bir bütündür, birine bile inanmamak insanı küfre götürür.

İman tecezzi kabul etmeyeceği gibi, rükünleri de tecezzi kabul etmezler. Yani, peygamberlerden, yahut kitaplardan birisine bile iman etmeyen kimse mümin olamaz.

Bu hükümler, bir hikmet ve ibret tablosu olarak bütün insanlık aleminin önünde bulunuyor. Bir Hristiyan'ın bu tabloyu iyi değerlendirip şöyle düşünmesi gerekmiyor mu?

“Ben İslâm Dini'ne karşı çıkıyorum. Ama İslam Dini'nde benim peygamberime inanmayan bir kişi mümin olamıyor. Bu din İlahî olmasa,

böyle bir hükme nasıl yer verir?”

Bugün Batı dünyası bu değerlendirmeyi insafla yapamıyorsa, daha önce de belirttiğim gibi, dinlerinin kendilerini tatmin etmemesinin bir sonucu olarak, din konusunda “düşünmeden yaşama” yoluna girdiklerindendir. Onların dikkatini çekmenin bir tek yolu vardır. O da İslam’ın güzelliklerini hayatıyla sergileyen örnek Müslümanların çoğalması.

“Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-i imaniyenin kemalâtını ef’alimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri, elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler. Belki Küre-i Arzın bazı kıt’aları ve devletleri de İslâmiyete dehalet edecekler.”

— Tarihçe-i Hayat

Biz, hepimiz, bütün bir İslam Dünyası bir yönüyle teşvik, bir yönüyle de tehdit unsuru taşıyan bu ifadelere kulak vermeli, örnek bir Müslüman olmaya çalışmalı ve İslam’ın tevhit inancını muhtaç ruhlara böylece ulaştırmalıyız.

Bunu yapmadığımız takdirde sorumluluğumuzun çok büyük olacağı açıktır. Çünkü, sergilediğimiz kötü örnekler nice muhtaçları hidayet kapısından geri çevirecektir.

Yanlış Yorumlanan Bir Ayet

SERÇE parmağının ucuna bakarak bir insanın resmini çizmek ne kadar yanlış bir sonuç doğurursa, bir tek ayetin sadece mealine bakarak Kur'an hakkında hüküm vermek de en az onun kadar yanıltıcı olur.

Bazı yazarların dillerine doladıkları ve İslam'ın evrenselliğine, toleransına, ondaki engin fikir hürriyetine perde çekmek için yanlış yorumladıkları bir ayet-i kerime var:

“Onları bulduğunuz yerde öldürün. Sizi yurtlarınızdan çıkardıkları gibi siz de onları çıkarın. Fitne çıkarmak adam öldürmekten daha kötüdür.” — Bakara Sûresi ,191

Konunun tahliline geçmeden önce bazı Kur'an hükümlerini hatırlamak gerekiyor. Ta ki, Kur'anın gerçek maksadı anlaşılsın ve bu ayetin de gerçek yorumu ortaya konulabilsin.

Konuyla yakından ilgili bir ayet-i kerime:

“Dinde ikrah (zorlama) yoktur. Doğruluk sapıklıktan cidden ayrıldı.” — Bakara Sûresi, 256

Bu ayetin tefsirinde, ayet-i kerimeye “Zorlama denen şey dinde yoktur.” manası da verilerek, “Sadece dinî konularda değil, hiçbir konuda zorlamaya izin yoktur.” denilmiştir.

Aynı gerçeği ders veren bir başka ayet:

“Eğer Rabbin dileyseydi yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi. O halde sen, inanmaları için insanları zorlayacak mısın?” — Yûnus Sûresi , 99

Demek oluyor ki, Peygamberlerin görevi ve Kur'an'ın hedefi hakkın ve hakikatin tebliğ edilmesi, duyurulmasıdır. İnsanlar bu dünyaya imtihan için gönderilmişlerdir. İmtihanın vazgeçilmez bir gereği de kişinin doğru ve yanlış yoldan birisini kendi iradesiyle seçebilmesidir. Zorlama iradeyi yok edeceğinden imtihanın da bir manası kalmaz.

Bu manaya kuvvet veren pek çok ayet vardır:

“Allah dileyseydi onlar şirk koşamazlardı. Seni onların üzerine bekçi kılmadık; sen onların vekili de değilsin.”

— En'am Sûresi, 107

“Peygambere düşen görev ancak tebliğdir (duyurmadır). — Mâide Sûresi, 99

“Allah, dileyseydi hepinizi bir tek ümmet kıları..”

— Nahl Sûresi, 93

Bir başka ayet-i kerime de şu hakikate dikkat çekilir:

“Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün alemlerden ganidir (müstağnidir).” — Âl-i İmrân Sûresi, 97

Yani, Allah, yarattığı ve bizzat terbiye ettiği alemlerden hiçbirinin hiçbir şeyine muhtaç değildir. Güneşin ışığına, ağacın meyvesine, rüzgarın esmesine, mevsimlerin gelip gitmesine, canlıların görmesine, işitmesine muhtaç olmadığı gibi insanların inanmalarına, O'nu tanımalarına, O'na ibadet etmelerine de muhtaç değildir.

Böyle pek çok ayet-i kerime var. Bunlardan çıkan ortak sonuç şudur:

Allah'ın insanları imana, ibadete davet etmesi gibi, müminlere cihadı emretmesi de yine onların menfaati içindir. Bu mana bütün asırlar ve bütün insanlık alemi için geçerli olmakla birlikte, ayetlerin ilk muhatabı olan sahabelere ve Arap Yarımadası'ndaki iman-küfür mücadelesine daha çok bakmaktadır.

İslam Dini, Arap Yarımadası'na zuhur ettiğinde o bölge insanların temel inancı putperestlikti. Ve Kur'an'ın ana hedefi de kalplere “tevhid” inancını yerleştirmektir.

Fatiha Suresi, Allah'ın “Rabbü'l-alemîn” olduğunu ilan ile başlar. Bütün alemler, gökler, yerler, insanlar, hayvanlar, cinler, melekler, bütün bitki türleri ancak Allah'ın terbiyesiyle hazır hallerine kavuşmuş ve bu sayede görevlerini en iyi şekilde yerine getirebilmişlerdir.

Bu bir tevhid dersidir.

Surenin devamında ancak Allah'a ibadet edileceği ve yine ancak ondan yardım dilenebileceği vurgulanır.

Bir başka ayette rızıkların ancak sema ile arzın işbirliğiyle teşekkül ettiğine dikkat çekilerek şükrün de yine ancak sema ve arzın Rabbine yapılması gerektiği ders verilir.

Bir diğer ayette bizzat Allah Resulüne (asm) hitap edilerek, **“Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin; ancak Allah dilediğine hidayet verir ve hidayete girecek olanları en iyi O bilir.”** (Kasas, 56) buyurulmakla en büyük nimet olan hidayete kavuşturmanın da ancak Allah'a mahsus olduğu

ilan edilir. Böylece baştan sona kadar tevhid dersi verilerek sonunda, Nas Suresi'nde, Allah'ın "Rabbü'n-nas" olduğu ifade edilir.

İnsanları terbiye eden ancak Allah'tır. Gözlerini görecek, kulaklarını işitecek, midelerin hazmedecek şekilde terbiye eden O olduğu gibi, akıllarını anlayacak, kalplerini inanacak, sevecek, korkacak şekilde terbiye eden de yine ancak O'dur.

Maziye nazar ettiğimizde bütün peygamberlerin ortak davalarının "tevhid" (birklemek, Allah'ı bir bilmek) olduğunu görürüz. İnsanlık aleminin yanlış da olsa bir şeylere inandığına, ateizmin kitle çapında fazla görülmediğine, ancak şirkin bütün çeşitleriyle insanları yoldan çıkaran en büyük "fitne" olduğuna şahit oluruz.

İşte tevhid inancının en büyük tebliğ edicisi olan Hazreti Muhammed (asm), Mekke'de yine en büyük mücadelesini şirk karşı vermeye başladığında bütün müşrikler karşısına çıktılar ve onu bu davasından vazgeçirmeye çalıştılar. Amcasını ricacı olarak gönderdiler. "Bir elime güneşi bir elime ayı koysalar ben yine bu davadan vazgeçmem." cevabını alınca artık kuvvet, zorbalık ve işkence dönemi de başlamış oldu.

Şu nokta çok önemlidir:

Mekke ve çevresinin müşrikleri başka beldelerdekinden çok farklıydı. Bunlar sadece batıl inançlarını kendi halleriyle yaşamakla kalmıyor, beldelerinde doğan tevhid nurunu söndürmeyi kendilerince kutsî bir ideal olarak benimsiyor, bu uğurda canlarını ve başlarını ortaya koyuyorlardı. Artık, iki şıktan başka bir seçenek görünmüyordu ortada. Ya tevhid inancı galip gelecek, insanlık alemine Kur'anın nuru ulaştırılacak, yahut insanların kalplerini batıl inançlar zaptedecekti. Başka bir ifadeyle, insanlara ya cennetin yolu gösterilecek, yahut cehenneme akış devam edecekti.

Kur'anın o dönemin müşrikleri hakkındaki şiddet ayetlerine bu gözle bakmak gerekir. Mesele sadece birkaç müşrikle mücadele değil, topyekun şirk inancıyla ve onu temsil eden, onu korumak isteyenlerle mücadeledir. Nitekim, Kur'anın Mekke müşrikleri hakkındaki şiddetli beyanlarını, yine bir nevi şirk inancını taşıyan başka kavimlere karşı sürdürmediğini görüyoruz. Teslis inancına sahip Hristiyanlar ve diğer ehl-i kitap hakkındaki ifadeler hiç de öyle şiddetli değil.

"Ehl-i kitapla ancak en güzel şekilde mücadele edin; içlerinden zulmedenler müstesna. Ve deyin ki, 'Hem bize indirilene, hem de size indirilene inandık. Bizim ilahımız da, sizin ilahınız da birdir ve biz O'na teslim olmuşuzdur.'"

— Ankebût Sûresi, 46

Bu noktayı gözden ırak tutan birtakım çevreler şöyle diyorlar: **“Onları bulduğunuz yerde öldürün. Sizi yurtlarınızdan çıkardıkları gibi siz de onları çıkarın. Fitne çıkarmak adam öldürmekten daha kötüdür.”** (Bakara Sûresi,191) ayeti ortada iken İslam’ın farklı inançlara karşı toleranslı olduğunu nasıl söyleyebilirsiniz?

Önemine binaen konuyu bazı yönleriyle biraz tahlil etmek gerekiyor:

Ayet-i kerimenin muhatabı Arap müşrikleridir.

“Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır.”

— Bakara Sûresi, 179

Bu ayetlerle onları öldürenleri öldürmeleri, yurtlarından çıkaranları yurtlarından çıkarmaları emredilirken, fitnenin adam öldürmekten daha kötü olduğu da ayrıca vurgulanmıştır. Bir insanı öldürmek onun bu fani dünya hayatından faydalanmasına son vermek demektir. Fitne çıkarmak, insanları putlara tapmaya zorlamak ise onları ebedi cehenneme atmaktır. Bu ikincinin birinciden çok daha kötü olduğu açıktır. Kaldı ki Mekke müşriklerindeki fitnenin bir de ka tillik boyutu vardır: Kızlarını diri diri toprağa gömmeleri ve müminleri öldürmek için onlara savaş açmış olmaları.

Aynı mananın işlendiği şu ayet-i kerimleri de burada takdim edelim:

“İman edenler Allah yolunda savaşırlar. İnkâr edenler de tağut yolunda savaşırlar. O halde şeytanın dostlarına karşı savaşın. Çünkü şeytanın hilesi zayıftır.” — Nisa, 76

“Fitne kalmayıncaya ve din tamamen Allah’ın oluncaya kadar, onlarla savaşın.” — Enfal Sûresi, 39

Ayette geçen “onlar” kelimesinden kasıt müşriklerdir, “fitne”den kasıt da Allah’a ortak koşmaktır.

“Fitne ortadan kalkıp, din yalnız Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer vazgeçerlerse bilin ki düşmanlık ancak zalimlere karşıdır.” — Bakara Sûresi,193

Son ayet hakkında yapılan tefsirlerden çok önemli gördüğüm iki hususu nakletmek isterim:

“Bu ayetin sebeb-i nüzulü, ehl-i Mekke’nin müminlere eza eyleyerek irtidatlarını (İslam dininden dönmelerini) teklif ve ısrar etmeleridir. Şu halde mana-yı nazım, “Siz müşrikleri katledin ki onlara galebe edesiniz ve .. irtidat fitnesi kalmasın. Ve ezalarından kurtulmak

için onlarla kıtal etmelisiniz. Ta ki, şirk ortadan kalksın, din-i tevhid onun yerine ikame olsun. — Konyalı M.Vehbi Ef. Cilt1-2, s.331

Fitnenin ortadan kalkması için savaş emredilirken bir başka ayet-i kerime ile de şu sınırlamalar getirilmiştir:

“Sizinle savaşanlarla Allah yolunda savaşın. Fakat haddi aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez.” — Bakara Sûresi, 190

Savaş, Allah yolunda olacaktır; toprak istilası, ganimet elde etme, köle kazanma gibi bir menfaat için yapılan savaşlar “cihat” özelliği taşımazlar. İkinci bir kayıt olarak da “haddi aşmama” getirilmiştir. Suçluya hak ettiğinden daha fazla ceza vermek de bir nevi zulümdür; işkence etmek, organlarını kesmek gibi.

Konunun doğru yorumlanması için Tövbe Suresi’nin ilk ayetlerinin de yine doğru anlaşılması büyük önem arz ediyor:

“Bu bir ayrılık ihtarıdır! Allah ve Resulü tarafından kendileriyle muahede yapmış olduğunuz müşriklere.”

— Tövbe,1

“Artık yeryüzünde dört ay dolaşınız. Ve biliniz ki, şüphe yok ki, Allah’ı aciz bırakacak değilsiniz. Ve muhakkak ki, Allah kâfirleri zelil kılıcıdır.” — Tövbe Sûresi, 2

Bu ayetler, verdikleri sözlerinde durmayan müşrikler ile yapılmış olan anlaşmaların feshedildiğini bildirir. Ve kendilerine dört ay mühlet verilen o İslam düşmanlarının hüsrana uğrayacaklarını ihtar eder.

Bir sonraki ayette müşrikler tövbe etmeye çağrılır, aksi halde acıklı bir azaba uğrayacakları haber verilir.

Beşinci ayette ise “Artık haram aylar çıkınca o (muahede hükmüne riayet etmeyen) müşrikleri nerede bulursanız öldürünüz.” emri verilir.

Altıncı ayette, anlaşma süresi bitmiş olsa bile, o müşriklerden kim eman dilerse, ona eman verilmesi ifade edilir ve şöyle devam edilir:

“Ta ki, Allah’ın kelamını dinlesin. Sonra (iman etmese de) onu emin bulunduğu mahale ulaştır. Çünkü onlar şüphe yok ki bilmez bir kavimdir.”

Bu ayet-i kerimeler son nazil olan ayetlerdendir. Artık Müslümanlar galip gelmişler; müşriklere ya iman etmeleri, yahut harbe razı olmaları tebliğ edilmiş, kendilerine inanmaları (yahut göç etmeleri) için dört ay gibi uzun bir süre tanınmış ve Allah Resulü (asm) “Arap Yarımadası’nda artık iki dinin olamayacağını” açıkça ilan etmiştir.

Bu ayetin ve hadisin kendilerine tebliğ edildiği kişiler, yirmi seneyi aşkın bir süre İslam’ın nurunu söndürmeye çalışmış, Müslümanları

yurtlarından uzaklaştırmış, onları göç ettikleri Medine’de de rahat bırakmayıp Medine’ye kadar gelerek onların hayatlarına kast etmek istemiş, şirk yolunda nice ölümler vermiş, nice sahabeleri şehit etmiş inatçı, bir bakıma idealist ve kararlı müşriklerdir. Buna rağmen kendileriyle anlaşma yapılmış, sulh içinde yaşama yolu denenmiştir. Bu anlaşmaları bozan taraf (iki kabile dışında) hep müşrikler olmuşlardır. Süre dolduğunda bu işin de sona ereceği açıkça haber verilmiştir. Artık gönüllere ya tevhit inancı hakim olacak, yahut putperestlik hüküm sürecektir.

Bu işe bir son verme zamanı gelmiştir.

Müslümanlar galip hale gelmelerine rağmen karşı tarafa süre tanınmış, onlardan eman dileyip İslam’ı tanımak ve öğrenmek isteyenlere eman verilmiş, inanmasalar da hemen öldürülmeyip yurtlarına emniyet içine dönmeleri sağlanmıştır. Kaldı ki ayetin sonunda müşrikleri acıklı bir sonun beklediği bildirilmekle, kendileri son bir kez daha ikaz edilmiştir.

Diğer müşriklerden ve ehl-i kitaptan farklı olarak Mekke müşriklerine böyle bir muamelede bulunulması, hak dinin ve tevhid inancının Mekke ve civarında iyice kökleşmesi ve oradan bütün cihana yayılması içindir. Çekirdek sağlam olacaktır ki ondan nice ağaçlar çıkabilsin. Artık Arap Yarımadası’nda kimse putlara tapamayacak, kimse Kâbe’yi çıplak olarak tavaf edemeyecek, kimse kızlarını diri diri toprağa gömemeyecek, herkes alemlerin Rabbi olan Allah’a inanacak, O’nun emirlerine uyacak ve yasaklarından kaçınacaktır. Herkes ahiret yolcusu olduğunu bilecek ve o ebediyet yurdu için güzel ameller işleyecektir.

Böylece melekleri çok gerilerde bırakan mübarek ve muhteşem müminler yetişecekler ve bunlar İslam’ın nurunu bütün bir insanlık alemine ulaştırmak için gayret göstereceklerdir.

İnsanlara zulmedilen beldelerden bu zulmü kaldırmak için cihad edecekler, ama galip geldiklerinde kimseyi İslam’a girmeye zorlamayacaklar, sadece, akıllara ve kalplere konulan ambargoyu kaldırarak onlara doğruyu ve güzeli seçebilecekleri bir hürriyet ortamı hazırlayacaklardır.

Mekke müşriklerinin zulmü altında inleyenlerin kurtarılmasını emreden şu ayet-i kerime çok anlamlı ve benzer zulümleri de ortadan kaldırma hususunda önemli bir rehberdir:

“Size ne oldu ki, Allah yolunda ve ‘Rabbimiz! Bizi halkı zalim olan şu şehirden çıkar, bize katından bir koruyucu ver, bize katından bir

yardımcı ver.’ diyen zayıf erkek, kadın ve çocuklar uğrunda savaşıyorsunuz?” —Nisa Sûresi, 75

İşte o çekirdek kadro etrafındaki yabancı ve zararlı unsurların temizlenmesi için, bu ayetin emriyle Müslümanlar

Mekke’yi fetih girişimini başlatmışlar ve sonunda başarıya ulaşmışlardır.

Artık çekirdek kemalini bulmuştur. Kısa bir zaman sonra Endülüs Medeniyeti, arkasından Selçuklu ve Osmanlı Medeniyetleri doğacak ve Kur’an’ın nuru cihanın her bir tarafına ışık saçacaktır. Kalplerden öncelikle şirk temizlenecek, tevhid hakim kılınacaktır. Zulüm yerini adalete, sefahat güzel ahlaka terk edecektir.

Bu ayetten dersini alan müminler, batıl inançlarını halka zorla kabul ettirmek isteyenlerin güçlerini kırmak ve müminlere yapılan zulümlere son vermek gibi temel sebeple cihat yoluna girmiş ve yeni ülkeler fethetmişlerdir.

“İslamda gaye-i harp intikam, katil, tebdil-i dine icbar değil, hasmı mağlup etmek ve kuvve-i cebriyesini alıp dininde serbest olarak hükm-ü hakka tabi tutmaktır ki, i’layı kelimetullah bundadır.” — Elmalılı Tefsiri, Cilt 2, 864-5

Müslümanlar, fethettikleri ülkelerin halklarından cizye denilen bir vergi almakla, onları kendi raiyetleri sınıfına dahil etmişler, canlarını ve mallarını koruma altına almışlardır.

Zimmîler, yani bir İslam beldesinde yaşayan ve vergisini vermekle vatandaşlık haklarından faydalanmaya hak kazanan gayr-ı müslimler hakkındaki şu hadis-i şerif bu noktada çok anlamlıdır:

“... Kim bir zimmîye zulmeder ve ona gücünün üstüne iş yüklerse kıyamet günü beni karşısında bulacaktır.”

Büyük müfessir Fahreddin-i Razi Hazretleri’nin cihat konusundaki şu açıklaması çok önemlidir:

“Kafirlerle savaşan kimsenin maksadı küfrü kaldırma azmi ve kasdı olmalıdır. Bu sebeple, kâfirle savaş halinde olan kimsenin, savaşız olarak onu küfründen vazgeçirebileceği düşüncesi ağır basınca bu kimsenin onu öldürmekten vazgeçmesi vacip olur.” — Tefsir-i Kebir; 4.cilt, 436

Yazımıza konu olan itirazı yapanların, İslam’ın şu hükmünü çok iyi değerlendirmeleri gerekiyor:

“Kâfir eğer zimmî olsa, dahilde olsa cizye verse, hariçte olsa musalaha etse İslamiyet’çe hakkı mahfuzdur.”

Buna göre, bir mümini öldürene kısas uygulandığı gibi, bir zimmîyi öldürene de kısas uygulanır. Eğer, eski zamanların Müslümanları, bu ayeti söz konusu iddia sahibi gibi yanlış yorumlasalardı, fethettikleri ülkelerin bütün müşriklerini, putperestlerini, Hıristiyanlarını ve Yahudilerini kılıçtan geçirirlerdi. Oysa tarih, bunun aksini söylüyor.

İslam ülkelerinde varlıklarını sürdüren kiliseler, sinagoglar da böyle bir iddiayı yalanlıyorlar.

Söz konusu ayeti yanlış ve eksiz yorumlayıp İslam’a hücum eden kişiler yanlış yolda oldukları gibi, yine bu ayeti kendi akıllarınca değerlendirip bütün gayr-ı müslimleri öldürmeyi düşünenler de o kadar hatalı ve İslam’ın ruhundan o derece uzak bir yoldadırlar.

Üstad Bediüzzaman’ın “dinde mutaassıp, muhakeme-i akliye noksan” diye nitelendirdiği bu gibi kişilerin hataları İslam’a mal edilemez.

Böyle kimseleri bahane ederek İslam’a hücum etmek son derece yanlıştır. Eğer hücum edilecekse, Müslümanları dininden uzaklaştırmak için bir asırdan fazla zamandır aralıksız çalışan ifsat komitelerine edilmelidir; asıl suçlu onlardır.

İslam’ı aslına uygun olarak öğrenme imkânından mahrum bırakılan, Kur’anı eksik hatta yanlış öğrenen kişiler, sonunda bu İslam düşmanlarına da zarar vermeye başlamışlardır.

Kaldı ki böyle kimseleri organize eden bir takım örgütlerin dış kaynaklı oldukları, bir cinayet şirketi gibi faaliyet gösterip silah kaçakçılığından uyuşturucu ticaretine kadar her tür rezilliği para karşılığı yaptırdıkları da ayrı bir gerçektir...

Hz. İsa'yı (as.) Niçin Tartışıyorlar?

BAZI KONULAR vardır, uzun süre unutulur, adeta rafa kaldırılırlar. Her nedense birdenbire tekrar gündemin baş köşesine otururlar. Hz.İsa'nın (as) ahir zamanda yeryüzüne ineceği konusu da, bunlardan birisi.

Ben konuya girmeden önce bunun niçin tartışıldığı üzerinde biraz durmak istiyorum. İslam'da “farz, vacip, müstehap, mübah” gibi kavramlar yanında bir de “malayani” kavramı zikredilir. Malayani, “yapılmasında ne kastedildiği bilinmeyen, dünyaya da ahirete de yaramayan, gereksiz, hedefsiz ve faydasız işler” demektir.

Bu gibi tartışmaların tek hedefi gazete sütunlara bir malzeme olması yahut programların bir şekilde doldurulması ise yapılan iş “malayani” kapsamına girer. Yok eğer, bunun ötesinde bir art niyet varsa, insanların kafalarının karıştırılması, inançlarının zedelenmesi, yahut tartışmaya katılan kişi veya gruplardan birinin çürütülmesi, gözden düşürülmesi gibi menfi bir gaye gözetilmişse bu iş “malayaniyi” aşar, “yıkıcı ve zararlı” sınıfına dahil olur.

Hz. İsa'nın öldürülmesiyle ilgili olarak Kur'an-ı Kerimde şu iki ayet mevcuttur:

“Halbuki onu öldürmediler, onu (salbetmediler) asmadılar da. Onlara İsa gibi gösterildi. Aksine, Allah onu kendine yükseltmiştir.” — Nisa Sûresi, 157-158

“Ey İsa! Seni ancak ben öldüreceğim. (Yani, seni inkârcıların öldürmesinden koruyacağım. Ve seni kendi ecelinle öldüreceğim.) Seni kendime yükselteceğim. İnkârcılardan temiz kılacağım.” — Al-i İmran Sûresi, 55

Bu iki ayet üzerinde tefsir alimlerinin yaptıkları farklı yorumlardan çıkan sonucu aktarmak istiyorum:

Birinci ayette Yahudilerin çarmıha gererek öldürdükleri şahsın Hz.İsa (as) olmadığı, ona benzetilen bir başka kişiyi öldürdükleri açıkça beyan edilmektedir. Tefsir alimlerinin çoğunluğu, “onun öldürülmeyip Allah’a yükseltildiğinden” hareket ederek Hz.İsa’nın bedeniyle birlikte dördüncü kat semada yaşadığını ifade etmişlerdir.

Bu noktada iki ayrı görüş ortaya konulmuş bulunuyor. Birisi, semaya yükseltilmesini müteakip ölümü tattığı, ikincisi ise kıyamete kadar bu hal üzere bekleyip kıyamete yakın tekrar yere ineceği ve bu inişten sonra öleceği.

Bu ikinci şıkkı akıllarına sığdıramayanlar işi münakaşa ortamına çeker, bunun olamayacağını, yıldızlar aleminin çok ötesindeki dördüncü kat semada bir insanın canlı olarak kalamayacağını savunurlar. Bu noktada şunu söylemeden geçemeyeceğim:

Cenab-ı Hak insan ruhunu yerde iken de semalara yükseldiğinde de atmosfersiz yaşatır; yeme ve içmeye muhtaç olmaksızın hayatını devam ettirir. Ruh için ve melekler için koyduğu bu kanunu, Hz. İsa’nın semaya ref’ edilen bedeni için de icra etse, buna kim ve hangi mantıkla karşı çıkabilir? Nitekim, tefsirlerde onun bedeninin “yeme, içme, şehvet ve sair alakalardan kurtarılmış olarak meleklerin karargâhı bir makama yükseltildiği” önemle vurgulanır.

İkinci ayette, gelecek zaman kullanılmıştır. Bu ayete göre de onun ölmüş olduğu kesin değildir, ancak kıyametten önce mutlaka ölümü tadacaktır. Bunun ne zaman vuku bulacağı ise ayette açıkça ifade edilmemiştir.

Azınlıkta kalan bazı tefsir alimleri de Hz. İsa’nın (as) öldürüldüğünü ve semaya ref’ edildiğini ifade etmişlerdir. Ayette kesinlik olmadığına göre, bu konuda Kur’anın birinci tefsiri olan hadislere müracaat edilecektir. Sahih hadislerde Hz. İsa’nın yeryüzüne döneceği ve Hıristiyanlığı hurafelerden temizleyip, İslam’a tabi kılacağı ifade edilmiştir.

Şu var ki, bu inişin keyfiyeti hakkında da yine iki ayrı görüş ortaya çıkmıştır. Birincisine göre, Hz. İsa (as) bedeniyle beraber dünyaya dönerek görevini yapacak, sonra ruhu kabz edilerek ölümü tadacaktır. İkinci görüşe göre ise, onun ahirzamanda yeryüzüne inmesi, İslâmiyetle amel etmesi ve ümmetini teslis akidesinden kurtarıp tevhide davet etmesi ruhanî bir hadisedir, ruhun bir beden şeklinde temessülüdür ve manevi bir tasarruftur.

Her iki halde de, bu inişi herkes görecektir. Kendisi belki de bir din adamı görünümünde Hıristiyanlığı hurafelerden temizleyecek, yani

İslam inancıyla buluşturacaktır. Her fani gibi o da sonunda ruhunu Rabbine teslim edecek ve diğer peygamberler gibi o da yeniden dirilmeyi ve mahşeri bekleyecektir.

Bilindiği gibi, Kur'anın bir kısım ayetleri muhkem, bir kısmı ise müteşabihtir. Mesela:

“O doğurmamış ve doğmamıştır.” — İhlas Sûresi, 3

“Allah'ın çocuk edinmesi olur şey değildir.” — Meryem Sûresi, 35

“Hiçbir şey onun misli gibi değildir.” — Şura Sûresi, 11

ayetleri muhkemdir. Yani, kesin hüküm ifade ederler, bunlarda tevilin ve farklı yorumların yeri yoktur.

“Meryem oğlu İsa ancak Allah'ın elçisi ve kelimesidir. Onu Meryem'e ilka etmiştir ve Ondandır bir ruhtur.” (Nisa Sûresi, 171) ayeti ise müteşabihtir.

Hz. İsa'nın (as) Allah'ın bir kelimesi olması, babasız bir şekilde doğrudan “Kün: Ol” emriyle yaratılmış olduğu şeklinde yorumlanmış ve keza “Ondandır bir ruh olması” da bir teşrif, yani Allah'ın ruha bir iltifatı olarak kabul edilmiştir. Nitekim, Enbiya Suresi'nde, “Ona (Meryem'e) ruhumuzdan üflemiş, onu da oğlunu da alemler için bir mucize kılmıştık.” buyrulur. Ayette geçen ‘ruhumuzdan’ ifadesinde de bir teşrif, bir iltifat söz konusudur.

Cenabı Hak, “size denizimden balıklar, toprağımdan meyveler, güneşimden ziya ihsan ettim” buyursaydı, bu ifadeleri denize, toprağı ve güneşe bir iltifat olarak anlamamız gerekirdi. Ruhumuzdan ifadesi de “ruh denilen mahlukumuzdan” şeklinde anlaşılacaktır.

Üstad Bediüzzüman Hazretleri, *Muhakemat* adlı eserinde müteşabih hadislerden “Ben ve kıyamet şu iki parmak gibiyiz.” hadisine yer verir ve şu önemli açıklamayı yapar:

“Şimdi bu hadis, üç kaziyeyi mutazammındır:

Birincisi: Bu kelimeler Peygamber'in kelimeleridir...

İkincisi: Kelamın mana'yı muradı hak ve sadıktır... (Yani bu hadis ile Allah Resulü (asm) ne kastetmişse o mana doğrudur.)

Üçüncü kaziyeye: Bu kelimelerde murad budur. ... (Yani, bu hadiste kastedilen mana budur.)

Bu üçüncü kaziyede ihtilafat feveran ederler. ... (Yani, farklı görüşler bu üçüncü maddede ortaya çıkar.)

Konunun devamında, ilk iki şıkkın kabul edilmesi halinde üçüncü şıkta ortaya çıkan ve bir içtihadı dayanan farklı görüşlerin insanı küfre götürmeyeceği ifade edilir. Ve sonunda bu kaziyenin ayetler için de geçerli olduğu vurgulanır.

Bu ölçüye göre, bir kişi, Hz.İsa'nın göğe yükseltilmesiyle ilgili ayetleri ve onun tekrar yeryüzüne dönüp tevhit davasına hizmet edeceği yolundaki hadis-i şerifleri kabul etmekle birlikte, bu iki olayın da cismen değil, ruhen olabileceğine inansa, ayet ve hadise karşı çıkmakla itham edilemez. Ancak kendisinin yanlış teviller yaptığı söylenebilir.

Bu açıklamalardan sonra konumuzun başına dönelim:

- Tartışmalar Kur'anın açık bir hükmü üzerinde yapılmış değil.
- Azınlıkta kalsalar da, bu ayetlere farklı mana veren tefsir alimlerimiz de mevcut.
- Bir kimse bu farklı görüşlerden hangisini kabul etse küfre girmez ve İslam dairesinden çıkmaz.

Öyleyse biz bu konuyu niçin böyle hararetle tartışıyor, birbirimizi kırıyor, incitiyoruz. Hz.İsa (as) ister cismen insin, ister ruhen temessül etsin, neticede Hristiyanları teslis inancından kurtarıp tevhide davet edecekse buna niçin sevinmeyelim?

Peygamberimiz, son Peygamber olduğuna göre, Hz. İsa'nın yer yüzüne inişi "risalet" yani peygamberlik yönüyle değil, "velayet" cihetiyle olacaktır.

Bilindiği gibi her peygamber Allah'ın kulu ve elçisidir. Onların kulluk yönleri velayet, hak ve hakikati insanlara tebliğ etme görevleri ise risalet cihetleridir.

Kaldı ki, bu iniş herkesçe görülüp bilinecek bir olay da değildir. Ancak İslam'ın tevhit inancını kendilerine tebliğ ettiği belli sayıda kişiler onun Hz. İsa (as) olduğunu bileceklerdir. Konunun önemli bir yönü de şudur:

Bu asrın yapısı ancak böyle bir gelişeye uygundur. Allah, Hakîm'dir. Hikmeti gereğince Hz. İsa'yı (as) peygamberlerin en mükerremi olan Hz. Muhammed'e (asm) bu şekilde manen ümmet edecek, İslamiyet'e Peygamberimizin (asm) maiyetinde hizmet ettirecektir.

Konuyla ilgili olarak az da olsa şahit olduğumuz bir hastalıktan da söz etmek isterim:

Toplumda bazı kişiler kendilerini Hz.İsa (as) sanırlar. Bunlar çok ileri derecede ruh hastasıdır. Çünkü onlar kendi babalarını tanımakta ve annelerinin de Meryem olmadığını çok iyi bilmektedirler.

Bazı kişiler de, kendi mürşitlerine böyle bir makam verme yoluna giderler. Bu da bir ahırzaman alametidir. Zira eskiden mürşitler müritlerine makam kazandırırldı. Şimdi bunun aksine şahit oluyoruz. Bu çok tehlikelidir ve ateşle oynamaktan daha korkunç sonuçlar verir. Zira, peygamber olan zatı tanımamak gibi, peygamber olmayana peygamberlik isnat etmek de, insanın manevi hayatını altüst eder.

Bilindiği gibi, ehl-i sünnet alimlerinin görüşüne göre, en büyük bir veli, en aşağı derecedeki bir sahabeye yetişemez. Aynı şekilde, en büyük bir sahabe de peygamberlik makamının çok uzaklarındadır. Peygamberler içerisinde de dört tanesi ulülazm peygamberlerdir, kendilerine kitap indirilmiştir.

Mürşidine Hz. İsa (as) yakıştırmayı yapan kişi bu tabloyu karşısına koymalı ve ona yine bu tablo içerisinde bir yer aramalıdır. Aksi, büyük bir cehalet, ondan da öte büyük bir cinayet olur.

Hz. İsa'nın gelip gelmediği, gelmemişse ne zaman geleceği bizim irademiz dışında bir olay olduğuna göre, bunu niçin tartışma konusu yapıyoruz?

Biz kendi irademizle icra edeceğimiz hayırlı işlerimizi artırmaya ve kötülüklerden de sakınmaya bakalım. Elimizden geldiğince de başkalarına bu vadede faydalı olmaya çalışalım.

Bunun ötesindeki tartışmalar, konusu ne olursa olsun, malayanidir ve ömür sermayemizi boşuna harcamaktır.

Nefsimiz, bizi bu ve benzeri konulara yönlendirdiğinde, ona Peygamber Efendimizin(asm) şu hadis-i şerifini hatırlatalım:

“İki büyük nimet zarara uğrattılıyor: Sıhhat ve boş zaman.”

Kaldı ki, bazen zaman sadece boşuna harcanmakla kalmıyor; kişiyi sorumlu da kılabilir.

Ömrümüz çok kısa ve kabir ötesinde sonsuz bir alem bizi bekliyor. O ebedî hayat için ne yaparsak bu az sermayemizle yapacağız. Geliniz, Allah Resulünün (asm) ikazına kulak verelim ve haramdan kaçındığımız gibi boş işlerden de uzak duralım.

Ve onun şu sözü bizim için bir kontrol ve muhasebe mekanizması olsun:

“Kişinin malayaniyi terk etmesi İslamiyetinin (Müslümanlığının) kemalindendir.”

Gerçek Ticaret*

DÜNYA HAKKINDA, hepsi de güzel ama birbirinden farklı benzetmeler var; bunlardan birisi de “ticaretgâh”.

“Şüphesiz, Allah müminlerden nefis ve mallarını cennet karşılığı olarak satın aldı.”... ayet-i kerimesi bu ticareti haber veriyor.

Nefis, dahildeki bütün nimetleri, mal da harici nimetleri ifade ediyor. Yani, nefis “zat” manasına geliyor ve nefis denilince göz ve kulaktan, akıl ve kalbe kadar her türlü maddî ve manevî cihazlar anlaşılıyor. Bütün bunları Allah’ın rıza çizgisinde kullananlar ebedî bir saadete kavuşuyorlar.

Dünya bir ticaretgah, yani ticaret yeri, ticaret menzili... Dünyamızın bu yönü üzerinde biraz duralım:

“Ticaret denilince, hemen “kazanç” hatıra gelir. Kazanç da ikiye ayrılır: Maddî ve manevî. Para kazanmak maddî bir kazançtır, gönül kazanmak ise manevî. İşyerlerini artırmak gibi, bilgisini artırmak da kişi için bir kazançtır; birincisi maddî, ikincisi ise manevî.

İnsanın ruhu bedeninden üstün olduğu için, manevî kazançlar da maddî kazançlardan daima önde gider veya gitmelidir.

Aldığımız gıdalar bedenimizde hücre olurlar, bir süre bize hizmet eder ve sonunda vücudumuzu terk eder giderler. Yerlerine yenileri gelir. Fakat öğrendiğimiz şeyler öyle değil. Onlar ruhumuza mal olurlar, hafızamıza yerleşirler; yeni şeyler öğrendiğimizde onlar yine varlıklarını devam ettirirler.

O halde, gerçek yatırım ruha yapılan yatırımdır. Ruh baki olduğu için ona mal olanlar da bakidirler.”

“Bilgi aklın gıdasıdır. İnsan gıda aldıkça bünyesi sağlamlaştığı, büyüyüp geliştiği gibi bilgisini artırdıkça da aklı inkişaf eder. Dün anlamadıklarını bugün anlamaya başlar. Dün, güç yetiremediği ağır konular bugün ona kolay gelir. Tıpkı bir çocuğun küçük yaşta yerinden oynatamadığı bir taşı, büyüdüğünde kolaylıkla eline alıp havaya kaldırması gibi.

İnsanın manâ aleminde de gelişmeler, büyümeler, terakkiler oluyor.

İnsanın terakkisinde en büyük ve en önemli saha onun kalbidir. En ileri seviyede yükselişler ve yine en büyük düşüş ve çöküşler bu sahada cereyan eder.

Kalb iman mahallidir, imanın ise sonsuz dereceleri var.

Bilgilerimiz bizi yanlışlardan koruduğu gibi, imanımız da hayatımızın her safhasında bize yön verir; sıkıntıları aşmamızda, problemlerin üstesinden gelmemizde, çaresizliğe düşmeyip ümitle yaşamamızda bizim için en büyük kuvvet kaynağı olur.

•••

“İman bir intisaptır.” (Sözler) İnsanın manevî terakkisinde ve ruhanî zevklerinde bu intisabın önemli bir yeri vardır.

Halk arasında ilginç konuşmalar geçer:

Birisi, ‘Benim dedem,’ der, ‘Sultan Aziz’in sarayında üç gün misafir kalmış.’

Bir başkası, ‘Benim dedem Hamidiye alaylarında görev yapmış.’ diye övünür.

Sultan Aziz’e misafir olmak, yahut Sultan Hamid’in askeri olmak bir kişinin torununa bile şeref kazandırabiliyor.

Halbuki, her insan bu muhteşem kâinatın sahibinin misafiri ve yer yüzünde O’nun halifesidir. Ve yine, her insan Allah’ın kulu, O’nun en üstün mahluku, en mükemmel eseridir.

İnsanın terakki yolculuğunda imandan hemen sonra ibadet gelir. İbadet yapmak sadece bir kulluk görevi değil, aynı zamanda insan için büyük bir şereftir.

İnsan ibadet ile Rabbine muhatap olur. Bu ise en ileri bir mertebe, en kârlı bir kazançtır.

“İyi biliniz ki, kalpler ancak Allah’ın zikriyle tatmin olur (huzur bulur). — Ra’d Suresi, 28

Allah’ı hatırlamanın en ileri derecesi namaz olduğuna göre bu ayeti, “Kalpler ancak namaz kılmakla tatmin olur.” şeklinde de anlayabiliriz.

Sefih ve ahlâksız kişiler, iman ve ibadetle tatmin etmedikleri kalplerini eğlencelerle, sefahatle, zevk ve safa ile doyurmaya çalışıyorlar. Şu var ki, her insan dünya zevklerini yeterince tadacak imkânlarla sahip değil. Ve yine bütün insanlar ihtiyarlıyor, hastalanıyor ve ölüyorlar. Onları gençliklerinde oyalayan bu zevkler, hastalık halinde ve ihtiyarlık döneminde bir işe yaramıyor. Kalp ise bu dönemlerde teselliye, tatmine, huzur ve güvene çok

daha fazla ihtiyaç duyuyor. Öyleyse eğlence ve sefahat sürekli bir çare değil, bir oyalanma, gerçeklere göz kapama ve kendini aldatma...

Gerçek saadete ancak iman ve ibadetle ulaşılır.

İnanan bir insanın ruhuna neşe veren, onu yükselten, terakki ettiren sebepler sayısız denecek kadar çoktur. Birkaçını hemen arz edeyim; bunlara yenilerini ekleyebiliriz:

- Allah'ın en mükemmel eseri olmanın zevki.
- Dünyada diğer canlıların kendi hizmetine verilmiş olmasının zevki.

- Hastalıkların günahlara kefarete olup insanı manen terakki ettirdiğini bilmenin zevki.

- Ölümün hiçlik olmayıp bu dünyadan daha güzel bir aleme göçme olduğunu bilmenin zevki.

- Ruhun baki olup, hayatını kabirde de, mahşerde de, ahirette de devam ettireceğini düşünmenin zevki.

Bütün bu manevî hazlar ve lezzetler hiçbir dünya nimetiyle kıyaslanmayacak kadar değerlidir, büyüktür.

Bütün bunlar kalbin, ruhun, vicdanın zevkleridir ve bunlar bedenle alınan lezzetlerden çok ileridir.

Şu var ki, namaz kılan kişinin beden yoluyla aldığı zevkler de ulvileşirler ve bir başka hale girerler. Meselâ, yemek yiyen bir müminin aldığı gıdalar bedenine mal olurken, onları tefekkür etmesi de ruhuna kuvvet verir.

İnsan, toprak yiyemez, sadece su içmekle karnı doymaz, güneşte oturmakla da midesine bir şey girmez. Hava alması da öyle. Ama Cenab-ı Hak, suyu, toprağı, güneş ışığını ve bir kısım elementleri ağaç fabrikasına sokuyor, ondan meyveler çıkarıp bize ikram ediyor.

Bize meyvelerini uzatan o ağaç da bir süre önce yoktu. O da toprak fabrikasının bir meyvesi gibi.

Bu düşüncemizi biraz yaygınlaştırdığımızda, çevremizdeki her ağacın, her hayvanın ve nihayet her insanın bu kâinat fabrikasının birer mahsulü ve bu kâinat ağacının birer meyvesi olduğunu görürüz.

Dünyamız, dün güneşten kopmuş bir ateş parçası iken bir terbiyeden geçerek toprakla, su ile doldurulmuş. Dünün toprağı, suyu bugün insan olmuş, meyve olmuş. Ve bu insan o meyveyi yiyor.

Bu düşünceyle, kâinatı bir saray, kendimizi de o sarayda Allah'ın en şerefli bir misafiri olarak görürüz. Böyle bir bakış açısı, ruh için büyük bir

saadettir.

Son olarak önemli bir noktayı da hatırlayalım:

Beden gibi, ruh da yorulur. Onu da sıkıntıya sokan, üzen, yoran, takatten düşüren, ümitlerini alt üst eden, dünyaya bakışını karartan nice olaylar vardır. Namaz kılan kişi bütün varlık alemini Allah'ın terbiye ettiğini hatırlar, hepsini O'nun sanatı, O'nun mahluku, O'nun mülkü bilir. Ruhunda bütün bu mülk aleminin malikine sığınmanın, 'ancak ona ibadet edip yalnız ondan yardım dilemenin' manevî gücü hakim olunca, dün altından kalkamadığı olayların şimdi üstesinden gelmeye başlar.

Bütün olayları dünya imtihanının birer sorusu olarak değerlendirir. Gecedен de gündüzden de ayrı faydalar edinen bir çiçek gibi, dünyanın safa verici hallerinden de sıkıntılarından da farklı verimler alır.

Hoşuna giden gelişmeler ruhunu şükre sevk ederken, güç yetiremediği konular onu sığınmaya, tespihe ve tekbire götürür.

Allah'ın o sonsuz kudretiyle, bu sonsuz işleri nasıl en kolay bir şekilde icra ettiğini düşünür. Başarı için yapması gereken ön çalışmaları gereğince yerine getirdikten sonra Allah'a tevekkül eder. Bu hal, ruh için büyük bir rahat ve huzur kaynağıdır...

Meşru olmayan zevkler ise, hoşuna gitse bile, kalbi yaralar, ruha zarar verirler ve vicdanı rencide eder. Halbuki, gerçek zevk, ruh ve kalbin aldıkları manevî lezzetlerdedir.

Gençliğimize bu nokta hiç telkin edilmez. Sadece şehvet ve eğlencelerle nefislerine hitap edilir ve bunun ötesinde bir zevk ve saadet olabileceği hiç hatırlarına getirilmez.

Halbuki, beden ruhun hanesidir. Gerçek lezzetler, ulvî hazlar, ruh ile ve kalp ile tadılırlar.

Yemenin, içmenin bir zevki olduğu gibi, anlamanın, ilim tahsil etmenin, kul olduğunu bilmenin, Allah'ın rızası için çalışmanın, alçak gönüllü olmanın, başkalarına yardımda bulunmanın da kendilerine has lezzetleri vardır.

Bunlar bedenın organlarıyla değil, ruhun latifeleriyle tadılırlar.

Gerçek zevk ve lezzet de bunlardadır.

* Yazarın, *Namaza Giden Yollar* adlı eserinden iktibas edilmiştir.

Kurbanlara Acıyanlar

İNSAN, çoğu zaman kendi fikrini ölçü alarak değerlendirmelerde bulunur ve yine çoğu zaman yanılır. Meselâ, meleklerin ne ile beslendiklerini, hayatlarını nasıl devam ettirdiklerini düşündüğünde, onları da sanki mideleri ve ciğerleri olan, gıdasız ve havasız yaşayamayan canlılar zanneder. Onların nurdan varlıklar olduğunu nazara almaz. Kendi ruhunun da gıdaya ve havaya muhtaç olmadan varlığını sürdürdüğünü hiç düşünmez.

Aynı yanlış kıyas hayvanların kesiminde de karşımıza çıkıyor. İnsan, idama götürülen bir insanla, kesime götürülen bir hayvan arasındaki büyük farkı görmezlikten gelir. Ben kesimini bekleyen hayvanların aralarında sürdürdükleri “ot kavgalarını” çok seyretmişimdir.

Bu konuda, *Nur Külliyyatı*’nda şu açıklamalara yer verilir:

“Hattâ kesilmek için yatırılan bir hayvan, bir şey hissetmez. Yalnız bıçak kestiği vakit hissetmek ister; fakat, o his dahi gider, o eleminden de kurtulur. Demek en büyük bir rahmet, bir şefkat-i İlâhiye, gaybı bildirmemektedir ve başa gelen şeyleri setretmektedir. Hususan mâsum hayvanlar hakkında daha mükemmeldir.” — Şualar- On Birinci Şua

Hayvanda akıl olmadığı için ölümü hiç düşünmez; dünyadan ayrılmak gibi bir problemi yoktur. Sadece kesime yakın bir şeyler hisseder gibi olur.

Cenâb-ı Hak, sonsuz hikmetiyle hayvanlar âlemini “et yiyenler ve bitkiyle beslenenler” olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Bütün hayvanlar ot yeselerdi, bütün hayvanların cenazeleri ortada kalacaktı. Bu faraziyeğe göre, böcekler de et yemeyeceklerinden bir buçuk milyonu aşan hayvan türlerinin bütün cenazeleri yeryüzünde açıkta bırakılacaktı, yahut hepsi toprağa gömüleceklerdi ve orada öylece kalacaklardı.

İlâhî hikmet, hayvanların bir kısmını diğerlerine rızık yapmakla hem *Rezzak* ismini tecelli ettirmekte, hem de *Kuddüs* isminin tecellisiyle yeryüzünün temizliği ve nezafeti sağlanmış olmaktadır.

Konunun bir başka yönü: Her canlının kendine mahsus tespihi ve ibadeti vardır. Bu görevini yapan ve bu dünyadan göçme zamanı gelen bir

canlıyı bir başka hayvanın parçalayıp yemesinden, yahut insanların yaptığı gibi kesip yemelerinden rahatsızlık duyanlar şunu unutuyorlar:

Bir insanın bir başkası tarafından öldürülmesiyle bir hayvanın kesilip yenilmesi arasında şöyle önemli bir fark vardır:

“İnsan, öldürülmeyip hayatta kalsaydı şu ibadetleri yapabilir, şu hayırları işleyebilir ve şu ilimleri tahsil ederek kemale erebilirdi. Manevî terakkisinde büyük yol alabilirdi. Yahut, isyan yolundan dönerek ıslah olabilir.” diye düşünebiliriz. Ama, hayvanlar için böyle bir terakki ve tekâmül söz konusu değil. O hayvan, kesilip yenilmekle hem Rezzak isminin tecellisine bir vesile olur, hem de bir insanın bedeninde hücre olmakla onun yapacağı ibadetlerde bir bakıma hissedar olur.

...

Kurban kesimine karşı çıkılmasının mantığını anlamak mümkün değildir. Zira, besicilik, tavukçuluk, balıkçılık ayrı

birer sektördürler ve birçok insan, geçimini bu yollarla temin etmektedir. Kurbanı karşı olanların sektörlerin tümüne karşı olmaları gerekir.

Madem ki, bu hayvanlar kesilecekler, kombinada kesilip kasaplarda satılmalarıyla, kurban olarak kesilip yenilmeleri, yahut fakirlere dağıtılmaları, hayvanlar açısından bir fark olduğu düşünülemez.

O halde, burada esas olarak, hayvanlara acımak değil, kurban ibadetine karşı çıkmak söz konusu oluyor.

İnsanı ana rahminde, kuzuyu koyunun rahminde terbiye edip büyüten, her ikisine de layık oldukları organları rahmetiyle takan, onlara görme ve işitme duyguları veren, sindirim ve solunum sistemleri ihsan eden Allah, bu iki farklı misafirini dünyaya getirip, besleyip büyüttükten sonra bunlardan birinin diğerine rızık olmasını dilemişse buna kim, ne hakla karşı çıkabilir?!..

Akıl nimetiyle ve yeryüzünün halifesi olmakla şereflendirilen insanın ne ağacı kesmesine, ne ata binmesine, ne arının balını yemesine, ne koyunun sütünü içmesine karışmak kimseye düşmez. Kurbanı karşı çıkanların, bütün bunlara da karşı çıkmaları gerekir.

Vaktiyle şöyle kısa bir yazı kâleme almıştım:

“Ceylan için aslan korkunç bir mahlûk, aslan için ceylan güzel bir sofradır.

İnsan bu iki farklı değerlendirmede ceylandan yana çıkar. Ne var ki, bunu yaparken az önce kesip pişirdiği bir tavuğu yemekle meşguldür.”

Kurbanların diğ er hayvanlardan farklı olarak, ahirette cisimleriyle de cennette bulunacaklarına inanan bir insanın, kurbanlara acımak yerine, kurban olarak kesilmeyen hayvanlara acıması gerekir. Zira bu ikinciler, diğ er b ut n canlı türleri gibi ahirette sadece ruhen ve manen zevk alacaklar, bedenî zevkleri tadamayacaklardır.

Niçin böyle oluyor diye bir soru sorma hakkına da sahip değıliz. Zira, bu ikinci sınıf hayvanlara acımamız halinde, bu defa, kurban olamayan diğ er hayvanlar karşımıza çıkarlar. B ceklerden kartallara, sincaplardan balinalara kadar bütün hayvan türleri de ahirette cismen dirilmek isterler. Bütün bunlara verilecek tek cevabımız vardır:

Bu icraatlar  l h  takdir ile böyle tanzim edilmişlerdir. Her varlık,  stad Hazretleri'nin güzelce beyan ettiğı gibi, kendisine verilen vücut mertebesinin hakkını eda etmekle mükelleftir. Öncelikle her varlık yokluktan kurtulmanın sefasını sürmeli, kendisine daha ileri mertebelerin verilmemesi sebebiyle kadere itiraz yoluna girmemelidir. Zaten insan dışında hiçbir canlıdan böyle bir itiraz yahut soru gelmez, gelem z ve gelmemiştir de.

“Meselâ madenler diyemezler: “Niçin neb t  olmadık?” şekv  edemezler; belki vücud-u maden ye mazhar oldukları için, hakları F t rına ş krandır.

Neb tat, “Niçin hayvan olmadım?” deyip şekv  edemez. Belki, vücut ile beraber, hayata mazhar olduğı için, hakkı ş krandır. Hayvan ise, “Niçin insan olmadım?” diye şikâyet edemez. Belki, hayat ve vücut ile beraber, kıymettar bir ruh cevheri ona verildiğı için, onun üstündeki hakkı, ş krandır. Ve h kez , kıyas et.”

Mektubat, Yirmi Dördüncü Mektup

Nurlar'da geçen iki önemli hakikati naklederek konuyu noktalayalım:

“Mülk sahibi mülkünde dilediğı gibi tasarruf eder.”

“Allah'ın rahmetinden fazla rahmet edilmez.”

Aile İçi Problemler Üzerine: Bir Dakika!

“İnsanın, hususan Müslümanın tahassüngâhı ve bir nevi cenneti ve küçük bir dünyası aile hayatıdır.” —Lem’alar

ÖNCE hafızamızı şöyle bir yoklayalım. Bilip de unuttuğumuz yahut dikkate almadığımız bazı gerçeklerle öyle bir yüzleşelim:

“İnsanlarla iyi geçinmek sadakadır.” — Hadis-i şerif.

Her şey çift yaratılmış. Yeryüzü ve sema. Gece ve gündüz. Dünya ve ahiret. Eksik ve artı yüklü bulutlar. Ve daha niceleri.

Bu çiftlerin bir halkası da erkekler ve kadınlar.

Erkekler de Allah’ın kulu, kadınlar da. Karşı cinse yaptığımız bir haksızlık, bir yönüyle hukukullahı dokunuyor, Allah’ın bir kuluna zulmettiğimiz için. Diğer yönüyle kul hakkına giriyor, o kişiye haksızlık ettiğimiz için.

Kula yapılan haksızlığı ancak kul affedebiliyor. Arafat’ta bütün günahlar affediliyor, ancak kul hakkı ve kaza namazı hariç!

Bir şehit çok kişiye şefaate edecek bir manevi makam kazanıyor, ama kul hakkını çiğnemişse, o veli kul da bunun hesabını vermek mecburiyetinde.

Bir erkeğin hane halkına yaptığı bütün harcamalar sadaka sayılıyor, böylece Cenab-ı Hak en cimri bir kulunu bile sadaka sevabından hissedar ediyor.

İslâm hukukunda, bir hanım, çocuğuna bakmak mecburiyetinde değil. Ama onun kalbine öyle bir şefkat bırakılmış ki, çocuğunu canından çok seviyor ve onun her ihtiyacını severek karşılıyor.

O halde, “Bu şer’i hükmün hikmeti ne olabilir?” diye düşündüğümüzde karşımıza harika bir inayet ve hikmet tablosu çıkıyor:

Hanım, çocuğuna yaptığı bütün hizmetler için sadaka sevabı alıyor, koca da çocuğuna ücretsiz bakan hanımına karşı bir minnet duygusu besliyor.

Evliliğin birinci hikmeti tarafların birbirlerini haramlardan muhafaza etmeleridir. “Onlar sizin için bir örtü, siz de onlar için bir örtü hükmündesiniz” ayeti bu gerçeği ders verir.

İkinci hikmeti ise, neslin devamıdır. Bu ikinci hikmetin hükmettiği çocuk sahibi ailelerde ayrı bir rahmet cilvesi daha kendini gösterir:

Çocuğunu imanlı, salih amel ve takva sahibi, güzel ahlakla donanmış bir şekilde yetiştiren anne ve baba, “farz-ı kifaye olan *emr-i bil maruf ve nehyi anıl münker*, yani doğruyu ve güzeli emredip, yanlışlardan ve yasaklardan sakındırma görevinden bir hisse alırlar.

Bu ise başta peygamberlerin, sonra onları temsil eden büyük alimlerin, daha sonra derecesine göre bütün müminlerin önemli bir görevidir.

Çocuk terbiyesi bu yönüyle bir peygamber görevidir, çocuklarını İslami terbiye ile yetiştiren ebeveyn bu büyük şereften küçümsenmeyecek bir pay alırlar. Zira, bir kişinin hidayeti için bile peygamber gönderildiğini biliyoruz. Nitekim Eyüp Aleyhisselam’ın dört ümmeti, İsa Aleyhisselamın on bir havarisi olduğu naklediliyor.

Ve son bir hakikat: Allah’ın helal kıldıkları içinde en hoşlanmadığı şey boşanmaktır.

Her ibadetine “Allah rızası için” diyerek niyet eden bir kul, Allah’ın razı olmadığı böyle bir şeyi gönül rahatlığıyla nasıl yapabilir?!..

Bütün bu saydığımız gerçeklerin karşısına çıkan bir tek şey var: Hissine mağlup olmak, enaniyetine esir olmak, kibir afetine yakalanmak.

Bediüzzaman Hazretleri’nin şu harika tespiti de hafızamızın derinliklerinden çıkarıp şöyle bir düşünelim:

“Sinek kanadı göz üstüne bırakılsa bir dağ setreder, göstermez.”

Nedir o dağ? Yine o büyük Üstad’ın *Uhuvvet Risalesi*’ndeki şu ifadelerine bakalım:

Kabe hürmetinde olan iman ve cebel-i uhut azametinde olan....

Bu risale, “Müminler birbirinin kardeşidirler.” ayet-i kerimesinin tefsiri sadedinde kaleme alınmış. Aile hayatına bu noktada baktığımızda kadın ve kocası bir yönüyle birbirinin kardeşidirler. İman ve İslamiyet yanında çakıl taşları gibi küçük ve önemsiz kalan geçimsizlik sebeplerini, hislerine galip gelerek sinek kanadı gibi basit görmeğe ve karşı tarafa “nefis ve şeytana mağlup olduğu için acımaya” onu kurtarmak için çaba göstermeye mecburdurlar. Bu ise çok büyük bir emek gerektirmiyor, hislerine galip gelerek, pireyi deve yapmak yerine deveyi pire yapmaya özenmek yeterli oluyor. O kızgınlık anında insan, bir yönüyle de, bir takva imtihanı geçiriyor. Bu noktaya da kısaca değinelim:

Bilindiği gibi, Bakara Suresi’nin ikinci ayetinde “Kur’anın muttakiler için bir hidayet olduğu” ifade edildikten sonra, takva sahiplerinin birinci

sıfatı olarak gabya iman zikredilir. Daha sonra namazlarını kılmaları ve zekatlarını vermeleri nazara verilir. Tefsir alimlerimiz, ayette geçen “namaz” ifadesinin bütün bedenî ibadetleri, “zekâtın” ise bütün malî ibadetleri temsil ettiğine dikkat çekerler.

Bir başka surede ise ise, muttakiler için hazırlanan cennetin genişliği beyan edildikten sonra, muttakilerin sıfatları sıralanır:

Bunlardan birisi de kızdıklarında öfkelerini yutmaları, kendilerine hakim olmalarıdır.

Bir anlık bir kızgınlık, hissin akla bir an galip gelmesi nice cinayetlere sebep olmuş, nice yuvaları yıkmıştır.

Çok basit bir sebeple hissine kapılarak aile yuvasını dağıtmaya karar verenler, öncelikle bu müessesenin önemini ve büyüklüğünü unutan yahut bilmezlikten gelen kişilerdir. Bunun için ailenin önemi ve ne büyük bir nimet olduğu, ne azim bir İlahi ihsan olduğu konusunda gözden kaçan bazı hususları kısaca nazara vermiş yahut hatırlatmış olduk.

“Bir elin nesi var, iki elin sesi var.” derler. Bu sözde esas olan, insanları yardımlaşmaya teşvik etmektir. Konuya şu yönüyle de bakabiliriz.

İki kişi arasında bir geçimsizlik yaşanıyor ve bu bir kavgaya dönüşüyorsa, burada her iki tarafın da belli oranlarda sorumluluğu var demektir.

Taraflardan birisi sabır ve anlayış gösterse kavga çıkmayacaktır, zira bir elin sesi olmaz.

Sabır konusu, Allah kelimasında defalarca vurgulanır ve büyük önem taşır.

Nitekim, Asr Suresi’nde, asra yemin edildikten sonra, “muhakkak ki insan hüsrandadır” buyrulur. Daha sonra, ömür sermayesini zayi ederek zarara düşen ve hüsrana uğrayan kişilerden şu üç zümre istisna edilir; bunların dışında herkesin zararda olduğu nazara verilir. Bunlar, iman edip salih amel işleyenlerle, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenlerdir.

Bir başka ayet-i kerimede de “Allah sabredenleri sever.” buyrulur. Gel gör ki, Allah’ın sevdiği bu sabır tavrını sergilemek isteyenlerin karşısını iki büyük düşman birden dikilirler: Nefis ve şeytan.

Bu iki büyük düşmana galip gelerek, sabır yolunu tercih eden kullara ne mutlu?..

Bediüzzaman Hazretleri, sabrı üçe ayırır:

Taat üstünde sabır, yani Allah’ın razı olduğu çizgide yürümekte sebat göstermek.

Diğeri, masiyete karşı sabır, yani İlahi rızaya ters düşen her türle işten, halden uzak durmaya çalışmak.

Üçüncüsü ise musibete karşı sabırdır. Bu ise, yakınlarımızın ölmelerinden, hastalıklara, afetlere kadar her türlü olumsuzluğu birer imtihan sorusu kabul ederek, hatta bunlara olumlu bakarak isyan ve itiraz yoluna girmeyip, sabır ve metanet göstermeye çabalamak demektir.

İşte her türlü aile geçimsizliğini de bir musibet, bir imtihan vesilesi kabul edip sabır yolunu tutanlar büyük sevaplara nail olurlar.

Çoğu zaman olduğu gibi, bu sabrın dünyada da mükafatını görürler, kavganın yerini mutluluk ve huzur alır. Bu gibi hallerde, nefesine uyup karşı tarafın özür dilemesini bekleyenler, nefislerini memnun ederken, kalb ve ruhlarını büyük zarara uğratırlar. Çünkü, küskünlüklerde ilk barışan kazanmakta ve büyük sevaba nail olmaktadır.

Kabre göçüldüğünde, bu gerçek bütün çıplaklığıyla görülür, ama artık iş işten geçmiş olur.

Sabır imtihanını kazanan bahtiyar zevatın başında peygamberler gelir.

Konuyla yakın ilgisi olduğu için bir hususu da hatırlatarak yazımıza son verelim:

Bildiğiniz gibi, bir Müslüman erkek, ehl-i kitaptan bir kadınla, meselâ bir Hristiyan ile evlenebilir. Kendisi Allah'ın bir olduğuna inandığı halde üç ilah safsatasına inanan bir kişi ile aile hayatını sürdürebilir. Hanımın bu sapık inancı ne evlenmesine engel olmuştur, ne de evliliklerini bozmalarına.

Bir ailede bundan daha büyük bir görüş farklılığı olabilir mi?

Created with Writer2ePub
by Luca Calcinai